

ગણિત માળા.

(પ્રવેશક ભાગ.)

અંકગણિત.

(બાળ પોથી.)

જલભાઈ દોરાબજી ભરડા, બી. એ.

ન્યુ હાઈ સ્કૂલના પ્રિન્સીપલ.

સુંબડ :

“ સાઈન વર્તમાન ” પ્રેસ.

મીંટ રોડ, કોટ.

૧૯૦૬.

કીર્તિ આના વાર.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
જિલ્લા લેખીકાઈ-સંગ્રહ
૧૪૪૯

૧૮૨૫૩૫

પ્ર સ્તા વ ના.

આપણી શાળાઓમાં અંગ્રેજી શીખવવાની ચાલતી રીતીઓ ત્રણ વર્ગમાં વહેંચી શકાય.

૧. પહેલી રીતી અમુક દાખલા કરવામાં શા નિયમો અને રીતીઓ વપરાય છે તે છોકરાંને કહી તે પરથી તેમને દાખલા કરવાની ટેવ પાડવી એ છે. આ રીતીથી શિક્ષકને થોડો શ્રમ પડે એમ હોય પણ શિષ્યની વિચાર શક્તિને તેથી બહુ લાભ થતો નથી.

૨. બીજી રીતી એ છે કે દાખલા કરવામાં જે નિયમો અને રીતીઓ વપરાય તેટલુંજ નહીં શીખવતાં એ નિયમો ને રીતીઓનાં વાસ્તવિક કારણો શિષ્યોને સ્પષ્ટ સમજાવવાં.

૩. ત્રીજી રીતી એ છે કે કોઈપણ વિષયના શિક્ષણ માટે જોઈતા નિયમો શિક્ષકે પોતે પહેલાં કહી નહીં જવા; પણ શિષ્યોએ જે જ્ઞાન મેળવ્યું હોય તે કામે લગાડી તેઓએ પોતેજ જોઈતા નિયમો ને રીતીઓ શોધી કાઢી તેમને કામે લગાડતાં શિક્ષકની ઘટિત સહાય વડે શીખવવું.

છોકરાંની મનશક્તિ ખીલવાના નિયમો શા છે એ વિષયનો જોઈતા અભ્યાસ કર્યો છે તેમને આ ત્રીજી રીતી સર્વોત્તમ જણાય છે. યુરોપ અને અમેરીકાની સુધરેલી શાળાઓમાં સઘળા વિષયો શીખવવામાં એજ રીતી પ્રસાર પામી છે. એ રીતી પ્રમાણે શીખવવા શિક્ષકે પોતાના વિષયનો સંભાળથી અભ્યાસ કરી તેપર મનન કરવામાં વખત લગાડવો પડે છે તે અને એવાજ બીજા ઘટિત સાધનોની ગેરહાજરીમાં આ રીતી આપણી શાળાઓમાં ઘણો પ્રસાર કરી શકી નથી.

આ રીતી પ્રમાણે નિશાળના નીચેના વર્ગોમાં અંગ્રેજીનાં નમુના-પાઠો (model lessons) આપતાં મને લાગ્યું કે શિક્ષક તેમજ શિષ્ય બંનેને ઉપયોગી થઈ એવી આ ઘોરણપર લખાયેલી ચોપડીઓની જોડ છે તે જોડ યથાશક્તિ પૂરી પાડવા ઠગવ કર્યા પછી ત્રણ વર્ષ ઉપર મેં “અપુણુંક” પર એક ચોપડી બહાર પાડી હતી. ત્યાર પછી અવકાશ મળવે આ “બાળપોથી” બહાર પાડવા બની શક્યું છે. આ “બાળપોથી” ના એક બે પ્રકરણોમાં કેન્ટનીબના જર્મન પુસ્તકોની થોડી સહાય લીધી છે.

નિશાળમાં શીખવાનું શરૂ કરતાં છોકરાંઓને પહેલાં ત્રણ વર્ષ સુધી અંકગણિતના મૂળ નિયમોનો જોડોનો અભ્યાસ જોઈએ એટલો આ “બાળપોથી” માં સમાવવામાં આવ્યો છે.

શિક્ષકને સૂચના.

આ ચોપડીમાંનો કોઈ પણ વિષય વર્ગમાં શીખવવા પહેલાં શિક્ષકે “પાઠ” એ મથાળા હેઠળ આપેલા સૂચકપ્રશ્નોનો સંભાળથી અભ્યાસ કરવો. પછી વર્ગમાં ચોપડી ઉઘાડવા તૈયાર થયે, સળીઓ, કાટી, સોનેન્શાઈનના એરીથ્રોમીટરના દાખલા અને એમાં બીજા સાધનો કામે લગાડી પ્રશ્નો પુછી શિષ્યો પાસે ધીમે ધીમે જોઈતા નિયમો શોધી કઢાવવા, અને તેને લાગુ પડતા દાખલાઓ મોટેથી કરવાને સહાય થવું. શિક્ષકને જ્યારે જણાય કે આપેલા વિષય વિદ્યાર્થીઓ કરી શક્યા છે ત્યારે તેમને ચોપડી ઉઘાડવા કહી “પાઠ” માં પુછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર કહી જવા કહેવું. ત્યાર પછી મોટેલા દાખલા અને તે પછી લખીત દાખલા લેવા.

આ ચોપડીમાં જ્યાં “લખીત” એમ છાપ્યું ન હોય તે સમગ્ર દાખલા મોટેથી જ કરવાના છે. પોતાને યોગ્ય જણાય તેવા પ્રશ્નો તથા દાખલા જોડવા અને માત્ર ચોપડી પરજ આધાર નહીં રાખવો એ તો દરેક શિક્ષક અવશ્ય સમજે છે. આ ચોપડી વિદ્યાર્થીના ઉપયોગ માટે હોવાથી દાખલાના જગ્યા એમાં આપ્યા નથી.

એક વેળા એક વિષય વિદ્યાર્થીઓ પાકે સમજ્યા કે તે તેમને થોડા વખત પછી યાદજ રહેશે એમ ધારવું અનુભવ તેમજ માનસ-શાસ્ત્રના નિયમોથી ઉત્પન્ન છે, માટે શિક્ષક વર્ગમાં તેમજ આગલા વર્ગમાં ચાલી ગયલા ભગો પાછા ને પાછા જુદી જુદી રીતે છોકરાઓ પાસે અવશ્ય કરાવવા જોઈએ.

આ ચોપડીમાં કોઈ પણ ભુલ હોય તે ઉપર તથા બીજા કોઈ પણ જાતની સૂચના ઉપર આ રચનારનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવશે તો આભાર થશે.

૧૯૦૬

ફેબ્રુઆરી, ૧૯૦૬.

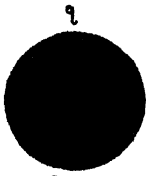
સાંકળીઉં.

પાનું.

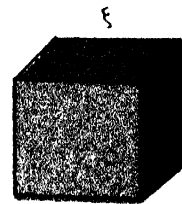
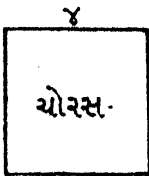
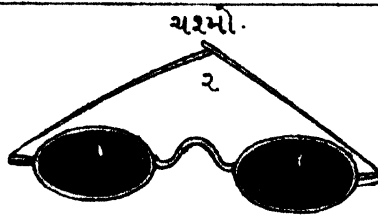
પ્રકરણ ૧.	એકથી દશ સુધી સંખ્યા ગણતરી; +, -, = નિશાનીની સમજ.	૧.
પ્રકરણ ૨.	એકથી પાંચ સુધી સંખ્યાનો અભ્યાસ. સરવાળા, બાદબાકી.	૬
પ્રકરણ ૩.	છથી દશ સુધી સંખ્યાના સરવાળા, બાદબાકી તથા ગુણાકાર સાથે અભ્યાસ.	૧૯
પ્રકરણ ૪.	૧૧ થી ૨૦ સુધી સંખ્યાની ગણતરી ૧ થી ૨૦ સુધી સંખ્યાના એક અંક વતે સરવાળા તથા બાદબાકી.	૪૪
પ્રકરણ ૫.	૧ થી ૨૦ સુધી સંખ્યામાં આવતા ભાગાકાર. ...	૬૪
પ્રકરણ ૬.	૨૦ થી ૧૦૦ સુધી સંખ્યાની ગણતરી.	૬૮
પ્રકરણ ૭.	બે અંકી સંખ્યાના એક અંકી સંખ્યા વતે સરવાળા તથા બાદબાકી... ..	૭૬
પ્રકરણ ૮.	૨×૧ થી ૧૦×૧૦ સુધીના ગુણાકાર તથા એ પાડાએથી થતા ભાગાકાર.	૮૫
પ્રકરણ ૯.	“સો” થી “હજાર” સુધી સંખ્યા, ગણતરી નો લેખન.	૧૧૨
પ્રકરણ ૧૦.	બે અંકી સંખ્યાઓના બે અંકી સંખ્યા ભેડે સરવાળા તથા બાદબાકી.	૧૧૭
પ્રકરણ ૧૧.	ત્રણ અંકી સંખ્યાના સરવાળા તથા બાદબાકી... ..	૧૩૪
પ્રકરણ ૧૨.	૧૧ × ૧ થી ૨૦ × ૧૦ સુધી મોટેના ગુણાકાર.	૧૪૦
પ્રકરણ ૧૩.	બે અંકી સંખ્યાના એક અંકી કે બે અંકી સંખ્યા વતે ગુણાકાર.	૧૫૯

- પ્રકરણ ૧૪. બે કે ત્રણ અંકી સંખ્યાના એક કે બે અંકી
સંખ્યા વતે ભાગાકાર... ... ૧૭૦
- પ્રકરણ ૧૫. 'હમર' થી 'લાખ' સુધી સંખ્યા લેખન તથા
વાંચન. ૧૮૬
- પ્રકરણ ૧૬. ચાર, પાંચ, કે છ અંકી સંખ્યાના સરવાળા,
બાદબાકી. ૧૯૦
- પ્રકરણ ૧૭. ચારથી છ અંકી સંખ્યાના એકથી ચાર અંકી
સંખ્યા વતે ગુણાકાર... ... ૧૯૭
- પ્રકરણ ૧૮. ચારથી છ અંકી સંખ્યાના એકથી ચાર અંકી
સંખ્યા વતે ભાગાકાર... ... ૨૦૫
-

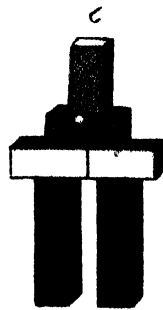
દશાકૃતિ.

ગોળો.

છ બાજુનો ધન.

આઠ કડકાનો ઈંટાકાર.

નવ ધનની ઘોડી.

દશક કાઠી

ગણિતમાળા—બાળપોથી.

પ્ર ક ર ભ ૧.

(એકથી દશ સુધી સંખ્યા ગણતરી; +, -, = નિશાનીની સમજ.)

પાઠ ૧.

પેલલા દશ છોકરા ઉભા થાઓ.

જમશેદ, અહીયાં આવો ને દશ છોકરા ઉભા છે તેને એક બે ત્રણ એ રીતે માટે બોલી ગણી જાઓ.

હરીદાસ, આ ટેબલ આગલ આવો ને એ ઉપર લાકડાંની સળીઓનો ઢગલો છે તેમાંથી એક સળી લો.

સ્તમ, હરીદાસના હાથમાં શું છે ? આખો જવાબ આપો.

વર્ગના સઘળા છોકરાઓ પોતાની સ્લેટપર હરીદાસના હાથમાં જેટલી સળી છે એટલા કાપા પાડો.

તમારી સ્લેટપર કેટલા કાપા પાડ્યા ? સઘળા સાથે જવાબ દો.
(એક)

હરીદાસ, તમે સળી મુકી દો ને તમારી જગ્યાએ જઈ તમે પણ સ્લેટપર એક કાપો પાડો.

સ્તમ, તમે અહીયાં આવો. એક સળી લો, કેટલી સળી લીધી ? હવે એની જોડે એક બીજી લઈ સાથે પકડો.

હવે સ્તમના હાથમાં કેટલી સળી છે ? એક સળી જોડે બીજી કેટલી લો તો બે થાય ?

તમારી સ્લેટપર એક કાપો પાડેલો છે તેને બદલે બે કાપા પાડો. અગાઉ એક હતો તેમાં કેટલા કાપા વધારે પાડ્યા ?

એક ને બીજા એક મળી કેટલા થાય ? એક ચોપડી તમારી ને એક મારી તો કેટલી ચોપડી થઈ ?

એક ને એક ફેટલા તે સઘળા જવાબ આપો.

તમારી સ્લેટ પર અગાઉ ફેટલા કાપા હતા, હવડાં ફેટલા છે ?

નુરુદીન, તમે ટેબલ આગળ આવી બે સળી લો. નુરુદીનના હાથમાં ફેટલી સળી છે, છોકરાઓ ? બીજી એક સળી લઇ બે બેડે પકડો. છોકરાઓ ! હવે બધી મળી ફેટલી સળી થઇ ? બેમાં ફેટલા વધારો તો ત્રણ થાય ? બે ને એક શું ? ત્રણ કાપા પાડો.

એક, બે, ત્રણ એમ સઘળા સાથે બોલો.

ત્રણ સળીમાં બીજી એક સળી મુકો. હવે ફેટલી થઇ ? તમારી સ્લેટ પર જે કાપા હોય તે બુસી નાખી નવા ત્રણ કાપા પાડો. તેમાં ફેટલા વધારે પાડશો તો ચાર થશે ? ત્રણ ને એક ? બે ને એક ? એક ને એક ?

ચાર કાપા સ્લેટ પર પાડો. બીજી એક વધારે પાડો. હવે ફેટલા થયા ? ફેટલા ને એક પાંચ ? પાંચમાંથી એક કાપો બુસી નાખો, શું રહ્યું ?

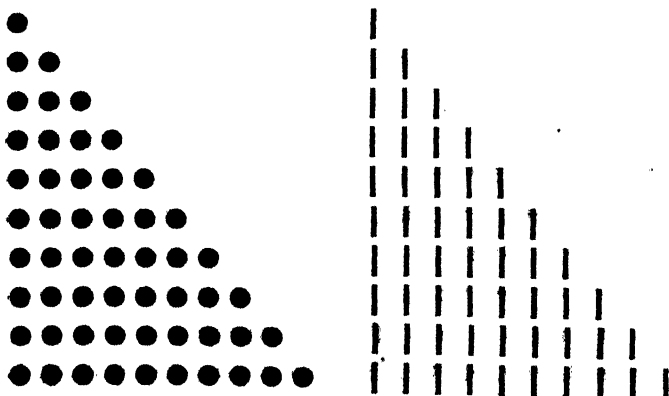
એકથી પાંચ સુધી સંખ્યા બોલી જાઓ.

પાંચ કાપા પાડો, તેમાં એક કાપો વધારો, હવે ફેટલા થયા ? પાંચ ને એક ? એજ પ્રમાણે છ કાપામાં એક ઉમેરો, સાતમાં એક ઉમેરો, આઠમાં એક ઉમેરો, નવમાં એક ઉમેરો,

એકથી દશ સુધી સુલટા અને ઉલટા બોલી જાઓ.

(૧)

દાખલા ૧.

ઉપલી લીટીઓમાં દરેકમાં કેટલાં શુન્ય અને કાપાઓ છે તે એક, બે, ત્રણ એમ ઉતરતા ગણો. પછી નીચેની લીટીથી ગણતા ઉપર જાઓ.

(૨) નીચેની દરેક લીટીમાં કેટલાં શુન્ય, કાપા કે ચોકડીઓ છે તે કહો.

● ● ●		* * * *
● ● ● ● ● ●		* * *
● ● ● ●		* * * * *
● ●		* * * * * *
● ● ● ● ● ● ●		* * * *
● ● ● ● ●		* * * * *
●		* * * * * *
● ● ● ● ● ● ● ●		

(૩) એક, બે, ત્રણ એમ દશ સુધી આંક બોલી જાઓ. દશ, નવ, આઠ એમ ઉતરતા એક સુધી આંક બોલો.

પાઠ ૨.

તમારી દરેકની પાસે સળીઓ મુકી છે. તેમાંથી એક સળી ઉંચકો. કેટલી સળી તમે લીધી છે તે કહો. તે જોડે બીજી એક સળી પકડો. હવે કેટલી સળી થયું? એક સળી હોય તેમાં બીજી એક સળી મુકો તો કેટલી થાય? તમારી પાસે એક દડો છે. તમારા ભાઈ પાસે એક છે. બંને સાથે મુકો તો કેટલા દડા થાય?

કાષ્ટ પણ એક ચીજ સાથે બીજી એક ચીજ મુકીએ તો કેટલી ચીજ થાય?

બે સળી પકડો. તેમાં બીજી એક સળી મુકો. હવે બધી મળી કેટલી થયું?

ત્રણ સાથે એક સળી વધારે દો તો કેટલી થાય? ચાર સાથે એક કેટલી? પાંચ સાથે એક કેટલી? એમ નવ સાથે એક મુકો તો કેટલી થાય ત્યાં સુધી સળીઓ ગણવી શોધી કાઢો.

તમારી રસેટ દો. તેપર ચાર કાપા પાડો. બીજી એક વધારે પાડશો તો કેટલા થશે?

તમારી સ્લેટ પર આવી * સાત ચોકડી પાડે. તેમાં બીજી એક ચોકડી ઉમેરશે તો કેટલી થઈ ?

હું આપણા વર્ગના પાટીઆં પર | આ પ્રમાણે લખું છું. તે પરથી તમે શું સમજ્યા ?

હવે એક સળીમાં બીજી એક સળી ઉમેરો એમ કહેવાને બદલે હું પાટીઆં પર | + | લખું ત્યારે તમે સમજાવો કે એક સળી અથવા લીટીમાં બીજી એક સળી અથવા લીટી ઉમેરો એમ હું કહું છું.

ચાલો ત્યારે હું આમ લખું છું | | | + | ત્યારે તમે શું સમજશો ?

ઉમેરો અથવા વધારો એમ દેખાડવા હું શું નિશાની વાપરું છું ?

હીક ત્યારે હવે + આવી નિશાની કરે ત્યારે “ઉમેરવું” અથવા વધારવું” એમ કહેવામાં આવે છે તે ધ્યાન રાખજો.

દાખલા ૨.

(૧) નીચેના દરેક દાખલામાં શું માગ્યું છે તે વાંચો, ને તેનો જવાબ કહો.

| | | | + |

● ● ● ● ● + ●

| | + |

● ● ● + ●

| | | | | + |

● ● ● ● ● ● ● + ●

* * * * + *

● ● ● ● ● ● + ●

* * * * * + *

● ● ● ● ● ● ● ● + ●

| | | | | | + |

(૨) તમને સમજાવેલી ઉમેરવાની નિશાની વાપરી નીચે પ્રમાણે તમારી સ્લેટ પર લખી દેખાડો.

બે સળીમાં એક સળી ઉમેરો.

પાંચ ચોકડીમાં એક ચોકડી ઉમેરો.

નવ શૂન્ય પાટી તેમાં બીજું એક શૂન્ય ઉમેરો.

(૩) એકને એક બે, બેને એક ત્રણ, એમ છેક નવને એક દશ સુધી બોલી જાઓ.

પાઠ ૩.

તમે દરેક પાસે કાઢીઓ મુકેલી છે તેમાંથી પાંચ કાઢી ગણી હા-
થમાં લો. એમાંથી એક કાઢી પાછી કાઢી લો. બાકી કેટલી કાઢી રહી ?

પાંચ સળીમાંથી એક સળી કાઢી નાખો તો બાકી કેટલી સળી રહેશે ?

પાંચમાંથી એક લઇ લો તો બાકી શું રહેશે ?

આઠ કાઢી લો. તેમાંથી એક કાઢી નાખો. બાકી કેટલી રહેશે ?

દશ કાઢીમાંથી એક બાદ કરી નાખતાં શું બાકી રહેશે ?

હું પાટીઆંપર આ પ્રમાણે લખું છું | | | + | તો તમે શું
સમજાવો ?

હવે હું પાટીઆંપર એમ લખું છું કે ત્રણ સળીમાંથી એક સળી
કાઢી લો અથવા બાદ કરો તે જુઓ | | | — |

બાદ કરવા અથવા કાઢી લેવા માટે મેં શું નિશાની વાપરી તે
તમારી રસેટપર પાટી દેખાડો.

ચાર ચોકડીમાંથી એક ચોકડી બાદ કરો કે લઇ લો એમ તમે
રસેટપર નિશાની વતે લખો.

● ● ● ● ● — ● એટલે શું સમજો છો ?

દશ સળી લો. તેમાંથી એક કાઢી લો. કેટલી થઇ ? તેમાંથી
પાછી એક કાઢી લો. હવે શું રહ્યું ? તેમાંથી એક કાઢી. એમ ત્યાં
સુધી સળી બધી થઇ રહે ત્યાં સુધી કરો ને શું આવે છે તે કહેતા જાઓ.

દાખલા ૩.

(૧) નીચેના દાખલામાં શું માંગ્યું છે તે વાંચો ને તેનો જવાબ
કહો.

—	● ● ● ● ● — ●	*****—*
—	● — ●	*****—*
—	● ● ● ● ● ● ● ● ● ● — ●	*****—*
+	● ● ● + ●	*****+*

(૨) નીચે જણાવેલા દાખલા નિશાની વાપરી કાપા કે મીડાં પાડી લખો.

પાંચ સળીમાંથી બે સળી બાદ કરો.

ચાર સળીમાંથી બે સળી બાદ કરો.

ચાર સળીમાં ત્રણ સળી ઉમેરો.

છ ચોકડીમાંથી એક ચોકડી લઈ લો.

પાંચ મીડાંમાંથી એક મીડું બાદ કરો.

(૩) એકમાં એક ઉમેરો તો શું આવે ? બેમાં એક ઉમેરો તો શું ? એમ નવમાં એક ઉમેરો ત્યાં સુધી બાકી જાઓ.

(૪) દશમાંથી એક લો તો શું રહે ? નવમાંથી એક લો તો શું ? એમ એકમાંથી એક રહે તો શું રહે ત્યાં સુધી અડપથી બાકી જાઓ.

પાઠ ૪.

ત્રણમાં બે ઉમેરો તો પાંચ થાય એમ હું લખું છું તે જુઓ.

$$| | | + | | = | | | | |$$

એમાં ઉમેરવા માટે શું નિશાની છે. તે બતાવો. થાય એમ શું નિશાનીએ દેખાડ્યું છે ?

$$| | | - | | = | \text{ એટલે શું લખ્યું તે સમજાવો. }$$

પાંચ સળીમાં બીજી બે સળી મૂકી તો થાય સાત એમ તમારી રહેટપર આ નિશાનો વાપરી લખી દેખાડો.

●●● + ●●●●● = ●●●●●●● એમ હું લખું છું. એટલે “ત્રણમાં ઉમેરો શું તો થાય પાંચ” એમાં કેટલાં મીડાં ઉમેરવા તે બાકી જગ્યામાં લખી જાઓ.

ત્રણમાંથી શું લો તો થાય એક. એમ એ નિશાનીઓ વતે લખી દેખાડો.

| | | | - = | | એ દાખલામાં શું માગ્યું છે ?
(ચારમાંથી લો શું તો થયા બે.)

*** + ** = એ દાખલો વાંચી સંભળાવો. એમાં શું માંગ્યું છે ? (ત્રણ ચોકડીમાં ઉમેરો એ તો થાય શું ?)
પાંચ ચોકડીમાં ત્રણ ઉમેરો તો થાય શું ? એમ લખી બતાવો.
ત્યારે = આ નિશાન કાઢવામાં આવે ત્યારે શું સમજશે ?

દાખલા ૪.

(૧) નીચેના દાખલા વાંચી સંભળાવો.

$$\begin{array}{lcl}
 ||| + | = ||| & \bullet \bullet \bullet \bullet + \bullet \bullet = & \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \\
 ||| + = ||| & \bullet \bullet \bullet \bullet + = & \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \\
 ||| + | = & \bullet \bullet \bullet \bullet + \bullet \bullet = & \\
 ||| - || = || & \bullet \bullet \bullet - \bullet = & \\
 ||| - = || & \bullet \bullet \bullet - = & \bullet \\
 ||| - || = & \bullet \bullet \bullet - \bullet \bullet = & \\
 & \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet - = & \bullet \bullet
 \end{array}$$

(જવાબ—ત્રણમાં ઉમેરો એક તો થાય ચાર; ત્રણમાં ઉમેરો શું તો થાય ચાર ? ત્રણમાં ઉમેરો એક તો થાય શું ? હત્યાદી.)

(૨) નીચેના દાખલાએ નિશાની વતે લખી દેખાડો.

ત્રણમાં ઉમેરો શું તો થાય પાંચ ? ચારમાં ઉમેરો એ તો થાય શું ? ચારમાંથી એ લો તો થાય શું ? ચારમાંથી લો શું તો થાય એક ? છ ચોકડીમાંથી લો એ તો થાય શું ?

(૩) નીચેના દાખલાના જવાબ આપો.

$$\begin{array}{lcl}
 ||| + || = & \bullet \bullet \bullet \bullet - = & \bullet \bullet \\
 ||| - || = & \bullet \bullet \bullet \bullet + \bullet \bullet = & \\
 ||| - = | & \bullet \bullet \bullet \bullet + = & \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \bullet \\
 ||| - = || & \bullet \bullet \bullet \bullet - = & \bullet \bullet \bullet \bullet \\
 |||| + = |||| & * * * * + = & * * * * * * \\
 |||| + ||| = & * * * - * * = & \\
 |||| + |||| = & * * * * - = & *
 \end{array}$$

(૪) એકમાં બે ઉમેરો તો શું થાય ? ત્રણમાં બે ઉમેરો તો શું ?
પાંચમાં બે ઉમેરો તો શું ? સાતમાં બે ઉમેરો તો શું ?

(૫) એક, બે, એમ દશ સુધી, પછી દશ, નવ, એમ એક સુધી
બોલી જાઓ.

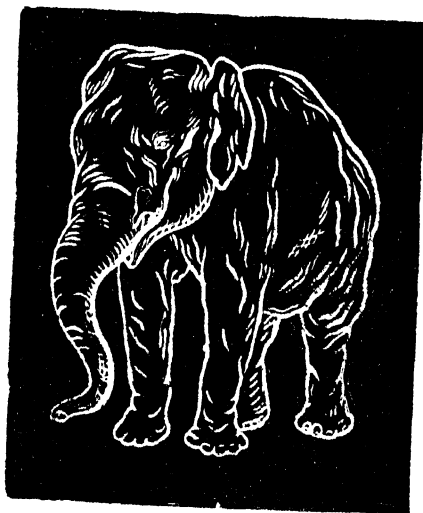
(૬) એક, ત્રણ, પાંચ, એમ એક આંકડો છોડી દસ નવ સુધી
ઝડપથી બોલી જાઓ. તેમજ બે, ચાર, છ, એમ દશ સુધી બોલી જા-
ઓ. પછી ત્રણથી શરૂ કરી ચક્રેક આંકડો છોડી નવ સુધી બોલો.

(૭) દશ, નવ, આઠ, એમ એક સુધી ઝડપથી બોલી જાઓ. પ-
છી એક આંકડો છોડી દશ, આઠ, છ, એમ બોલી જાઓ.

પ્રકરણ ૨.

(૧ થી ૫ સુધી સંખ્યાનો અભ્યાસ. સરવાળા, બાદબાકી.)

પાઠ ૫.

|

●

□

એક

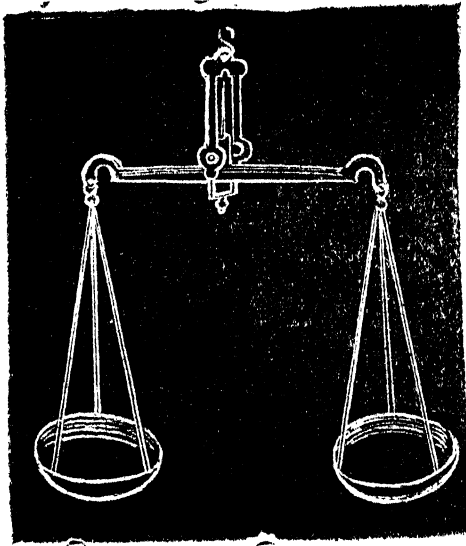
૧.

ઉપલાં ચિત્રમાં કેટલા હાથી છે? એક હાથીના પગ કેટલા? માથાં કેટલાં?

એક એ દેખાડવા હવેથી આપણે ૧, એ નિશાની વાપરશું તે સ્લેટપર લખો.

એક સળી છે તેમાંથી એક સળી લઇ લો તો શું રહેશે?

|| • • □ □ બે ૨. ૧૧

એક ચીજમાં બીજી એક ચીજ ઉમેરો તો કેટલી થશે ? બે માટે શી નિશાની છે તે લખો.

બેમાંથી એક ગળ્ય તો શું રહે ? બેમાંથી બે લો તો શું રહે ? કાંઈ નહીં રહે તે દેખાડવા ૦ શૂન્ય એ નિશાની વપરાય છે.

દાખલા ૫.

$$\begin{array}{llll}
 (૧) & ૧-૧ = & ૨-૨ = & ૧ + \quad = ૨ \\
 & ૧+૧ = & ૨- \quad = ૧ & ૨ = \\
 & ૨-૧ = & ૨- \quad ૦ &
 \end{array}$$

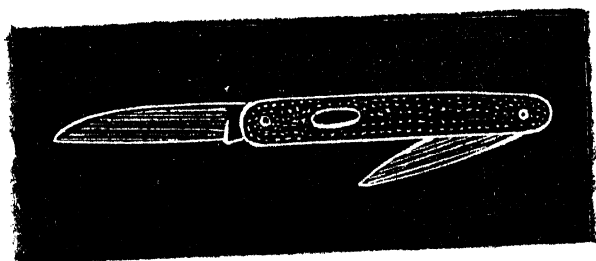
(૨) તમને બે આને એક આપડી લેવી છે. તમારી પાસે એકજ આનો છે તો બીજા કેટલા આના હજી વેંત્રશે ?

(૩) તમારા ગજવામાં બે લખોટા હતા તેમાંથી પેહલાં એક પડી ગયો પછી એક પડી ગયો તો તમારા ગજવામાં કેટલા લખોટા રહ્યા ?

(૪) તમને તમારા બાપાએ ગઢ કાસે એક દોઢીઠું આપ્યું ને આજે એક દોઢીઠું આપ્યું તો બધાં મળી તમારી પાસે કેટલાં દોઢીઆં થયાં ?

૧૫૫૧

પાઠ ૬.

||| • □□□ ત્રણ ૩:

ત્રણ સળી લો. તેમાંથી એક કાઢી નાખો. બાકી કેટલી સળી રહી ?
ત્રણ સળીમાંથી કેટલી સળી લો: તે એક સળી રહેશે તે જુઓ.
ત્રણમાંથી બે બાદ કરો તે બાકી શું રહે ? એક બાદ
કરો તે શું ?

એક સળીમાં કેટલી ઉમેરો તે ત્રણ થશે ? કેટલી સળીમાં એક
ઉમેરો તે ત્રણ થશે ?

ત્રણ સળી લો. તેમાંની કેટલી તમે નીચે મુકી દો તે હાથમાં
કાંઈ રહેશે નહીં.

કેટલી વખત એકેક સળી લો તે બધી મળી ત્રણ સળી થશે.

તમારી સ્લેટ પર ત્રણ * ચોકડી પાડો. તેમાંની કેટલી કાઢી
નાખો તે બે ચોકડી રહેશે ? એક ચોકડી રાખવા કેટલી કાઢી
નાખવી પડશે ?

કેટલી સળી ગોઠવો તે \triangle આવો આધાર થશે ?

દાખલા ૬.

(૧)

$1+2 =$	$3-1 =$	$1+$	$= 3$
$2+1 =$	$3-2 =$	$2+$	$= 3$
$1+1+1 =$	$3-3 =$	$3-$	$= 1$

(૨)

$૧ + ૧ =$	$૩ - ૧ =$	$૨ -$	$= ૦$
$૨ - ૧ =$	$૨ - ૨ =$	$૩ -$	$= ૨$
$૩ - ૨ =$	$૨ + ૧ =$	$૨ -$	$= ૧$

(૩) નીચે લખેલા દાખલા નિશાનો તથા અંક વતે લખો.

ત્રણમાંથી લો બે તો થાય એક. એકમાં ઉમેરો બે તો થાય ત્રણ.

ત્રણમાંથી લો બે તો થાય બે ? એકમાં ઉમેરો શું તો થાય ત્રણ ?

(૪) મેં ત્રણ પ્યાલાં બગ્ગરમાંથી લીધાં. તેમાંથી એક ભાગી ગયું તો બાકી કેટલાં રહ્યા ?

(૫) એક છોકરો એક ટેકાણે ત્રણ લખોટા મુકી બહાર ગયો. પાછો આવી જુએ છે તો એકજ લખોટો બાકી રહેલો દીડો. તો કેટલા લખોટા કાઢ ઉંચકી ગયું ?

(૬) એક શેર બોરના ત્રણ પૈસા પડે છે. તમારી પાસે એકજ પૈસા છે તો બીજા કેટલા પૈસા હોય તો તમારાથી શેર બોર લેવાય ?

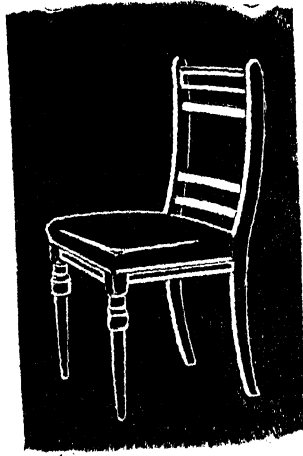
(૭) એક ઝાડપર બે ચટ્ટી બેઠી છે. બીજાં ઝાડપર એક ચટ્ટી છે, સાથે બેસે તો કેટલી ચટ્ટી થાય ?

(૮) નીચલા સવાલોના અડપથી જવાબ આપો.

ત્રણ ને એક ; એક ને એક ; બેમાંથી એક બચ તો ; ત્રણમાંથી બે બચ તો ; બે ને એક ; ત્રણ ને એક ; ત્રણમાંથી ત્રણ બચ તો.

(૯) એવા દાખલાઓ મોટેથી તમે તમારા વર્ગના બીજા છોકરાઓને અડપથી પુછો. ને તેનો જવાબ આપે તે ખરો કે ખોટો તે કહો.

પાઠ ૭.

|||| •• □□.□□ ચાર ૪.

ઉપલાં ચિત્રમાં શું છે. એમાં ચાર ચાર શું શું જુઓ છો તે કહો. તમારા ચોરડાને કેટલી બાજુ છે? તમારા ચોરડાની જમીનને કેટલા ખુણા છે? દિશા કેટલી છે? તેમના નામ દો, અને તે તરફ ફરી એક બે ત્રણ એમ ગણી જુઓ.

તમારી ચોપડીની ઉપરની બાજુ જુઓ. તેને કેટલી કોર છે? ખૂણા કેટલા છે?

ચાર એક સરખી સળી લો. તે બંને □ આ જાતનો આકાર આંધો. એ આકારને શું કહે છે? ચોરસની બાજુ કેટલી?

ચાર સળીઓ લઈ તેપરથી નીચેના જવાબ શોધી કાઢો.

કેટલી સળીમાં ત્રણ મુકીએ તો ચાર થાય?

બે સળી કેટલી વખત ભેંડે મુકે તો ચાર થાય?

ચાર સળીમાંથી કેટલી ઉંચકી લો તો ત્રણ સળી રહી જાય ?
કેટલી ઉંચકા તો બે રહે ? કેટલી ઉંચકા તો ત્રણ રહે ?

ચાર સળીમાંથી કેટલી સળી ઉંચકા તો કાંઈ નહીં રહે ?

ચાર સળી ટેબલ પર મુકો. તેમાંથી એકી વખતે બે બે સળી ઉંચકી લો તો કેટલી વખત ઉંચકતાં કાંઈ રહેશે નહીં ?

કેટલી વખત બે બે સળી મુકશો તો ચાર થશે ?

ચાર સળીમાં બે સળી કેટલી વખત આવી જાય છે ?

ચાર આંગળાં ઉંચાં કરો. તેમાંથી કેટલાં વાળી દો તો એક રહી જશે ?

એક માણસ ચાર ગાઉ ચાલવાનો છે. તેમાંથી તેણે ત્રણ ગાઉ પુરા કર્યા તો હજી કેટલા ચાલવાના બાકી છે ?

ચાર કોડીના બે સરખા દમલા કરો તો દરેક દમલામાં કેટલી કોડી આવે ?

દાખલા ૭.

(૧)

$૩ + = ૪$	$૨ + . = ૪$	$૧ + = ૪$
$૪ - = ૨$	$૪ - = ૧$	$૪ - = ૩$
$૩ + ૧ =$	$૨ + ૨ =$	$૧ + ૩ =$
$૪ - ૧ =$	$૪ - ૩ =$	$૪ - ૩ =$

(૨)

$૨ + ૧ =$	$૨ + = ૪$	$૨ - = ૦$
$૨ - ૨ =$	$૧ + = ૨$	$૩ - = ૨$
$૪ - ૧ =$	$૧ + = ૩$	$૨ - = ૧$
$૨ + ૨ =$	$૩ - = ૩$	$૪ - = ૨$

(૩) એક માણસ ચાર રૂપિયા ઉછીના લીધા છે. તેણે ત્રણ રૂપિયા પાછા આપી દીધા છે. તો હજી તેને શું આપવાનું બાકી છે ?

(૪) તમારા પાસે ચાર બોર છે. તેના તમે બે સરખા ભાગ કરી એક ભાગ તમારા ભાઈને આપો તો ભાઈને કેટલાં બોર મળશે ?

(૫) રસ્તમ પાસે એક લખોટો છે. મારે તેને ખીજા કોટલા લખોટા આપવા છે કે તેની પાસે બધા મળી ચાર લખોટા થાય ત્યારે મારે કોટલા આપવા ભેંઠએ ?

(૬) તમારાં “રેજીસ્ટર બુક” ની કીમત ચાર આના છે, તમે ત્રણથી એકજ આનો લાવ્યા છો તો હજી ખીજા કોટલા આના લાવવા પડશે ?

(૭) એક છોકરાના ગળવામાં ચાર દોઢિયાં હતાં. પછી ગળવું ઝાટલું હતું તેથી થોડાં દોઢિયાં પડી ગયાં. થર જઈ જુએ છે તો એકજ દોઢિયું રહેલું. ત્યારે કોટલાં પડી ગયાં ?

(૮) મને ચાર કેરી ભેટ મળી છે. તેમાંથી હું રોજ બે ખાઉં તો કોટલા દહાડામાં તે કેરી પુરી થઈ જશે ?

(૯) એક માણસ દરરોજ બે રૂપીઆ કમાય. તો ચાર રૂપીઆ કમાવા કોટલા દહાડા ભેંઠશે ?

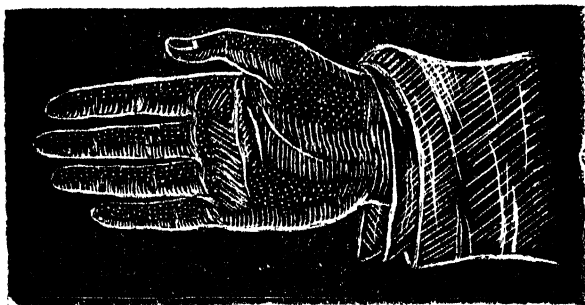
(૧૦) ચાર પુરી મુઠ્ઠી હતી. કાગડો આવી એક લઈ ગયો. પછી ત્રણથી આવી ખીજી લઈ ગયો. એમ ભેં તે કાગડો એકેક પુરી ઉંચકી જાય તો બધી પુરી લઈ જવાને કાગડને બધું મળી કોટલી વખત આવવું પડશે ?

(૧૧) ઝડપથી જવાય દો.

બે ને બે; બે ને એક; ત્રણ ને એક; ત્રણમાંથી એક જાય તો; ચારમાંથી બે જાય તો; ત્રણમાંથી બે જાય તો; એક ને એક; ચાર ને એક; ચારમાંથી ત્રણ જાય તો ?

(૧૨) ઉપર જણાવેલા જેવા હિસાબ તમે ભેડી કાઢી વર્ગના છોકરાઓને પુછો ને તેનો જવાબ ખરો કે ખોટો છે તે કહો.

પાઠ ૮.

||||| •• □□□□□ પાંચ પ.

એક હાથના આંગળાં કેટલાં ? એક પગના કેટલાં ?
 પાંચ આંગળાંમાંથી કેટલાં વાળી દો તો બે રહે ? ત્રણ રહે ?
 પાંચ સળી લો. ને તે પરથી નીચેના સવાલોનો જવાબ આપો.
 ત્રણમાં કેટલી સળી મુકતાં પાંચ થાય ? બેમાં કેટલી મુકશો ? એ-
 કમાં કેટલી ? ચારમાં કેટલી સળી મુકવી પડશે ?
 પાંચમાંથી કેટલી સળી લઇ લો તો બે રહે; એક રહે; ત્રણ રહે;
 ચાર રહે ?
 પાંચ સળીમાંથી એક વેળા બે સળીઓ ઉઘડી લો તો એમ
 કેટલી વખત થઇ શકશે ? બાકી શું રહેશે ?
 પાંચ રૂપીઆમાંથી કેટલા રૂપીઆ ખરચ થઇ નય તો બે રહે ?
 એક બાજુ પર પાંચ છોકરા બેઠા હતા. હવડાં ત્રણજ બેઠેલા છે,
 તો કેટલા ઉડી ગયા હશે ?
 મારા ગજવામાં જેટલા પૈસા છે, તેમાં જો કાંઇ બે બીજા મુકે તો
 પાંચ થાય ત્યારે મારી પાસે શું હશે ?
 ત્રણ ને બે પાંચ થાય એમ અંક અને નિશાનીઓ વડે લખી
 બતાવો. $૫ - ૩ = ૨$ એ વાંચી સમજવો. $૫ - = ૧$ એ વાંચી
 સમજવો.

દાખલા ૮.

(૧)

$$૪ + = ૫.$$

$$૫ - = ૩.$$

$$+ ૧ = ૫.$$

$$૫ - = ૪.$$

$$૨ + ૩ =$$

$$૪ + = ૫.$$

$$૩ + = ૫.$$

$$૫ - = ૨.$$

$$+ ૩ = ૫.$$

$$૪ + = ૫.$$

$$૩ + = ૫.$$

$$૧ + ૪ =$$

$$૨ + = ૫.$$

$$૫ - = ૧.$$

$$+ ૨ = ૫.$$

$$૩ + ૨ =$$

$$૫ - ૩ =$$

$$૨ + = ૫.$$

(૨)

$$૨ + ૨ =$$

$$૨ - ૧ =$$

$$૧ + ૨ =$$

$$૧ + = ૪$$

$$૨ + = ૫$$

$$૪ - = ૧$$

$$૨ + ૧ =$$

$$૩ + ૧ =$$

$$૪ - ૩ =$$

$$૩ - ૨ =$$

$$૫ - = ૩$$

$$૪ - ૨ =$$

$$૨ - = ૦$$

$$૩ + = ૪$$

$$૫ - ૨ =$$

$$૪ + ૧ =$$

$$૪ - ૩ =$$

$$૩ + = ૫$$

$$૫ - = ૧$$

$$૫ - ૩ =$$

$$૪ + = ૫$$

(૩) નીચેના દાખલા લખી જાતાવો.

ત્રણ ને બે પાંચ; ચારમાંથી એક જાય તો રહે ત્રણ.

પાંચમાંથી શું જાય તો થાય બે? ત્રણમાંથી એક જાય તો શું રહે?

બે ને બે કેટલા? પાંચમાંથી શું જાય તો ચાર રહે!

(૪) ભગવાનદાસને તેના બાપે એક દહાડો બે દોઢિયાં આપ્યાં ને બીજે દહાડે પણ બે આપ્યાં. ભગવાનદાસે એ પૈસા એકઠા કરી રાખ્યા તો તેની પાસે પાંચ દોઢિયાં થવા હજી બીજાં કેટલાં દોઢિયાં જોઈશે?

(૫) પાંચ જોડ મોજાંમાંથી બે જોડ ફાટી ગઈ તો કેટલી જોડ બાકી રહી?

(૬) પેનસીલનો એક ઢગલો ટેબલ પર પડ્યો હતો. તેમાંથી એક છોકરાએ બે લીધી. બીજાએ બે લીધી. ત્રીજે આવીને જુએ છે તો એકજ બાકી રહેલી. તો બધી મળી કેટલી પેનસીલ હશે?

(૭) એક ઢાડ પર બે કાગડા બેઠા છે. બીજાં ઢાડપર ચાર કાગડા છે. બીજાં પરથી પેહલાં પર કેટલા કાગડા ઉડી આવે તો બધા મળી પેહલાં પર પાંચ કાગડા થાય? બીજાં પર બાકી કેટલાં રહી જાય?

(૮) એક છોકરો ઇરાનીની દુકાને ચાહ પીવા ગયો. તેની પાસે પાંચ પૈસા હતા. બે પૈસા ચાહના તથા એક પૈસા બીસ્કીટનો આખ્યા પછી તેની પાસે શું બાકી રહેશે?

(૯) એક ઘોડાને રોજ બે શેર ચણા ખવાડીએ. તો પાંચ શેર ચણા કેટલો વખત ચાલી શકે? કયે દહાડે એકજ શેર રહી જશે?

(૧૦) અલીભાઈ પાસે બે લખોટા ને શમશુદીન પાસે પાંચ છે. અલીભાઈ બે શમશુદીન પાસેથી બે લખોટા લે તો દરેક પાસે કેટલા લખોટા થાય?

(૧૧) ઝડપથી જવાબ આપો.

ત્રણ ને એક; બે ને ત્રણ; બે ને બે; ચાર ને એક.

ત્રણમાંથી બે જાય તો; ચારમાંથી ત્રણ જાય તો; ચારમાંથી પાંચ જાય તો?

ત્રણમાંથી કેટલા જાય તો એક રહે? કેટલામાંથી બે જાય તો ત્રણ રહે?

કેટલામાંથી ત્રણ જાય તો બે રહે? કેટલામાંથી પાંચ જાય તો કાંઈ નહીં રહે.

(૧૨) વર્ગના છોકરાઓએ આ જાતના દાખલા બનાવી એક બીજાને પુછ્યા.

છમાંથી બે જન્ય તો શું રહે ? કેટલાને બે છ ? ચારમાં શું ઉમેરો તો છ થાય ? છમાંથી શું લેતાં ચાર રહે ?

છમાંથી ત્રણ જન્ય તો શું રહે ? કેટલા ને ત્રણ છ ? ત્રણમાં શું ઉમેરો તો છ થાય ? છમાંથી શું લો તો ત્રણ રહે ?

છમાંથી ચાર જન્ય તો શું રહે ? છમાંથી પાંચ જન્ય તો શું ? છ જન્ય તો શું ?

કેટલાને ચાર છ ? કેટલાને પાંચ છ ? કેટલામાં ચાર ઉમેરો તો છ થાય ?

કેટલામાં પાંચ ઉમેરો તો છ થાય ?

દાખલા ૯.

(૧)

$$૫ + = ૬ \quad ૪ + = ૬ \quad ૩ + = ૬$$

$$૨ + = ૬ \quad ૧ + = ૬$$

(૨)

$$૬ - ૨ = \quad ૬ - = ૩ \quad ૬ - ૪ =$$

$$૫ + = ૬ \quad ૪ + ૨ = \quad ૨ + = ૬$$

$$૪ + = ૬ \quad ૬ - = ૧ \quad ૬ - = ૦$$

$$૬ - ૧ = \quad ૬ - ૩ = \quad + ૨ = ૬$$

(૩)

$$૩ + ૨ = \quad ૨ + = ૫ \quad ૨ + ૧ =$$

$$૨ + ૪ = \quad ૬ - = ૨ \quad ૩ - = ૧$$

$$૩ + = ૪ \quad ૪ - = ૧ \quad ૪ - = ૧$$

(૪) મારી પાસે છ કોરા પાનાની ચોપડી હતી. તેમાંથી બે પાના પર મેં દાખલા કર્યા તો બાકી કોરા પાના કેટલાં રહ્યાં હશે ?

(૫) ત્રણ પૈસા મારી પાસે, બે મારી બેન પાસે તો હજી બીજા કેટલા પૈસા અમને આપે તો અમારા બંનેના પૈસા મળી છ પૈસા થાય ?

(૬) એક તળાવમાં છ બગલા બેઠા હતા તેમાંથી પેહેલાં બે ઉડી ગયા. પછી ત્રણ ઉડી ગયા. હજી કેટલા બગલા ત્યાં બેઠા છે ?

(૭) માખીને છ પગ હોય છે. તે બે પગ વતે પોતાનું શરીર સાફ કરે ત્યારે તે કેટલા પગ પર બેસતી હશે ?

(૮) ગાયના ચાર પગ ને બે સીંગડાં મળી કેટલી ચીજ થઈ ?

(૯) હાથીના ચાર પગ એક સૂંઢ ને એક પુછડી મળી કેટલી ચીજ થઈ ?

(૧૦) કોટથી દાદર છ માઇલ દુર છે. એક છોકરો ચાલતો કોટમાંથી દાદર જવા નીકળ્યો. તે ગ્રેટ રોડ પરેંચ્યો ત્યારે બે માઇલ થયા ત્યારે હજી કેટલા માઇલ ચાલવાના તેને બાકી છે ?

(૧૧) છ આંગળ લાંબી પેનસાલમાંથી ચાર આંગળ કકડો કાપી કાઢો તો બાકી રહેલા કકડાની શું લંબાઈ ?

(૧૨) નીચેના જવાબ ઝડપથી આપો.

બે ને ત્રણે પાંચ ને એક ? ચારમાંથી ત્રણ ગળ્ય તો ?

કેટલાને ત્રણ છ ? છમાંથી ચાર ગળ્ય તો ? પાંચમાંથી બે ગળ્ય તો ?

ત્રણ ને ત્રણ ? બે ને ત્રણ ? છમાંથી બે ગળ્ય તો ?

(૧૩) ઉપલા દાખલામાં પુછેલા સવાલો અંક તથા નિશાનીઓ વગેરે તમારી સ્લેટપર લખી જાઓ. [૨+૩=;]

(૧૪) આ સઘળા દાખલાઓની જાતના દાખલા તમે બોરી કાઢી વર્ગને પુછો ને જવાબ મળે તે ખરો કે ખોટો તે કેહતા જાઓ.

પાઠ ૧૦.

$$2 \times 3 = 6$$

$$3 \times 2 = 6$$

બે સળી લો. તે તમારી પાસે મુકો. બીજી બે સળી લો, તે ખરેલી બેની પાસે જરા દુર મુકો. પછી ફરીથી બે સળી લો ને તેની પાસે મુકો, બધી મળી કેટલી સળી થઈ ?

કેટલી વખત બે સળીઓ લો તો છ સળી થાય ? અથવા દોઢિયાંના કેટલા ટુકડા કરો તો બધાં મળી છ દોઢિયાં થાય ?

તમારા કેટલા હાથ છે? કેટલા છોકરાઓના હાથ મળી છ હાથ થાય?
એક નેડી ભુટમાં કેટલાં ભુટ હોય છે? કેટલી નેડી ભુટ લો
તો છ છુટાં ભુટ થાય?

બધે ચીજ કેટલી વખત લો તો છ ચીજ થાય?

$૨+૨+૨=૬$ એટલે તમે શું સમજો છો તે કહો.

એક વેળા બે લો તેમાં બે ઉમેરો, તેમાં બીજા બે ઉમેરો તો
કેટલા થાય?

રસ્તમ કહે છે કે “પેદલાં બે સળી લો, તેમાં બીજા બે સળી
ઉમેરો, તેમાં ફરીથી બે સળી ઉમેરો એટલે છ સળી થશે” અને
રામદાસ કહે છે કે “બે સળી ત્રણ વખત લો તો છ થશે” એ બેનો
અર્થ એકજ કે જુદો? જો એ બેનો અર્થ એકજ હોય તો વધારે
સેહલી બોલવાની રીત કોની છે રસ્તમની કે રામદાસની? ને શા માટે?

બે ચીજ ત્રણ વખત લો તો છ થાય એમ હવે હું પાટીઆં
પર લખું છું તે જુઓ. $૨ \times ૩ = ૬$ એનો અર્થ એમ કે બે ચીજ
ત્રણ વખત લો તો થાય છ. (બોલવામાં—બે ત્રી છય)

બે ચીજ ત્રણ વખત લો તો થાય છ. એમ અંક ને નિશાની
વતે લખી દેખાડો.

આજે જે નવી નિશાની તમે શિખ્યા તે પાટીઆં આગલ આવી
લખી દેખાડો.

બીજા ત્રણ જુની શિખેલી નિશાનીઓ પણ લખો ને સમજાવો.

$૨ + ૨ + ૨$ તે કેટલા થાય? એજ દાખલો બે અંક વાપરી
કેમ લખાય. (૨×૩)

પાઠ ૯ માં આપેલાં ચિત્રમાં $૨ \times ૩ = ૬$ એ કયાં ચિત્ર પરથી
જણાય છે.

તમે દરરોજ બે દોઢિઆં ખરચો તો કેટલા દિવસમાં ૬ દોઢિઆં
ખરચી રહેશો?

છ સળીઓ ટેબલ પર મુકી છે. તેમાંથી તમે આવી બે ઉંચકી
તમારી જગ્યા પર લઈ જઈ મુકો. પછી ફરીથી આવી બે લઈ

નન્યો. એમ ત્યાંસુધી ટેબલપરની સળી તમારી જગ્યાપર એકડી થાય ત્યાંસુધી કરો. તો તમને ટેબલ આમળ કેટલા ફેરા ખાવા પડશે ?

તમારા પાસે છ દોઢિયાં છે. તેમાંથી બે દોઢિયાં એક માણસને તમે આપ્યાં, બે દોઢિયાં બીજાં માણસને, ને બે દોઢિયાં ત્રીજાને આપ્યાં તો હવે બાકી શું રહ્યું ?

એક કુતરાના બે કાન તો ત્રણ કુતરાના કેટલા ? બે ત્રી ?

બે સળી બે વખત લો તો કેટલી થાય ?

$2 \times 2 = 4$ એટલે શું તે સમજાવો (વાંચવામાં-બે દુ ચાર.)

બે ચીજ બે વખત લો તો કેટલી થાય.

બે ચીજ બે વખત લો તો થાય ચાર એમ અંક તથા નિશાનીઓ વતે લખો.

બે ચીજ એક વખત લો તો કેટલી થાય ? $2 \times 1 = 2$ એ સમજાવો.

$2 \times 1 = 2$; $2 \times 2 = 4$ અને $2 \times 3 = 6$ એ મોઢે કરો.

એક માણસ બે રૂપિયા કમાય તો ત્રણ માણસ કેટલા કમાય ?

એક પેનસીલની બે દોઢિયાં કાપત તો બે પેનસીલનું શું પડશે ?

એક પાવલાની બે બેચાની, તો ત્રણ પાવલાની કેટલી બેચાની ?

એક રૂપિયાના બે અડધાં તો બે રૂપિયાના કેટલા ?

ત્રણ સળી લો, બીજી ત્રણ સળી તે સાથે મુકો. કેટલી સળી થઈ.

કેટલી વખત ત્રણ ત્રણ સળી લો તો છ થાય ?

ત્રણ બે વખત લો તો છ થાય એમ અંક તથા નિશાની વતે લખી દેખાડો.

$3 \times 2 = 6$ એ વાંચી સમજાવો.

છ સળીમાંથી ત્રણ ત્રણ સળીના કેટલા ઢગલા થઈ શકશે ?

છ સળીમાંથી એકક વખતે ત્રણ સળી ઉંચકી લો તો કેટલી વખત ઉંચકી શકાશે.

હું પાટીઆં પર છ કાપા પાકું છું. તમે હીઆં આવો ને ત્રણ કાપા ભુસી નાખો. પછી પાછા નન્યો. પાછો આવી ત્રણ કાપાં

ભુસી નાંખે. એ રીતે છ એ છ કાપા ભુસી નાખવા કેટલી વખત ત-
મને પાટીઆં આગળ આવવું પડશે ?

છ ચક્ષી આડ પર હતી. તેમાંથી પેદલાં ત્રણ ઉડી ગઈ પછી ત્રણ
ઉડી ગઈ. હવે આડપર કેટલી ચક્ષી રહી ?

ત્રણ ચીજ કેટલી વખત લો તો છ ચીજ થાય ?

૬ માંથી ૩ બાદ કરો પછી જે રહે તેમાંથી ૩ બાદ કરો તો
જવાબ શું ?

$૩ \times ૨ =$ એમાં શું માંગ્યું છે; ત્રણ દુ છ એ અંકમાં લખી દેખાડો.

પાઠ ૯ માં આપેલાં ચિત્રમાં $૩ \times ૨ = ૬$ કયાં ચિત્ર પરથી જણાય છે ?

- ● આ મીંડાની દરેક આડી હારમાં કેટલાં મીંડાં છે. એવી
- ● આડી હાર કેટલી છે ? બધાં મળી મીંડાં કેટલાં છે ? એ
- ● પ્રમાણે ગણતાં તમે ત્રણ વખત બે ગણ્યા કે બે વખત
ત્રણ ગણ્યા ?

હવે દરેક ઉભી હારમાં કેટલા મીંડાં છે તે કહો. એવી કેટલી
ઉભી હાર છે ?

બંને હાર મળી કેટલાં મીંડાં થયાં ? એ બે વખત ત્રણ કે ત્રણ
વખત બે ગણ્યા ?

૨×૩ તે કેટલા ને ૩×૨ તે કેટલા થાય ?

ત્રણ ચીજ એક વખત લો તો કેટલી થાય ? ત્રણ ચીજમાંથી એકી
વખતે ત્રણ ચીજ લેવી હોય તો કેટલી વખત લેવાય ?

$૩ \times ૧ = ૩$; $૩ \times ૨ = ૬$ એ મોટે કરો.

૨×૨ કેટલા ? હવે હું એમ કહું કે $૨ \times ૨ + ૧$ એટલે કેટલા તો
શું કરશો ?

દાખલા ૧૦.

(૧)

$૩ + ૩ =$	$૨ + ૨ + ૨ =$	$૨ \times = ૬$
$૩ \times ૨ =$	$૨ \times ૩ =$	$૩ \times = ૬$
$\times ૨ = ૬$	$\times ૩ = ૬$	

(૨)

$૪ + = ૫$	$૩ \times = ૬$	$૬ = ૨ \times$
$૫ + ૧ =$	$૩ + ૨ =$	$૬ - ૩ =$
$૩ + ૨ =$	$૪ - = ૧$	$૩ - = ૨$
$૧ + = ૫$	$૪ + = ૬$	$૪ - = ૩$
$૨ \times ૩ =$	$૩ + = ૬$	$૨ + ૨ + = ૬$
$૨ \times ૨ =$	$૩ \times ૧ =$	$૩ \times ૨ =$
$૩ \times = ૬$	$૨ \times = ૪$	$૪ - = ૨$
$૨ \times ૧ =$	$૩ \times = ૩$	$૨ \times ૨ + = ૬$
$૨ \times ૨ + ૧ =$	$૩ \times ૧ + ૨ \times ૧ =$	$૨ \times = ૬$

(૩) છ પૈ ના બે સરખા ઢગલા કરો તો દરેક ઢગલામાં કેટલી પૈ થઈ.

(૪) એક દોઢિઆની ત્રણ પૈ આવે. તો બે દોઢિઆની કેટલી આવે ?

(૫) છ કાઢીનો એક ઢગલો છે. શિક્ષક કહે છે કે એકેક છોકરાએ આવી બધે કાઢી ઉંચકી જવી તો કેટલા છોકરાઓ આવી જશે તો ઢગલો પુરો થઈ જશે ?

(૬) દોઢિઆનાં બે પેર નમો તો છ પેર લેવા કેટલાં દોઢિઆં જોઈશે ?

(૭) એક રૂપિઆના બે અડધા આવે તો ત્રણ રૂપિઆના કેટલા અડધા ?

(૮) છ પૈ ત્રણ જણને સરખે ભાગે વહેંચી આપો તો દરેક જણને શું આવશે ?

(૯) બે દોઢિએ એક પેનસીલ તો છ પૈસાની કેટલી પેનસીલ આવશે ?

(૧૦) છ ચીજમાંથી બધે ચીજ કેટલી વખત લઈ શકાય ?

(૧૧) ત્રણ ત્રણ પેપરમીટના ઢગલા કર્યા છે તમને છ પેપરમીટ જોઈતી હોય તો કેટલા ઢગલા ઉંચકી જશે ?

(૧૨) એક છોકરો છ રૂપિયા એકઠા કરવા માંગે છે. તેનો આપ તેને દર મહિને બે રૂપિયા આપતો હોય તો કેટલા મહિનાના રૂપિયા તે બચાવે તો છ રૂપિયા થાય ?

(૧૩) એક બાપે રવિવારની સાંજે પોતાના છોકરાને છ દોઢિયાં આપ્યાં ને કહ્યું કે રોજ બપોરે બે પૈસાની નિશાળમાં બીસ્કીટ ખાજે ને જે દહાડે પૈસા પુરાં થાય તે દહાડે સાંજે મને ફેરજે. તો પેલા છોકરાને કયે વારે સાંજે આપને ફેરવું પડશે ?

(૧૪) એક છોકરાના ડગળાને બે ગળવાં છે. દરેક ગળવામાં ત્રણ બીસ્કીટ હોય તો બંને ગળવાં મળી કેટલી ?

(૧૫) ત્રણ ચોપડી મારા કાથળામાં છે. એક મારી ટેબલપર છે ને બાકી મારા હાથમાં છે. મારી પાસે બધી મળી પાંચ ચોપડી હોય તો મારા હાથમાં કેટલી ?

(૧૬) હું છ પૈસા લઈ બજારમાં ગયો ત્યાં બે નારંગી મેં લીધી તેના દરેકના બે પૈસા આપ્યા તો હવે મારી પાસે બાકી શું રહ્યું ?

(૧૭) એક માણસ છ રૂપિયામાંથી ત્રણ રૂપિયે ભેટી એવાં બે ભુટ ખરીદ કર્યાં તો તેની પાસે બાકી શું રહ્યું ?

(૧૮) નીચેના દાખલા વાંચી સંભળાવો.

$$૪ + ૨ = ૬ \quad ૨ \times ૨ = ૪. \quad ૩ \times = ૬$$

$$૫ - ૧ = ૪ \quad ૪ - = ૧ \quad ૨ \times = ૬$$

$$૩ \times ૨ = ૬ \quad ૩ \times ૧ = ૩ \quad ૨ \times = ૨$$

(૧૯) નીચેના દાખલા અંક અને નિશાનીથી લખી દેખાડો. બે ને બે ચાર; ત્રણમાંથી લો એક થાય બે; બે દુ ચાર; ત્રણ દુ છ; બે ત્રી છ; ત્રણ બે વખત થાય છ.

ત્રણ એક વખત થાય ત્રણ; પાંચમાંથી પાંચ લો થાય શૂન્ય.

(૨૦) નીચેના જવાબ ઝડપથી આપો.

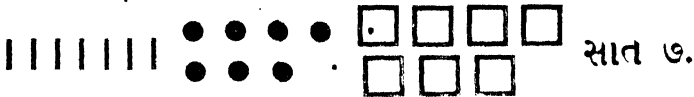
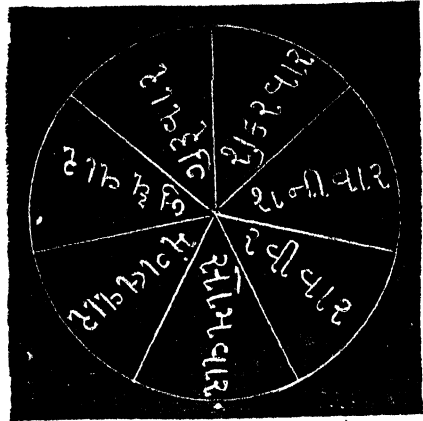
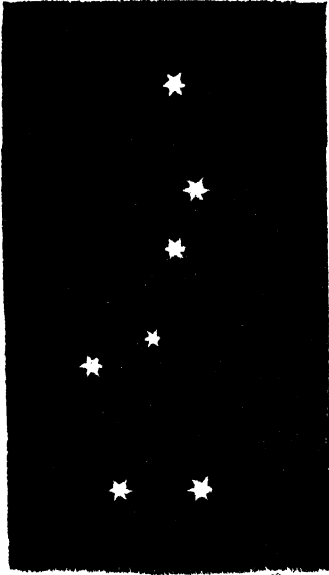
ત્રણ દુ ? ત્રણ ને ત્રણ ? ત્રણ ને બે ? છમાંથી ચાર જાય તો ?

પાંચમાંથી બે જાય તો ? બે ત્રી ? ત્રણ એકાં ? બે ને ત્રણ ?

ચાર ને બે ? કેટલી વખત ત્રણ થાય છ ? કેટલી વખત બે થાય ચાર ?

(૨૧) છોકરાઓ, તમારામાંથી જેને ગમે તે આવા દાખલા બનાવી વર્ગને પુછો.

પાઠ ૧૧.

સાત સગી લો. ને તે પરથી સાતમાંથી એક જાણ તો શું રહે? કેટલાને એક સાત? સાતમાંથી બે જાણ તો શું રહે? કેટલાને બે સાત? સાતમાંથી ત્રણ જાણ તો શું રહે? કેટલાને ત્રણ સાત? સાત માંથી ચાર જાણ તો શું રહે? કેટલાને ચાર સાત? એમ સાતમાંથી સાત જાણ તો કેટલા રહે ત્યાં સુધી શોધી કાઢો.

સાત સગી ટેબલ પર છે. તેમાંથી તમારે આવી બે સગી ઉંચકી જવી, બીજા છોકરાએ પણ બે ઉંચકી જવી, પણ બે થી આછી ઉંચકવી નહીં તો કેટલા છોકરા બંને સગી ઉંચકી જશે? બાકી શું રહેશે.

૩x૨ માં કેટલા ઉમેરો તો સાત થાય?

સાત કોડી છે? તેમાંથી એક વખતે ત્રણ ત્રણ કોડી ઉંચકી લો તો કેટલી વખત ઉંચકાય? બાકી શું રહે?

૨×૩ માં કેટલા ઉમેરો તે સાત થાય ?

૨×૩+૧=૭; ૩×૨+૧=૭ એ શું તે સમજાવો.

સાત સળીમાંથી બે વખત બે સળી ઉંચકી લીધી તો આકી

કેટલી રહી ?

૨×૨+ =૭ એમાં શું માંગ્યું છે ?

દાખલા ૧૧.

(૧)

$$૧ + = ૭$$

$$૫ + = ૭$$

$$૪ + = ૭$$

$$૩ + = ૭$$

$$૨ + = ૭$$

$$૧ + = ૭$$

$$૭ - ૨ =$$

$$૭ - ૧ =$$

$$૭ - ૫ =$$

$$૭ - ૪ =$$

$$૭ - ૩ =$$

$$૭ - ૧ =$$

$$૭ - = ૫$$

$$૭ - = ૧$$

$$૭ - = ૪$$

$$૭ - = ૩$$

$$૭ - = ૨$$

$$૭ - = ૧$$

(૨)

$$૩ + ૨ =$$

$$૩ - ૨ =$$

$$૫ - = ૧$$

$$૨ + ૫ =$$

$$૬ - ૪ =$$

$$૬ - = ૩$$

$$૪ + ૧ =$$

$$૭ - ૩ =$$

$$૭ - = ૪$$

$$૨ + ૪ =$$

$$૪ - ૨ =$$

$$૨ - = ૦$$

$$૨ + ૨ + ૨ =$$

$$૬ - ૫ =$$

$$૭ - = ૩$$

$$૨ \times ૩ =$$

$$૭ - ૪ =$$

$$૩ - = ૧$$

$$૨ \times = ૪$$

$$૩ \times ૨ + ૧ = ૭$$

$$૪ - = ૧$$

$$૩ \times = ૬$$

$$૨ \times ૨ + = ૭$$

$$- ૨ = ૩$$

$$૨ \times ૧ =$$

$$૨ \times = ૬$$

$$- ૩ = ૪$$

$$૩ \times ૨ =$$

$$૩ \times ૨ \times = ૭$$

$$- ૪ = ૨$$

(૩) નીચેના દાખલા લખી તેના જવાબ આપો.

ત્રણ દુ અને એક ? ચાર ને ત્રણ થાય ?

સાતમાંથી ત્રણ જાય તો ? પાંચમાંથી લો બે તો ? બે ત્રી ?

(૪) બે આડ પર બધાં મળી સાત પક્ષી છે. પેહેલાં પર પાંચ બેઠાં છે તો બીજાં પર કેટલાં બેઠાં હશે ?

(૫) મેહતાજી સાહેબે એક છોકરાને સાત આંગળાં ઉંચા કરી દેખાડવા કહ્યું. તે છોકરાએ એક હાથનાં બધાં આંગળાં ઉંચક્યા ? ત્યારે બીજા હાથના હજી કેટલાં ઉંચકવા જોઈએ ?

(૬) એક છોકરાએ સાત રૂપિયા એક જોડ ભુટ ખરીદ્યાં ને તેની કીમતના રૂપિયા કકોટ કકોટ ભરવા કબુલ કર્યું. એક વેળા તેણે

એ રૂપિયા ભર્યાં, બીજી વેળા ત્રણ ભર્યાં ત્યારે હજી કેટલા ભરવાના બાકી હશે ?

(૭) તમારી પાસે સાત પેપરમીટ હતી તેમાંથી એક તમે સહવારે ને ત્રણ બપોરે ખાધી તો હજી બાકી કેટલી છે ?

(૮) સાત દોઢિયાંમાંથી મેં એક દોઢિયું ભાખારીને, બે મેવાવાલા-ને ને ત્રણ દોઢિયાં પનીરવાલાને આપ્યાં તો મારી પાસે હજી શું હશે ?

(૯) સાત કેરીમાંથી ત્રણ કેરી ખરાબ થઇ ગઇ તે નાખી દીધી ત્યારે બાકી કેટલી કેરી રહી ?

(૧૦) એક માણસ ઘોડે બેસી સાત ગાઉ જવા નીકળ્યો. બે ગાઉ રસ્તા કાપતાં ઘોડાની લગામ તુટી ગઇ તેથી 'ઉતરી ઘોડાને ચલાવતો લઇ' ગયો. ત્યારે તેને કેટલા ગાઉ ચાલવું પડ્યું ?

(૧૧) સાત ચોખાના દાણામાંથી ચકલી આવી બંધે દાણા ઉંચકી જાય તો ત્રણ વખતમાં કેટલા દાણા ઉંચકી જશે ? બાકી કેટલા દાણા રહેશે ?

(૧૨) એક ગોવાળીઆ સાત ગાયોનું ગોવાળું હાંકી લાવતો હતો. રસ્તામાં એક હાથી જતો હતો તેને બેઠ થોડી ગાયો ભડકી નહાસી ગઇ ને ગોવાળાંમાં બેજ ગાય રહી ગઇ. ત્યારે કેટલી ગાયો નહાસી ગઇ હશે ?

(૧૩) બેદરામ પાસે સાત પેર હતાં તેમાંથી પોતે ત્રણ ખાધાં ને ચાર પોતાની બેનને આપ્યાં ત્યારે બેદરામ પાસે કેટલાં પેર રહ્યાં ?

(૧૪) અઠવાડીઆનાં સાત વાર તેમાં રવીવારે તો નિશાળ બંધ રહે ત્યારે નિશાળમાં કેટલા દહાડા જવું પડ્યું હશે ?

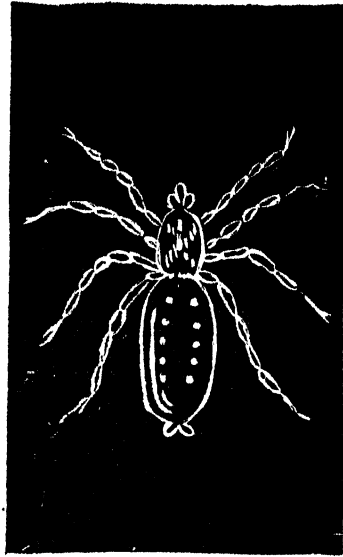
(૧૫) એક 'સરકસ'માં સાત ઘોડા છે તેમાં ત્રણ સફેદ ને બાકીના કાળા છે તો કાળા ઘોડા કેટલા હશે ?

(૧૬) સાત હાંડા ભરેલા છે. બે હાંડામાં દુધ, બેમાં ઘી અને બાકીમાં તેલ છે. તો તેલ કેટલા હાંડામાં હશે ?

(૧૭) રોજ એક માણસ એક રૂપિયા ખર્ચ કરે તો એક અઠવાડિયામાં શું ખર્ચ કરશે ?

(૧૮) છોકરાઓએ આવા દાખલા બેઠી શાહી પુઝવા.

પાઠ ૧૨.

તમારી રસેટપર આઠ કાપા પાડો. તેમાંથી એક લુસી નાખી આઠમાંથી એક જાય તો શું રહે? એમ છેક આઠમાંથી આઠ જાય તો શું રહે ત્યાં સુધી શોધી કાઢો. એક સળી લો તેમાં કેટલી મુકશે. તો આઠ થશે? બેમાં કેટલી મુકવી પડશે? ત્રણમાં કેટલી એમ સાતમાં કેટલી સુધી શોધી કાઢી યાદ રાખો.

આઠમાં ચાર કેટલી વેળા આવે છે તે ચાર ચાર સળી કેટલી વખત મુકતાં આઠ થાય છે તે જોઈ શોધી કાઢો.

કેટલી વખત બે લેતાં આઠ થાય તે પણ એજ પ્રમાણે શોધી કાઢો.

આઠ કોડીમાંથી ત્રણ ત્રણ કોડી એક વખતે ઉંચકી લો તો કેટલી વખત લેવાશે? બાકી કેટલી કોડી રહેશે?

બે વખત ચાર તે કેટલા? ચાર દુ? ચાર વખત બે લો તો કેટલા થાય? બે એક?

બે એક બે, બે દુ ચાર, બે ત્રી છ, બે ચોક આઠ એમ અંકમાં લખો ને મોટેથી પાછા બોલી દેખાડો.

બે વખત ત્રણ એમાં કેટલા ઉમેરો તો આઠ થાય ?

૨+૨+૨+૨ તે કેટલા થાય ? એજ દાખલો બેજ અંક વાપરી લખવો હોય તો કેમ લખાય ? (૨X૪)

દાખલો ૧૨. કં.

(૧)

$$૧ + = ૮$$

$$૨ + = ૮$$

$$૩ + = ૮$$

$$૪ + = ૮$$

$$૫ + = ૮$$

$$૬ + = ૮$$

$$૭ + = ૮$$

$$૮ + = ૮$$

(૨)

$$૮ - = ૨$$

$$૮ - = ૧$$

$$૮ - = ૪$$

$$૮ - = ૩$$

$$૮ - = ૬$$

$$૮ - = ૫$$

$$૮ - = ૭$$

$$૮ - = ૦$$

$$૪ - = ૧$$

$$૭ - = ૪$$

$$૫ - = ૨$$

$$૩ - = ૨$$

$$૬ - = ૩$$

$$૫ - = ૧$$

$$૪ - = ૨$$

$$- ૩ = ૫$$

$$- ૪ = ૩$$

$$- ૩ = ૨$$

$$- ૨ = ૪$$

$$- ૧ = ૭$$

$$- ૨ = ૬$$

$$૨ + ૫ =$$

$$૨ + ૪ =$$

$$૩ + ૧ =$$

$$૩ + ૪ =$$

$$૪ + ૪ =$$

$$૪ + ૩ =$$

$$૭ + ૧ =$$

$$૫ + ૧ =$$

$$૬ + ૨ =$$

(૩)

$$૪ \times ૨ =$$

$$૨ \times ૪ =$$

$$૩ \times ૨ =$$

$$૧ \times ૨ =$$

$$૨ \times ૩ =$$

$$૮ \times ૧ =$$

$$\times ૩ = ૬$$

$$\times ૨ = ૮$$

$$\times ૪ = ૮$$

$$\times ૧ = ૫$$

$$૩ \times = ૬$$

$$૨ \times = ૮$$

(૪)

$$૧ \times ૨ =$$

$$૧ \times ૩ =$$

$$૩ \times ૧ =$$

$$૪ \times ૧ =$$

$$૨ \times ૨ =$$

$$૨ \times ૩ =$$

$$૩ \times ૨ =$$

$$૪ \times ૨ =$$

$$૩ \times ૨ =$$

$$૪ \times ૨ =$$

(૫) એક આનાના ચાર દોઢિયાં તો બે આનાના કેટલાં ?

(૬) એક ચોપડીની કિંમત બે આના છે. મારી પાસે પાંચ દોઢિયાં છે તો હજી બીજાં કેટલાં દોઢિયાં હોય તો હું તે ચોપડી લઈ શકું ?

(૭) મને મારા શિક્ષકે દરીઆ કીનારાપરથી કોડી એકડી કરવા કહી છે. મેં ત્રણ કોડી એકડી કરી છે તો હજી બીજી કેટલી કોડી લાવીશ તો આઠ કોડી થશે ?

(૮) એક માણસ રોજ બે રૂપિયા કમાય તો ચાર દહાણમાં તે શું કમાશે ?

(૯) આઠ બેરમાંથી બે બેર પડી જાય તો બાકી શું રહી જાય ?

(૧૦) એક છોકરો રોજ બે પાના ચોપડીના વાંચે તો આઠ પાના વાંચતાં કેટલો વખત લાગશે ?

(૧૧) હું ઘરથી રોજ ચાર દાખલા કરી લાઉં છું તો બે દિવસમાં કેટલા દાખલા કરી શકીશ ?

(૧૨) એક આડપર ત્રણ પોપટ બેઠા છે. બીજા કેટલા પોપટ આવી બેસશે તો બધા મળી આઠ પોપટ થશે ?

(૧૩) એક છોકરાએ બેઆની વટાવી તેનાં દોઢિયાં લીધાં. તેમાંથી ચાર દોઢિયાંનાં તેણે કાગળ વેચતાં લીધાં તો તેની પાસે બાકી શું રહ્યું ?

(૧૪) તમારા વર્ગમાં દરેક બાંકપર ચાર છોકરા બેસે તો આઠ છોકરાને બેસાડવા કેટલા બાંક જોઈશે ?

(૧૫) શિક્ષકની ટેબલ પર આઠ કોડીનો ઢગલો છે. અંકેક છોકરો આવી બે કોડી ઉંચકી જાય તો કેટલા છોકરા ગયા પછી ટેબલપર કાંઈ રહેશે નહીં ?

(૧૬) મારી બેન બે વર્ષની છે. બીજાં કેટલાં વર્ષ પછી તે આઠ વર્ષની થશે ?

(૧૭) બે ગાયના પગ બે કાગડાના કરતાં કેટલા વધારે થાય ?

(૧૮) મારાં બે ગજવામાં દરેકમાં ચાર ચાર લખોટા છે. તેમાંથી ૪ લખોટા મેં આપી દીધા તો કેટલા લખોટા બધા મળી મારી પાસે રહ્યા ?

(૧૯) એક દાખડીમાં આઠ પેન છે. એક છોકરો તે દાખડી આગલ બે વખત ગયો ને દરેક વખત ચાર ચાર પેન લઈ ગયો તો બાકી કેટલી પેન રહી ?

(૨૦) રૂસ્તમ પાસે જેટલા રૂપિયા છે તે કરતાં જમશેદ પાસે બેવડા છે. જમશેદ પાસે આઠ રૂપિયા હોય તો રૂસ્તમ પાસે કેટલા ?

(૨૧) એક ખુંટી ભોંયમાં દાટી છે. તેની આખી લંબાઈ આઠ ઇંચ છે. તે ખુંટીનો જેટલો ભાગ જમીનમાં દટાયેલો છે તેટલોજ ભાગ બહાર રહેલો છે, તો બહાર રહેલા ભાગની લંબાઈ શું હશે ?

(૨૨) આઠ ચીજમાંથી ત્રણ ત્રણ ચીજ કેટલી વાર લેવાશે ? બાકી શું રહેશે ?

(૨૩) આ જાતના દાખલા બતાવી વર્ગમાં છોકરાઓએ એક બીજાને પુછવા.

દાખલા ૧૨. ખ.

(૧)

$૨ + ૨ =$	$૨ + ૧ + ૧ =$	$૮ = ૩ + ૨ +$
$૨ + ૨ + ૧ =$	$૨ + ૨ + ૨ =$	$૭ = ૨ + ૧ +$
$૩ + ૩ + ૧ =$	$૩ + ૨ + ૩ =$	$૫ = ૧ + ૧ +$
$૪ + ૩ + ૧ =$	$૪ + ૨ + ૧ =$	$૪ = ૨ + ૧ +$
$૮ - ૨ =$	$૩ - ૨ =$	$૭ - ૨ - ૨ =$
$૮ - ૩ - ૩ =$	$૩ - ૨ - ૧ =$	$૮ - ૨ - ૨ - ૨ =$
$૭ - ૧ - ૨ =$	$૫ - ૧ - ૨ =$	$૫ - ૧ - ૧ - ૨ =$

(૨)

$૩ + ૨ =$	$૨ + ૨ + ૨ =$	$૮ - ૨ =$
$૩ + ૨ + = ૮$	$૨ + ૨ + ૨ + = ૮$	$૮ - ૨ - = ૩$
$૨ + ૪ =$	$૩ + ૧ + = ૮$	$૮ - ૩ =$
$૨ + ૪ + = ૮$	$૨ + ૧ + = ૮$	$૮ - ૩ - = ૧$
$૪ \times = ૮$	$૨ \times = ૮$	$૩ \times ૨ =$
$૩ \times ૨ + ૮ =$	$૨ \times ૩ + = ૮$	$૨ \times ૨ + = ૮$
$૨ \times ૨ + ૩ =$	$૩ \times ૨ + ૧ =$	$૪ \times ૨ - ૩ =$

(૩) એક ઘરમાં આઠ માણસ વસે છે. તેમાંથી એક છોકરો ને બે છોકરી નિશાળે જાય છે. બે માણસો ધંધા માટે બહાર જાય છે ત્યારે ઘરમાં કેટલાં માણસો રહેતાં હશે ?

(૪) એક માણસ પાસે પેર હતાં તેમાંથી બે એક છોકરાને, ત્રણ બીજા છોકરાને, ને એક ત્રીજા છોકરાને એમ બહેંચી આપ્યાં પછી તેની પાસે કાંઈ રહ્યું નહીં ત્યારે તેની પાસે કેટલાં પેર હશે ?

(૫) આઠ પૈસામાંથી મેં એક પૈસાની પેપરમીટ, બે પૈસાની પેનસીલ અને ત્રણ પૈસાના કાગળ લીધાં ત્યારે મારી પાસે શું બાકી રહ્યું ?

(૬) એક માણસ પાસે આઠ કેળાં હતાં તેમાંથી દોઢિયે ત્રણ પ્રમાણે બે દોઢિયાંનાં કેળાં વેચ્યાં ને બાકીના પોતે ખાઈ ગયા. ત્યારે તેણે કેટલાં કેળાં ખાધાં હશે ?

(૭) દોઢિયાંનાં ચાર જાંબુ પ્રમાણે વેચતાં આઠ જાંબુનાં કેટલા પૈસા આવશે ?

(૮) આઠ કોડી છે. તેમાંથી પેહલા છોકરાએ આવી એક કોડી લીધી બીજાએ બે ને ત્રીજાએ ત્રણ લીધી ત્યારે હજી કેટલી કોડી બાકી રહી ?

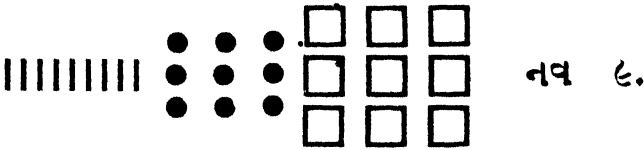
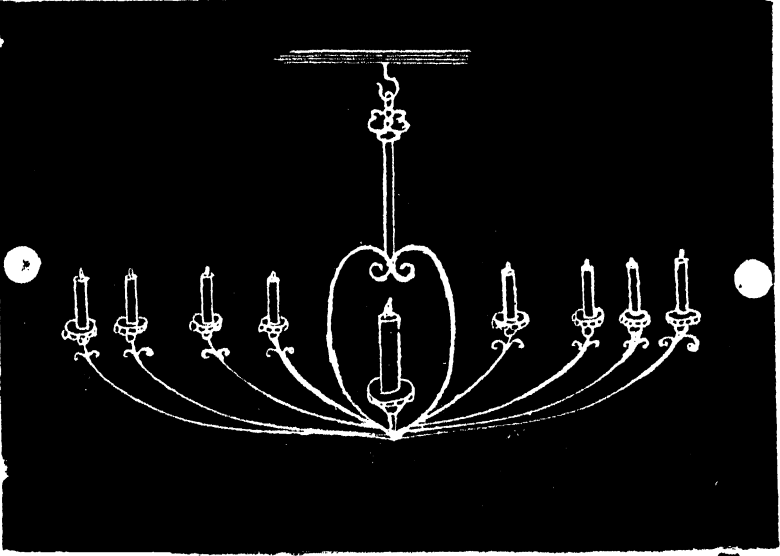
(૯) આઠ કેરી દરેક માણસને એક આવે એમ બહેંચો તો કેટલા માણસમાં બહેંચી શકાશે ?

(૧૦) એક છોકરાને તેના બાપે પેહલે દહાડે એક દોઢિયું આપ્યું પછી ત્રણ દિવસ રોજ બધે દોઢિયાં આપ્યાં. તો બધાં મળી આઠ દોઢિયાં થવા હજી કેટલાં દોઢિયાં જોઈએ છે ?

(૧૧) આઠ નારંગી ચાર જણામાં સરખે ભાગે આપતાં દરેકને કેટલી નારંગી મળશે ?

(૧૨) એક ગાય રોજ બે શેર દુધ આપે છે તે ચાર દહાડામાં જોટલું દુધ આપે તે રૂપીઆના ચાર શેર પ્રમાણે વેચો તો કેટલા રૂપિઆ આવશે ?

પાઠ ૧૩.

નવ ચીજમાંથી એક જાય તો શું રહે? બે જાય તો શું રહે
એમ છેક નવમાંથી નવ જાય તો શું રહે તે શોધી કાઢો.

કેટલાને એક નવ? કેટલાને બે નવ? કેટલાને ત્રણ નવ? એમ
કેટલાને આઠ નવ સુધી શોધી કાઢો.

નવ સળી લો. તેના ત્રણ સરખા ઢગલા કરો. દરેક ઢગલામાં
કેટલી સળી?

ત્રણ વખત ત્રણ લો તો શું થાય?

ત્રણ વખત ત્રણ લો થાય નવ. એમ અંકમાં લખી દેખાડો.

૩x૩=૯ એટલે શું? ૩x =૯?

ત્રણ એક ત્રણ; ત્રણ દુ ૯, ત્રણ ત્રી નવ એમ અંકમાં લખો તથા મોટેથી પાછા ૭૬૫ બોલી જાઓ.

નવ સળા લો. દરેક ઢગલામાં બે સળા આવે એવા તેમાંથી ઢગલા કરો. એવા કેટલા ઢગલા થશે? બાકી શું રહેશે?

ચાર દુ આઠ અને એક નવ એમ લખી દેખાડો.

અંકક ચીજ કેટલી વખત લેતાં નવ થશે.

૩+૩+૩ તે કેટલા? એજ દાખલો એજ અંક વાપરી લખવો હોય તો શું કરશો? (૩×૩)

૩+૩+૩= ૩×૩ એટલે શું સમજ્યા?

એજ પ્રમાણે ૨+૨+૨+૨= ૨×૪.

અને ૧+૧+૧+૧+૧+૧+૧+૧+૧= ૧×૯ એ સમજવો.

દાખલા ૧૩ ક.

(૧)

૯=૧+	૯=૨+	૯=૩+
૯=૪+	૯=૫+	૯=૬+
૯=૭+	૯=૮+	૯=૯+

(૨)

૬+૩=	૯-૬=	૬+ =૯
૯-૪=	૫+૪=	૪+ =૯
૪+૩=	૯-૨=	૨+ =૯
૯-૩=	૧+ =૯.	૩+ =૯
૮+ =૯	૯- =૨	૯- =૨
૩+ =૯	૯- =૫	૯- =૬
૨+ =૯	૬+ =૯	૯- =૪
૮+૧=	૪+૫=	૯- =૧
૩× =૯	૩×૩=	૯=૩×

(૩)

૩+૨=	૫-૪=	૭- =૧
૪+૫=	૬-૩=	૮- =૩
૩+૩=	૭-૬=	૯- =૬
૬+૧=	૯-૨=	૨- =૧
૪+૩=	૮-૫=	૩- =૧
૭+૧=	૯-૬=	૬- =૨
૨+૭=	૮-૭=	૯- =૭
૫+૩=	૯-૪=	૮- =૨

(૪)

$૨ \times ૨ =$	$૩ \times = ૬$	$૮ = ૪ \times$
$૩ \times ૨ =$	$૨ \times = ૮$	$૬ = ૩ \times$
$૨ \times ૪ =$	$૩ \times = ૯$	$૬ = ૨ \times$
$૩ \times ૩ =$	$૨ \times = ૨$	$૬ = ૩ \times$
$૪ \times ૧ =$	$૮ \times = ૮$	$૪ = ૨ \times$

(૫) નીચેના દાખલા અંક અને નિશાનીઓ વને લખી દેખાડો.

બે વખત ત્રણ લેા તેમાં બે ઉમેરો તો આઠ થાય.

ચાર વખત બે લખ તેમાં એક ઉમેરો તો નવ થાય.

બેમાં બે ઉમેરો તેમાં ત્રણ ઉમેરો તેમાં બે ઉમેરો તેમાંથી ચાર આઠ કરો તો રહે પાંચ.

(૬) નીચેના દાખલાના ઝડપથી જવાબ આપો.

ત્રણ ત્રી; પાંચ ને ત્રણ; છમાંથી ચાર ગળ્ય તો; ત્રણ દુ;
બે એક; પાંચ ને બે; ત્રણ ને છ; આઠમાંથી ત્રણ ગળ્ય તો;
ચાર દુ; બે ત્રી; ત્રણ એક; પાંચ એક; બે દુ.

(૭) તમને નવ દિવસ છુટી છે. તેમાં ત્રણ દહાડા તો નીકળી ગયા હજી કેટલા દહાડા બાકી છે ?

(૮) નવ પૈસામાંથી કેટલા ખરચી નાખો તો તમારી પાસે ત્રણ બાકી રહે ?

(૯) એક આડની એકેક હાડાળી પર ત્રણ ત્રણ પુલ થાય છે. તો કેટલી હાડાળી તોડશે તો બધાં મળી નવ પુલ થશે ?

(૧૦) એક દોઢિઆંની ત્રણ પૈ તો કેટલાં દોઢિઆંની નવ પૈ ? બે દોઢિઆંની કેટલી પૈ ?

(૧૧) દોઢિઆંનાં ત્રણ કાગળ એ પ્રમાણે કેટલાં દોઢિઆંનાં નવ કાગળ આવશે ?

(૧૨) એક રૂપિઆની નવ કોપીયુક આવે છે. મારી પાસે બે કોપીયુક છે. બીજી કેટલી વધારે હોય તો રૂપિઆની કિંમત થાય ?

(૧૩) મારી બેન બે વર્ષની છે. તેની ને મારી ઉંમર મળી નવ વર્ષ થાય છે તો મારી ઉંમર શું હશે ?

(૧૪) હવડાં મારી ઉમર નવ વર્ષ છે તો મારી ચાર વર્ષ અગાઉ શું ઉમર હશે ?

(૧૫) એક છોકરા પાસે નવ આના હતા તેમાંથી તેણે છ આનાની એક ચાકુ લીધી તો બાકી તેની પાસે શું રહ્યું ?

(૧૬) નવ પેનસીલ ત્રણ છોકરાને સરખે ભાગે આપે તો દરેકને કેટલી આવશે ?

(૧૭) નવ સળી છે. અંકેક છોકરો બંને સળી ઉંચકી જાય તો કેટલા છોકરાઓને બંને સળી મળશે. બાકી શું રચું ?

(૧૮) ત્રણ દોઢિયાં વટાવી તેની એક છોકરાએ પૈ લીધી; બે પૈ બીજાની આપી તો બાકી તેની પાસે શું રચું ?

(૧૯) એક છોકરો નવ ટીકીટ એકઠી કરવા ધારે છે. તેની પાસે છ ટીકીટ તો છે હજી બીજી કેટલી એકઠી કરવી પડશે ?

(૨૦) આ જાતના દાખલા છોકરાઓ બનાવી પુછો.

દાખલા ૧૩ ખ.

(૧)

$૯=૩ + ૨ +$	$૩ + ૨ + ૩=$	$૪ - ૧ - ૧=$
$૯=૨ + ૧ +$	$૪ + ૩ + ૨=$	$૫ - ૨ - ૧=$
$૯=૫ + ૩ +$	$૨ + ૧ + ૩=$	$૮ - ૩ - ૪=$
$૯=૧ + ૨ + ૩ +$	$૩ + ૩ + ૨=$	$૯ - ૨ - ૧=$
$૯=૧ + ૧ + ૧ +$	$૨ + ૧ + ૪=$	$૯ - ૩ - ૪=$
$૯=૨ + ૨ + ૨ +$	$૫ + ૩ + ૧=$	$૫ - ૧ - ૨=$
$૯=૨ \times ૪ +$	$૩ \times ૨ + ૨=$	$૩ \times ૩ - ૨=$
$૯=૩ \times ૨ +$	$૨ \times ૪ + ૧=$	$૪ \times ૨ - ૩=$
$૯=૫ \times ૧ +$	$૨ \times ૩ + ૨=$	$૩ \times ૩ - ૪=$

(૨) એક દોઢિયાંની ત્રણ પૈ તો બે દોઢિયાંની કેટલી ? ત્રણની કેટલી ?

(૩) એક આનાના ચાર દોઢિયાં આવે છે, એક માણસે એક બેઆની વટાવી તેનાં દોઢિયાં લીધાં. હજી બીજાં કેટલાં દોઢિયાં હોય તો તેની પાસે નવ દોઢિયાં થાય ?

(૪) એક છોકરા પાસે નવ કેરી હતી તેમાંથી પેહેલે દહાડે એક, બીજે દહાડે પેહલા દહાડા કરતાં બમણી, તે ત્રીજે દહાડે બીજા દહાડા કરતાં બમણી એમ કેરી ખાધી ત્યારે હવે તેની પાસે કેટલી કેરી હશે ?

(૫) છ પૈના દોઢિયાં કેટલાં ? નવ પૈના કેટલાં ?

(૬) એક વર્ગમાં રાજના વખતમાં નવ છોકરા બેઠા છે. બે પાઠ વાંચે છે ત્રણ દાખલા કરે છે તે બાકીના રમે છે ? કેટલા છોકરા રમે છે ?

(૭) નવ પૈસાની એવી ઢગલી કરો કે દરેક ઢગલીમાં ચાર પૈસા આવે. એવી કેટલી ઢગલી થશે ? કેટલા પૈસા ઢગલી થવા વગર રહેશે ?

(૮) મેં સોમવારે બે પાઠ વાંચ્યા, મંગળવારે એક, બુધવારે ત્રણ વાંચ્યા, બ્રેસપતવાર સુધીમાં મારે નવ પાઠ પુરા કરવા હોય તો બ્રેસપતવારે કેટલા પાઠ વાંચવા જોઈએ ?

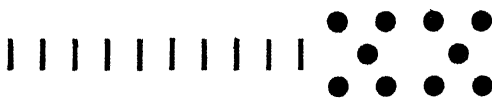
(૯) એક માણસ પાસે નવ રૂપિયા હતા. તેમાંથી ત્રણ રૂપિયા ખાતે રાખી બાકીના ખોતાના ત્રણ છોકરાને સરખે ભાગે વેંદ્યા આપ્યા તો દરેક છોકરાને શું મળ્યું હશે ?

(૧૦) ત્રણ છોકરાઓ હારબંધે ઉભા છે. તેમની પછવાડે પણ બીજા છોકરાઓ તેવાજ રીતે ઉભા છે. જોટલા છોકરા પહેલી હારમાં છે તેટલી બધી મળી હાર છે. ત્યારે બધા મળી છોકરા કેટલા હશે ?

(૧૧) એક રૂપિયાના ચાર પાવલા તો નવ પાવલાના રૂપિયા કરાવવા હોય તો કેટલા રૂપિયા થશે ? બાકી કાંઈ રહેશે કે ?

(૧૨) રૂપિયાની આઠ બેચાની તો નવ બેચાનીના કેટલા રૂપિયા લેવાશે ? બાકી શું વધશે ?

પાઠ ૧૪.

□□□□□□□□□□ દશ ૧૦.

બંને હાથના આંગળાં કેટલાં ? સઘળાં આંગળાં ઉંચા કરો. તેમાંથી એક વાળી દો. હવે કેટલાં આંગળાં થયાં ? દશમાંથી એક ન્ય તો શું રહે ? કેટલાને એક દશ ? એ પ્રમાણે બે આંગળાં વાળી દો ને દશમાંથી બે ન્ય તો શું રહે ? કેટલાને બે દશ ? એમ સઘળાં આંગળાં વાળી રહો ત્યાં સુધી કર્યા નજો.

દશ સળીના બે સરખા ઢગલા કરો તો દરેક ઢગલામાં કેટલી સળી આવશે ?

પાંચ ચીજ બે વખત લો તો શું આવશે ? એ લખલો અંકમાં લખો.

પાંચ દુ દશ $5 \times 2 = 10$ એટલે શું સમજ્યા ?

બે સળીની ઢગલી કરો. એવી એવી કેટલી ઢગલી લેશો તો દશ થશે તે શોધો.

બે ચીજ પાંચ વખત લો તો દશ થશે એમ અંકથી લખી દેખાડો.

બે એકાં બે, બે દુ ચાર, બે ત્રી છય, બે ચોક આઠ, બે પચાંમ દશ એમ અંકેકની નીચે લખી કાઠો બનાવો.

પાંચ ચીજ બે વખત લો, ને બે ચીજ પાંચ વખત લો તો બધી લીધેલી ચીજમાં કાંઈ ફેર પડશે કે ?

દશ સળી મુકી તેમાંથી ત્રણ ત્રણ લઈ લે તો કેટલી વખત લેવાશે ? બાકી કાંઈ રહેશે કે ?

દશ સળીમાંથી ચાર ચાર સળી કેટલી વખત લેવાશે ને બાકી શું રહેશે ?

દશ અંકમાં કેમ લખો છો ? એ લખવા માટે આપણે કેટલા આંકડા વાપરીએ છીએ ? એકથી નવ સુધી દરેક સંખ્યા લખવા અત્યાર સુધી કેટલા આંકડા વાપર્યા હતા ?

દાખલા ૧૪ ક.

(૧)

$૧૦=૧ +$	$૧૦=૨ +$	$૧૦=૩ +$	$૧૦=૪ +$
$૧૦=૫ +$	$૧૦=૬ +$	$૧૦=૭ +$	$૧૦=૮ +$
$૧૦=૯ +$	$૧૦=૧૦ +$		

(૨)

$૧૦ - ૬ =$	$૧૦ - ૮ =$	$૧૦ - ૧ =$	$૧૦ - ૯ =$
$૧૦ - ૩ =$	$૧૦ - ૭ =$	$૧૦ - ૫ =$	$૧૦ - ૨ =$
$૧૦ - ૪ =$	$૬ + = ૧૦$	$૭ + = ૧૦$	$૨ + = ૧૦$
$૫ + = ૧૦$	$૮ + = ૧૦$	$૧ + = ૧૦$	$૩ + = ૧૦$
$૪ + = ૧૦$	$૪ + ૫ =$	$૩ + ૬ =$	$૭ + ૧ =$
$૩ + ૫ =$	$૨ + ૨ =$	$૭ + ૩ =$	$૬ + ૨ =$
$૪ + ૫ =$	$૮ + ૨ =$	$૯ + ૧ =$	$૩ + = ૮$
$૨ + = ૭$	$૨ + ૬ =$	$૮ + ૨ =$	$૧૦ - = ૪$
$૮ - = ૨$	$૯ - = ૬$	$૫ - = ૧$	$૪ - ૪ =$
$૭ - ૪ =$	$૮ - ૫ =$	$૧ + ૧ =$	$૫ + ૨ =$
$૬ - = ૧$	$૨ + = ૯$	$૬ + = ૧૦$	$૭ + = ૮$
$૮ - = ૨$	$૭ - = ૩$	$૩ + ૩ =$	$૪ - ૪ =$
$૫ + ૫ =$	$૧૦ - = ૭$	$૯ - = ૭$	$૮ - = ૭$
$૬ + ૩ =$	$૩ + ૪ =$	$૨ + ૭ =$	$૧૩ - = ૩$

(૩)

$૨ \times ૧ =$	$૩ \times ૧ =$	$૫ \times ૧ =$	$૩ \times = ૯$
$૨ \times ૨ =$	$૩ \times ૨ =$	$૫ \times ૨ =$	$૪ \times = ૮$
$૨ \times ૩ =$	$૩ \times ૩ =$	$૨ \times = ૧૦$	$૧૦ = ૫ \times$
$૨ \times ૪ =$	$૪ \times ૧ =$	$૩ \times = ૬$	$૬ = ૨ \times$
$૨ \times ૫ =$	$૪ \times ૨ =$	$૨ \times = ૮$	$૯ = ૩ \times$

(૪)

$૨ \times ૩ + ૨ =$	$૫ \times ૧ + ૪ =$	$૨ \times ૩ + ૪ =$
$૩ \times ૩ + ૧ =$	$૭ \times ૧ + ૩ =$	$૬ \times ૧ + ૩ =$
$૪ \times ૨ + ૧ =$	$૪ \times ૨ + ૨ =$	$૭ \times ૧ + ૩ =$

(૫) એક માણસને દશ છોકરાં છે. તેમાં ચાર છોકરી છે તો છોકરા કેટલા ?

(૬) દશ રૂપિયામાંથી કેટલા ખર્ચી નાખ્યા તો સાત રહી બચ્યા ? કેટલા ખર્ચ્યાં તો ચાર રહે ?

* ૬

(૭) દશ દહાડાની છુટીમાંથી એક અઠવાડિલું તો નીકળી ગયું ત્યારે કેટલા દહાડા રજા બાકી રહી હશે ?

(૮) એક ચોપડીની કીમત દશ આના છે. મારી પાસે ચાર આના છે તો બીજા કેટલા આના હશે તો હું તે ચોપડી લઈ શકીશ ?

(૯) એક માણસ પાસે દશ ઘોર હતાં. તેણે પાંચ છોકરાઓને સરખે ભાગે વહેંચી આપ્યા તો દરેક છોકરાને શું આવ્યું ?

(૧૦) પાટીઆં પર દશ કાપા પાડેલા છે. અંકેક છોકરો આવી ત્રણ ત્રણ કાપા ભુસી નાખી જાયો. તો ત્રણ છોકરા ગયા પછી કેટલા કાપા રહેશે ?

(૧૧) દશ છોકરા વર્ગમાં બેઠા છે. દરેક બાંક પર સરખી સંખ્યા છે તો કેટલા બાંક પર છોકરા બેઠા હશે ?

(૧૨) બંને ચીજ દશ ચીજમાંથી કેટલી વખત લઈ શકાય ?

(૧૩) મને મારા આપે ગઢ કાલે ચાર દોઢિયાં ને આજે છ દોઢિયાં આપ્યાં ને મારા ભાઈને ગઢ કાલે બે ને આજે થોડાં દોઢિયાં આપ્યાં. મને ને મારા ભાઈને સરખાજ પંસા મળ્યા તો મારા ભાઈને આજે શું આપ્યું હશે ?

(૧૪) દરેક દારમાં બે છોકરા ચાલે તો દશ છોકરાની કેટલી દાર થશે ?

(૧૫) બંને દોઢિયાં એક પેર હોય તો દશ દોઢિયાંના કેટલાં પેર આવશે ?

(૧૬) હું મારા બાપા જોડે આજે બજારમાં ગયો હતો. મારા આપે દશ રૂપિયાની નોટ વટાવી તેમાંથી મારે માટે મારી બેન માટે તથા મારા ભાઈ માટે બુટ લીધાં. દરેક બુટની જોડીની કીમત રૂપિયા ત્રણ હતી. બાકી રહેલા રૂપિયા મને રાખવા આપ્યા છે તો હવડાં મારા ગળવામાં કેટલા રૂપિયા છે ?

(૧૭) મેં એક બે આની વટાવી દોઢિયાં લીધાં. હજી બીજાં કેટલાં દોઢિયાં હોય તો મારી પાસે દશ દોઢિયાં થાય ?

(૧૮) આ જાતના મોઢે દાખલા જોડી છોકરાઓએ વર્ગમાં પુછવા.

દાખલા ૧૪. ખ.

(૧)

$૧૦=૧+૨+$	$૧૦=૩+૨+$	$૧૦=૧+૧+$
$૧૦=૨+૪+$	$૧૦=૪+૩+$	$૧૦=૨+૨+$
$૧૦=૭+૨+$	$૧૦=૭+૩+$	$૧૦=૩+૩+$
$૧૦=૪+૪+$	$૧૦=૫+૫+$	$૧૦=૧+૨+૩+$
$૧૦=૩\times ૨+$	$૧૦=૪\times ૨+$	$૧૦=૩\times ૩+$
$૧૦=૨\times ૪+$	$૧૦=૭\times ૧+$	$૧૦=૨\times ૩+$

(૨) એક મનુર એક દહાડો બે આના ને બીજા બે દહાડા ત્રણ ત્રણ આના કમાયો તો બધા મળી દશ આના કમાવા હજી તેણે શું કમાવું જોઈએ ?

(૩) મારી પાસે દસ દોઢિયાં છે. મારે તે ત્રણ દહાડા ચલાવવાં છે. સોમવારે ને મંગળવારે મેં રોજ ચાર દોઢિયાં ખર્ચ કર્યાં. તો બુધવારે મારાથી શું ખર્ચ થઈ શકશે ?

(૪) મેં પહેલે દહાડે એક નારંગી ખાધી. બીજે દહાડે પેહલા દહાડા કરતાં બમણી ને ત્રીજે દહાડે બીજા દહાડા કરતાં બમણી ખાધી. મારી પાસે બધી મળી દશ નારંગી હોય તો હવે બાકી કેટલી રહી હશે ?

(૫) દશમાંથી ત્રણ લો, જે રહે તેમાંથી બે લો જે રહે તેમાંથી પાંચ લો, હવે બાકી શું રહે ?

(૬) દશ રૂપિયાની એક નોટ વટાવી પાંચ રૂપિયાની નોટો લીધી તો પાંચ રૂપિયાની કેટલી નોટ આવી હશે ?

(૭) એક રૂપિયાની આઠ બેઆની આવે છે. તો દશ બે આનીમાંથી કેટલા રૂપિયા લઈ શકાય ? બાકી શું રહે ?

(૮) ચાર દોઢિયાંનો આનો એક; તો દશ દોઢિયાંની કેટલી બેઆની લેવાય; બાકી શું રહે ?

પ્રકરણ ૪.

(૧૧ થી ૨૦ સુધી સંખ્યાની ગણતરી. ૧ થી ૨૦ સુધી
સંખ્યાના એક એક વંતે સરવાળા તથા બાદબાકી)

પાઠ ૧૫.

	$10+1=11$
	$10+2=12$
	$10+3=13$
	$10+4=14$
	$10+5=15$
$10+6=16;$	$10+7=17;$
$10+8=18;$	$10+9=19;$
	$10+10=10 \times 2=20.$
	

દશ સળીની એક ભારી દોરીવંતે બાંધો. એ ભારી જોડે એક બીજી સળી લો. ફેટલી બધી મળી થઈ.

કોઈ પણ ચીજ દશ સાથે લો તે તેનું નામ “દશક” એમ હવેથી કેહેજો ને છુટી ચીજનું નામ “એકમ” કરી કેહેજો. હવે ૧૧ માં દશક ફેટલા ને બાકી એકમ ફેટલા ?

ચીજમાં એક છુટો ધન છે તેવા ફેટલા ધન તેની પાસેના લાંબા કકડામાં છે ? પાંચ કાળા ધન ને પાંચ સફેદ ધન જોડી એક લાકડાંનો કકડો બનાવ્યો હોય તો તેમાં ફેટલા ધન હોય ? તે ફેટલા દશક ?

એવો લાંબો કકડો દશક લેંખે વાપરવો ને ટેબલ પર એવા લાંબા કકડા અંતે છુટક ધન મુક્યા છે તે લઈ ૧૭ બનાવી દેખાડો.

હું દશકને એકમના કકડા જુદી જુદી રીતે ગોઠવી મુકું છું. તે ફેટલા છે તે જોઈ કહો.

તમારી પાસે સળીઓ તથા દોરીના કકડા મુક્યા છે, તેમાંથી દોરીવતે દશ દશ સળીની બે ઢગલી બાંધા. બાકીની છુટી સળી રેહવા દો.

હવે એ સળીઓ વતે ૧૮ કરી દેખાડો. ૨૦ દેખાડો. ૨૦ માં દશક કેટલા ? ૧૮ માંથી ૮ લો તો કેટલા રહે, ૧૬ માંથી ૬ જાય તો, ૧૪ માંથી ૪ જાય તો કેટલા ? એ સળીઓ લઈ શોધી કાઢો.

દાખલા ૧૫.

(૧)

૧૦+ ૪=	૧૦+ ૩=	૧૦+ ૮=	૧૦+૧૦=
૧૦+ ૬=	૧૦+ ૭=	૧૦+ ૨=	૧+૧૦=
૧૦+ ૧=	૧૦+ ૯=	૧૦+ ૫=	૫+૧૦=
૬+૧૦=	૮+૧૦=	૭+૧૦=	૯+૧૦=
૧૧- ૧=	૧૫- ૫=	૧૬- ૬=	૧૮- ૮=
૧૪- ૪=	૧૩- ૩=	૧૯- ૯=	૧૨- ૨=
૧૭- ૭=	૨૦-૧૦=	૧૦+૧૦=	૧૦- ૦=

(૨) એક માણસ પાસે પંદર રૂપિયા છે તેમાંથી દશ રૂપિયાની નોટ તેને કેટલી મળશે ? બાકી કેટલું રૂપિયા રેહશે ?

(૩) ૧૨ માં દશક કેટલા ને એકમ કેટલી ? દશકનો આંક એકમના આંકની જમણી બાજુએ લખો છો કે ડાહવી ?

(૪) ૧૫ સળીમાંથી દશ સળીની એક ભારી બાંધા તો છુટી “એકમ” સળી કેટલી રહે ?

(૫) એક દશક ને આઠ એકમ એટલે કેટલા થયા ? ૧૯ એમાં દશક કેટલા ?

(૬) વીશ રૂપિયામાંની દશ દશની કેટલી નોટો લેવાશે ?

(૭) દશમાં દશક કેટલા ને એકમ કેટલી ? ૧૦ એ આંકડામાં ૧ શું દેખાડે છે ને મીડું શું દેખાડે છે ?

પાઠ ૧૬.

પાંચમાંથી ત્રણ જાય તો શું રહે ? એક દશક ને પાંચ એકમ હોય તેમાંથી ત્રણ એકમ લઈ લો તો બાકી શું રહે ?

ત્યારે પંદરમાંથી ત્રણ બાદ કરો તો શું રહે ?

૯ માંથી ૭ જાય તો શું રહે ? ૧ દશક ને નવ માંથી ૭ જાય તો શું રહે ? ૧૯ માંથી ૭ જાય તો શું રહે ?

બે માં છ ઉમેરો તો શું થાય ? એક દશકને બે માં ૬ ઉમેરો તો શું થાય ? આરને છ કેટલા ?

દાખલા ૧૬.

(૧)

૧૦+૧=	૧૧+૧=	૧૨+૧=	૧૩+૧=
૧૦+૨=	૧૧+૨=	૧૨+૨=	૧૩+૨=
એમ ૧૦+૧૦	એમ ૧૧+૯	એમ ૧૨+૮	એમ ૧૩+૭
સુધી ગણો	સુધી ગણો	સુધી ગણો	સુધી ગણો
૧૪+૧=	૧૫+૧=	૧૬+૧=	૧૭+૧=
૧૪+૨=	૧૫+૨=	૧૬+૨=	૧૭+૨=
એમ ૧૪+૬	એમ ૧૫+૫	એમ ૧૬+૪	૧૭+૩=
સુધી ગણો	સુધી ગણો	સુધી ગણો	
૧૮+૧=	૧૯+૧=		
૧૮+૨=			

(૨)

૫+૩=	૪+૪=	૧+૮=	૯+૧=
૧૫+૩=	૧૪+૪=	૧૧+૮=	૧૯+૧=
૭+૨=	૬+૨=	૩+૬=	૪+૫=
૧૭+૨=	૧૬+૨=	૧૩+૬=	૧૪+૫=
૮+૨=	૧+૬=	૩+૫=	૪+૨=
૧૮+૨=	૧૧+૬=	૧૩+૫=	૧૪+૨=
૬-૪=	૯-૫=	૮-૬=	૭-૪=
૧૬-૪=	૧૯-૫=	૧૮-૬=	૧૭-૪=

(૩)

૧૨+૬=	૧૦+૮=	૧૪+૫=	૧૭+૧=
૧૧+૭=	૧૩+૩=	૧૫+૨=	૧૧+૯=
૧૭-૭=	૧૫-૪=	૧૯-૭=	૧૩-૨=
૧૨-૨=	૧૬-૫=	૧૮-૫=	૧૪-૪=

(૪) એક દશકને બે એકમમાં છ એકમ ઉમેરો તો કેટલા દશકને કેટલી એકમ થઈ ?

(૫) એક માણસ પાસે દશ રૂપિયાની નોટ ને બે રૂપિયા રોકડા છે. તેને પાંચ રૂપિયા બીજા મળ્યા તો બધા મળી તેની પાસે કેટલા રૂપિયા થાય ?

(૬) પંદરમાં જેટલી એકમ છે તેમાં બીજી કેટલી એકમ ઉમેરે તો બધી મળી નવ એકમ ને એક દશક થાય ?

પાઠ ૧૭.

૯+૫ કેટલા થાય તે આંગળાં પર કે સળી વતે ગણી કહો.

નવ ને કેટલા દશ થાય ? એકને કેટલા પાંચ ? ત્યારે નવમાં પાંચ ઉમેરવા કહે તો તમે મોઢેથી નવ ને એક દશ ને દશને ચાર ચાદ એમ ગણી શકશો કે નહીં ?

[સુચના:—આ રીત શિક્ષકે વધારે લંબાણથી સમજાવવી.]

આઠ ને સાત કેટલા તે આંગળાં પર ગણો.

હવે આઠને કેટલા દશ ? બે ને કેટલા સાત ? એ તો તમને મોઢેથી આવડે છે કે નહીં ? ત્યારે આઠને સાત ઉમેરવા માટે પેહલાં આઠમાં બે ઉમેરી પછી બીજા પાંચ ઉમેરો તો જ્યામ શું આવશે ?

એજ પ્રમાણે ૬ માં નવ ઉમેરવા કહે તો પેહલાં છ માં શું ઉમેરશો ? પછી શું ?

ત્યારે જે સંખ્યાઓનો સરવાળો દશથી વધારે થતો હોય ત્યાં પેહલાં એવો સરવાળો કરો કે દશ થાય, પછીની બાકીની રકમ ઉમેરી દો.

પાંચ ને આઠ ઉમેરવા હોય તો શું કરશો ? પાંચ ને કેટલા દશ ? હજી આઠમાંથી શું ઉમેરવાનું રહ્યું છે ?

દાખલા ૧૭. ક.

(નવમાં કોઈ પણ એક બાકીની સંખ્યા ઉમેરવી.)

૯ + ૧ = ૧૦.

(૧)*

૨=૧+

૬=૧+

૪=૧+

૭=૧+

૫=૧+

૩=૧+

૮=૧+

૯=૧+

* આ નિશાનીવાળા દાખલાઓ વારે ઘડી પુછી તે તદ્દન પાઠ થાય ત્યાં સુધી વિદ્યાર્થીઓ પાસે કરાવવા. એથી આ જ્ઞાતના સરવાળા કરવા માટે આપેલી સંખ્યાના કેમ બાજ કરવા તે સમજ પડશે ?

(૨) નીચેના દાખલા કરો. (આ પ્રમાણે, $૯+૫=$, મનમાં $૯+૧=૧૦$; $૧૦+૪=૧૪$ તેથી $૯+૫=૧૪$)

$$\begin{array}{llll} ૯ + ૩ = & ૯ + ૬ = & ૯ + ૮ = & ૯ + ૧ = \\ ૯ + ૯ = & ૯ + ૪ = & ૯ + ૫ = & ૯ + ૭ = \\ ૯ + ૧૦ = & & & \end{array}$$

દાખલા ૧૭. ખ.

(આડ સાથે એક અંકી સંખ્યાનો સરવાળો.)

$$૮+૨=૧૦.$$

(૧)*

$$\begin{array}{llll} ૭=૨+ & ૪=૨+ & ૯=૨+ & ૫=૨+ \\ ૩=૨+ & ૮=૨+ & ૬=૨+ & ૯=૨+ \end{array}$$

(૨) નીચેના દાખલાના જવાબ કહો. (નમુનો:- $૮+૭=$; મનમાં $૮+૨=૧૦$; $૧૦+૫=૧૫$; માટે $૮+૭$ $૮+૨+૫=૧૫$)

$$\begin{array}{llll} ૮ + ૩ = & ૮ + ૬ = & ૮ + ૪ = & ૮ + ૯ = \\ ૮ + ૫ = & ૮ + ૮ = & ૮ + ૭ = & ૮ + ૧૦ = \\ ૮ + ૧ = & ૮ + ૨ = & ૮ + ૦ = & \end{array}$$

(૩)

$$\begin{array}{llll} ૯ + ૭ = & ૯ + ૩ = & ૯ + ૫ = & ૯ + ૯ = \\ ૮ + ૪ = & ૮ + ૭ = & ૯ + ૮ = & ૮ + ૮ = \\ ૯ + ૨ = & ૮ + ૩ = & ૮ + ૫ = & ૯ + ૪ = \end{array}$$

દાખલા ૧૭. ગ.

(સાત જોડે એક અંકી સંખ્યાનો સરવાળો.)

$$૭+૩=૧૦.$$

(૧)*

$$\begin{array}{llll} ૫=૩ + & ૯=૩ + & ૭=૩ + & ૪=૩ + \\ ૮=૩ + & ૬=૩ + & & \end{array}$$

(૨) નીચેના સરવાળા કહો (નમુનો:- $૭+૮=$; મનમાં $૭+૩=૧૦$; $૧૦+૫=૧૫$ માટે $૭+૮=૧૫$)

$$\begin{array}{llll} ૭ + ૭ = & ૭ + ૧ = & ૭ + ૪ = & ૭ + ૯ = \\ ૭ + ૬ = & ૭ + ૩ = & ૭ + ૮ = & ૭ + ૫ = \\ ૭ + ૨ = & ૭ + ૯ = & ૭ + ૩ = & ૭ + ૬ = \end{array}$$

(૩)

૯ + ૬ =	૮ + ૩ =	૯ + ૭ =	૯ + ૫ =
૭ + ૫ =	૭ + ૬ =	૭ + ૯ =	૮ + ૪ =
૮ + ૭ =	૯ + ૮ =	૮ + ૬ =	૭ + ૭ =
૯ + ૨ =	૮ + ૫ =	૯ + ૪ =	૯ + ૮ =
૯ + ૧ =	૭ + ૧૦ =	૮ + ૧૦ =	૯ + ૯ =
૯ + ૩ =	૮ + ૭ =	૭ + ૮ =	૭ + ૩ =

દાખલા ૧૭. ધ.

(૭ જોડે એક અંકી સંખ્યાનો સરવાળો.)

$$૬+૪=૧૦.$$

(૧) *

$$\begin{array}{cccc} ૫=૪ + & ૭=૪ + & ૯=૪ + & ૮=૪ + \\ ૬=૪ + & & & \end{array}$$

(૨) ત્રીજે લખેલા સરવાળા કરો. (૬+૯ ; મનમાં ૬+૪ પછી

$$૧૦+૫; ૬+૪+૫=૧૫)$$

$$\begin{array}{cccc} = & ૬ + ૭ = & ૬ + ૪ & ૬ + ૮ = & ૬ + ૫ = \\ & ૬ + ૯ = & ૬ + ૩ = & ૬ + ૨ = & ૬ + ૭ = \\ & ૬ + ૮ = & ૬ + ૯ = & ૬ + ૧ = & ૬ + ૧૦ = \end{array}$$

(૩)

$$\begin{array}{cccc} ૮ + ૫ = & ૬ + ૪ = & ૭ + ૩ = & ૯ + ૨ = \\ ૯ + ૭ = & ૮ + ૬ = & ૭ + ૫ = & ૬ + ૪ = \\ ૯ + ૯ = & ૭ + ૮ = & ૮ + ૭ = & ૬ + ૯ = \\ ૮ + ૪ = & ૯ + ૩ = & ૬ + ૫ = & ૭ + ૭ = \\ ૭ + ૯ = & ૮ + ૫ = & ૯ + ૪ = & ૮ + ૯ = \\ ૬ + ૫ = & ૭ + ૬ = & ૮ + ૭ = & ૯ + ૮ = \end{array}$$

દાખલા ૧૭. ય.

(પાંચ જોડે એક અંકી સંખ્યાનો સરવાળો)

$$૫+૫=૧૦.$$

(૧) *

$$\begin{array}{cccc} ૬=૫ + & ૭=૫ + & ૮=૫ + & ૯=૫ + \\ *૭ & & & \end{array}$$

(૨)

૫ + ૭ =	૫ + ૫ =	૫ + ૧ =	૫ + ૩ =
૫ + ૬ =	૫ + ૧૦ =	૫ + ૮ =	૫ + ૨ =
૫ + ૮ =	૫ + ૬ =	૫ + ૭ =	૫ + ૯ =

(૩)

૫ + ૬ =	૮ + ૪ =	૭ + ૧ =	૬ + ૬ =
૬ + ૭ =	૯ + ૬ =	૯ + ૪ =	૭ + ૫ =
૮ + ૫ =	૭ + ૯ =	૮ + ૬ =	૯ + ૪ =
૭ + ૮ =	૮ + ૩ =	૭ + ૬ =	૮ + ૩ =
૬ + ૭ =	૫ + ૭ =	૫ + ૮ =	૯ + ૩ =
૫ + ૮ =	૬ + ૫ =	૭ + ૪ =	૮ + ૪ =

દાખલા ૧૭. છ.

(ચારનો સરવાળો)

૪ + ૬ = ૧૦

(૧) *

૯ = ૬ +

૮ = ૬ +

૭ = ૬ +

(૨) (ત્રણનો

:- ૪ + ૬ =

; ૪ + ૬ + ૩ એમ

મનમાં

ગણતાં

૧૦ + ૩ = ૧૩)

૪ + ૭ =

૪ + ૯ =

૪ + ૮ =

૪ + ૬ =

૪ + ૩ =

૪ + ૨ =

૪ + ૧ =

૪ + ૮ =

૪ + ૯ =

૪ + ૭ =

૪ + ૬ =

૪ + ૫ =

(૩)

૪ + ૭ =

૮ + ૪ =

૯ + ૯ =

૮ + ૩ =

૮ + ૮ =

૬ + ૭ =

૭ + ૫ =

૯ + ૧ =

૯ + ૬ =

૯ + ૫ =

૮ + ૬ =

૭ + ૬ =

૭ + ૮ =

૯ + ૩ =

૬ + ૧૦ =

૫ + ૭ =

૬ + ૯ =

૫ + ૮ =

૫ + ૯ =

૪ + ૬ =

૫ + ૧૦ =

૪ + ૯ =

૪ + ૮ =

૬ + ૫ =

દાખલા ૧૭. જ.

(ત્રણનો સરવાળો)

૩ + ૭ = ૧૦.

(૧) *

૯ = ૭ +

૮ = ૭ +

(૨)

$૩ + ૮ =$

$૩ + ૯ =$

$૩ + ૧૦ =$

$૩ + ૭ =$

$૩ + ૧ =$

$૩ + ૬ =$

$૩ + ૫ =$

$૩ + ૨ =$

(૩)

$૯ + ૩ =$

$૮ + ૯ =$

$૧૭ + ૫ =$

$૮ + ૪ =$

$૩ + ૯ =$

$૧૭ + ૫ =$

$૯ + ૮ =$

$૫ + ૬ =$

$૪ + ૮ =$

$૯ + ૪ =$

$૮ + ૯ =$

$૬ + ૮ =$

$૯ + ૪ =$

$૬ + ૫ =$

$૬ + ૮ =$

$૪ + ૭ =$

$૭ + ૬ =$

$૫ + ૮ =$

$૫ + ૯ =$

$૩ + ૭ =$

$૬ + ૭ =$

$૩ + ૯ =$

$૩ + ૮ =$

$૯ + ૯ =$

દાખલા ૧૭. ઝ.

(૧) જો સરવાળા

$૨ + ૮ = ૧૦$

(૧) * $૯ = ૨ +$

$૮ = ૨ +$

(૨)

$૨ + ૮ =$

$૩ + ૯ =$

$૩ + ૮ =$

$૪ + ૯ =$

$૫ + ૬ =$

$૭ + ૮ =$

$૮ + ૪ =$

$૯ + ૩ =$

$૨ + ૯ =$

$૩ + ૯ =$

$૪ + ૭ =$

$૫ + ૮ =$

$૬ + ૭ =$

$૭ + ૭ =$

$૯ + ૯ =$

$૯ + ૫ =$

$૨ + ૯ =$

$૩ + ૮ =$

$૪ + ૯ =$

$૫ + ૮ =$

$૭ + ૬ =$

$૮ + ૫ =$

$૯ + ૩ =$

$૮ + ૬ =$

$૯ + ૩ =$

$૮ + ૪ =$

$૭ + ૫ =$

$૮ + ૭ =$

$૨ + ૯ =$

$૯ + ૨ =$

$૩ + ૮ =$

$૮ + ૩ =$

$૯ + ૪ =$

$૫ + ૫ =$

$૬ + ૬ =$

$૭ + ૭ =$

$૮ + ૮ =$

$૨ + ૬ =$

$૩ + ૭ =$

$૪ + ૯ =$

પાઠ ૧૮.

નવ ને સાત કેટલા ? એ સરવાળા મનમાં તમે કેમ કરો છો
નવમાં પેદલાં કેટલા ઉમેરો છો પછી કેટલા ?

નવને સાત સોળ એમજ યાદ રહે તો પછી આ રીતે સરવાળા
કરવાની જરૂર છે કે ?

આઠમાં પાંચ ઉમેરો તેમાં બીજા ચાર ઉમેરો તો કેટલા થશે ?
દસક કેટલા ? એકમ કેટલી ?

આમાં સાત ઉમેરી તેમાં પાંચ ઉમેરો. કેટલા દશક ? કેટલી એકમ ?

દાખલા ૧૮.

(૧)

૧૦ + ૫ =	૧૨ + ૬ =	૧૪ + ૫ =	૧૮ + ૧ =
૧૧ + ૪ =	૧૩ + ૭ =	૧૬ + ૩ =	૧૭ + ૩ =
૧૨ + ૩ =	૧૪ + ૪ =	૧૫ + ૮ =	૧૬ + ૨ =
૧૦ + ૧૦ =	૧૧ + ૯ =	૧૨ + ૮ =	૧૩ + ૭ =
૧૮ + ૧ =	૧૭ + ૩ =	૧૮ + ૨ =	૧૨ + ૭ =

(૨)

૮ + ૪ + ૫ =	૧ + ૫ + ૯ =	૨ + ૯ + ૭ =
૭ + ૩ + ૨ =	૨ + ૭ + ૮ =	૩ + ૮ + ૪ =
૬ + ૪ + ૫ =	૩ + ૯ + ૯ =	૬ + ૭ + ૫ =
૭ + ૮ + ૪ =	૪ + ૫ + ૮ =	૭ + ૯ + ૨ =
૫ + ૬ + ૭ =	૮ + ૭ + ૪ =	૩ + ૪ + ૫ =
૬ + ૭ + ૬ =	૭ + ૬ + ૭ =	૪ + ૪ + ૪ =
૫ + ૫ + ૫ =	૬ + ૬ + ૬ =	૬ + ૭ + ૭ =
૭ + ૧૦ + ૨ =	૧૧ + ૩ + ૪ =	૫ + ૧૨ + ૩ =
૬ + ૮ + ૫ =	૩ + ૮ + ૯ =	૧૫ + ૨ + ૧ =
૩ + ૧૨ + ૪ =	૧૩ + ૧ + ૫ =	૧૬ + ૧ + ૨ =

(૩) એક થી વીશ સુધી સંખ્યા યોડી તથા લખી જાઓ.

(૪) એક ને એક બે, બે ને એક ત્રણ, ત્રણ ને એક ચાર એમ દરેક આંકડામાં અંકેક ઉમેરી જવાય વીશ આવે ત્યાં સુધી યોડી જાઓ.

(૫) એક ને બે ત્રણ, બે ને બે ચાર, ત્રણ ને બે પાંચ એમ ૧ થી ૧૮ સુધી દરેક સંખ્યામાં બે ઉમેરી યોડી જાઓ.

(૬) એક, ત્રણ, પાંચ, એમ વચ્ચેથી અંકેક સંખ્યા છોડી દસ વીશ સુધી યોડી જાઓ.

(૭) એક ને ત્રણ ચાર, બે ને ત્રણ પાંચ, એમ ૧ થી ૧૭ સુધીની દરેક સંખ્યાને ત્રણ ઉમેરી તેના જવાબ સાથે યોલતા જાઓ.

(૮) એક ને ત્રણ ચાર, ચાર ને ત્રણ સાત એમ દરેક જવાબમાં ત્રણ ઉમેરી જ્યાં સુધી જવાબ વીશ આવે ત્યાં સુધી યોડી જાઓ.

(૯)

૧ + ૪ =	૧ + ૫ =	૧ + ૬ =
૨ + ૪ =	૨ + ૫ =	૨ + ૬ =
૩ + ૪ =	૩ + ૫ =	૩ + ૬ =
એમ ૧૬+૪	એમ ૧૫+૫	એમ ૧૪+૬
સુધી યોડો.	સુધી યોડો.	સુધી યોડો.
૧ + ૭ =	૧ + ૮ =	૧ + ૯ =
૨ + ૭ =	૨ + ૮ =	૨ + ૯ =
૩ + ૭ =	૩ + ૮ =	૩ + ૯ =
એમ ૧૩+૭	એમ ૧૨+૮	એમ ૧૧+૯
સુધી યોડો.	ધી યોડો.	સુધી યોડો.

(૧૦) એક ને ચાર પાંચ, પાંચ ને ચાર નવ એમ દરેક જગ્યામાં ચાર ઉમેરી જવાય વીશ સુધી કહે.

(૧૧) એ ને ચાર છ, છ ને ચાર દશ એમ ચાર ઉમેરી વીશ સુધી યોડો એજ પ્રમાણે ત્રણથી શરૂ કરી ચાર ઉમેરતાં જે આવે તે યોડો.

(૧૨) ૧+૫ = ૬, ૬+૫ = ૧૧ એમ પાંચ ઉમેરતાં જવાય વીશની ઉપર નહીં જાય ત્યાં સુધી યોડો.

(૧૩) એજ પ્રમાણે ૨+૫=૭, ૭+૫=૧૨ એમ યોડો.

(૧૪) એજ પ્રમાણે ૩+૫=૮, ૮+૫= ૧૩ એ પ્રમાણે જવાય વીશની ઉપર નહીં જાય ત્યાં સુધી યોડો.

(૧૫) એજ પ્રમાણે ૪ થી શરૂ કરી પાંચ ઉમેરો, જવાયમાં પાછા પાંચ ઉમેરો એમ જવાય વીશ આવે ત્યાં સુધી યોડો.

(૧૬) એજ પ્રમાણે પાંચથી શરૂ કરી પાંચ પાંચ ઉમેરી જવાય યોડો.

(૧૭) ૧+૫=૬, ૬+૫=૧૧ એમ વીશની ઉપર જવાય નહીં જાય ત્યાં સુધી.

(૧૮)

૨ + ૫ =	૩ + ૫ =	૪ + ૫ =	૫ + ૫
૭ + ૫ =	૮ + ૫ =	૯ + ૫ =	૧૦ + ૫

એ દરેક દ્વાર વીશની ઉપર જવાય નહીં આવે ત્યાં સુધી બોલી પુરી કરો.

(૧૯)

$$\begin{array}{llll} ૧ + ૬ = ૭ & ૨ + ૬ = ૮ & ૩ + ૬ = ૯ & ૪ + ૬ = ૧૦ \\ ૫ + ૬ = & ૬ + ૬ = & ૭ + ૬ = & ૧૦ + ૬ = \end{array}$$

એ દરેક દ્વાર પણ વીશ જવાય આવે ત્યાં સુધી બોલી જાઓ.

(૨૦)

$$\begin{array}{llll} ૫ + ૬ = ૧૧ & ૬ + ૬ = ૧૨ & ૭ + ૬ = ૧૩ & ૮ + ૬ = ૧૪ \\ ૧૧ + ૬ = & ૧૨ + ૬ = & ૧૩ + ૬ = & ૧૪ + ૬ = \end{array}$$

એ દ્વાર પણ પુરી કરો.

(૨૧) નીચેની દ્વારો વીશ જવાય આવે ત્યાં સુધી બોલો.

$$\begin{array}{lll} ૧ + ૭ = ૮ & ૨ + ૭ = ૯ & ૩ + ૭ = ૧૦ \\ ૮ + ૭ = & ૯ + ૭ = & ૧૦ + ૭ = \\ ૬ + ૭ = ૧૩ & ૪ + ૭ = ૧૧ & ૫ + ૭ = ૧૨ \\ ૧૩ + ૭ = & ૧૧ + ૭ = & ૧૨ + ૭ = \end{array}$$

(૨૨) નીચેની દ્વારો પુરી કરો.

$$\begin{array}{llll} ૧ + ૮ = ૯ & ૪ + ૮ = & ૧૨ + ૮ = ૨૦ & ૩ + ૮ = ૧૨ \\ ૯ + ૮ = & ૧૨ + ૮ = & ૧૦ + ૮ = \end{array}$$

પાઠ ૧૯.

નવમાં કેટલા ઉમેરો તો સોળ થાય ? ૧૬ માંથી નવ લઘુ સો તો શું રહે ? સોળમાંથી સાત લેા તો શું રહે ?

આઠમાં કેટલા ઉમેરો તો પંદર થાય ? ૧૫ માંથી શું બાદ કરો તો આઠ રહે ? પંદરમાંથી કેટલા બાદ કરો તો સાત રહે ?

પંદરમાંથી સાત બાદ કરવા તમને કહે તો સાતમાં કેટલા ઉમેરો તો પંદર થાય એમ આપણે ગણી કાઢીએ તો તે આલે કે ?

એ પ્રમાણે ૧૪ માંથી ૬ બાદ તો શું રહે એમ કાઢવા કહ્યું હોય ત્યારે શું સરવાળો મનમાં કરશો ?

આઠ ને છ યોદ્ધા; એ આવડ્યા પછી યોદ્ધામાંથી કેટલી સંખ્યાની બાદબાકી તમે તરત કહી શકશો ? [૧૪-૬ અને ૧૪-૮]

એ સંખ્યાને ઉમેરતી એટલે તેનો “સરવાળો” કરવો, ને એક-
માંથી બીજી સંખ્યા લઇ લેવી એટલે તેની “બાદબાકી” કરવી કહેણે.
સરવાળા ને બાદબાકીની નિશાનીઓ શું ?

દાખલા ૧૮.

(૧) નીચેના દાખલામાં આપેલા સરવાળા પરથી બે બાદબાકી
કરો (નમુનો:- $૫+૭=૧૨$; તો $૧૨-૫=૭$ અને $૧૨-૭=૫$)

$૫ + ૩ =$	$૯ + ૪ =$	$૩ + ૯ =$	$૯ + ૫ =$
$૮ + ૬ =$	$૮ + ૭ =$	$૮ + ૨ =$	$૮ + ૮ =$
$૭ + ૫ =$	$૫ + ૯ =$	$૩ + ૮ =$	$૨ + ૩ =$
$૬ + ૮ =$	$૬ + ૪ =$	$૪ + ૯ =$	$૪ + ૭ =$
$૯ + ૩ =$	$૮ + ૭ =$	$૭ + ૪ =$	$૬ + ૭ =$
$૬ + ૫ =$	$૭ + ૮ =$	$૯ + ૭ =$	$૮ + ૪ =$
$૨ + ૪ =$	$૩ + ૬ =$	$૪ + ૬ =$	$૬ + ૨ =$

(૨) નીચેના દાખલાના જવાબ મનમાં સરવાળા કરી કરો.
(નમુનો :- $૧૧-૬ =$; તો $૬+?=૧૧$, $૬+૦=૧૦$, $૧૦+૧=૧૧$).

$૧૨ - ૫ =$	$૮ - ૬ =$	$૧૮ - ૬ =$	$૧૯ - ૫ =$
$૯ - ૬ =$	$૭ - ૫ =$	$૧૪ - ૮ =$	$૧૯ - ૧૨ =$
$૧૯ - ૬ =$	$૧૭ - ૫ =$	$૧૩ - ૬ =$	$૧૭ - ૧૫ =$
$૮ - ૩ =$	$૯ - ૪ =$	$૭ - ૬ =$	$૧૫ - ૬ =$
$૧૮ - ૩ =$	$૧૯ - ૪ =$	$૧૭ - ૬ =$	$૧૬ - ૯ =$
$૧૮ - ૧૨ =$	$૧૯ - ૧૪ =$	$૧૭ - ૧૬ =$	$૧૭ - ૮ =$
$૧૨ - ૪ =$	$૧૨ - ૬ =$	$૮ - ૬ =$	$૧૨ - ૯ =$
$૧૩ - ૧૧ =$	$૧૮ - ૧૨ =$	$૧૮ - ૧૬ =$	$૧૭ - ૮ =$
$૧૭ - ૭ =$	$૧૯ - ૧૭ =$	$૧૮ - ૩ =$	$૧૮ - ૬ =$
$૧૫ - ૬ =$	$૧૨ - ૯ =$	$૧૬ - ૫ =$	$૧૭ - ૮ =$
$૧૧ - ૮ =$	$૧૪ - ૭ =$	$૧૬ - ૧૫ =$	$૧૨ - ૪ =$
$૧૦ - ૭ =$	$૧૩ - ૮ =$	$૧૬ - ૯ =$	$૧૯ - ૧૩ =$
$૯ - ૬ =$	$૧૯ - ૧૬ =$	$૧૯ - ૬ =$	$૮ - ૫ =$
$૧૮ - ૧૫ =$	$૨૦ - ૧૦ =$	$૨૦ - ૧૨ =$	$૨૦ - ૧૫ =$

(૩)

$૮ - = ૩$	$૧૩ - = ૬$	$૧૬ - = ૪$	$૧૧ - = ૬$
$૧૨ - = ૯$	$૮ - = ૫$	$૧૮ - = ૯$	$૮ - = ૨$
$૧૧ - = ૪$	$૧૫ - = ૧૨$	$૧૦ - = ૭$	$૧૮ - = ૧૨$
$૧૫ - = ૯$	$૧૬ - = ૭$	$૧૭ - = ૩$	$૨૦ - = ૧૨$

(૪)

૫ + ૬ =	૩ + ૫ =	૧૧ - ૩ =	૧૧ + ૬ =
૭ - ૩ =	૬ - ૪ =	૬ + ૬ =	૩ + ૩ =
૮ + ૯ =	૮ + ૭ =	૧૬ - ૧૬ =	૨ + ૪ =
૧૨ - ૩ =	૯ - ૩ =	૪ + ૨ =	૫ - ૩ =
૧૬ - ૭ =	૧૨ - ૮ =	૬ + ૨ =	૧૫ - ૬ =
૮ + ૬ =	૧૪ - ૬ =	૭ + ૯ =	૩ + ૪ =
૧૫ + ૫ =	૧૮ - ૧૨ =	૧૭ + ૩ =	૬ + ૫ =
૧૨ + ૭ =	૨૦ - ૧૬ =	૧૫ - ૬ =	૭ + ૬ =
૧૩ - ૫ =	૧૨ + ૭ =	૧૩ - ૮ =	૧૨ - ૮ =
૮ + ૯ =	૧૨ - ૮ =	૧૧ - ૯ =	૧૦ - ૭ =

પાઠ ૨૦.

એક ઢગલામાંથી તમને પાંચ સળી લેવા કહી હોય તો પેહલાં ત્રણ સળી લો તો બીજી કેટલી લેવી પડશે ? સાત લેવા કહી હોય ને પેહલાં ચાર લીધી હોય તો હજી બીજી કેટલી લેશે ?

૧૩ માંથી પાંચ બાદ કરવા છે. ૧૩ માંથી શું લેશે તો દશ થશે ? જો પેહલાં ત્રણ બાદ કરો તો પંચી શું બાદ કરશે ?

૧૩ માંથી પાંચ બાદ કરવા બીજી શું રીત કામે લગાડશે ? (પાંચમાં કેટલા કેટલા ઉમરે તો ભેર થાય ?)

૧૫ માંથી ૭ બાદ કરવા છે. ૧૫ માંથી શું બાદ કરશે તો ૧૦ થશે ? હજી શું બાદ કરશે તો બધા મળી સાત બાદ કરીધેલા કહેવાય ?

૧૬ માંથી ૮ બાદ કરો. ૧૬ માંથી શું બાદ કરો તો ૧૦ રહે. ૧૦ માંથી હજી શું બાદ કરશે ? ત્યારે ૧૬ માંથી ૮ અડધથી બાદ કરવા કેટલી બાદબાકી કરશે ?

એજ પ્રમાણે ૧૧ માંથી આઠ બાદ કરવા શું બાદ કરશે તે કહો ?

દાખલા ૨૦.

(૧) કોઈ પણ સંખ્યામાંથી નીચે આપેલા દાખલામાંની પહેલી સંખ્યા બધી મળી બાદ કરવી છે. તે આખી સંખ્યા બાદ કરવાને બદલે પેહલાં તેની પાસે લખેલી સંખ્યા બાદ કરો. તો હજી બીજું

શુ બાદ કરવું પડશે તે કહો. (નમુનો :- ૬ બાદ કરવા છે, ૨ બાદ કરો તો હજી ૪ બાદ કરવાના, ૮ બાદ કરવા છે, પાંચ બાદ કરો તો હજી ત્રણ બાદ કરવાના.

૬, ૨.	૮, ૫.	૬, ૬.	૫, ૩.	૮, ૪.
૯, ૬.	૭, ૨.	૮, ૬.	૬, ૧.	૭, ૩.
૨, ૧.	૩, ૨.	૫, ૩.	૮, ૪.	૬, ૫.
૩, ૧.	૪, ૩.	૫, ૨.	૬, ૫.	૭, ૪.

(૨) નીચેની બાદબાકીઓ મનમાં જ ભાગે કરી કહો. [નમુનો

૧૬-૭; ૧૬-૬=૧૦; ૧૦-૧=૯.]

૧૫ - ૬=	૧૨ - ૮=	૧૫ - ૭=	૧૭ - ૯=
૧૨ - ૯=	૧૯ - ૬=	૧૩ - ૮=	૧૮ - ૯=
૧૧ - ૬=	૧૨ - ૩=	૧૪ - ૭=	૧૫ - ૯=
૧૮ - ૩=	૧૭ - ૬=	૧૨ - ૩=	૧૩ - ૬=
૧૯ - ૯=	૧૯ - ૭=	૧૮ - ૩=	૧૩ - ૨=
૧૨ - ૭=	૧૩ - ૪=	૧૪ - ૬=	૧૫ - ૭=

(૩)

૧૧ - ૨=	૧૨ - ૬=	૭ - ૫=	૫ - ૪=
૧૫ - ૯=	૮ - ૭=	૭ - ૩=	૯ - ૩=
૧૬ - ૭=	૯ - ૩=	૧૭ - ૩=	૧૯ - ૧૩=
૧૧ - ૮=	૧૩ - ૮=	૧૪ - ૮=	૧૭ - ૧૨=
૧૩ - ૮=	૧૬ - ૯=	૧૬ - ૧૧=	૧૮ - ૯=
૪ - ૨=	૨ - ૩=	૫ - ૨=	૩ - ૨=
૧૭ - ૮=	૧૭ - ૮=	૧૨ - ૩=	૧૫ - ૫=

(૪) નીચેના દાખલા અંકે તથા નિશાની વતે લખી જળા કહો.

પંદરમાંથી કેટલા જા્ય તો નવ રહે? અગીઆરમાં કેટલા ઉમેરો તો અઢાર થાય?

ચાર ત્રણ વખત લો તો શું થાય? આઠમાં કેટલા ઉમેરો તો સતર થાય?

આરમાંથી નવ બાદ કરો તો શું રહે? સતરમાંથી ત્રણ વખત ત્રણ બાદ કરો તો શું રહે?

તમારી સળી કે ઢાડીએ લઈ નીચે જણાવેલા જવાબ કાઢો.
 ફેટલી વખત ત્રણ ત્રણ સળી લો તો બધી મળી બાર થાય ?
 ફેટલી વખત ચાર લો તો બાર થાય ? ત્રણ ચોક ? ચાર ત્રી ?
 બે સળી ફેટલી વખત લો તો શાદ થશે ? સાત સળી ફેટલી
 વખત લેતાં શાદ થાય ? સાત દુ ? બે સતાંમ ?

ત્રણ ત્રણ સળીની ફેટલી ઢગલી કરતાં પંદર થશે ? પાંચ ચીજ
 ફેટલી વખત લો તો પંદર થશે ? ત્રણ પચાં ? પાંચ ત્રી ?

ચાર ચાર સળી ફેટલી વખત એકઠી કરતાં સાળ થાય ? ચાર ચોક ?
 સાળમાં બે ફેટલી વખત આવી જશે એટલે ફેટલા બે એ
 સાળ થશે ?

અઢાર સળી લેવા બે સળીની ફેટલી ઢગલી કરવી પડશે ?
 ત્રણ ત્રણની ફેટલી ? છ છની ફેટલી ? નવ નવની ફેટલી ?

બે નવાં ? નવે દુ ? ત્રણ છક ? છ ત્રી ?

વીસ સળીમાંથી બે સળીની ફેટલી ઢગલી થશે ? ચાર ચારની
 ફેટલી ? પાંચ પાંચની ફેટલી ?

દાએ દુ એ ? બે દાન ? ચાર પંચા ? પ્રાંચ ચોક ?

દાખલા ૨૧. ક.

(૧) નીચેના દાખલાના જવાબ આપી એ દાખલાઓ મોટે કરો.

૧ × ૨ =	૧ × ૩ =	૧ × ૪ =	૧ × ૫ =	૧ × ૬ =
૨ × ૨ =	૨ × ૩ =	૨ × ૪ =	૨ × ૫ =	૨ × ૬ =
૩ × ૨ =	૩ × ૩ =	૩ × ૪ =	૩ × ૫ =	૩ × ૬ =
૪ × ૨ =	૪ × ૩ =	૪ × ૪ =	૪ × ૫ =	
૫ × ૨ =	૫ × ૩ =	૫ × ૪ =		
૬ × ૨ =	૬ × ૩ =			
૭ × ૨ =				
૮ × ૨ =				
૯ × ૨ =	૧ × ૭ =	૧ × ૮ =	૧ × ૯ =	૧ × ૧૦ =
૧૦ × ૨ =	૨ × ૭ =	૨ × ૮ =	૨ × ૯ =	૨ × ૧૦ =

(૨)

૪ X ૫=	૨ X ૪=	૬ X ૨=	૩ X ૨=
૩ X ૩=	૩ X ૫=	૪ X ૪=	૪ X ૩=
૭ X ૨=	૨ X ૯=	૯ X ૨=	૮ X ૧=
૩ X ૨=	૪ X ૫=	૬ X ૩=	૭ X ૨=
૯ X ૨=	૮ X ૨=	૭ X ૨=	૩ X ૬=
૩ X ૫=	૫ X ૨=	૭ X ૧=	૩ X ૫=
૬ X ૬=	૭ X ૩=	૪ X ૩=	૩ X ૭=
૨ X ૫=	૧૦ X ૨=	૯ X ૨=	૨ X ૧૦=

(૩)

૩ X = ૧૨	૪ X =	૧૨ ૭ X = ૧૪	૮ X = ૧
૨ X = ૮	૬ X =	૧૮ ૫ X = ૧૫	૨ X = ૧૦
૩ X = ૧૫	૨ X =	૧૨ ૬ X = ૧૨	૭ X = ૭
૫ X = ૧૦	૨ X =	૪ ૫ X = ૨૦	૧૦ X = ૨૦

(૪) નીચે લખેલા સરવાળા દુક્રમાં લખી અતાવો. (નમુનો:-

$$૩+૩+૩+૩+૩=૩X૫)$$

$$૨+૨+૨+૨+૨+૨+૨+૨+૨; \quad ૪+૪+૪+૪; \quad ૮+૮+૮$$

$$૩+૩+૩+૩+૩+૩; \quad ૫+૫+૫; \quad ૭+૭+૭+૭+૭$$

(૫) નીચેના દાખલા અંકમાં લખો.

પાંચ દુ દશ; છ ત્રી અઢાર; આઠ દુ સોળ; પાંચ ત્રી પંદર;
સાત દુ ચૈા; ત્રણ ચોક આર; ચાર પંચા વીશ; નવે દુએ અઢાર.

(૬) ઝડપથી જવાબ આપો.

ત્રણ ચીજ ચાર વખત લો તો કેટલી થાય? પાંચ ચીજ ત્રણ વખત
લો તો શું થાય?

બે ચીજ આઠ વખત લો તો શું? છ ચીજ બે વખત લો તો શું?

આઠ વખત બે ચીજ લો તો શું? ત્રણ ચીજ છ વખત
લો તો શું?

(૭) એક ચીજ એક વખત લો તો શું થાય? બે ચીજ બે
વખત લો શું એમ દશ ચીજ બે વખત લો તો શું થાય એમ અંકમાં
ઢોકો બનાવી લખી જાઓ,

(૮) એજ પ્રમાણે ત્રણ એકાં, ચાર એકાં, પાંચ એકાંથી દશ એકા સુધીનો જવાબ, વીશથી વધારે નહીં થાય ત્યાં સુધી, કોડો બનાવો.

દાખલા ૨૧. ખ.

(૧) એક દોઢિઆંની ત્રણ પૈ તો પાંચ દોઢિઆંની કેટલી ? સાતની કેટલી, નવની કેટલી ?

(૨) એક ચોપડીના સાત પૈસા તો બે ચોપડીનું શું પડશે ?

(૩) પાંચ પાંચ દોઢિએ એક રબર તો ત્રણ રબરનું શું પડશે ? ચાર રબરનું શું ?

(૪) એક આનાના ચાર દોઢિઆં તો કેટલા આનાના સાળ દોઢિઆં; પાંચ આનાના કેટલાં દોઢિઆં આવશે ?

(૫) એક રૂપિઆની આઠ બે આની, તો બે રૂપિઆની કેટલી ?

(૬) એક ગાયને ચાર પગ તો ચાર ગાયના કેટલા ?

(૭) દશ છોકરાઓના કેટલા હાથ ? છ હાથ કેટલા છોકરાના ?

(૮) એક રૂપિઆના ચાર પવણ તો પાંચ રૂપિઆના કેટલા ?

(૯) પાંચ રૂપિઆની ચાર ઢગલી છે. તે સઘળા રૂપિઆની નોટ લીધી હોય તો દશ દશ રૂપિઆ વાળી કેટલી નોટ આવશે ?

(૧૦) નવ નવ ઇંચ લાંબી બે પેનસીલ જોડીને મુંકી હોય તો બધી મળી લંબાઈ કેટલા ઇંચ થશે ?

(૧૧) બે અડવાડિઆંમાં કેટલા વાર આવશે ?

(૧૨) અઢેક છોકરાને પાંચ રૂળ આપો તો ચાર છોકરા માટે કેટલાં રૂળ જોઈશે ?

(૧૩) પંદર પૈસા પાંચ ભીખારીઓને સરખે ભાગે આપો તો દરેકને શું મળશે ?

(૧૪) એક માણસ રોજ ચાર માઇલ ચાલે તો ત્રણ દહાડામાં કેટલા માઇલ ચાલશે ?

(૧૫) એક માણસનો રોજનો ખરચ બે રૂપિઆ છે તો એક અડવાડિઆંમાં તેને બધા મળી શું ખરચ થશે ?

(૧૬) એક લાકડીનાં ત્રણ સરખા ભાગ કર્યા, દરેક ભાગ છ ઈંચ લાંબો છે, તો બસલ લાકડીની લંબાઈ શું હશે ?

(૧૭) રૂસ્તમ પાસે જે પૈસા છે તે વસનજી પાસેના પકડિસા કરતાં ત્રણ ગણા છે. વસનજી પાસે ત્રણ પૈસા છે, તો રૂસ્તમ પાસે કેટલા ?

(૧૮) એક દિવાલનો જેટલો ભાગ જમીન ઉપર છે તેટલોજ જમીનની અંદર છે. જમીન ઉપરનો ભાગ નવ ફીટ હોય, તો જમીનની ઉપર તથા અંદર મળી દિવાલ કેટલી ઊંચી હશે ?

(૧૯) સાળા ફેરી કેટલા છોકરાને આપતાં દરેકને એ ફેરી મળશે ?

(૨૦) વીશ રૂપિયામાંથી પાંચ રૂપિયાની કેટલી નોટ લઈ શકશો ?

પાઠ ૨૨.

(૨૦ સુધી સંખ્યાનું પુનરાવર્તન.)

૧૩ માંથી ત્રણ કેટલી વખત લેવાય તે સળી વતે શોધી કાઢો. ત્રણ એકાંતો પાડો બોલી જાઓ. ત્રણ એક શું ? ત્યારે તે પરથી ૧૩ માંથી ત્રણ કેટલી વેળા લેવાશે તે કહો.

૧૯ સળીમાંથી ચાર કેટલી વખત લેવાશે તે શોધી કાઢો.

ચાર એકાંતો પાડો બોલો. ચાર એક કેટલા ? ત્યારે ૧૯ માં ૪ કેટલી વખત સમાય છે, તે કેમ કહી શકશો ?

૪×૩+૨ એટલે કેટલા; ૪×૪+૧ એટલે કેટલા ?

દાખલા ૨૨.

(૧)

૮ + ૪ =	૯ + ૬ =	૬ + ૫ =	૭ + ૮ =
૭ + ૬ =	૮ + ૯ =	૯ + ૧૦ =	૧૨ + ૮ =
૯ + ૩ =	૧૩ + ૫ =	૬ + ૮ =	૭ + ૯ =
૨ + ૭ =	૬ + ૯ =	૭ + ૪ =	૮ + ૪ =
૩ + ૮ =	૭ + ૭ =	૮ + ૬ =	૬ + ૪ =
૪ + ૬ =	૮ + ૨ =	૯ + ૫ =	૨ + ૧૨ =

७+ ३=	८ + ३=	१२ + ६=	३ + ५=
१५+ ३=	१४ + ५=	१३ + ५=	१४ + ४=
२+ ३=	४ + ३=	१२ + ३=	१२ + ३=
१४+ ३=	१४ + ६=	११ + ८=	७ + २=
१७+ २=	१२ + ७=	३ + ६=	१३ + ६=
१६+ ३=	२ + २=	१२ + २=	१२ + ५=
३+ ४=	६ + ३=	१३ + ४=	१६ + ३=
१४+ ३=	१३ + ६=	१७ + ३=	१६ + २=
४+ ५=	१५ + ४=	१४ + ५=	१५ + ५=

(२)

८=३ +	६=४ +	७= २ +	१२=८ +
५=२ +	१२=७ +	११= ५ +	१०=३ +
६=५ +	१६=५ +	१३= ६ +	८=४ +
८=२ +	१७=५ +	१६=१० +	१५=६ +
८=४ +	८=३ +	२०=१२ +	१३=७ +
१४=८ +	१८=८ +	१७=११ +	१३=८ +
८=७ +	१८=७ +	१७=१३ +	१२=८ +
६=४ +	७=३ +	*१५= ४ +	१८=८ +
१६=७ +	१२=३ +	२०=१३ +	१०=८ +

(३)

८- ५=	१०- ८=	८- ३=	४- २=
५- ३=	१०- ५=	१८- ३=	१२- ४=
७- ४=	११- ८=	१८-१३=	१४- २=
१४- ८=	१६- ७=	४- ३=	१४-१३=
८- ५=	१२- ६=	१७- ८=	८- ७=
२०-१०=	२०-१५=	५- ४=	६- ३=
२- २=	१२-१०=	१७- ७=	१८-१६=
१२- ५=	१२- ७=	१३- ८=	१४- ८=
१५- ८=	१६-११=	११- ४=	१३- ६=
१०- ६=	८- ५=	१२- ४=	२०-१४=

(૪)

$૪ \times ૨ =$	$૬ \times ૨ =$	$૩ \times ૪ =$	$૮ \times ૫ =$
$૬ \times ૩ =$	$૨ \times ૩ =$	$૩ \times ૫ =$	$૬ \times ૬ =$
$૨ \times ૮ =$	$૩ \times ૩ =$	$૪ \times ૩ =$	$૭ \times ૨ =$
$૬ \times ૨ =$	$૨ \times ૪ =$	$૮ \times ૨ =$	$૨ \times ૫ =$
$૪ \times ૪ =$	$૩ \times ૧ =$	$૨ \times ૬ =$	$૩ \times ૪ =$
$૫ \times ૨ =$	$૬ \times ૧ =$	$૫ \times ૩ =$	$૬ \times ૨ =$
$૨ \times ૬ =$	$૩ \times ૬ =$	$૨ \times ૭ =$	$૬ \times ૩ =$

(૫)

$૨ \times = ૪$	$૩ \times = ૬$	$૨ \times = ૧૦$	$૭ \times = ૧૪$
$૬ \times = ૧૮$	$૨ \times = ૮$	$૮ \times = ૧૨$	$૨ \times = ૧૦$
$૨ \times = ૬$	$૫ \times = ૧૫$	$૬ \times = ૧૨$	$૬ \times = ૧૮$
$\times ૪ = ૧૬$	$\times ૫ = ૧૫$	$\times ૬ = ૧૮$	$\times ૭ = ૧૪$
$\times ૩ = ૬$	$\times ૩ = ૬$	$\times ૩ = ૧૨$	$\times ૫ = ૫$
$\times ૭ = ૧૪$	$\times ૮ = ૧૬$	$\times ૪ = ૨૦$	$\times ૬ = ૬$
$\times ૨ = ૧૮$	$\times ૩ = ૧૫$	$\times ૪ = ૮$	$\times ૧૦ = ૨૦$

(૬) દાખલા ૨૧ ક માં આપ્યા પ્રમાણેના આંકના પાડા મેંદિથી ઉલટા સુલટા બોલી જાઓ.

પ્રકરણ ૫.

(૧ થી ૨૦ સુધીની સંખ્યામાં આવતા ભાગાકાર.)

પાઠ ૨૩.

ત્રણ ચીજ કેટલી વખત લેા તો છ થાય? ત્રણ દુ કેટલા?

છ ચીજના ત્રણ સરખા ભાગ કરેા તો દરેક ભાગમાં શું આવે?

છ ચીજના બે સરખા ભાગ કરેા તો દરેક ભાગમાં શું આવે?

છ ચીજના ત્રણ ભાગ કરેા તો દરેક ભાગમાં બે આવે, એમ આ પ્રમાણે અંકને નિશાની વતે દેખાડવામાં આવે છે :-

$6 \div 3 = 2$ (છ ભાગ્યા ત્રણ તો થયા બે; એટલે છ ચીજ ત્રણ સરખે ભાગે વહેંચતાં દરેક ભાગમાં બે આવે.)

$6 \div 2 = 3$ (છ ભાગ્યા બે તો થાય ત્રણ, છ ચીજના બે સરખા ભાગ કર્યે તો દરેક ભાગમાં ત્રણ આવે. છ દોઢિયાં ત્રણ છોકરાંમાં સરખે ભાગે વહેંચેા તો દરેક ભાગે ત્રણ આવે.)

\div એ નિશાનને ભાગ્યાનું અથવા ભાગાકારનું નિશાન કહે છે.

આઠ ચીજ ચાર સરખે ભાગે વહેંચેા તો દરેક ભાગમાં શું આવે?

આઠને ભાગ્યા ચારે તો થાય બે, એમ પાટીઆં પર લખી જાઓ.

($8 \div 4 = 2$).

આઠ ચીજ બે સરખે ભાગે વહેંચેા, તો દરેક ભાગે શું આવે તે લખી બતાવેા

$8 \div 2 = 4$ એટલે શું સમજ્યા? એ દાખલામાં ૧૦ દોઢિયાં

૭ ને બે છોકરા છે એમ ધારેા ને તે પ્રમાણે દાખલા વાંચી સંમતિાવેા.

$4 \div 2 = 2$ એટલે શું? $12 \div 2 = 6$ એટલે શું? $24 \div 2 = 12$ એટલે શું?

દાખલા ૨૩.

(૧) નીચેના દાખલા અંક તથા નિશાની વતે લખી બતાવેા.

છ ચીજ ત્રણ સરખે ભાગે વહેંચો તો દરેક ભાગમાં બે આવે. દશ ભાગ્યા પાંચે તો થાય બે. બાર ચીજ ચાર ભાગે વહેંચતાં દરેક ભાગે આવે ત્રણ. આઠ ભાગ્યા ચારે તો થાય બે. નવ ભાગ્યા ત્રણે તો થાય ત્રણ.

૧૬ ના ચાર સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં આવે ચાર. વીસને ભાગ્યા પાંચે તો થાય ચાર. આદતે બે વતે ભાગો તો થાય સાત. અઠારને નવ વતે ભાગો તો થાય બે. વીસ ભાગ્યા બેએ તો થાય દશ.

(૨) નીચેના દાખલા સમજાવો.

$૬ \div ૨=૩$	$૩ \div ૩=૧$	$૪ \div ૨=૨$	$૧૦ \div ૨=૫$
$૧૨ \div ૩=૪$	$૪ \div ૨=૨$	$૮ \div ૪=૨$	$૧૦ \div ૫=૨$
$૯ \div ૩=૩$	$૬ \div ૨=૩$	$૧૨ \div ૬=૨$	$૧૫ \div ૩=૫$
$૧૪ \div ૨=૭$	$૧૨ \div ૨=૬$	$૧૬ \div ૮=૨$	$૨૦ \div ૫=૪$

(૩) નીચેના દાખલા સમજાવો.

$૨ \times ૧=૨$	$૨ \div ૨=૧$	$૨ \div ૧=૨$
$૨ \times ૨=૪$	$૪ \div ૨=૨$	$૪ \div ૨=૨$
$૨ \times ૩=૬$	$૬ \div ૨=૩$	$૬ \div ૩=૨$
$૨ \times ૪=૮$	$૮ \div ૨=૪$	$૮ \div ૪=૨$

(૪) દાખલા ૩ માં લખ્યા છે તે પ્રમાણે ૨×૫ થી ૨×૧૦ સુધીનો બે એકાંતો પાડે બંને ભાગાકાર સાથે લખી જાઓ.

(નમુનો:- $૨ \times ૫=૧૦$, $૧૦ \div ૨=૫$, $૧૦ \div ૫=૨$).

(૫) એજ પ્રમાણે ત્રણ એકાંતો પાડે તમે જ્યાં સુધી રીખ્યા છો, ત્યાં સુધી બંને ભાગાકાર સાથે લખી જાઓ.

પાઠ ૨૪.

$૫ \times ૨=૧૦$ એ તમને આવડે છે. તો તે પરથી ૧૦ ને બેએ ભાગો તો શું આવે? અથવા ૧૦ ને પાંચે ભાગો તો શું આવે એમ તમને પુછે તો જવાબ આપી શકશો કે નહીં?

૧૨ ને ત્રણે ભાગે તો શું આવે એમ તમને પુછ્યું છે, જવાબ તમે નહીં જાણતા હો તો કેટલા ત્રી બાર, એ જો યાદ કરો તો પુછેલો જવાબ આપી શકાય કે નહીં?

૧૫ ના ત્રણ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવે એમ જાણવા માટે તમે શું ગુણાકાર યાદ કરશો ?

$૧ \times ૩ = ૩$ એ ગુણાકાર પરથી ૧૮ ને ત્રણે ભાગો તો શું આવે ને ૧૮ ને ૬ એ ભાગો તો શું આવે તે કહી શકશો કે નહીં ?

૧૫ ને પાંચ ભાગો તો શું આવશે ? ૧૫ ને ૩ વડે ભાગો તો શું આવશે ? ૧૫ દોઢિયાં ત્રણ છોકરામાં આપતાં દરેકને શું મળશે ?

દાખલા ૨૪.

(૧)

$૪ \div ૨ =$	$૮ \div ૨ =$	$૬ \div ૨ =$	$૯ \div ૩ =$
$૬ \div ૩ =$	$૮ \div ૪ =$	$૧૪ \div ૪ =$	$૧૦ \div ૨ =$
$૧૦ \div ૫ =$	$૧૨ \div ૨ =$	$૬ \div ૬ =$	$૧૨ \div ૪ =$
$૧૨ \div ૩ =$	$૧૪ \div ૭ =$	$૧૨ \div ૬ =$	$૧૦ \div ૫ =$
$૨ \div ૨ =$	$૧૬ \div ૨ =$	$૧૪ \div ૨ =$	$૧૬ \div ૪ =$
$૧૬ \div ૮ =$	$૧૮ \div ૨ =$	$૧૫ \div ૩ =$	$૧૮ \div ૯ =$
$૨૦ \div ૪ =$	$૪ \div ૪ =$	$૨૦ \div ૫ =$	$૧૫ \div ૫ =$

(૨) નીચેના દાખલાના જવાબ કહો. ને તે ઉપરથી જવાબને આપેલી દરેક રકમ ભાગતાં શું જવાબ આપશે તે પણ કહો (નમુનો:-

$૫ \times ૩ = ૧૫$;

$૧૫ \div ૫ = ૩$;

$૧૫ \div ૩ = ૫$).

$૪ \times ૩ =$	$૩ \times ૫ =$	$૬ \times ૨ =$	$૮ \times ૨ =$
$૨ \times ૪ =$	$૫ \times ૨ =$	$૬ \times ૩ =$	$૫ \times ૪ =$
$૭ \times ૨ =$	$૮ \times ૧ =$	$૯ \times ૨ =$	$૪ \times ૫ =$

(૩) ચાર માણસોમાં ચાર કેરી સરખે ભાગે આપો તો દરેક માણસને કેટલી આવશે ?

(૪) એક આના ચાર દોઢિયાં તો ચાર આનાના કેટલાં આવશે ?

(૫) એક ઘોડો પંદર શેર ચણા પાંચ દીવસમાં પુરા કરે છે, દરરોજ તે સરખે ભાગે ખાતો હોય તો રોજ કેટલા શેર ચણા ખાતો હશે ?

(૬) સોળ પેનસીલ સરખે ભાગે વહેંચતાં દરેક છોકરાને બે પેનસીલ મળી, ત્યારે કેટલા હશે ?

(૭) એકેક બાજટ પર પાંચ છોકરા બેસાડો તો પંદર છોકરા માટે કેટલા બાજટ જોઈશે ?

(૮) છ પૈનાં દોઢિયાં કેટલાં ? ૧૨ પૈના કેટલાં ?

(૯) દરેક બીજારીને ત્રણ પૈ આપતાં બધી મળી પંદર પૈ બપી, ત્યારે બીજારી કેટલા ?

(૧૦) દરરોજ એક સરખો ખર્ચ કરતાં ચાર દહાડામાં વીશ રૂપિયા ખર્ચ થયો ત્યારે દરરોજ શું ખર્ચ થયો દશે ?

(૧૧) એક માણસ દર કલાક પાંચ માઇલ ચાલે તો વીશ માઇલ ચાલવા માટે કેટલા કલાક નોંધશે ?

(૧૨) એક છોકરો દરરોજ છ લીટી કવિતા માંટે કરે તો ૧૮ લીટી માટે કેટલા દિવસ લાગશે ?

(૧૩) રોજ ત્રણ પૈસા ખર્ચ હોય તો છ દિવસનો શું ખર્ચ ?

(૧૪) એક માણસ અઢાર ગાંઠ ચાલવું છે દરરોજ ત્રણ ગાંઠ કાપતાં કેટલા દહાડામાં મુસાફરી પુરી થશે ?

(૧૫) એક દરજી ત્રણ દહાડે એક દગલો પુરો કરે છે, તો ચાર દહાડામાં કેટલા દગલા કરશે ?

(૧૬) ચાર છોકરા એક હારમાં ઉભા રહે તો વીશ છોકરાની કેટલી હાર થશે ?

(૧૭) એક છોકરો ત્રણ સળી ઉંચકા નય તો ૧૫ છોકરા કેટલી સળી ઉંચકા જશે ?

(૧૮) એક ટોપલીમાં ચાર દોષી રહે છે, તો ૧૬ દોષી માટે કેટલી ટોપલી વાપરવી પડશે ?

(૧૯) એક મનુર એક વેળા પાંચ છંટ ઉપાડી લઇ નય છે, તો વીશ છંટ ઉપાડવા તેને કેટલા દેરા કરવા પડશે ?

(૨૦) ચાર આનાની એક પાવલી તો ચાર આનાની કેટલી પાવલી આવશે ?

(૨૧) પાંચ પાંચ ઘનના કેટલા દગલા કરો તો પંદર ઘન થઇ રહેશે ?

(૨૨) ચાર ચીજમાંથી છ છ ચીજ કેટલી વખત લઇ શકશે ?

(૨૩) નવ ચીજમાંથી બધે ચીજ કેટલી વખત લેવાશે ? આકી શું રહેશે ?

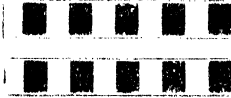
(૨૪) અંકેક ગાડીમાં ચાર ઘોડા નોંડે તો પાંચ ગાડી માટે કેટલા ઘોડા નોંધશે ?

(૨૫) કેટલા હાથના આંગળા વીશ થશે ?

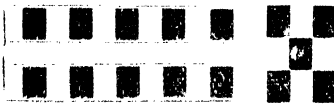
પ્રકરણ ૬.

(વીશથી સો સુધી સંખ્યાની ગણતરી.)

પાઠ ૨૫.

એકવીસ ૨૧.

પચીસ ૨૫.

એક દશક ને સાત એકમ હોય તો શું સંખ્યા થાય? તે કેમ લખો છો?

દશકનો અંક એકમના અંકના કયા હાથ પર લખાય છે?

૧૫ એમાં એકમનો અંક કયો ને દશકનો કયો?

બે દશકને શું નામ આપ્યું છે? વીશ અંકમાં કેમ લખાય છે? ૨૦ એમાં શન્ય શું દેખાડે છે? ને બે શું દેખાડે છે?

બે દશક ને એક એકમ એટલે એકવીશ, બે દશક ને બે એકમ એટલે બીસ એ અંકગણમાં લખી દેખાડો. પહેલાં દશકનો અંક લખો, ને પછી એકમ.

આજ પ્રમાણે ત્રેવીસથી આગળત્રીસ સુધી લખી દેખાડો.

બે દશક ને દસ એટલે કેટલા દશક થયા? ત્રણ દશક ને એકમ કાંઈ નહીં તે કેમ લખશો. ત્રણ દશક એટલે ત્રીસ. ૩૦.

ત્રણ દશક ને એક એટલે એકત્રીસ અંકમાં કેમ લખશો? પહેલાં દશકનો અંક લખશો કે એકમનો? દશકનો અંક એકમના અંકના કયા હાથ પર લખાય છે.

ત્રણ દશક ને બે એટલે બીસ, તે પછી તેત્રીસ ચોત્રીસ એમ આગળચાળીસ સુધી લખો.

ત્રણ દશક ને દસ છુટી એકમો મળી કેટલા દશક થાય? ચાર દશક એટલે ચાળીસ અંકમાં લખો.

ચાર દશક ને એક, બે, ત્રે એકમ અંકમાં લખશો તે આગળ પચાસ સુધી લખી દેખાડો.

પાંચ દશક એટલે પચાસ, છ દશક એટલે સાઠ, સાત દશક સીતેર, આઠ દશક એસી, નવ દશક એટલે નેવું. એ અંકમાં લખો. પચાસથી સો સુધીના અંક બોલતાં શીખો. દસ દશક એટલે સો કેમ લખાય છે તે જુઓ. ૧૦૦ સો.

દાખલા ૨૫. ક.

(૨૦ થી ૩૦ સુધી.)

(૧) એકવીસથી ત્રીસ સુધી સંખ્યા ચઢતી તેમજ ઉતરતી ગણી જાઓ.

(૨) એકથી ત્રીસ સુધી સંખ્યા પેદલાં વચ્ચેથી એક સંખ્યા છોડી ગણી જાઓ. પછી એ સંખ્યા છોડી ગણી જાઓ. એજ રીતે ત્રીસથી એક સુધી ગણો.

(૩) દશ એ વખત લો તો વીશ થાય એમ અંકમાં લખી દેખાડો.

(૪) $૧૦+૧૦=૨૦$. $૧૦\times ૨=૨૦$ એ સમજાવો.

(૫) વીશને એક એકવીશ, વીશને એ બાવીશ, એમ વીશને દશ કેટલા ત્યાં સુધી ગણી જાઓ, ને લખા દેખાડો. (નમુનો:— $૨૦+૧=૨૧$, $૨૦+૨=૨૨$).

(૬) હું ટેબલ પર થોડી એકમો (સોનેનશાહનની પેટીમાંના ઘનો) ના ઢગલા કરી મુકું છું. અંકેક છોદાએ ટેબલ આગલ આવી અંકેક ઢગલો લેવો. તેમાંથી દશ દશ એકમો થાય તેને બદલે અંકેક દશકની લાંબી સળી મુકવી ને એકમ હોય તે રેહવા દેવા. પછી જેટલા દશક ને એકમ આવ્યા હોય તે રલેટ પર લખી દેખાડવા.

(૭) અંકેક છોકરો શિક્ષકની ટેબલ આગલ આવો, ને નીચે જણાવેલી સંખ્યા જેટલા દશક ને એકમો (સોનેનશાહનની પેટીમાંથી) કાઢી ગોઠવો.

૨૩. ૨૬. ૧૮. ૨૯. ૨૨. ૧૩. ૨૫. ૨૧.

૨૭. ૨૯. ૩૦. ૨૦. ૧૨. ૨૪. ૧૭. ૧૫.

(૮)

$૨૦+ ૫=$	$૨૦+ ૨=$	$૨૦+ ૬=$	$૨૦+ ૮=$
$૧૦+ ૬=$	$૨૦+ ૩=$	$૧૦+ ૫=$	$૨૦+ ૭=$
$૧૦+૧૦=$	$૨૦+ ૧=$	$૨૦+ ૯=$	$૨૦+ ૪=$

$$\begin{array}{lll} ૨૦+૧૦= & ૧૦+૨૦= & ૨\times ૧૦= \\ ૧૦\times ૨= & ૧૦+૧૦= & ૧૦\times ૩= \end{array}$$

(૯)

$$\begin{array}{llll} ૨૨=૨૦+ & ૨૫=૨૦+ & ૨૭=૨૦+ & ૨૧=૨૦+ \\ ૨૪=૧૦+ & ૨૩=૨૦+ & ૨૬=૨૦+ & ૨૬=૨૦+ \\ ૨૮=૨૦+ & ૨૦=૧૦+ & ૩૦=૨૦+ & ૨૪=૨૦+ \end{array}$$

(૧૦) નીચેની સંખ્યાઓના નામ કહો ને તેમાં કેટલા દશક છે ને તે ઉપરાંત કેટલી એકમો છે તે કહો.

$$\begin{array}{lllllll} ૧૫. & ૨૧. & ૧૮. & ૨૩. & ૧૯. & ૨૫. & ૧૬. & ૨૨. \\ ૨૪. & ૨૭. & ૨૯. & ૩૦. & ૨૦. & ૧૦. & ૮. & ૭. \\ ૨૬. & ૧૨. & ૧૭. & ૨. & ૨૮. & ૧૧. & ૫. & ૪. \end{array}$$

(૧૧)

$$\begin{array}{lll} ૨૪=૧૦\times ૨+ & ૨૫=૧૦\times ૨+ & ૨૩=૧૦\times ૨+ \\ ૨૧=૧૦\times ૨+ & ૨૭=૧૦\times ૨+ & ૨૬=૧૦\times ૨+ \\ ૨૯=૧૦\times ૨+ & ૨૮=૧૦\times ૨+ & ૩૦=૧૦\times ૨+ \\ ૨૨=૧૦\times ૨+ & ૨૦=૧૦\times ૨+ & \end{array}$$

(૧૨) પચીસ રૂપિયામાંથી દશ દશ રૂપિયાની જેટલી નોટ લેવાય એટલી લેવી છે. તો કેટલી નોટ લેવાશે ? બાકી રૂપિયા કેટલા રહેશે ? ૨૯ રૂપિયામાંથી કેટલી ? ૩૦ માંથી ?

દાખલા ૨૫. ખ.

(૩૦ થી ૫૦ સુધી.)

(૧) ૩૦ થી ૫૦ સુધી સઘળી સંખ્યા ચઢતી ગણી જાઓ. પછી ૫૦ થી ૩૦ સુધી ઉતરતી ગણી જાઓ, તથા લખી દેખાડો.

(૨) ૩૦ થી ૫૦ સુધી સંખ્યા વચ્ચેથી એક સંખ્યા છોડી દઈ ચઢતી તેમજ ઉતરતી ગણી જાઓ.

(૩) મેં આ ટેબલ પર છુટ્ટી એકમોના ઢગલા કર્યા છે તે દરેક ઢગલામાંથી દશ એકમ નીકળે તેટલા દશકના કકડાને બાકીની એકમો મુકી એ ઢગલીઓ પાછી ગોઠવો.

(૪) નીચે લખેલી સંખ્યાઓ વાંચો, તથા તે દરેક સંખ્યા જેટલી દશક અને એકમો (સોનેનશાઈનની) પેટીમાંથી કાઢી ગોઠવી દેખાડો.

$$\begin{array}{llllll} ૩૫. & ૪૨. & ૩૮. & ૩૧. & ૩૪. & ૪૦. & ૪૩. & ૩૬. \\ ૪૪. & ૩૯. & ૪૧. & ૩૭. & ૩૨. & ૪૫. & ૩૩. & ૪૬. \\ ૮. & ૪૭. & ૫૦. & ૧૭. & ૪૮. & ૧૯. & ૪૯. & ૫. \end{array}$$

(૫) ત્રીસને એક એકત્રીસ, ત્રીસને બે બત્રીસ એમ ચાલીસ સુધી બોલી જાઓ.

(૬) એજ પ્રમાણે ચાળીસથી પચાસ સુધી બોલી જાઓ.

(૭)

૩૦ + ૨ =	૪૦ + ૩ =	૩૦ + ૬ =	૪૦ + ૫ =
૪૦ + ૭ =	૩૦ + ૮ =	૪૦ + ૯ =	૩૦ + ૩ =
૩૦ + ૧ =	૪૦ + ૪ =	૩૦ + ૪ =	૪૦ + ૯ =
૩૦ + ૭ =	૪૦ + ૮ =	૩૦ + ૫ =	૩૦ + ૯ =
૪૦ + ૧ =	૩૦ + ૧૦ =	૪૦ + ૩ =	૪૦ + ૧૦ =
૪૦ + ૩ =	૪૦ + ૭ =	૨૦ + ૬ =	૨૦ + ૮ =
૨૦ + ૭ =	૨૦ + ૫ =	૨૦ + ૨ =	૨૦ + ૯ =

(૮)

૩૫=૩૦ +	૪૨=૪૦ +	૨૫=૨૦ +	૩૧=૩૦
૪૩=૪૦ +	૩૬=૩૦ +	૪૭=૪૦ +	૩૮=૩૦ +
૩૨=૩૦ +	૪૪=૪૦ +	૩૩=૩૦ +	૪૮=૪૦ +
૪૯=૪૦ +	૩૪=૩૦ +	૪૦=૩૦ +	૩૭=૩૦ +
૩૯=૩૦ +	૪૧=૪૦ +	૪૫=૪૦ +	૪૨=૪૦ +
૪૬=૪૦ +	૫૦=૪૦ +	૩૦=૨૦ +	૨૦=૧૦ +
૨૪=૨૦ +	૨૭=૨૦ +	૧૬=૧૦ +	૩૦=૨૦ +

(૯)

૧૦ X ૩ + ૨ =	૧૦ X ૩ + ૭	૧૦ X ૩ + ૮	૧૦ X ૪ + ૭
૧૦ X ૩ + ૬ =	૧૦ X ૪ + ૨	૧૦ X ૪ + ૫	૧૦ X ૩ + ૩
૧૦ X ૪ + ૫ =	૧૦ X ૩ + ૯	૧૦ X ૪ + ૮	૧૦ X ૪ + ૧૦

(૧૦)

૩૨=૧૦ X ૩ +	૪૪=૧૦ X ૪ +	૪૭=૧૦ X ૪ +	૫૦=૧૦ X ૪ +
૩૬=૧૦ X ૩ +	૩૮=૧૦ X ૩ +	૪૬=૧૦ X ૪ +	૩૩=૧૦ X ૩ +
૪૫=૧૦ X ૪ +	૪૮=૧૦ X ૪ +	૩૫=૧૦ X ૩ +	૪૧=૧૦ X ૪ +
૩૧=૧૦ X ૩ +	૪૯=૧૦ X ૪ +	૩૭=૧૦ X ૩ +	૪૦=૧૦ X ૪ +
૪૦=૧૦ X ૩ +	૪૨=૧૦ X ૪ +	૩૪=૧૦ X ૩ +	૪૩=૧૦ X ૪ +

(૧૧) નીચે લખેલી સંખ્યા જોટલા રૂપિયા હોય તો તેમાંથી દશ દશ રૂપિયાની કેટલી નોટ લેવાશે ને બાકી રોકડા રૂપિયા કેટલા રહેશે ?

છત્રીસ, આડત્રીસ, હેતાળીસ, પચાસ, ચુમાળીસ, બત્રીસ, અડતાળીસ, પીસતાળીસ, ચાળીસ, સાડત્રીસ, આગણપચાસ, પાંત્રીસ.

દાખલા ૨૫. ગ.

(૫૦ થી ૭૦ સુધી.)

(૧) ૨૦ થી ૭૦ સુધી સઘળી સંખ્યાઓ ચઢતી ગણી જાઓ.
તથા ઉતરતી પણ ગણો.

(૫૦ થી ૭૦ સુધીની સઘળી સંખ્યાઓ લખી જાઓ.

(૩) આ ટેબલ ઉપર મેં એકમો (ધન અથવા છુટી સળીઓ) ના જુદા જુદા ઢગલા મુક્યા છે. તેમાંથી દશ દશ એકમો લઈ તેને બદલે દશકના કકડા (કે દશ સળીઓના બાંધેલા ઢગલા) મુકી ઢગલાઓ પાછા ગોઠવો. (દાખલો:- ૫૪ ધન મુક્યા છે તો ૫ દશકના કકડા અને ૪ ધન મુકો.)

(૪) નીચે લખેલી સંખ્યા વાંચો તથા તે દરેક સંખ્યામાં જણાય તેટલી દશક અને એકમો જોટલા કકડા તથા ધન પેટીમાંથી કાઢી ગોઠવો.

૫૪, ૬૭, ૫૨, ૬૫, ૬૮, ૫૧, ૫૩, ૬૯, ૬૪, ૫૬.

૫૫, ૬૧, ૫૯, ૬૩, ૫૭, ૬૬, ૫૮, ૬૦, ૬૨, ૭૦.

(૫) પચાસને બે બાવન, બાવનને બે ચોપન એમ દરેક જગ્યામાં બે ઉમેરી ૭૦ આવે ત્યાં સુધી બોલી જાઓ)

(૬)

૫૦ + ૬ =	૬૦ + ૫ =	૫૦ + ૩ =	૫૦ + ૭ =
૬૦ + ૧ =	૬૦ + ૭ =	૫૦ + ૪ =	૫૦ + ૧ =
૫૦ + ૮ =	૬૦ + ૪ =	૫૦ + ૯ =	૬૦ + ૨ =
૬૦ + ૯ =	૫૦ + ૯ =	૫૦ + ૨ =	૫૦ + ૫ =
૫૦ + ૧૦ =	૬૦ + ૩ =	૬૦ + ૬ =	૬૦ + ૧૦ =

(૭)

૬૪ = ૬૦ +	૫૭ = ૫૦ +	૫૯ = ૫૦ +	૬૭ = ૬૦ +
૬૮ = ૬૦ +	૬૯ = ૬૦ +	૫૩ = ૫૦ +	૫૮ = ૫૦ +
૫૨ = ૫૦ +	૫૧ = ૫૦ +	૬૩ = ૬૦ +	૬૫ = ૬૦ +

(૮)

૫૩=૫ × ૧૦ +	૬૭=૬ × ૧૦ +	૭૦=૭ × ૧૦ +
૫૬=૫ × ૧૦ +	૬૯=૬ × ૧૦ +	૬૫=૬ × ૧૦ +
૫૯=૫ × ૧૦ +	૬૩=૬ × ૧૦ +	૫૧=૫ × ૧૦ +
૬૮=૬ × ૧૦ +	૫૪=૫ × ૧૦ +	૫૦=૪ × ૧૦ +

દાખલા ૨૫. ધ.

(૭૦ થી ૧૦૦ સુધી.)

(૧) ૭૦ થી ૧૦૦ સુધી સંખ્યા ચઢતી ઉતરતી ગણી જાઓ.
તથા લખી દેખાડો.

(૨) ટેબલ ઉપર મેં જે દગલીઓ દશક તથા એકમ ગોઠવીને કરી છે તે શું સંખ્યા દેખાડે છે તે લખી દેખાડો.

(૩) નીચેની સંખ્યાઓ વાંચો તથા તેટલા દશક ને એકમના લાકડાના કકડા લઈ એ સંખ્યા બનાવી દેખાડો.

૭૫,	૭૮,	૮૫,	૮૭,	૯૨,	૯૪,	૭૬.
૭૧,	૭૭,	૯૬,	૮૮,	૯૫,	૯૯,	૭૯.
૭૩,	૮૩,	૯૩,	૭૨,	૯૭,	૮૧,	૯૧.

(૪)

૭૦ + ૫ =	૮૦ + ૪ =	૯૦ + ૬ =	૭૦ + ૬ =
૮૦ + ૭ =	૯૦ + ૮ =	૭૦ + ૧ =	૮૦ + ૨ =
૯૦ + ૩ =	૭૦ + ૯ =	૮૦ + ૮ =	૯૦ + ૭ =
૭૦ + ૪ =	૯૦ + ૪ =	૯૦ + ૨ =	૭૦ + ૧૦ =
૮૦ + ૫ =	૯૦ + ૯ =	૮૦ + ૬ =	૮૦ + ૧૦ =
૮૦ + ૭ =	૮૦ + ૯ =	૯૦ + ૧ =	૯૦ + ૧૦ =

(૫)

૭૪=૭ × ૧૦ +	૮૫=૮ × ૧૦ +	૯૬=૯ × ૧૦ +
૭૧=૭ × ૧૦ +	૮૨=૮ × ૧૦ +	૯૩=૯ × ૧૦ +
૭૬=૭ × ૧૦ +	૮૭=૮ × ૧૦ +	૯૮=૯ × ૧૦ +
૮૮=૮ × ૧૦ +	૯૯=૯ × ૧૦ +	૭૭=૭ × ૧૦ +
૭૨=૭ × ૧૦ +	૮૩=૮ × ૧૦ +	૯૪=૯ × ૧૦ +
૯૭=૯ × ૧૦ +	૮૬=૮ × ૧૦ +	૭૫=૭ × ૧૦ +
૭૯=૭ × ૧૦ +	૯૦=૯ × ૧૦ +	૧૦૦=૯ × ૧૦ +
૭૩=૭ × ૧૦ +	૮૪=૮ × ૧૦ +	૯૫=૯ × ૧૦ +

(૬) નીચે આપેલી રૂપિયાની રકમોમાંથી દશ દશ રૂપિયાની કેટલી નોંધો લેવાશે ?

ધંધાતેર, ચોરાણું, પંચ્યાશી, અઠાણું, તોતેર, એકચાશી.

પાઠ ૨૬.

એક દશકનો કકડો લો. તેવોજ એક બીજો કકડો જોડે મુકો તો કેટલા દશક થાય ? બે દશક સંખ્યાનું નામ શું ?

બે દશકમાં બીજો એક દશક લો તો શું થાય ? કેટલા દશકે ત્રીસ થાય ? વીશમાં કેટલા દશક ? ચાળીસમાં કેટલા ? બે દશક ને ચાર દશક મળી કેટલા દશક થાય ? ત્યારે $૨૦+૪૦$ તે કેટલા થાય ? ૫૦ માં કેટલા દશક, ત્રીસમાં કેટલા ? પાંચ દશકને ત્રણ દશક એટલે કેટલા દશક ? ત્યારે $૫૦+૩૦=$?

$૧૦+૮૦$ તે કેટલા ? $૮૦+૨૦$ એટલે કેટલા દશક ?

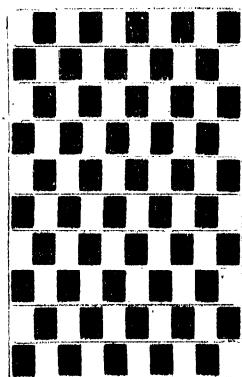
આપણે અગાઉ એકમો દેખાડવા જે ધન વાપરતા હતા, તેવા ધનો દશથી વધારે હોય છે ત્યારે શું વાપરીએ છીએ ? (દશ ધન બેડી કરેલો દશકનો લાકડાનો કકડો) હવે દશ દશક એટલે સો દેખાડવા. આપણે દશ દશકના કકડા બેડીશું. માટે એ રીતે બેડી જે માટે ચોરસ કકડા બનાવ્યો છે તે બુઓ.

હવેથી જ્યાં પણ દશ દશક આવે કે તમે દશ લાંબા કકડા વાપરવા બદલે આ ચોરસ કકડા વાપરજો. એને આપણે હવેથી “શતક” કકડા કહીશું ?

એકમ

દશક

શતક.

પાંચ દશકમાંથી બે દશક લઈ લો, બાકી શું રહેશે $૫૦-૨૦=$?

છ દશક એટલે કેટલી સંખ્યા ? $૧૦ \times ૬=$?

દાખલા રફ.

(૧) દશ, વીશ, ત્રીસ એમ સઘળા દશકો સો સુધી બોલી બુઓ.

(૨)

૧૦+૧૦=	૩૦+૧૦=	૫૦+૧૦=	૭૦+૧૦=
૨૦+૧૦=	૪૦+૧૦=	૬૦+૧૦=	૮૦+૧૦=
૯૦+૧૦=			

(૩)

૧૦૦-૧૦=	૯૦-૧૦=	૬૦-૧૦=	૨૦-૧૦=
૫૦-૧૦=	૪૦-૧૦=	૩૦-૧૦=	૭૦-૧૦=

(૪) નીચેના દાખલા જવાબ કહો. (નમુનો. ૨૦+૪૦ એટલે બે દશક તે ચાર દશક મળી છ દશક એટલે ૬૦.)

૧૦+૨૦=	૩૦+૪૦=	૫૦+૧૦=	૬૦+૩૦=
૭૦+૧૦=	૮૦+૨૦=	૩૦+૫૦=	૩૦+૭૦=
૨૦+૫૦=	૩૦+૨૦=	૫૦+૪૦=	૬૦+૪૦=
૩૦+૨૦=	૧૦+૮૦=	૭૦+૨૦=	૫૦+૩૦=

(૫)

૧૦+૧૦+૧૦=	૨૦+૨૦+૧૦=	૫૦+૨૦+૧૦=
૨૦+૧૦+૩૦=	૩૦+૨૦+૪૦=	૩૦+૪૦+૨૦=
૬૦+૧૦+૧૦=	૧૦+૭૦+૧૦=	૮૦+૧૦+૧૦=
૨૦+૩૦+૫૦=	૧૦+૧૦+૪૦=	૨૦+૨૦+૨૦=

(૬)

૭૦-૧૦-૧૦=	૯૦-૫૦-૧૦=	૫૦-૧૦-૨૦=
૮૦-૨૦-૧૦=	૬૦-૧૦-૧૦=	૬૦-૨૦-૨૦=

(૭)

૧૦X૨=	૧૦X ૫=	૧૦X૬=	૧૦X૧=
૧૦X૪=	૧૦X ૭=	૧૦X૩=	૧૦X૮=
૧૦X૯=	૧૦X૧૦=		

(૮) નીચેની સંખ્યાઓમાં દશક કેટલા છે તે કહો.

૨૦,	૪૦,	૩૦,	૧૦,	૫૦.
૬૦,	૮૦,	૭૦,	૧૦૦,	૯૦.

(૯) બે દશકમાં ત્રણ દશક ઉમેરો; પાંચ દશક માં ચાર દશક ઉમેરો, છ દશકમાં ત્રણ દશક ઉમેરો.

પ્રકરણ ૭.

(બે અંકી સંખ્યાના એક અંકી સંખ્યાવતે સરવાળા

તથા બાદબાકી.)

પાઠ ૨૭.

આઠ ધન અથવા સળી લો. બીજી નવ ધન કે સળી લો. બંનેને જોડે મુકશે તો કેટલી સળી કે ધન થશે ?

દશ દશ સળી છુટી થાય તે કાઢી લઈ દશ સળીની મોટી ભારી હોય તો મુકો. અથવા દશ છુટા ધનને બદલે દશકનો કકડો મુકો. તો નવ ને આઠ એકમ સાથે મુકતાં કેટલા દશક ને એકમ થયા ?

બે દશકના કકડા ને આઠ ધન લો. તેમાં નવ ધન મુકશે તો કેટલા ધન થશે ? ૧૭ ધનમાંથી દશકના કકડા કેટલા લેવાશે ? ત્યારે ૨૮+૮ કેટલા થયા ?

૩૮+૯ ગણવા ૮ ને ૯ પેહલાં ગણો, કેટલા થયા ? બીજા હજી કેટલા દશક ઉમેરવા છે ? (આઠ ને નવ સત્તર એટલે ૧ દશક ને સાત. ત્રણ દશક ને એક દશક એટલે ચાર દશક મળી ચાર દશક ને સાત એટલે ૪૭.)

૩૫+૯ એનો દશક તથા એકમના કકડા લઈ જવાળ કરી દેખાડો.

૩૬+૮ એટલે કેટલા ?

એકમે એકમ ઉમેરો તેમાં બે દશક આવે તેને ક્યાં ઉમેરી દેશો ?

૮+૯ એ સરવાળો મોટેથી તમે કેમ કરતાં શીખ્યા છો.

(૮+૨=૧૦; ૧૦+૭=૧૭) એજ પ્રમાણે ૧૮+૯ નો સરવાળો કરો.

(૧૮+૨=૨૦; ૨૦+૭=૨૭).

એજ પ્રમાણે ૨૮+૯; ૩૮+૯, ૪૮+૯ નો સરવાળો કરો.

૬+૭ નો સરવાળો મોટેથી કરો (૬+૪=૧૦; ૧૦+૩=૧૩;

અથવા મોટે હોય તો એકદમ છ ને સાત તેર કહો.)

૧૬+૭; ૨૬+૭; ૫૬+૭ એ સરવાળા એ ખરથી કહો.

દાખલા ૨૭. ક.

(૧)

૨ + ૭ =	૩ + ૮ =	૪ + ૯ =	૫ + ૭ =
૬ + ૬ =	૬ + ૯ =	૬ + ૭ =	૬ + ૮ =
૭ + ૩ =	૮ + ૩ =	૭ + ૪ =	૮ + ૫ =
૮ + ૭ =	૭ + ૫ =	૮ + ૬ =	૭ + ૬ =
૭ + ૯ =	૮ + ૨ =	૭ + ૭ =	૮ + ૯ =
૮ + ૮ =	૫ + ૪ =	૫ + ૬ =	૪ + ૮ =
૫ + ૯ =	૩ + ૭ =	૫ + ૮ =	૨ + ૯ =

(૨)

૧૨ + ૭ =	૧૪ + ૮ =	૧૫ + ૯ =	૧૬ + ૭ =
૧૧ + ૯ =	૧૨ + ૮ =	૧૩ + ૬ =	૧૪ + ૯ =
૧૭ + ૫ =	૧૮ + ૬ =	૧૭ + ૮ =	૧૮ + ૫ =
૧૯ + ૬ =	૧૮ + ૯ =	૧૯ + ૭ =	૧૯ + ૮ =
૧૮ + ૮ =	૧૯ + ૨ =	૧૧ + ૩ =	૧૯ + ૪ =

(૩) નીચેના દાખલામાં જવાબ પેટેલાં એકમો ઉમેરી પછી દશક ઉમેરી કહો. (નમુનો :- ૨૭+૮ ; ૭+૮= ૧૫. એટલે દશકને પાંચ, તે બે દશક એટલે ૩ દશકને પાંચ).

૨૧ + ૯ =	૨૪ + ૭ =	૨૮ + ૮ =	૩૨ + ૯ =
૪૧ + ૯ =	૬૪ + ૭ =	૭૮ + ૮ =	૬૨ + ૯ =
૩૫ + ૬ =	૪૭ + ૫ =	૫૮ + ૪ =	૬૯ + ૨ =
૭૫ + ૬ =	૬૭ + ૫ =	૨૮ + ૪ =	૮૯ + ૨ =
૬૬ + ૮ =	૭૮ + ૪ =	૮૩ + ૮ =	૭૭ + ૫ =
૨૬ + ૮ =	૩૮ + ૪ =	૪૩ + ૮ =	૨૭ + ૫ =
૨૫ + ૭ =	૩૪ + ૬ =	૨૮ + ૭ =	૩૯ + ૮ =
૪૧ + ૪ =	૪૩ + ૫ =	૪૫ + ૮ =	૪૯ + ૯ =
૫૧ + ૬ =	૫૩ + ૭ =	૫૯ + ૨ =	૫૭ + ૭ =
૪૨ + ૮ =	૪૪ + ૬ =	૪૭ + ૬ =	૬૦ + ૯ =
૭૭ + ૮ =	૭૫ + ૫ =	૭૮ + ૮ =	૭૬ + ૯ =
૬૨ + ૬ =	૬૪ + ૭ =	૬૩ + ૯ =	૬૯ + ૩ =
૮૯ + ૫ =	૮૨ + ૮ =	૮૪ + ૬ =	૮૮ + ૭ =
૯૧ + ૭ =	૯૩ + ૬ =	૨૬ + ૯ =	૩૯ + ૫ =
૩૭ + ૮ =	૪૬ + ૯ =	૪૮ + ૭ =	૯૦ + ૯ =

(૪) નીચેના દાખલા દશકથી એકમો છુટી પાડ્યા વગર ગણો.
(નમુનો :- $૨૮+૭=૩૫$; $૨૮+૨=૩૦$, $૩૦+૭=૩૭$).

$૨૫ + ૬ =$	$૩૭ + ૫ =$	$૪૨ + ૯ =$	$૩૨ + ૮ =$
$૪૬ + ૭ =$	$૨૮ + ૯ =$	$૩૮ + ૪ =$	$૩૫ + ૭ =$
$૬૫ + ૬ =$	$૬૯ + ૩ =$	$૭૨ + ૯ =$	$૭૭ + ૬ =$
$૪૪ + ૮ =$	$૫૫ + ૬ =$	$૭૭ + ૭ =$	$૮૮ + ૮ =$
$૧૫ + ૯ =$	$૧૭ + ૭ =$	$૨૯ + ૨ =$	$૩૭ + ૯ =$
$૮૭ + ૭ =$	$૫૪ + ૯ =$	$૫૯ + ૩ =$	$૬૬ + ૮ =$

૫

$૫-૪=$	$૧૪-૬=$	$૧૨-૮=$	$૧૫-૭=$
$૪\times ૪=$	$૫\times ૩=$	$૬+૯=$	$૧૯-૭=$
$૧૨-૯=$	$૧૧-૭=$	$૧૨-૩=$	$૧૪-૬=$
$૮\div ૪=$	$૧૫\div ૩=$	$૧૮\div ૯=$	$\times ૬=૧૮$
$\times ૪=૨૦$	$\div ૫=૩$	$\div ૩=૪$	$૧૭-૮=$
$\div ૭=૨$	$\div ૨=૮$	$\div ૪=૨૦$	$\times ૮=૧૬$
$૫૦+૩૦=$	$૮૦-૨૦=$	$૯૦-૪૦=$	$૧૦+૬૦=$
$૩૦+૯=$	$૪૦+૭=$	$૬૦-૩૦=$	$૫૦-૧૦\times ૨=$
$૨૬+૭=$	$૩૮+૫=$	$૪૩+૮=$	$૭૧+૯=$
$૩+૬=$	$૪\times ૫=$	$૧૮\div ૨=$	$૧૬\div ૪=$

(૬) એક માણસ ઉવરાણી નીકળ્યો. એક ઠેકાણેથી તેણે ૨૭ રૂપિયા વસુલ કરીધા. બીજો ઠેકાણેથી તેણે નવ રૂપિયા લીધા. એ સઘળા રૂપિયાની દશ દશની બની શકે એટલી નોટ લખ તે ઘર આવ્યો. ત્યારે તે કેટલી નોટ તથા કેટલા રૂપિયા રોકડા લાવ્યો હશે ?

(૭) એક ઠેકાણેથી ૩૭ છુટી સળી મુકી છે. બીજો ઠેકાણે ૮ છે. બંનેને સાથે કરી તેમાંથી બંને તેટલી દશ દશ સળીની ભારીઓ આંધની છે. તો કેટલી ભારી બંધાશે. ને છુટી સળી કેટલી રહેશે ?

દાખલા ૨૭. બ.

(૧)

$૧૮+૫=$	$૨૭+૬=$	$૩૮+૪=$
$૧૮+૫+૪=$	$૨૭+૬+૫=$	$૩૮+૪+૭=$
$૨૭+૩+૨+૪=$	$૪૯+૩+૫+૬=$	$૫૫+૫+૭+૩+૮=$
$૪+૪+૪+૪+૪=$	$૫+૫+૫+૫+૫=$	$૬+૬+૬+૬+૬+૬=$
$૫૦+૨+૩+૪+૫+૬=$	$૬૧+૯+૮+૭+૬=$	$૭૫+૫+૨+૪+૬+૭+૮=$
$૬૦+૧૦+૧૦+૭+૩+૫=$	$૨૦+૨૦+૨૦+૫+૫=$	$૪૦+૨૦+૨૦+૧૦+૩+૪=$

(૨) એકમાં પાંચ ઉમેરો. જે જવાબ આવે તેમ પાછા પાંચ ઉમેરો. એમ જવાબ સોની ઉપર સંખ્યા નહીં જાય ત્યાં સુધી બાકી જાઓ.

(૩) એજ પ્રમાણે ચારમાં પાંચ ઉમેરો. જવાબમાં પાંચ ઉમેરો ને સો સુધી ગણી જાઓ.

(૪) એમાં છ ઉમેરો. જવાબમાં પાછા છ ઉમેરો એમ સો સુધી બાકી જાઓ.

(૫) એકમાં નવ ઉમેરો જે જવાબ આવે તેમાં નવ ઉમેરો એમ સો સુધી બાકી જાઓ.

(૬)

$૪+૪=૮$	$૫+૫=$	$૬+૬=૧૨$	$૭+૭=૧૪$
$૮+૪=૧૨$	$૧૦+૫=૧૫$	$૧૨+૬=૧૮$	$૧૪+૭=૨૧$
$૧૨+૪=$	$૧૫+૫=$	$૧૮+૬=$	$૨૧+૭=$
એમ ૧૦૦ સુધી ગણો.	એમ ૧૦૦ સુધી ગણો.	એમ ૧૦૦ સુધી.	એમ ૧૦૦ સુધી.

$૮+૮=૧૬$	$૯+૯=૧૮$	$૧૦+૧૦=૨૦$	$૩+૩=૬$
$૧૬+૮=૨૪$	$૧૮+૯=૨૭$	$૨૦+૧૦=૩૦$	$૬+૩=$
એમ ૧૦૦ સુધી.	એમ ૧૦૦ સુધી.	એમ ૧૦૦ સુધી.	એમ ૧૦૦ સુધી.

(૭) નીચે આપેલી દરેક સંખ્યામાં (૧) આઠ (૨) છ (૩) નવ (૪) પાંચ ઉમેરો.

૨૨, ૩૮, ૪૬, ૫૭, ૬૪, ૭૯, ૮૨, ૮૧, ૧૫, ૨૭.

૭૫, ૬૭, ૩૩, ૨૫, ૭૧, ૬૯, ૩૭, ૪૪, ૬૮, ૭૯.

(૮) એ પ્રમાણે એકથી સો સુધીની દાઢ પલ્લ સંખ્યા લો. તેમાં ગમે તે એક અંકી સંખ્યા ઉમેરો ને જવાબમાં તેજ સંખ્યા ઉમેરતાં સો સુધી જાય એવા દાખલા છોકરાએ વર્ગમાં એક બીજાને પુછવા.

પાઠ ૨૮.

(રીત ૧).

તમે જગરમાં ગયા ત્યારે તમારા પાસે એ દશ રૂપિયાની નોટ તથા ચાર રૂપિયા શેકડા હતા. તેમાંથી તમે આઠ રૂપિયાના

છુટ લીધાં તો તે રૂપિઆ કેમ આપશે? કેટલી દશ રૂપિઆની નોટ વટાવશે? તે નોટ વટાવ્યા પછી તમારી પાસે કેટલા રોકડા રૂપિઆ થશે? તેમાંથી આઠ આપતાં તમારી પાસે બધું મળી બાકી શું રહેશે?

બે દશક તથા ૪ છુટા ધન છે. તેમાંથી ૮ ધન લેવા છે. તે દશકના કકડાને શું કરશે? (દશકનો કકડો બઃલી દશ છુટા ધનજ લેા.

૨૪ માંથી ૮ કેમ લેવાય તે દશક તથા એકમોના કકડા લઈ કરી બતાવો.

૩૫ માંથી ૯ કેમ લેવાય તે પચ્ચ ધન તથા દશક લઈ કરી બતાવો.

૩૫ માં જે દશક છે તેમાંથી ૧ દશક વટાવો, તો કેટલા દશક તે કેટલા એકમ બધા મળી થશે? ૨૨ દશક ને ૧૫ એકમમાંથી નવ એકમ લેા તો શું રહેશે?

૪૬ માંથી ૮ લેવા છે. ૪ દશકમાંથી ૧ દશક વટાવો, તો કેટલા દશક ને એકમ થશે? ત્રણ દશક ને સોળ એકમમાંથી ૮ એકમ લેા તો શું રહેશે?

નીચેનો દાખલો તપાસો.

$$૫૬-૯ = \begin{array}{|c|c|} \hline \text{દશક} & \text{એકમ} \\ \hline ૫ & ૬ \\ \hline & -૯ \\ \hline \end{array} = \begin{array}{|c|c|} \hline \text{દશક} & \text{એકમ} \\ \hline ૪ & ૧૬ \\ \hline & -૯ \\ \hline ૪ & ૭ \\ \hline \end{array}$$

અથવા $૫૬-૯ = ૪૦+૧૬-૯ = ૪૦+૭=૪૭$.

એજ પ્રમાણે $૬૭-૮$ એ દાખલો લખી બતાવો.

(રીત ૨).

૧૨ માંથી ૯ બાદ કરો તો બાકી શું રહે? ૧૨ માંથી કેટલા બાકી તો દશ રહે? બે બાદ જીધા પછી બીજું શું બાદ કરો તો બધા મળી નવ બાદ થાય?

એજ પ્રમાણે ૨૨ માંથી નવ બાદ કરો ($૨૨-૨=૨૦$; $૨૦-૭=૧૩$.)

એ રીત પ્રમાણે ૪૩ માંથી ૭ બાદ કરવા કહેા તો પેહેલાં શું
બાદ કરશે ? પછી શું બાદ કરશે ? જવાબ શું આવશે ?

નીચેનો દાખલો જુઓ.

$$૬૩-૮$$

$$૬૩-૩=૬૦$$

$$૬૦-૫=૫૫$$

$$\text{માટે } ૬૩-૫=૫૮$$

એ પ્રમાણે નીચેનો દાખલો લખી દેખાડો.

$$૭૧-૫=$$

દાખલો ૨૮. ક.

(૧)

$$૮-૫=$$

$$૫-૪=$$

$$૬-૨=$$

$$૭-૩=$$

$$૯-૪=$$

$$૮-૩=$$

$$૨-૨=$$

$$૧૦-૬=$$

$$૧૧-૩=$$

$$૧૫-૭=$$

$$૧૪-૩=$$

$$૧૨-૮=$$

$$૧૩-૫=$$

$$૧૪-૭=$$

$$૧૬-૯=$$

$$૧૭-૩=$$

$$૧૮-૬=$$

$$૧૯-૯=$$

$$૨૦-૧૦=$$

$$૧૨-૭=$$

$$+૬=૧૩$$

$$+૭=૧૫$$

$$+૮=૧૮$$

$$+૯=૧૨$$

$$+૮=૧૨$$

$$+૯=૧૪$$

$$+૩=૧૧$$

$$+૪=૭$$

$$૧૩=૫+$$

$$૧૨=૩+$$

$$૧૪=૬+$$

$$૧૬=૯+$$

$$૯=૪+$$

$$૧૧=૮+$$

$$૧૭=૪+$$

$$૨૦=૮+$$

$$૩૦=૧૦+$$

$$૫૦=૩૦+$$

$$૯૦=૪૦+$$

$$૧૦૦=૨૦+$$

(૨)

$$૧૫-૪=$$

$$૩૭-૬=$$

$$૪૯-૮=$$

$$૫૭-૩=$$

$$૬૬-૨=$$

$$૭૮-૭=$$

$$૭૧-૧=$$

$$૮૩-૨=$$

(૩) નીચે આપેલી સંખ્યાઓમાં જે દશક હોય તેમાંનો એક
દશક વટાવી તેની પછી એકમ કરો. તે પછી કેટલા દશક ને કેટલી
એકમ થાય છે તે કહેા.

(નમુનો :- ૪૫ એટલે ૪ દશક ને પાંચ એકમ એટલે ત્રણ
દશક ને ૧૫ એકમ.)

૨૪. ૨૭. ૩૨. ૩૮. ૪૪. ૪૯. ૫૩. ૫૯. ૬૧. ૬૭.

૭૫. ૭૮. ૮૧. ૮૩. ૮૭. ૯૦. ૯૪. ૯૭. ૯૯. ૧૦૦.

૨૦. ૩૧. ૪૦. ૪૨. ૫૦. ૬૦. ૭૦. ૮૦. ૧૦. ૩૦.

(૪)

$૪૧=૧૦ \times ૩ +$	$૪૯=૧૦ \times ૩ +$	$૬૮=૧૦ \times ૫ +$
$૬૫=૧૦ \times ૫ +$	$૫૯=૧૦ \times ૪ +$	$૮૯=૧૦ \times ૭ +$
$૩૩=૧૦ \times ૨ +$	$૨૧=૧૦ \times ૧ +$	$૪૭=૧૦ \times ૩ +$

(૫) નીચેની સંખ્યાઓનો દશક વટાવી આદ્યાપી કરી જવાબ કહો. (નમુનો:-૩૩-૮= ૨૦+૧૩-૮= ૨૦+૫=૨૫).

૨૪-૮=	૩૧-૩=	૪૨-૯=	૫૨-૮=
૨૭+૯=	૩૮-૯=	૬૧-૪=	૭૨-૬=
૮૩-૭=	૯૪-૮=	૧૦૦-૫=	૩૦-૮=
૫૩-૪=	૬૨-૫=	૭૧-૭=	૮૨-૯=
૮૭-૮=	૨૫-૬=	૨૧-૨=	૩૩-૬=
૪૪-૭=	૫૩-૮=	૬૧-૩=	૭૪-૭=
૩૨-૬=	૪૪-૫=	૫૪-૬=	૬૬-૭=
૨૬-૭=	૩૨-૩=	૪૧-૨=	૫૩-૭=

(૬) નીચેની સંખ્યાઓની આદ્યાપી વટાવ વગર કરી કહો.
(નમુનો :- ૨૨-૫=૧૭ ; ૨૨-૨=૨૦ ; ૨૦=૩=૧૭).

૧૨ - ૩=	૨૧ - ૬=	૩૨ - ૫=	૪૩ - ૭=
૫૧ - ૨=	૬૪ - ૫=	૭૫ - ૬=	૯૧ - ૯=
૩૩ - ૬=	૪૭ - ૮=	૫૪ - ૫=	૬૩ - ૭=
૧૮ - ૯=	૨૭ - ૯=	૯૧ - ૩=	૮૨ - ૬=
૮૭ - ૮=	૭૧ - ૬=	૬૪ - ૫=	૫૩ - ૯=

(૭)

૨૩ + ૯=	૩૭ + ૭=	૪૧ + ૯=	૫૨ + ૮=
૨૩ - ૮=	૩૪ - ૭=	૪૫ - ૬=	૫૪ - ૭=
૩૪ + ૭=	૪૭ + ૫=	૪૮ + ૯=	૬૭ + ૪=
૨૮ - ૯=	૨૧ - ૭=	૩૨ - ૪=	૪૬ - ૯=
૫ X ૪=	૭ X ૨=	૯ X ૨=	૫ X ૩=
૨૦ + ૩૦=	૬૦ - ૪૦=	૭૦ - ૫૦=	૧૫ + ૯=
૨૬ - ૪=	૩૩ - ૯=	૩૨ + ૭=	૪૩ + ૮=
૪૪ - ૫=	૪૭ + ૮=	૧૦ + ૬૦=	૭૦ - ૩૦=
૧૫ ÷ ૩=	૧૬ ÷ ૪=	૧૮ ÷ ૨=	૬ ÷ ૨=
૪ X ૩=	૧૨ ÷ ૨=	૨૦ ÷ ૪=	૬ ÷ ૩=
૭ ÷ ૧=	૭ X ૨=	૮ ÷ ૨=	૮ X ૩=

(૮) નીચે આપેલી હારોનો જવાબ જ્યાં સુધી તમારેથી અને ત્યાં સુધી આપો.

૫૨-૪=૪૮	૧૦૦-૫=૯૫	૯૦-૬=૮૪	૧૦૦-૪=૯૬
૪૮-૪=૪૪	૯૫-૫=	૮૪-૬=	૯૬-૪=
૪૪-૪=			
હત્યાદી.	હત્યાદી.	છં.	છં.
૯૯-૧૦=૮૯	૭૫-૯=૬૬	૧૦૦-૨=૯૮	૯૦-૩=૮૭
૮૯-૧૦=	૬૬-૯=	૯૮-૨=	૮૭-૩=
છં.	છં.	છં.	છં.

(૯) નીચે આપેલી સંખ્યામાંની એક લો. તેમાંથી પેહલાં ૧ આદ કરો. જે જવાબ આવે તેમાંથી બે આદ કરો. તે પછીના જવાબમાંથી ત્રણ, પછી ચાર, એમ એકેક રકમ વધારી આદ કરો. દશ આદ થાય કે પાછો ૧ આદ કરો, પછી બે. એમ કરતાં આઠામાં આછો જવાબ આવે ત્યાં સુધી ગણો. (નમુનો :- ૮૧-૧=૮૦, ૮૦-૨=૭૮; ૭૮-૩=૭૫; ૭૫-૪=૭૧; ૭૧-૫=૬૬; ૬૬-૬=૬૦; ૬૦-૭=૫૩; ૫૩-૮=૪૫; ૪૫-૯=૩૬; ૩૬-૧૦=૨૬; ૨૬-૧=૨૫; ૨૫-૨=૨૩ હત્યાદી)

૧૦૦.	૯૮.	૯૨.	૮૮.	૭૧.	૭૫.	૮૭.
૪૬.	૫૮.	૬૧.	૬૮.	૫૭.	૬૯.	૭૭.

દાખલાં ૨૮. બ.

(૧) બે માણસની ઉમર વચ્ચે નવ વર્ષનો ફેર છે. માટાની ઉમર ૩૭ વર્ષ છે તો બીજાની ઉમર શું હશે ?

(૨) ચાર આનાના જેટલાં દોઢિયાં તેમાં બીજાં સાત દોઢિયાં ઉમેરો તો કેટલાં થયાં ?

(૩) એક રૂપિયાના ૧૬ આના થાય. મારી પાસે એક રૂપિયા હોતો તેમાંથી મેં એક દીવસ ત્રણ આના બીજે દીવસે ચાર આના તે ત્રીજે દીવસે પાંચ આના ખર્ચ કર્યો ત્યારે મારી પાસે શું બાકી રહ્યું હશે ?

(૪) મારી પાસે ૪૨ રૂપિયા હતા. તેમાંથી મેં ચાર રૂપિયાના છુટ, નવ રૂપિયાનો ડગલો, અને સાત રૂપિયાની પેટી એટલો સામન લીધો, ત્યારે મારી પાસે બાકી શું રહ્યું ? (૪૨-૪-૯ છં.)

(૫) સતાવન રૂપિયામાંથી દશ રૂપિયાની નોટ કેટલી આવશે ? બાકી કેટલા રૂપિયા રહેશે ? જો રૂપિયા રહે તેમાંથી પાંચ રૂપિયાની નોટ લો તો બાકી કેટલા રૂપિયા રોકડા રહેશે ?

(૬) એક માણસ પાસે ૯૦ રૂપિયા છે. તે રોજ દશ રૂપિયા ખર્ચે છે તો ચાર દિવસ ખર્ચ કર્યા પછી તેની પાસે શું રહેશે ?

(૭) એક માણસ ૫૬ માઇલની મુસાફરી કરવી છે. તે સોમવારે પાંચ માઇલ, મંગળવારે સાત, બુધવારે છ, બેસપતવારે આઠ ને શુકરવારે નવ માઇલ ચાલ્યો ત્યારે ૬૭ કેટલા માઇલ ચાલવા બાકી રહ્યા છે ? (૫૬-૫-૬-૮-૯-૧૦.)

(૮) એક વર્ષના મહીના કેટલા ? એક વર્ષ અને આઠ મહીનાના મહીના કેટલા ?

(૯) એક ટ્રેકાણે ચોખાના ૬૦ દાણા હતા. ત્યાં એક ચણી આવી તે એક દાણો લઇ ગઇ, બીજી ચણી બે દાણા, ત્રીજી ચણી ત્રણ, એમ દરેક ચણી અગાઉ કરતાં એકેક દાણો વધારે લઇ ગઇ. બધી મળી સાત ચણી આવી ગઇ ત્યારે હવે કેટલા દાણા બાકી હશે ?

(૧૦) એક માણસ પાસે ૭૫ રૂપિયા હતા. એક અઠવાડિયે તે આઠ રૂપિયા કમાયો. બીજે અઠવાડિયે સાત, ને ત્રીજે તથા ચોથે અઠવાડિયે આઠ આઠ રૂપિયા કમાયો, ત્યારે તેની પાસે બધા મળી હવે રૂપિયા કેટલા થયા હશે ?

પ્રકરણ ૮.

(૨x૧ થી ૧૦x૧૦ સુધીના ગુણાકાર તથા એ
પાંડાઓથી થતા ભાગાકાર.)

પાઠ ૨૯.

એ ચીજ એક વખત લેા તો કેટલી થાય ? એ વખત લેા તો
કેટલી થાય એમ એ ચીજ દશ વખત લેા તો કેટલી થાય તે બોલી
જાઓ. (એ એકાં એ, એ દુ ચાર છત્યાદી).

એ ચીજ દશ વખત લેા તો કેટલી થાય ? એ ચીજ નવ વખત કેટલી ?
એમ ઉતરતાં એ ચીજ એક વખત લેતાં કેટલી થાય તે બોલી જાઓ.

ઉપર પુછેલા સવાલોના જવાબો અંક તથા નિશાનીઓ વતે
લખી ખતાવો.

૯ ચીજ એ સરખે ભાગે વહેંચ્યા તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ?
આકી શું રહેશે ?

૪x૨+૧ એટલે શું તે સમજાવો.

ત્રણમાં ત્રણ ઉમેરો જવાબ આવે તેમાં બીજા ત્રણ ઉમેરો.
એમ જવાબ ત્રીસ આવે ત્યાં સુધી બોલી જાઓ.

ત્રણ ચીજ એક વખત લેા તો શું આવે ? એ વખત લેા તો
શું ? એમ ત્રણ ચીજ દશ વખત લેા તો શું આવે તે બોલી જાઓ.
નહીં સમજ પડે ત્યાં સળીઓની ઢગલી કરી ગણી જુઓ.

૫x૩ એટલે કેટલા ? ૫x૩+ = ૧૭ ?

૧૭ લખોટા ત્રણ છોકરામાં વહેંચવા છે. દરેકને શું મળશે ?
આકી વહેંચાયા વગર કેટલા રહેશે ?

૪x૩ તે કેટલા ? એમાં શું ઉમેરો તો ૧૩ થશે ? ત્યારે
૧૩ ચીજ ત્રણ જણમાં સરખે ભાગે આપો તો દરેકને શું મળશે ?
આકી શું રહેશે ?

છ ત્રી કેટલા ? ૬x૩=૧૮ એટલે શું સમજાવો ? (છ ચીજ
ત્રણ વખત લે તો ૧૮ થાય. છ છોકરાને દરેકને ત્રણ પૈસા આપે
તો ૧૮ પૈસા થાય છં.)

૧૨÷૩=૪ એટલે શું સમજે છે?

૩+૩+૩+૩=૧૨ એ સરવાળો દુકામાં કેમ લખાય?

(૩×૪=૧૨).

ચાર ચીજ ત્રણ વખત લો તે ત્રણ ચીજ ચાર વખત લો તે એકજ છે એમ સગી કે બીજી એવી ચીજો ગોઠવી દેખાડો.

દાખલા ૨૯ કં.

(૧) બેમાં બે ઉમેરો, તેના જવાબમાં બે ઉમેરો, તેના જવાબમાં બે ઉમેરો, એમ જવાબ આપીસ આવે ત્યાં સુધી ગણો.

(૨) એજ પ્રમાણે ત્રણમાં ત્રણ ઉમેરો, તેના જવાબમાં ત્રણ ઉમેરો એમ ત્રીશ આવે ત્યાં સુધી ગણો.

(૩)

૨×૧=	૩×૧=	૨÷૧=	૩÷૧=
૨×૨=	૩×૨=	૪÷૨=	૬÷૩=
૨×૩=	૩×૩=	૬÷૨=	૯÷૩=
૨×૪=	૩×૪=	૮÷૨=	૧૨÷૩=
૨×૫=	૩×૫=	૧૦÷૨=	૧૫÷૩=
૨×૬=	૩×૬=	૧૨÷૨=	૧૮÷૩=
૨×૭=	૩×૭=	૧૪÷૨=	૨૧÷૩=
૨×૮=	૩×૮=	૧૬÷૨=	૨૪÷૩=
૨×૯=	૩×૯=	૧૮÷૨=	૨૭÷૩=
૨×૧૦=	૩×૧૦=	૨૦÷૨=	૩૦÷૩=

(૪) ઉપરના દાખલામાં આપેલા પહેલા બે પાડા મોઢેથી ચક્રતા ઉતરતા બોલી જાઓ.

(૫) પહેલા દાખલામાં લખેલા પાડા જવાબ સાથે તમારી ચોપડીમાં ઉતારી લાવો.

(૬)

૭×૨=	૬×૩=	૮×૩=	૯×૩=
૩×૮=	૫×૩=	૭×૩=	૬×૩=
૩×૯=	૨×૬=	૪×૩=	૧૦×૩=
૨×૫=	૨×૪=	૩×૩=	૩×૨=
૧૨÷૩=	૧૪÷૨=	૯÷૩=	૧૫÷૩=
૨૦÷૨=	૨૪÷૩=	૮÷૨=	૨૧÷૩=
૨૭÷૩=	૩૦÷૩=	૧૮÷૩=	૬÷૨=

(૭)

૩=૨×૧+	૬=૨×૪+	૭=૨×૩+	૧૯=૬×૩+
૭=૨×૩+	૪=૧×૩+	૧૧=૩×૩+	૨૨=૬×૩+
૫=૨×૨+	૧૩=૪×૩+	૧૭=૫×૩+	૨૪=૩×૮+
૧૩=૪×૩+	૨૬=૮×૩×	૨૫=૩×૮+	૨૯=૯×૩+

(૮) નીચેના દાખલાઓમાં જવાબ શું આવશે? તથા આકી શું રહેશે તે કહો.

૧૫÷૨	૧૭÷૩	૨૨÷૩	૨૬÷૩	૧૪÷૨
૨૯÷૩	૧૧÷૨	૧૩÷૩	૧૯÷૩	૩૦÷૩

દાખલા ૨૯. ખ.

(૧) ત્રણ પૈનું એક દોઢિં તે ૧૭ પૈના કેટલાં દોઢિંમાં ને કેટલી પૈ આવશે? ૨૮ પૈના કેટલાં? ૩૦ પૈના કેટલાં?

(૨) ૧૭ લખોટા બે છોકરાઓને સરખે ભાગે આપતાં દરેકને કેટલા મળશે? આકી બહેનના વગર કેટલા લખોટા રહેશે?

(૩) ૨૮ બેર ત્રણ છોકરાને સરખે ભાગે આપતાં દરેકને શું મળશે? આકી શું રહેશે?

(૪) એક છોકરાને ૨૧ લીટી કવીતા મોઢે કરવી છે. દરરોજ તે કેટલી લીટી મોઢે કરે તો ત્રણ દહાડામાં અધી પુરી થઈ જાય?

(૫) લંબાઈ માપવામાં ત્રણ ‘શીટ’નો એક “વાર” ગણાય છે, તો ૧૭ શીટમાં કેટલા વાર ને કેટલા શીટ?

(૬) અંકેક છોકરાને ત્રણ ત્રણ પૈન આપવી છે તો ૯ છોકરા માટે કેટલી પૈન જોઈશે?

(૭) એક બાજટપર ત્રણ છોકરા બેસે છે, તો ૨૭ છોકરા માટે કેટલા બાજટ જોઈશે?

(૮) એક છોકરો દર ભોજને ત્રણ પુરી ખાય તો કેટલાં ભોજને ૧૮ પુરી ખાઈ રહેશે?

(૯) એક પૈની ત્રણ પેપરમીટ તો ૨૭ પેપરમીટ માટે કેટલી પૈ જોઈશે? એ પૈના દોઢિંમાં કેટલાં?

(૧૦) એક છોકરાને ઘરથી નિશાળે આવતાં રોજ ત્રણ માઇલ ચાલવું પડે છે, તો સોમવારથી શનીવાર સુધી અથા મળીને કેટલા માઇલ ચાલતો હશે?

(૧૧) ત્રણ રૂપિયા જોડી છુટ મળે છે. એક માણસને સાત છોકરાં છે તેમને બધાંને છુટ અપાવવા શું ખર્ચ થશે ?

(૧૨) તમારા વર્ગની ફી દર મહિને ત્રણ રૂપિયા હોય તો છ મહિનામાં કેટલા રૂપિયા ભર્યા હશે ?

(૧૩) ૧૧ સગીમાંથી ત્રણ ત્રણ સગીના કેટલા સરખા ઢગલા થશે ? બાકી ?

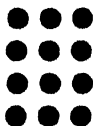
(૧૪) એક માણસ પાસે દશ દશ રૂપિયાની બે નોટ તથા પાંચ રૂપિયા રોકડા છે. તેણે ત્રણ ત્રણ રૂપિયાના થોડા ડગલા ખરીદ્યા પછી તેની પાસે ચાર રૂપિયા બાકી છે, ત્યારે તેણે કેટલા ડગલા લીધા હશે ?

(૧૫) ટેબલ પર ૩૬ સગી હતી, તેમાંથી એક છોકરાએ ૯ લઈ લીધી. બીજા છોકરાએ બાકી રહેલી સગીના નવ સરખા ઢગલા કર્યા, તો તે દરેક ઢગલામાં સગી કેટલી હશે ?

(૧૬) ૪ દોઢિયાંની પૈ કેટલી ? ૪ દોઢિયાં ને બે પૈની પૈ કેટલી ? ૮ દોઢિયાં ને ૧ પૈની પૈ કેટલી ?

(૧૭) બાર પૈના દોઢિયાં કેટલાં ? ૧૪ પૈના કેટલાં દોઢિયાં ને કેટલી પૈ ? ૮ પૈના કેટલાં દોઢિયાં ને કેટલી પૈ ?

પાઠ ૩૦.

$$૪ \times ૩ = ૧૨.$$

$$૩ \times ૪ = ૧૨$$

$$૧૨ \div ૩ = ૪.$$

$$૧૨ \div ૪ = ૩.$$

ચારમાં ચાર ઉમેરો. જવાબમાં પાછા ચાર ઉમેરો. એમ ૪૦ આવે ત્યાં સુધી ઉમેરતા જાઓ.

૨૦ ને ચારે ભાગે એટલે શું ? વીશ ચીજના ચાર સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ? વીશ ચીજના પાંચ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવે ?

$૫ \times ૪ = ૨૦$; એ ઉપરથી $૨૦ \div ૪ = ૫$; $૨૦ \div ૫ = ૪$ એ શું તે સમજાવો. $૩ \times ૪ = ૧૨$ એ ઉપરથી બે ભાગાકારના દાખલા લખો.

અદાર કલમ ચાર છોકરાઓમાં સરખે ભાગે વહેંચતાં દરેકને કેટલી કલમ આવશે ? બાકી કેટલી રહેશે ?

દાખલા ૩૦. ક.

(૧)

$$\begin{aligned} ૪+૪ &= ૮ \\ ૮+૪ &= ૧૨ \\ ૧૨+૪ &= \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} ૪૦-૪ &= ૩૬ \\ ૩૬-૪ &= ૩૨ \\ ૩૨-૪ &= \end{aligned}$$

એમ ૪૦ આવે ત્યાં સુધી લખો.

એમ ૪ આવે ત્યાં સુધી ગણો.

(૨)

૧×૪=	૪×૧=	૪÷૧=	૪÷૪=
૨×૪=	૪×૨=	૮÷૨=	૮÷૪=
૩×૪=	૪×૩=	૧૨÷૩=	૧૨÷૪=
૪×૪=	૪×૪=	૧૬÷૪=	૧૬÷૪=
૫×૪=	૪×૫=	૨૦÷૫=	૨૦÷૪=
૬×૪=	૪×૬=	૨૪÷૬=	૨૪÷૪=
૭×૪=	૪×૭=	૨૮÷૭=	૨૮÷૪=
૮×૪=	૪×૮=	૩૨÷૮=	૩૨÷૪=
૯×૪=	૪×૯=	૩૬÷૯=	૩૬÷૪=
૧૦×૪=	૪×૧૦=	૪૦÷૧૦=	૪૦÷૪=

(૩) એક એક ચારનો આખો પાથો ચઢતો તથા ઉતરતો બોલી જાઓ.

(૪) દાખલા ખીનમાં આપેલા સઘળા પાડા જવાબ સાથે ચોપડીમાં ઉતારી લાવો. (ધરથી).

(૫)

૩×૪=	૮÷૪=	૧૨÷૩=	૫×૪=
૭×૪=	૧૬÷૪=	૮÷૨=	૯×૪=
૨૦÷૫=	૪×૪=	૨૦÷૪=	૪×૭=
૮÷૪=	૪×૭=	૧૨÷૩=	૨૪÷૪=
૩૨÷૪=	૪×૮=	૩૬÷૪=	૩૨÷૮=
૪×૨=	૨૮÷૪=	૧૦×૪=	૨૮÷૭=
૪૦÷૪=	૪×૯=	૪÷૧=	૪÷૪=
૪૦÷૧૦=	૪×૧૦=	૪×૩=	૨૪÷૬=

$$\begin{aligned} ૪+૪+૩+૩+૩ &= \\ ૪+૪+૨×૩ &= \\ *૧૨ \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} ૪+૩+૪+૩+૪ &= \\ ૪×૫+૩×૨ &= \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} ૩+૩+૩+૪+૪+૪ &= \\ ૭×૪+૩×૩+૨×૨ &= \end{aligned}$$

(૬)

$૫=૪\times ૧+$	$૧૭=૪\times ૪+$	$૨૧=૫\times ૪+$
$૧૪=૪\times ૩+$	$૨૬=૪\times ૬+$	$૩૧=૪\times ૭+$
$૭=૪\times ૧+$	$૧૫=૪\times ૩+$	$૧૯=૪\times ૪+$
$૨૨=૪\times ૫+$	$૩૫=૪\times ૮+$	$૩૯=૯\times ૪+$
$૬=૪\times ૧+$	$૧૦=૪\times ૨+$	$૧૭=૪\times ૪+$
$૨૩=૫\times ૪+$	$૨૯=૭\times ૪+$	$૩૮=૯\times ૪+$
$૧૧=૪\times ૨+$	$૧૪=૪\times ૩+$	$૧૬=૪\times ૪+$
$૨૧=૪\times ૫+$	$૩૭=૯\times ૪+$	$૪૦=૪\times ૧૦+$
$૧૩=૬\times ૨+$	$૧૯=૬\times ૩+$	$૨૫=૮\times ૩+$
$૨૮=૯\times ૩+$	$૧૧=૩\times ૩+$	$૧૭=૫\times ૩+$

(૭) નીચેના દાખલામાં ભાગાકારનો જવાબ શું આવશે તે બાકી શું રહેશે ?

$૧૧ \div ૪$	$૨૨ \div ૪$	$૩૧ \div ૪$	$૫ \div ૪$	$૧૭ \div ૪$	$૨૧ \div ૪$
$૮ \div ૪$	$૩૯ \div ૪$	$૨૫ \div ૪$	$૩૮ \div ૪$	$૨૭ \div ૪$	$૩૫ \div ૪$
$૨૩ \div ૪$	$૩૭ \div ૪$	$૪૦ \div ૪$	$૬ \div ૪$	$૩૪ \div ૪$	$૨૩ \div ૪$
$૩૩ \div ૪$	$૨૦ \div ૪$	$૨૬ \div ૪$	$૧૩ \div ૪$	$૧૯ \div ૪$	$૯ \div ૪$

(૮) એક આનાના ચાર દોઢીયાં તો બીજા આનાના કેટલાં ?
૪, ૫, ૩, ૭, ૮ આનાના કેટલાં.

(૯) ૮, ૭, ૫, ૩, ૯, ૬ રૂપિયાના પાવલા કેટલા ?

દાખલા ૩૦. ખ.

(૧) મારી પાસે ૩૮ દોઢીયાં છે, તે બહેનની આપવાં છે. દરેક માણસને એકેક આનો આપો તો કેટલાં માણસોને આપી શકાશે ? બાકી શું રહેશે ?

(૨) વેલાતમાં એક પેની નામે શિક્કા આવે છે. તેનાં ૪ પ્રારંધીંગ નામે ન્હાના શિક્કા આવે છે તો ૬ પેની (પેન્સ) ની પ્રારંધીંગ કેટલી ? ૮ પેન્સની કેટલી ?

(૩) એક બાજટપર ચાર છોકરા બેઠા છે. એક વર્ગમાં આઠ બાજટ બધાં છોકરાઓમાંથી બરેલા છે. તો તે વર્ગમાં છોકરા કેટલા હશે ?

(૪) ચાર છોકરા એક બાજુ પર બેસાડતાં ૩૬ છોકરાઓ માટે કેટલા બાજુ ઘેરશે ?

(૫) પાંચ રૂપિયાના પાવલા કેટલા આવશે ?

(૬) ૩૦ પાવલાના રૂપિયા કેટલા આવશે ? બાકી કેટલા પાવલા રહેશે ?

(૭) એક ચોરસની ચાર બાજુ આવે છે તો સાત ચોરસની બધી મળી કેટલી બાજુ ?

(૮) આગળત્રીસ કોડી છે. ચાર ચાર કોડીનો અઢેક ઢગલો કરો તો એવા કેટલા ઢગલા થશે ? બાકી કેટલી કોડી રહેશે ?

(૯) એક વર્ગમાં દરેક છોકરો ચાર રૂપિયા શી આપે છે. એક દિવસે શિક્ષકે ૩૨ રૂપિયા શી એકઠી કરી તો તે દિવસે કેટલા છોકરાઓએ શી આપી હશે ?

(૧૦) એક આખી નારંગીના ચાર સરખા ભાગ કરો તો એવી કેટલી નારંગી હશે તો અઢાવીશ કકડા થશે ?

(૧૧) રોજ ચાર પાઠ વાંચો તો એક અઠવાડીયામાં કેટલા પાઠ વાંચી રહેશો ?

(૧૨) રોજ ચાર ગાઉ ચાલતા ૨૦ ગાઉનો અંતર કેટલા દિવસમાં કપાશે ?

(૧૩) એક રૂપિયાના ચાર દળન પેર મળે તો ૯ રૂપિયાના કેટલા દળન ?

(૧૪) એક લાંબી દોરી છે. તેમાંથી ત્રણ ત્રણ ઇંચના ચાર કકડા કાપી કાઢતાં બાકી ત્રણ ઇંચનો કકડો વધે છે, તો દોરી કેટલી લાંબી હશે ?

(૧૫) એક લાકડાનો ખુંટો ભોંયમાં દાટલો છે. તેનો જોડલો ભાગ ભોંયમાં છે તેથી પાંચ ગણો ભાગ ભોંયની બહાર છે. ભોંયમાં ચાર ફીટ લાકડું દટાયલું છે, ત્યારે તે આખા ખુંટાની લંબાઈ શું હશે ?

(૧૬) ૩૫ સળી લાઇ ચાર ચાર સળીની ઢગલી બાંધો તો એવી કેટલી ઢગલી થશે ? બાકી કેટલી સળી રહેશે ?

(૧૭) એક માણસ પાસે બે આના છે, તો તેની પાસે કેટલા દોદિઆં ? બે આના ને ૩ આનાના કેટલાં દોદિઆં ? ને ૮ આના ૩ દોદિઆંના કેટલાં દોદિઆં ?

(૧૮) આઠ દોઢિઆંના કેટલા આના? ૧૦ દોઢીઆંના કેટલા આના ને કેટલાં દોઢિઆં? ૧૫ દોઢિઆંના કેટલા?

(૧૯) ૨૯ દોઢિઆંના કેટલા આના ને કેટલાં દોઢિઆં? ૩૭ દોઢિઆંના કેટલાં? ૨૬ ના કેટલાં?

(૨૦) ૬ આના ને ૨ દોઢિઆંનાં કેટલાં દોઢિઆં? ૯ આના ૧ દોઢિઆંના કેટલાં? ૪ આના ને ૩ દોઢિઆંના કેટલાં?

પાઠ ૩૧.

$૫ \times ૪ = ૨૦$ અને $૪ \times ૫ = ૨૦$ એ એકજ છે એમ સમીચો ગોઠવી દેખાડો.

પાંચમાં પાંચ ઉમેરો, જવાબમાં પાંચ ઉમેરો. એમ ૫૦ સુધી ગણી જાઓ.

$૫ \times ૬ = ૩૦$ એમ તમને કહેવામાં આવે, પછી કહે કે ૩૩ કેરી પાંચ છોકરાઓમાં સરખે ભાગે વહેંચતાં શું આવશે? તો તમે જવાબ શું આપશો?

$૬ \times ૫ = ૩૦$. એ ઉપરથી બે ભાગાકાર કહો. ($૩૦ \div ૫ = ૬$; $૩૦ \div ૬ = ૫$).

“૩૫ ચીજના સાત સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં પાંચ આવે” એમ અંક તથા ચિન્હો (નિશાની) થી લખી બતાવો.

દાખલા ૩૧. ક.

(૧)

$૫ + ૫ = ૧૦$	$૫૦ - ૫ = ૪૫$
$૧૦ + ૫ = ૧૫$	$૪૫ - ૫ = ૪૦$
$૧૫ + ૫ =$	$૪૦ - ૫ =$
૫૦ જવાબ આવે	જવાબ ૦ આવે
ત્યાં સુધી ગણો.	ત્યાં સુધી ગણો.

(૨)

$૫ \times ૧ =$	$૧ \times ૫ =$	$૫ \div ૧ =$	$૫ \div ૫ =$
$૫ \times ૨ =$	$૨ \times ૫ =$	$૧૦ \div ૨ =$	$૧૦ \div ૫ =$
$૫ \times ૩ =$	$૩ \times ૫ =$	$૧૫ \div ૩ =$	$૧૫ \div ૫ =$
$૫ \times ૪ =$	$૪ \times ૫ =$	$૨૦ \div ૪ =$	$૨૦ \div ૫ =$
$૫ \times ૫ =$	$૫ \times ૫ =$	$૨૫ \div ૫ =$	$૨૫ \div ૫ =$

૫X ૬=	૬X૫=	૩૦ ÷ ૬=	૩૦ ÷ ૫=
૫X ૭=	૭X૫=	૩૫ ÷ ૭=	૩૫ ÷ ૫=
૫X ૮=	૮X૫=	૪૦ ÷ ૮=	૪૦ ÷ ૫=
૫X ૯=	૯X૫=	૪૫ ÷ ૯=	૪૫ ÷ ૫=
૫X૧૦=	૧૦X૫=	૫૦ ÷ ૧૦=	૫૦ ÷ ૫=

(૩) બીજા દાખલામાં આપેલો પેદલો તથા બીજા પાડો ચઢ ઉતર આપો બોલી જાઓ.

(૪) બીજા દાખલાના સઘળા પાડા જવાબ સાંથે ચોપડીમાં લખી લાવો. (ધરથી.)

(૫)

૫X૨=	૫X૬=	૫X૮=	૫X૧=
૫X૯=	૫X૭=	૫X૪=	૫X૩=
૫X૧=	૬X૫=	૯X૫=	૭X૫=
૨X૫=	૮X૫=	૫X૫=	૪X૫=

(૬)

૧૫ ÷ ૩=	૨૦ ÷ ૫=	૩૫ ÷ ૫=	૪૫ ÷ ૫=
૧૦ ÷ ૫=	૫ ÷ ૫=	૨૫ ÷ ૫=	૪૦ ÷ ૫=
૪૫ ÷ ૯=	૨૦ ÷ ૪=	૩૦ ÷ ૫=	૫૦ ÷ ૫=

(૭)

૩X૩=	૫X૪=	૬X૨=	૮X૫=
૪X૪=	૬X૩=	૭X૪=	૯X૨=
૯X૫=	૭X૩=	૮X૩=	૯X૪=
૩X૪=	૪X૫=	૬X૪=	૭X૫=
૮X૧=	૮X૨=	૯X૩=	૯X૪=

(૮)

૧૨=૫X૨ +	૧૮=૫X૩ +	૧૩=૫X ૨ +
૨૩=૫X૪ +	૨૪=૫X૪ +	૨૭=૫X ૫ +
૩૬=૭X૫ +	૩૯=૭X૫ +	૪૩=૫X ૮ +
૧૭=૫X૩ +	૪૭=૫X૯ +	૫૦=૫X૧૦ +
૧૩=૪X૩ +	૧૯=૪X૪ +	૨૧=૪X ૫ +
૧૧=૨X૫ +	૧૭=૫X૩ +	૨૯=૭X ૪ +

(૯)

$૪ \div ૨ =$	$૧૬ \div ૪ =$	$૧૮ \div ૨ =$	$૧૨ \div ૩ =$
$૧૫ \div ૩ =$	$૨૦ \div ૫ =$	$૨૪ \div ૪ =$	$૧૦ \div ૨ =$
$૬ \div ૨ =$	$૧૫ \div ૫ =$	$૨૦ \div ૪ =$	$૮૮ \div ૪ =$

(૧૦) નીચેના દાખલામાં ભાગાકારનો જવાબ શું ને બાકી શું તે કહો.

$૨૧ \div ૫$	$૨૮ \div ૫$	$૩૨ \div ૫$	$૨૯ \div ૫$	$૩૩ \div ૫$	$૪૨ \div ૫$
$૪૬ \div ૫$	$૪૯ \div ૫$	$૧૭ \div ૫$	$૧૯ \div ૫$	$૨૪ \div ૫$	$૩૩ \div ૫$
$૧૪ \div ૩$	$૧૭ \div ૪$	$૨૩ \div ૩$	$૨૯ \div ૪$	$૧૭ \div ૨$	$૧૧ \div ૪$

(૧૧)

$૫ + ૫ + ૫ + ૫ =$	$૩ + ૩ + ૪ + ૪ + ૫ + ૫ + ૨ + ૨ + ૨ =$
$૫ + ૪ + ૫ + ૪ =$	$૫ + ૪ + ૫ + ૪ + ૩ + ૨ + ૧ + ૨ + ૩ =$
$૫ \times ૩ + ૪ \times ૨ =$	$૧ + ૨ + ૩ + ૪ + ૫ + ૫ + ૪ + ૩ + ૨ + ૧ =$
$૫ \times ૪ - ૪ \times ૨ =$	$૧૨ - ૮ + ૩ + ૬ - ૫ - ૨ + ૬ + ૩ - ૫ =$
$૭ \times ૫ - ૩ \times ૩ =$	$૯ \times ૫ - ૧૫ \div ૩ =$
$૪ \times ૪ - ૩ \times ૨ =$	$૧૦ \times ૫ - ૩ \times ૧૦ =$
$૯ \times ૫ - ૫ \times ૨ =$	$૪ \times ૭ - ૩ \times ૩ =$

દાખલા ૩૧. ખ.

(૧) એક બળદને રોજ પાંચ શેર ઘાસ જોઈએ તો સાત બળદ માટે કેટલું જોઈશે ?

(૨) એક મજૂર રોજ પાંચ આના કમાય તો ચાર દિવસમાં શું કમાશે ? તેની સઘળી કમાણીના પૈસાના તે પાવલા લે તો કેટલા પાવલા આવશે ?

(૩) ૩૩ ચીજોના પાંચ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ? બાકી શું રહેશે ?

(૪) એક માણસ બાઇસીકલ પર દર કલાકે પાંચ માઇલ પ્રમાણે જાય છે. તે માણસ મુંબઈથી નીકળી ચાર કલાકમાં થાણે જાય છે તો થાણા મુંબઈથી કેટલું દુર હશે ?

(૫) એકેક ડગલા પર પાંચ પાંચ બટન જડવા હોય તો આઠ ડગલા માટે કેટલા જોઈશે ?

(૬) વીરાર મુ'અઇથી ચાલીસ માઇલ દુર છે. એક માણસ ત્યાં જવા માટે ઘોડાપર બેસી મુ'અઇથી નીકળે છે. ઘોડો દર કલાકે પાંચ માઇલ જાય તો પેલો માણસ કેટલા કલાકમાં વીરાર પુગશે? જો તે સહવારે પાંચ વાગે મુ'અઇથી નીકળ્યો હોય તો વીરાર કેટલે વાગે પહોંચશે?

(૭) એકેક દારમાં પાંચ છોકરાઓ ઉભા રહે તો ૪૫ છોકરાઓની એવી કેટલી દાર થશે?

(૮) ૩૯ સળીમાંથી પાંચ પાંચ સળીની કેટલી ઢગલીઓ બાંધી શકાશે? બાકી કેટલી?

(૯) એક માણસ પાસે ૪૭ રૂપિયા છે. તેમાંથી તે જેટલી બની શકે એટલી પાંચ પાંચ રૂપિયા વાળી નોટ લેવા માંગે છે તો કેટલી નોટ લઈ શકશે?

(૧૦) એક માણસ પાસે ૩૯ રૂપિયા છે. તેમાંથી તે જેટલી બને એટલી દશ દશ રૂપિયાની નોટ લઈ જે રૂપિયા વધે તેની પાંચ પાંચની નોટ લે છે, ત્યારે તેની પાસે દશની નોટ કેટલી, પાંચની કેટલી ને બાકી રોકડા રૂપિયા શું હશે?

(૧૧) ૨૭ કેરી પાંચ છોકરાને સરખે ભાગે આપતાં દરેકને શું આવે? બાકી કેટલી રહે?

(૧૨) ૩૭ પૈસામાં કેટલા પૈસા વધારે હોય તો આઠ છોકરામાંના દરેકને ભાગે પાંચ પાંચ પૈસા આવે?

(૧૩) ચોત્રીસ રૂપિયા છે. કેટલા રૂપિયા ઓછા હોય તો તે જોડેયતાં પાંચ માણસને દરેકને પાંચ પાંચ રૂપિયા આવે?

(૧૪) બે માણસના હાથ તથા પગના બધાં મળી આંગળાં કેટલાં?

(૧૫) એક છોકરો એક કલાકમાં પાંચ પાના લખી શકે છે, તો તેને ૪૦ પાના લખવા માટે કેટલા કલાક જોઈશે?

(૧૬) તમને ઘરથી નિશાળે આવતાં રોજ પાંચ મીનીટ ચાલવું પડે છે તો સોમવારથી શનીવાર સુધીમાં સ્કુલે આવતાં તમારી કેટલી મીનીટ મળે હશે?

(૧૭) એક લાકડી પાંચ ફીટ લાંબી છે. તે લાકડી વેતે એક ઓરડો માપી જોયો તો સાત લાકડી જેટલો લાંબો છે તો તે ઓરડો કેટલા ફીટ લાંબો હશે?

(૧૮) એક છોકરાએ પોતાની સ્લેટ પર ૫ લખ્યા તેની નીચે બીજા ૫ તેની નીચે ત્રીજી વખત ૫ એમ બધા મળી નવ પાંચડા એકેક નીચે લખ્યા. પછી તે સઘળાનો સરવાળો કરીધો તો જવાબ શું આવશે ?

(૧૯) રગના દહાડામાં એક છોકરો પાંચ દહાડે એક વખત ગાડીમાં ફરવા બન્ય છે તો એક મહિનાની રગમાં તે કેટલી વખત ફરવા જશે ?

(૨૦) ૪૮ ઢાડી ટેબલ પર છે. દરેક છોકરાએ આવી પાંચ પાંચજ ઢાડી લઈ જવી એમ શિક્ષકનો હુકમ છે તો કેટલા છોકરાઓ એ પ્રમાણે કરી શકશે ? છોલે કેટલી ઢાડી રહી જશે ?

પાઠ ૩૨.

$૬ \times ૩ = ૧૮$ અને $૩ \times ૬ = ૧૮$ એમાં ગોઠવણુ જુદી રીતની છે. પણ છેવટ સંખ્યા એકજ છે એમ બે રીતે સળીઓ ગોઠવી બતાવો.

$૬ \times ૭ = ૪૨$ તો ૪૫ ચીજ સાત જણને આપતાં દરેકને શું આવશે તથા બાકી શું વધશે ?

$૬ \times ૮ = ૪૮$ એ પરથી બે ભાગાકાર કહો.

દાખલા ૩૨. ક.

(૧) છ માં છ ઉમેરો, જવાબમાં છ ઉમેરો એમ ૬૦ જવાબ આવે ત્યાં સુધી ગણો.

(૨) ૬૦ માંથી છ બાદ કરો. જવાબમાંથી પાછા ૬ બાદ કરો. એમ જવાબ ૦ આવે ત્યાં સુધી ગણો.

(૩)

$૬ \times ૧ =$	$૧ \times ૬ =$	$૬ \div ૧ =$	$૬ \div ૬ =$
$૬ \times ૨ =$	$૨ \times ૬ =$	$૧૨ \div ૨ =$	$૧૨ \div ૬ =$
$૬ \times ૩ =$	$૩ \times ૬ =$	$૧૮ \div ૩ =$	$૧૮ \div ૬ =$
$૬ \times ૪ =$	$૪ \times ૬ =$	$૨૪ \div ૪ =$	$૨૪ \div ૬ =$
$૬ \times ૫ =$	$૫ \times ૬ =$	$૩૦ \div ૫ =$	$૩૦ \div ૬ =$
$૬ \times ૬ =$	$૬ \times ૬ =$	$૩૬ \div ૬ =$	$૩૬ \div ૬ =$
$૬ \times ૭ =$	$૭ \times ૬ =$	$૪૨ \div ૭ =$	$૪૨ \div ૬ =$
$૬ \times ૮ =$	$૮ \times ૬ =$	$૪૮ \div ૮ =$	$૪૮ \div ૬ =$
$૬ \times ૯ =$	$૯ \times ૬ =$	$૫૪ \div ૯ =$	$૫૪ \div ૬ =$
$૬ \times ૧૦ =$	$૧૦ \times ૬ =$	$૬૦ \div ૧૦ =$	$૬૦ \div ૬ =$

(૪) દાખલા ત્રીજામાંના પેહલા બે પાડા મેટિથી ચઢતા ઉતરતા બોલી નાઓ.

(૫) દાખલા ત્રીજામાંના સઘળા પાડા નવાળ સાથે ચોપડીમાં લખી લાવો (ધરથી.)

(૬)

૬×૫=	૮× ૬=	૭×૬=	૯ ×૬ =
૪×૬=	૬× ૩=	૧×૬=	૬ ×૨ =
૫×૪=	૩× ૫=	૬×૪=	૧૦ ×૬ =
૬×૫=	૫× ૩=	૩×૭=	૯ ×૩ =
૬×૯=	૬×૧૦=	૨×૫=	૭ ×૨ =
૨×૬=	૪× ૭=	૯×૫=	૭ ×૫ =
૮×૫=	૩× ૫=	૨×૮=	૩ ×૯ =

(૭)

૧૮ ÷ ૬=	૩૦ ÷ ૬=	૪૨ ÷ ૬=	૫૪ ÷ ૬=
૧૨ ÷ ૬=	૪૨ ÷ ૬=	૨૪ ÷ ૬=	૪૮ ÷ ૬=
૬૦ ÷ ૬=	૩૬ ÷ ૬=	૧૮ ÷ ૩=	૪૨ ÷ ૭=

(૮)

૬ ×૫ + ૪=	૯ × ૬ + ૫=	૬ × ૮ + ૨=
૭ ×૬ + ૩=	૬ ×૦.૨ + ૨=	૬ × ૧ + ૫=
૮ ×૬ + ૪=	૬ × ૩ + ૩=	૬ × ૭ + ૪=

(૯)

૧૫=૬ × ૨+	૨૦=૬ × ૩+	૨૯=૬ × ૪+
૩૧=૬ × ૫+	૩૯=૬ × ૬+	૪૭=૬ × ૭+
૫૫=૬ × ૯+	૩૪=૬ × ૫+	૫૯=૬ × ૯+
૧૮=૬ × ૩+	૨૬=૬ × ૪+	૨૨=૬ × ૩+
૧૯=૯ × ૨+	૨૭=૫ × ૫+	૮=૩ × ૨+
૨૨=૫ × ૪+	૨૩=૪ × ૫+	૩૦=૬ × ૫+

(૧૦) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર શું આવશે તે બાકી શું રહેશે ?

૯ ÷ ૬	૧૨ ÷ ૬	૧૭ ÷ ૬	૨૦ ÷ ૬	૨૫ ÷ ૬	૨૮ ÷ ૬
૩૫ ÷ ૬	૪૬ ÷ ૬	૪૯ ÷ ૬	૨૩ ÷ ૬	૫૦ ÷ ૬	૫૮ ÷ ૬
૫૬ ÷ ૬	૧૫ ÷ ૬	૪૫ ÷ ૬	૩૩ ÷ ૬	૫૫ ÷ ૬	૫૭ ÷ ૬

(૧૧)

$૬ \times ૫ - ૪ =$	$૭ \times ૬ - ૫ =$	$૮ \times ૬ - ૭ =$
$૬ \times ૧ - ૨ =$	$૬ \times ૭ - ૩ =$	$૬ \times ૮ - ૫ =$
$૬ + ૬ + ૬ =$	$૬ \times ૨ - ૪ \times ૨ =$	$૬ \times ૫ - ૩ \times ૩ =$
$૮ \times ૬ - ૮ \times ૧ =$	$૮ \times ૫ - ૪ \times ૨ =$	$૮ \times ૩ - ૩ \times ૨ =$
$૬ + ૬ + ૬ + ૬ + ૬ =$	$૬ + ૬ + ૬ + ૫ + ૫ =$	$૬ + ૬ + ૬ + ૬ + ૬ + ૬ + ૬ =$

(૧૨)

$૮ + ૮ =$	$૧૨ + ૮ =$	$૨૩ + ૮ =$	$૪૩ + ૭ =$
$૬૦ - ૮ =$	$૫૦ + ૧૭ =$	$૬૦ + ૨૩ =$	$૧૫ + ૮ =$
$૩૩ + ૮ =$	$૪૧ - ૮ =$	$૬૦ + ૩૦ =$	$૩૦ + ૮ =$
$૩૮ + ૫ =$	$૪૭ + ૬ =$	$૪૪ + ૫ =$	$૧૪ + ૭ =$
$૨૩ + ૮ =$	$૬ \times ૭ =$	$૫ \times ૩ =$	$૪ \times ૮ =$
$૨૪ \div ૪ =$	$૨૪ \div ૮ =$	$૨૦ \div ૪ =$	$૮૮ \div ૮ =$

દાખલા ૩૨. ખ.

(૧) ત્રીસ સળીના પાંચ સરખા ઢગલા કરશે તો દરેકમાં શું આવશે? છ ઢગલી કરે તો શું?

(૨) દરેક ઓરડામાં છ છ ખુરસી ગોઠવેલી છે. બધી મળી ૪૮ ખુરસી ગોઠવાઈ છે તો તે કેટલા ઓરડામાં હશે?

(૩) ૫૦ ચીજ છ માણસોને સરખે ભાગે વહેંચી આપે તો દરેકને શું આવશે? બાકી શું?

(૪) એક રૂપિયાનું છ વાર કપડું મળે છે તો છત્રીસ વાર કપડું લેવા કેટલા રૂપિયા નોંધશે?

(૫) બાર ઇંચ લાંબી એક લાકડી છે. તેના ભાગીને બે સરખા કકડા કર્યા તો દરેક કકડાની લંબાઈ શું?

(૬) એક દોરડામાંથી છ છ શીટ લાંબા આઠ કકડા કાપી કાઢ્યા પછી પાંચ શીટ દોરડું વધ્યું, ત્યારે અસલ દોરડું કેટલું લાંબું હશે?

(૭) એક માણસ છ દિવસમાં એક વખત કામે જતો નથી. ત્યારે તે મહિનામાં કેટલા દિવસ કામપરથી ગેરહાજર રહેતો હશે?

(૮) છ દોઢિયે એક ચોપડી મળે છે, તો છ ચોપડીનું શું પડશે? જોડવા દોઢિયાં હોય તેના આના કરી કહો.

(૬) એક માલી દર કલાકે વાડીમાં છ ઝાડને પાણી આપી શકે છે. તે દરરોજ સાત કલાક કામ કરે તો કેટલાં ઝાડને પાણી આપી શકશે ?

(૧૦) એક માણસ પાસે ૪ દશ રૂપિયા વાળી નોટ તથા ૬ પાંચ રૂપિયા વાળી નોટ છે તો એની પાસે કેટલા રૂપિયા બધા મળી હશે ?

(૧૧) પંદર ઇંચ લાંબી દોરીમાંથી છ છ ઇંચના કેટલા કકડા કાપી શકાશે ? બાકી કકડો રહે તેની લંબાઈ શું હશે ?

(૧૨) એક છોકરા પાસે ૩૫ બેર છે. બીજાં કેટલાં બેર વધારે હોય તો સાત છોકરામાં દરેકને ૬ બેર આપી શકાય ?

(૧૩) ૩૩ માં શું બાદ કરો તો બાકી રહેલી સંખ્યાને ૬ એ ભાગતાં ૫ જવાબ આવે ?

(૧૪) બે દોઢિયાંની પૈં છ. કેટલી વખત બે બે દોઢિયાં લો તો ૪૮ પૈં થાય ? એ દોઢિયાંના આના કેટલા ?

પાઠ ૩૩.

૩ X ૭ અને ૭ X ૩ સળીઆ વતે ગોઠવી બતાવો.

સાતમાં સાત ઉમેરો તો શું થાય ? જવાબમાં પાછા સાત ઉમેરો. તેમાં સાત ઉમેરો. $૭ \times ૪ = ૨૮$ એ ઉપરથી બે ભાગાકાર શું કરી શકશો ?

દાખલા ૩૩. ૬.

(૧)

$$૭+૭=૧૪$$

$$૭૦-૭=૬૩$$

$$૧૪+૭=૨૧$$

$$૬૩-૭=$$

એ પ્રમાણે જવાબ ૭૦ આવે
ત્યાં સુધી ગણો.

એ પ્રમાણે જવાબ ૦ આવે
ત્યાં સુધી ગણો.

(૨)

$$૭ \times ૧=$$

$$૧ \times ૭=$$

$$૭ \div ૧=$$

$$૭ \div ૭=$$

$$૭ \times ૨=$$

$$૨ \times ૭=$$

$$૧૪ \div ૨=$$

$$૧૪ \div ૭=$$

$$૭ \times ૩=$$

$$૩ \times ૭=$$

$$૨૧ \div ૩=$$

$$૨૧ \div ૭=$$

$$૭ \times ૪=$$

$$૪ \times ૭=$$

$$૨૮ \div ૪=$$

$$૨૮ \div ૭=$$

$$૭ \times ૫=$$

$$૫ \times ૭=$$

$$૩૫ \div ૫=$$

$$૩૫ \div ૭=$$

$૭ \times ૬ =$	$૬ \times ૭ =$	$૪૨ \div ૬ =$	$૪૨ \div ૭ =$
$૭ \times ૭ =$	$૭ \times ૭ =$	$૪૯ \div ૭ =$	$૪૯ \div ૭ =$
$૭ \times ૮ =$	$૮ \times ૭ =$	$૫૬ \div ૮ =$	$૫૬ \div ૭ =$
$૭ \times ૯ =$	$૯ \times ૭ =$	$૬૩ \div ૯ =$	$૬૩ \div ૭ =$
$૭ \times ૧૦ =$	$૧૦ \times ૭ =$	$૭૦ \div ૧૦ =$	$૭૦ \div ૭ =$

(૩) ઉપરના દાખલામાંના પેહલા બે પાડા ચક્રતા ઉતરતા બોલી જાઓ.

(૪) બીજા દાખલામાંના સઘળા પાડા જવાબ સાથે ચોપડીમાં લખી લાવો. (ધરથી.)

(૫)

$૭ \times ૪ =$	$૭ \times ૭ =$	$૭ \times ૮ =$	$૭ \times ૨ =$
$૭ \times ૯ =$	$૭ \times ૩ =$	$૭ \times ૫ =$	$૭ \times ૬ =$
$૭ \times ૧૦ =$	$૨ \times ૭ =$	$૪ \times ૭ =$	$૬ \times ૭ =$
$૮ \times ૭ =$	$૯ \times ૭ =$	$૫ \times ૭ =$	$૩ \times ૭ =$
$૫ \times ૬ =$	$૭ \times ૬ =$	$૪ \times ૬ =$	$૯ \times ૬ =$
$૫ \times ૪ =$	$૭ \times ૩ =$	$૬ \times ૫ =$	$૮ \times ૩ =$

(૬)

$૨૧ \div ૭ =$	$૩૫ \div ૭ =$	$૫૬ \div ૮ =$	$૭૦ \div ૧૦ =$
$૧૪ \div ૭ =$	$૨૮ \div ૪ =$	$૨૧ \div ૭ =$	$૪૨ \div ૭ =$
$૬૩ \div ૭ =$	$૧૪ \div ૨ =$	$૨૮ \div ૭ =$	$૫૬ \div ૭ =$
$૧૪ \div ૨ =$	$૨૧ \div ૩ =$	$૭૦ \div ૭ =$	$૧૫ \div ૩ =$
$૩૦ \div ૫ =$	$૪૨ \div ૬ =$	$૫૪ \div ૬ =$	$૨૭ \div ૯ =$
$૨૦ \div ૪ =$	$૨૨ \div ૩ =$	$૨૮ \div ૪ =$	$૨૦ \div ૫ =$
$૧૯ \div ૩ =$	$૧૪ \div ૨ =$	$૧૦ \div ૨ =$	$૯ \div ૩ =$
$૪૨ \div ૬ =$	$૪૮ \div ૮ =$	$૬૦ \div ૬ =$	$૫૪ \div ૯ =$

(૭)

$૭ \times ૩ + ૩ =$	$૭ \times ૭ + ૪ =$	$૭ \times ૬ + ૫ =$	$૭ \times ૨ + ૨ =$
$૭ \times ૧ + ૬ =$	$૭ \times ૫ + ૫ =$	$૭ \times ૮ + ૪ =$	$૭ \times ૩ + ૬ =$
$૭ \times ૬ + ૨ =$	$૭ \times ૨ + ૩ =$	$૭ \times ૭ + ૫ =$	$૭ \times ૯ + ૨ =$
$૭ \times ૨ + ૬ =$	$૭ \times ૪ + ૫ =$	$૭ \times ૮ + ૨ =$	$૭ \times ૮ + ૬ =$

(૮)

૨૧=૭X	૩૫=૭X	૪૨=૭X	૭૦=૭X
૨૮=૪X	૫૬=૮X	૧૪=૭X	૪૯=૭X
૨૩=૭X૩+	૩૮=૭X૫+	૪૮=૭X૬+	૬૭=૭X૯+
૧૭=૭X૨+	૨૫=૭X૩+	૫૨=૭X૭+	૬૧=૭X૮+
૧૨=૭X૧+	૨૦=૭X૨+	૩૨=૭X૪+	૪૦=૭X૫+
૪૭=૭X૬+	૫૩=૭X૭+	૬૦=૭X૮+	૬૮=૭X૯+

(૯) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર શું આવશે તે બાકી શું રહેશે ?

૧૫÷૭=	૩૯÷૭=	૪૮÷૭=	૬૨÷૭=
૧૩÷૭=	૬૦÷૭=	૯÷૭=	૧૭÷૭=
૬૬÷૭=	૫૭÷૭=	૬૧÷૭=	૧૯÷૭=
૨૪÷૭=	૬૭÷૭=	૫૨÷૭=	૪૭÷૭=
૧૬÷૩=	૧૮÷૪=	૨૪÷૫=	૪૧÷૬=
૯÷૨=	૨૨÷૩=	૩૧÷૪=	૪૪÷૫=
૫૦÷૬=	૩૯÷૭=	૨૩÷૩=	૩૩÷૪=

(૧૦)

૭X૪-૬=	૭X૫-૩=	૭X૭-૪=
૭X૬-૫=	૭X૮-૬=	૭X૯-૩=
૭X૯-૨X૩=	૭X૨-૩X૩=	૭X૫-૨X૨=
૭X૩-૩X૩=	૭X૪-૨X૧=	૭X૭-૩X૩=
૭+૭+૭+૭+૭=	૭+૬+૫+૪+૩+૨=	૭૦-૭-૬-૫-૪-૩=

દાખલા ૩૩. ખ.

(૧) એક અઠવાડિયાના સાત દહાડા તે ૬ અઠવાડિયાના કેટલા ?

(૨) એક માણસ રોજ સાત બાના કમાય તે તે નવ દિવસમાં તે શું કમાશે ?

(૩) એક ઘોડો કલાકના સાત માઇલ ચાલે તે ૪૨ માઇલ ચાલવાને કેટલા કલાક જોઈશે ?

(૫) ૬૦ ચીજ સાત સરખા ભાગમાં વહેંચી નાખો તો દરેક ભાગમાં કેટલી ચીજ આવશે ? બાકી કેટલી રહેશે ?

(૬) ૪૨ દિવસના અઠવાડિયાં કેટલાં ? ૬૩ દિવસના કેટલાં ૨૧ દિવસનાં ?

(૭) રોજ સાંત માંછલની મુસાફરી થાય તો એક અઠવાડિયાંમાં કેટલા માંછલ જવાશે ?

(૮) એક માંજીસ એક અઠવાડિયાંમાં ૨૮ રૂપિયા કમાયો ત્યારે તે રોજ શું કમાયો ?

(૯) એક છોકરાનો અઠવાડિયાનો ખર્ચ ૮ આના ને ત્રણ દોઢિયાં છે. ત્યારે દરરોજ તેને કેટલાં દોઢિયાં ખર્ચ થતો હશે ?

(૧૦) ૪૫ રૂળ સાત છોકરાઓને સરખે ભાગે આપતાં કેટલાં બાકી રહેશે ? દરેક છોકરાને કેટલાં રૂળ મળશે ?

(૧૧) ૫૨ રૂળમાં કેટલાં આંછાં હોય તો સાત છોકરામાંના દરેકને સાંત રૂળ અપાય ?

(૧૨) એક વર્ગમાં નવ છોકરા છે. દરેક છોકરાને માટે સાત પેપરમીટ આપવી છે. મારી પાસે ૫૭ પેપરમીટ છે તો હજી બીજી કેટલી લેવી પડશે ?

(૧૩) એક છોકરો કહે છે કે મારી પાસે ચાર વખત સાત લેવાય એટલાં બોર છે. બીજો છોકરો કહે કે મારી પાસે પાંચ વખત સાત લેવાય એટલાં બોર છે, ત્યારે બંને મળી કેટલી વખત સાત લેવાય એટલાં બોર થયાં ? બધાં મળી બોર કેટલાં ?

પાઠ ૩૪.

કેટલી વખત ચાર લો તો આઠ થાય ? ચાર વખત ચાર જેટલી સળી ગોઠવો, હવે એજ સળીમાંથી આઠ આઠના ભાગ કરો તો કેટલા થાય ?

ચાર ચાર સળીવાળા છ ભાગ છે, તેમાંથી આઠ આઠ સળી વાળા કેટલા ભાગ થાય ?

૨૬૮૫૨ કાપાં પાડી ૪૪૮ અને ૮૪૪ એ ગોઠવી દેખાડો.

૮૪૭=૫૬ એપરથી બે ભાગાકાર શું આવડશે ?

દાખલા ૩૪. ક.

(૧)

$$૮+૮=૧૬$$

$$૧૬+૮=$$

એ પ્રમાણે

૮૦ જવાબ

સુધી ગણો.

$$૮૦-૮=૭૨$$

$$૭૨-૮=$$

એ પ્રમાણે

૦ જવાબ

સુધી ગણો.

(૨)

$$૮\times ૧=$$

$$૧\times ૮=$$

$$૮\div ૧=$$

$$૮\div ૮=$$

$$૮\times ૨=$$

$$૨\times ૮=$$

$$૧૬\div ૨=$$

$$૧૬\div ૮=$$

$$૮\times ૩=$$

$$૩\times ૮=$$

$$૨૪\div ૩=$$

$$૨૪\div ૮=$$

$$૮\times ૪=$$

$$૪\times ૮=$$

$$૩૨\div ૪=$$

$$૩૨\div ૮=$$

$$૮\times ૫=$$

$$૫\times ૮=$$

$$૪૦\div ૫=$$

$$૪૦\div ૮=$$

$$૮\times ૬=$$

$$૬\times ૮=$$

$$૪૮\div ૬=$$

$$૪૮\div ૮=$$

$$૮\times ૭=$$

$$૭\times ૮=$$

$$૫૬\div ૭=$$

$$૫૬\div ૮=$$

$$૮\times ૮=$$

$$૮\times ૮=$$

$$૬૪\div ૮=$$

$$૬૪\div ૮=$$

$$૮\times ૯=$$

$$૯\times ૮=$$

$$૭૨\div ૯=$$

$$૭૨\div ૮=$$

$$૮\times ૧૦=$$

$$૧૦\times ૮=$$

$$૮૦\div ૧૦=$$

$$૮૦\div ૮=$$

(૩) પહેલા બે માગ ઝડપથી ઉતરતા ચઢતા બોલી, જાઓ.

(૪) બીજા દાખલામાંના સંઘળા પાડા જવાબ સાથે લખી

લાવો. (ઘરથી).

(૫)

$$૮\times ૪=$$

$$૮\times ૭=$$

$$૮\times ૨=$$

$$૮\times ૯=$$

$$૮\times ૬=$$

$$૮\times ૫=$$

$$૮\times ૬=$$

$$૮\times ૩=$$

$$૮\times ૮=$$

$$૨\times ૮=$$

$$૫\times ૮=$$

$$૭\times ૮=$$

$$૧\times ૮=$$

$$૪\times ૮=$$

$$૯\times ૮=$$

$$૬\times ૮=$$

$$૩\times ૮=$$

$$૭\times ૬=$$

$$૫\times ૫=$$

$$૪\times ૩=$$

$$૨\times ૮=$$

$$૮\times ૯=$$

$$૫\times ૮=$$

$$૫\times ૩=$$

$$૬\times ૪=$$

$$૭\times ૫=$$

$$૯\times ૬=$$

$$૯\times ૭=$$

$$૨\times ૩=$$

$$૪\times ૪=$$

$$૪\times ૫=$$

$$૬\times ૬=$$

$$૭\times ૭=$$

$$૮\times ૮=$$

$$૯\times ૫=$$

$$૫\times ૫=$$

$$૬\times ૮=$$

$$૮\times ૪=$$

$$૮\times ૭=$$

$$૮\times ૨=$$

$$૭\times ૩=$$

$$૮\times ૬=$$

$$૭\times ૪=$$

$$૬\times ૭=$$

$$૯\times ૫=$$

$$૮\times ૯=$$

$$૯\times ૮=$$

$$૮\times ૪=$$

(૬)

$૧૬ \div ૨ =$	$૪૦ \div ૮ =$	$૬૪ \div ૮ =$	$૮૦ \div ૮ =$
$૨૪ \div ૮ =$	$૫૬ \div ૭ =$	$૭૨ \div ૮ =$	$૮ \div ૮ =$
$૩૨ \div ૮ =$	$૪૦ \div ૮ =$	$૭૨ \div ૬ =$	$૮ \div ૧ =$
$૫૬ \div ૮ =$	$૧૬ \div ૮ =$	$૪૦ \div ૫ =$	$૧૬ \div ૪ =$
$૧૫ \div ૩ =$	$૧૪ \div ૨ =$	$૩૦ \div ૬ =$	$૨૮ \div ૭ =$
$૪૨ \div ૬ =$	$૨૦ \div ૪ =$	$૨૮ \div ૪ =$	$૪૦ \div ૪ =$
$૬ \div ૨ =$	$૧૦ \div ૨ =$	$૧૪ \div ૭ =$	$૨૫ \div ૫ =$
$૩૫ \div ૭ =$	$૪૫ \div ૫ =$	$૨૪ \div ૩ =$	$૧૨ \div ૬ =$
$૨૧ \div ૩ =$	$૨૮ \div ૭ =$	$૫૬ \div ૮ =$	$૭૦ \div ૭ =$
$૪૮ \div ૬ =$	$૫૪ \div ૬ =$	$૨૪ \div ૮ =$	$૧૦ \div ૨ =$
$૫૦ \div ૫ =$	$૬૦ \div ૧૦ =$	$૭૦ \div ૭ =$	$૮૦ \div ૮ =$

(૭)

$૮ \times ૩ + ૨ =$	$૮ \times ૬ + ૫ =$	$૮ \times ૫ + ૬ =$
$૮ \times ૪ + ૫ =$	$૮ \times ૨ + ૪ =$	$૮ \times ૭ + ૭ =$
$૮ \times ૧ + ૭ =$	$૮ \times ૭ + ૫ =$	$૮ \times ૫ + ૫ =$
$૮ \times ૨ + ૬ =$	$૮ \times ૩ + ૪ =$	$૮ \times ૪ + ૨ =$
$૮ \times ૬ + ૭ =$	$૮ \times ૮ + ૬ =$	$૮ \times ૭ + ૩ =$
$૮ \times ૫ + ૬ =$	$૮ \times ૨ + ૫ =$	$૮ \times ૬ + ૭ =$

(૮)

$૪૩ = ૮ \times ૫ +$	$૩૨ = ૮ \times ૪ +$	$૬૭ = ૮ \times ૮ + ૩$
$૪૭ = ૮ \times ૫ +$	$૪૨ = ૮ \times ૫ +$	$૭૬ = ૮ \times ૯ +$
$૫૮ = ૮ \times ૭ +$	$૫૨ = ૮ \times ૬ +$	$૧૨ = ૮ \times ૧ +$
$૩૦ = ૮ \times ૩ +$	$૬૨ = ૮ \times ૭ +$	$૧૬ = ૮ \times ૨ +$
$૩૮ = ૮ \times ૪ +$	$૪૭ = ૮ \times ૫ +$	$૫૪ = ૮ \times ૬ +$
$૬૧ = ૮ \times ૭ +$	$૭૦ = ૮ \times ૮ +$	$૭૫ = ૮ \times ૯ +$
$૧૫ = ૮ \times ૧ +$	$૭૧ = ૮ \times ૮ +$	$૬૩ = ૮ \times ૭ +$
$૨૨ = ૮ \times ૨ +$	$૪૬ = ૮ \times ૫ +$	$૭૭ = ૮ \times ૯ +$

(૯) નીચેના દાખલાઓમાં ભાગાકાર શું આવશે તે બાકી શું રહેશે ?

$૪૨ \div ૮$	$૬૭ \div ૮$	$૭૬ \div ૮$	$૧૫ \div ૮$	$૨૩ \div ૮$	$૩૨ \div ૮$
$૪૦ \div ૮$	$૬૬ \div ૮$	$૨૮ \div ૮$	$૩૬ \div ૮$	$૪૫ \div ૮$	$૫૫ \div ૮$
$૧૬ \div ૮$	$૨૮ \div ૮$	$૩૮ \div ૮$	$૪૬ \div ૮$	$૫૪ \div ૮$	$૬૪ \div ૮$
$૭૫ \div ૮$	$૭૭ \div ૮$	$૮૦ \div ૮$	$૭૧ \div ૮$	$૧૪ \div ૮$	$૩૪ \div ૮$

૧૫+ ૮=	૧૨+ ૩=	૪૫+ ૫=	૧૬ + ૩=
૨૭- ૯=	૫૫+ ૭=	૪૫- ૮=	૧૩ + ૭=
૩૭+ ૮=	૫૮- ૯=	૧૮+ ૯=	૨૩ - ૮=
૪૬- ૭=	૪૪- ૭=	૭૭- ૯=	૩૩ - ૧૦=
૧૫+ ૬=	૧૯- ૫=	૧૪- ૮=	૬૪ - ૭=
૭૪- ૬=	૮૩- ૭=	૮૧- ૩=	૯૧ - ૯=
૫X ૬=	૮ ÷ ૨=	૧૮ ÷ ૨=	૨૪ ÷ ૩=
૩૨ ÷ ૪=	૩૦ ÷ ૩=	૪૫ ÷ ૫=	૫૦ ÷ ૧૦=

દાખલા ૩૪. ખ.

(૧) ૪૮ માં આઠ કેટલી વખત સમાઈ જશે? ૬૪ માં કેટલી વખત?

(૨) અંકેક માણસ રોજ આઠ રોટલી ખાય તો આઠ માણસ માટે રોજ કેટલી રોટલી જોઈશે?

(૩) આઠ આઠ દોઢિયાં અંકેક માણસને આપવાં છે. તો ૪૦ દોઢિયાંમાંથી કેટલાં જણને અપાશે?

(૪) ૨૪ દોઢિયાં આઠ માણસોને સરખે ભાગે બહેંચી આપો. ૨૪ દોઢિયાંની બેઆની કેટલી આવશે?

(૫) એક બેઆનીના આઠ દોઢિયાં આવે છે, ને એક રૂપિયાની આઠ બેઆની આવે તો એક રૂપિયાના દોઢિયાં કેટલાં?

(૬) ૧૬ બેઆનીના રૂપિયા કેટલા? ૪૮ બેઆનીના કેટલા?

(૭) નવ રૂપિયાની બેઆની કેટલી આવશે? ૩ રૂપિયાની કેટલી?

(૮) મારી પાસે બેઆનીઓ હતી તે મેં વટાવી ત્યારે મને સાત રૂપિયા મળ્યા ને ત્રણ બેઆની મારી પાસે બાકી રહી. ત્યારે મારી પાસે બેઆની કેટલી?

(૯) ૪ બેઆનીના દોઢીયાં કેટલાં? બે બેઆની (પાવલી) ના કેટલાં?

(૧૦) અંકેક છોકરાને બેઆની જેટલા પૈસા આપવા છે તો સાત છોકરાં માટે કેટલાં દોઢિયાં જોઈશે?

(૧૧) મારી પાસે દોઢિઆ હતાં તે પાંચ છોકરાને બહેંચી આપતાં દરેક છોકરાને એકેક બેઆની જોડલા પેસા આવ્યા ને સાત દોઢિઆ મારી પાસે રહ્યાં ત્યારે મારી પાસે બધાં મળી દોઢિઆ કેટલાં હશે ?

(૧૨) ૪ બેઆની ને પાંચ દોઢિઆં એક માણસ પાસે છે. બેઆની વટાવે તો તેની પાસે બધાં મળી દોઢિઆં કેટલાં થાય ?

(૧૩) તમારી પાસે ૨૯ દોઢિઆં છે. તેને વટાવી બેઆની લો તો તમારી પાસે શું થાય ?

(૧૪) ૬૪ કેરી આઠ માણસોમાં સરખે ભાગે બહેંચી આપો.

(૧૫) ૭૫ બેઆની વટાવી રૂપિઆ લો તો શું આવશે ?

(૧૬) આઠ આઠ ગાઉ રોજ ચાલતાં ૪૦ માઇલની મુસાફરી ક્યારે પુરી થશે ?

(૧૭) એક પાવલી ને એક બેઆની એને વટાવીએ તો કેટલાં દોઢિઆં આવશે ?

(૧૮) એક અડધાના કેટલાં દોઢિઆં આવશે ? રૂપિઆની બે આની કેટલી ? બેઆનીના દોઢિઆં કેટલાં ? ૧ રૂપિઆના દોઢિઆં કેટલાં ?

(૧૯) ૫૪ ઇંચ લાંબી દોરીમાંથી આઠ આઠ ઇંચના કેટલા કકડા કાપી કઢાશે ? બાકી રહેલાં કકડાની લંબાઈ શું ?

(૨૦) એક બળદને ખવાડવાનો રોજનો ખરચ આઠ આના સાથ છે તો સાત દિવસનો શું ખરચ થશે ?

પાઠ ૩૫.

$૬ \times ૩ = ૨૭$ એ ઉપરથી બે ભાગાકાર કહો.

૩ દશક લઈએ તો કેટલા થાય ? ૧૦ દશક લઈએ તો શું થાય ? તે કેમ લખાય છે ?

લખાણ ૩૫. ક.

(૧)

$૬ + ૬ = ૧૨$ $૬૦ - ૬ = ૫૪$ $૧૦ + ૧૦ = ૨૦$ $૧૦૦ - ૧૦ = ૯૦$

$૧૨ + ૬ =$ $૮૧ - ૬ =$ $૨૦ + ૧૦ =$ $૬૦ - ૧૦ =$

એમ ૬૦ જવા - એમ ૦ જવાબ એમ ૧૦૦ સુધી એમ ૦ જવાબ
બ સુધી ગણો. સુધી ગણો. ગણો. સુધી ગણો.

(૨)

$૯ \times ૧ =$	$૧ \times ૯ =$	$૯ \div ૧ =$	$૯ \div ૯ =$
$૯ \times ૨ =$	$૨ \times ૯ =$	$૧૮ \div ૨ =$	$૧૮ \div ૯ =$
$૯ \times ૩ =$	$૩ \times ૯ =$	$૨૭ \div ૩ =$	$૨૭ \div ૯ =$
$૯ \times ૪ =$	$૪ \times ૯ =$	$૩૬ \div ૪ =$	$૩૬ \div ૯ =$
$૯ \times ૫ =$	$૫ \times ૯ =$	$૪૫ \div ૫ =$	$૪૫ \div ૯ =$
$૯ \times ૬ =$	$૬ \times ૯ =$	$૫૪ \div ૬ =$	$૫૪ \div ૯ =$
$૯ \times ૭ =$	$૭ \times ૯ =$	$૬૩ \div ૭ =$	$૬૩ \div ૯ =$
$૯ \times ૮ =$	$૮ \times ૯ =$	$૭૨ \div ૮ =$	$૭૨ \div ૯ =$
$૯ \times ૯ =$	$૯ \times ૯ =$	$૮૧ \div ૯ =$	$૮૧ \div ૯ =$
$૯ \times ૧૦ =$	$૧૦ \times ૯ =$	$૯૦ \div ૧૦ =$	$૯૦ \div ૯ =$

(૩)

$૯ \times ૫ =$	$૯ \times ૩ =$	$૯ \times ૧ =$	$૯ \times ૬ =$
$૯ \times ૮ =$	$૯ \times ૫ =$	$૯ \times ૯ =$	$૯ \times ૭ =$
$૯ \times ૪ =$	$૯ \times ૧૦ =$	$૫ \times ૯ =$	$૪ \times ૯ =$
$૮ \times ૯ =$	$૧૦ \times ૯ =$	$૨ \times ૯ =$	$૩ \times ૯ =$
$૭ \times ૯ =$	$૬ \times ૯ =$	$૧ \times ૯ =$	$૯ \times ૯ =$
$૫ \times ૯ =$	$૮ \times ૮ =$	$૬ \times ૭ =$	$૭ \times ૭ =$
$૫ \times ૪ =$	$૩ \times ૬ =$	$૭ \times ૫ =$	$૮ \times ૯ =$
$૨ \times ૭ =$	$૬ \times ૪ =$	$૬ \times ૯ =$	$૭ \times ૩ =$
$૮ \times ૬ =$	$૮ \times ૪ =$	$૯ \times ૫ =$	$૮ \times ૫ =$

(૪) બીજા દાખલાના પેહલા બે પાડા મોઢે બોલી જાઓ.

(૫)

$૪૫ \div ૫ =$	$૫૪ \div ૯ =$	$૧૮ \div ૬ =$	$૬૩ \div ૯ =$
$૮૧ \div ૯ =$	$૨૭ \div ૩ =$	$૮૧ \div ૯ =$	$૯૦ \div ૯ =$
$૯ \div ૧ =$	$૧૮ \div ૨ =$	$૪૫ \div ૯ =$	$૫૪ \div ૬ =$
$૪૦ \div ૮ =$	$૩૬ \div ૪ =$	$૩૬ \div ૬ =$	$૬૩ \div ૭ =$
$૧૬ \div ૨ =$	$૪૮ \div ૮ =$	$૩૫ \div ૭ =$	$૪૯ \div ૭ =$
$૧૨ \div ૨ =$	$૩૦ \div ૬ =$	$૪૨ \div ૬ =$	$૨૫ \div ૫ =$
$૯ \div ૩ =$	$૧૮ \div ૩ =$	$૨૧ \div ૭ =$	$૨૭ \div ૩ =$

(૬)

$૬ \times ૨ + ૩ =$	$૬ \times ૩ + ૪ =$	$૬ \times ૪ + ૫ =$	$૬ \times ૫ + ૬ =$
$૬ \times ૬ + ૬ =$	$૬ \times ૭ + ૭ =$	$૬ \times ૮ + ૮ =$	$૬ \times ૯ + ૯ =$
$૬ \times ૨ + ૪ =$	$૩ \times ૬ + ૬ =$	$૬ \times ૬ + ૫ =$	$૬ \times ૬ + ૮ =$
$૩ \times ૬ + ૩ =$	$૬ \times ૬ + ૫ =$	$૬ \times ૬ + ૭ =$	$૬ \times ૬ + ૫ =$

(૭)

$૨૨ = ૬ \times ૨ +$	$૩૬ = ૬ \times ૪ +$	$૫૬ = ૬ \times ૬ +$	$૭૭ = ૬ \times ૮ +$
$૨૮ = ૬ \times ૩ +$	$૪૮ = ૫ \times ૯ +$	$૬૯ = ૬ \times ૬ +$	$૮૨ = ૬ \times ૯ +$
$૨૪ = ૬ \times ૨ +$	$૩૪ = ૩ \times ૯ +$	$૬૦ = ૬ \times ૬ +$	$૭૫ = ૬ \times ૯ +$
$૪૬ = ૬ \times ૫ +$	$૭૧ = ૭ \times ૯ +$	$૮૬ = ૬ \times ૯ +$	$૮૬ = ૬ \times ૯ +$

(૮) નીચેના દાખલામાં ભાગાકારનો જવાબ શું આવશે તથા બાકી શું રહેશે ?

$૧૬ \div ૬$	$૨૩ \div ૬$	$૨૮ \div ૬$	$૩૪ \div ૬$	$૪૩ \div ૬$	$૫૦ \div ૬$
$૫૬ \div ૬$	$૬૪ \div ૬$	$૭૦ \div ૬$	$૭૫ \div ૬$	$૭૭ \div ૬$	$૮૨ \div ૬$
$૮૬ \div ૬$	$૧૦ \div ૬$	$૧૫ \div ૬$	$૨૫ \div ૬$	$૪૫ \div ૬$	$૬૫ \div ૬$
$૧૧ \div ૬$	$૨૨ \div ૬$	$૩૩ \div ૬$	$૪૪ \div ૬$	$૫૫ \div ૬$	$૬૬ \div ૬$

(૯) અંકેક છોકરાને પાંચ ચોપડી ભેષ્યે તો નવ છોકરાને કેટલી ભેષ્યે ?

(૧૦) નવ ધાંચ લાંબી લાકડાંની પટ્ટી છે. એવી સાત પટ્ટી લેા તો લાંબાઈ કેટલી ?

(૧૧) એક દોઢિઆંના નવ બોર તો પાંચ દોઢિઆંના કેટલાં ?

(૧૨) એક ઠંકાણે ૮૧ ફળનો ઢગલો છે. અંકેક છોકરો તેમાંથી નવ નવ ફળ ઉંચકી ભય છે, તો કેટલા છોકરા લઈ ગયા પછી કાંઈ રહેશે નહીં ?

(૧૩) ૫૦ કેરી ૬ માણસોમાં વહેંચતાં દરેકને શું આવશે ? બાકી શું રહેશે ?

(૧૪) ત્રણ દોઢિઆંની પે કેટલી ? ત્રણ ત્રણ દોઢિઆંની ઢગલી કરી છે. એવી છ ઢગલી છે, તો બધાં દોઢિઆંની પે કેટલી થશે ?

(૧૫) ૯૦ પેન કેટલા છોકરાને સરખે ભાગે આપતાં દરેક પાસે દશ પેન આવશે ?

દાખલા ૩૫. ખ.

(૧)

$૧૦ \times ૧ =$	$૧ \times ૧૦ =$	$૧૦ \div ૧ =$	$૧૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૨ =$	$૨ \times ૧૦ =$	$૨૦ \div ૨ =$	$૨૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૩ =$	$૩ \times ૧૦ =$	$૩૦ \div ૩ =$	$૩૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૪ =$	$૪ \times ૧૦ =$	$૪૦ \div ૪ =$	$૪૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૫ =$	$૫ \times ૧૦ =$	$૫૦ \div ૫ =$	$૫૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૬ =$	$૬ \times ૧૦ =$	$૬૦ \div ૬ =$	$૬૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૭ =$	$૭ \times ૧૦ =$	$૭૦ \div ૭ =$	$૭૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૮ =$	$૮ \times ૧૦ =$	$૮૦ \div ૮ =$	$૮૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૯ =$	$૯ \times ૧૦ =$	$૯૦ \div ૯ =$	$૯૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \times ૧૦ =$	$૧૦ \times ૧૦ =$	$૧૦૦ \div ૧૦ =$	$૧૦૦ \div ૧૦ =$

(૨) ઉપલા દાખલામાંના પેહલા બે પાડા મોઢે કહો. તથા સઘળા પાડા જવાબ સાથે લખી લાવો.

(૩)

$૧૦ \times ૫ =$	$૧૦ \times ૨ =$	$૧૦ \times ૯ =$	$૧૦ \times ૭ =$
$૧૦ \times ૬ =$	$૧૦ \times ૪ =$	$૧૦ \times ૩ =$	$૧૦ \times ૨ =$
$૧૦ \times ૮ =$	$૧૦ \times ૧૦ =$	$૫ \times ૧૦ =$	$૭ \times ૧૦ =$
$૯ \times ૫ =$	$૭ \times ૯ =$	$૯ \times ૯ =$	$૮ \times ૫ =$
$૭ \times ૬ =$	$૭ \times ૩ =$	$૬ \times ૫ =$	$૬ \times ૭ =$
$૪ \times ૫ =$	$૪ \times ૭ =$	$૭ \times ૩ =$	$૨ \times ૮ =$

(૪)

$૫૦ \div ૧૦ =$	$૯૦ \div ૧૦ =$	$૪૦ \div ૧૦ =$	$૨૦ \div ૧૦ =$
$૧૦ \div ૧૦ =$	$૧૦૦ \div ૧૦ =$	$૬૦ \div ૧૦ =$	$૩૦ \div ૧૦ =$
$૭૦ \div ૧૦ =$	$૮૦ \div ૧૦ =$	$૫૦ \div ૫ =$	$૬૦ \div ૬ =$

(૫)

$૧૦ \times ૩ + ૭ =$	$૧૦ \times ૫ + ૮ =$	$૧૦ \times ૯ + ૯ =$	$૧૦ \times ૩ + ૩ =$
$૧૦ \times ૪ + ૬ =$	$૧૦ \times ૭ + ૪ =$	$૧૦ \times ૮ + ૨ =$	$૧૦ \times ૨ + ૭ =$
$૧૦ \times ૬ + ૮ =$	$૧૦ \times ૧ + ૩ =$	$૧૦ \times ૨ + ૮ =$	$૧૦ \times ૫ + ૭ =$

(૬)

$૫૨ = ૧૦ \times ૫ +$	$૭૫ = ૧૦ \times ૭ +$	$૮૩ = ૧૦ \times ૮ +$	$૯૯ = ૧૦ \times ૯ +$
$૨૪ = ૧૦ \times ૨ +$	$૩૭ = ૧૦ \times ૩ +$	$૮૮ = ૧૦ \times ૮ +$	$૨૭ = ૧૦ \times ૨ +$

(૭) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર તથા બાકી રહે તે કહો.

૨૪÷૧૦	૩૭÷૧૦	૪૩÷૧૦	૫૫÷૧૦	૬૯÷૧૦	૭૦÷૧૦
૮૮÷૧૦	૧૧÷૧૦	૬૬÷૧૦	૮૯÷૧૦	૯૨÷૧૦	૧૫÷૧૦

દાખલા ૩૫. ગ. (પૂનરાવર્તન.)

(૧)

૮+૪	૮+૬	૧૨+૮	૧૩+૯	૧૫+૭	૧૬+૯
૯+૬	૧૧+૯	૨૦+૮	૧૭+૮	૨૦+૮	૨૧+૮
૩૫+૩	૩૭+૬	૩૯+૨	૪૫+૭	૬૫+૮	૭૫+૯
૮૪+૬	૯૧+૮	૯૨+૭	૯૩+૭	૪૪+૬	૪૮+૮
૧૨-૮	૧૩-૭	૧૫-૯	૧૭-૨	૧૩-૪	૨૩-૫
૩૫-૯	૧૪-૮	૨૪-૫	૨૩-૨	૩૩-૫	૪૪-૬
૨૦-૧૦	૯૦-૪૦	૫૦-૩૦	૫૦-૯	૬૦-૧૦	૬૦-૮
૭૫-૬	૮૬-૯	૯૨-૮	૧૦૦-૯	૨૦-૩	૩૦-૬
૪૦-૭	૫૦-૯	૬૦-૮	૧૨-૧૦	૧૫-૧૦	૨૭-૧૦
૭૦+૧૦	૭૫+૮	૭૭-૧૦	૮૭+૯	૫+૬	૯+૩
૨+૭	૮+૫	૨૮+૫	૪૮+૬	૫૯+૭	૯૫+૩
૪+૯	૨૪+૭	૩૪+૯	૭૪+૭	૭૫+૯	૭૭+૮

(૨)

૫X૪	૬X૫	૭X૬	૮X૫	૯X૪	૧૦X૫	૭X૩
૨X૯	૮X૨	૭X૫	૮X૭	૧૦X૯	૯X૫	૮X૫
૬X૬	૭X૭	૮X૮	૯X૯	૧૦X૧૦	૫X૫	૪X૪
૫X૧	૬X૪	૫X૩	૬X૮	૫X૫	૬X૯	૫X૧૦
૬X૧૦	૭X૨	૭X૭	૭X૯	૮X૯	૯X૯	૧૦X૯
૨X૩	૪X૨	૫X૩	૬X૧	૭X૩	૭X૯	૮X૧૦
૯X૨	૩X૮	૪X૭	૫X૬	૭X૯	૮X૮	૯X૧૦

(૩)

૩૫÷૭	૪૨÷૬	૪૮÷૮	૫૬÷૭	૮૧÷૯	૧૮÷૨	૧૬÷૪
૨૦÷૪	૩૫÷૫	૧૪÷૨	૧૮÷૯	૨૦÷૨	૫૦÷૫	૬૦÷૬
૪÷૨	૧૦÷૨	૧૨÷૩	૧૫÷૫	૨૦÷૪	૨૪÷૩	૨૮÷૪
૩૨÷૮	૩૬÷૪	૪૮÷૬	૪૦÷૧૦	૯૦÷૯	૧૦૦÷૧૦	૫૦÷૧૦
૪૦÷૪	૨૮÷૪	૩૫÷૭	૪૯÷૭	૫૬÷૮	૬૩÷૯	૭૨÷૮
૨૭÷૯	૫૪÷૬	૭૨÷૮	૧૦÷૨	૧૪÷૭	૧૬÷૮	૧૦÷૧૦

૨૫=૫X	૧૨=૨X	૧૮=૨X	૮૧=૯X	૬૪= ૮X
૩૫=૭X	૧૬=૪X	૨૪=૨X	૨૭=૩X	૮૧= ૯X
૪૯=૭X	૨૪=૬X	૩૨=૮X	૪૦=૫X	૪૯= ૭X
૫૬=૮X	૮૧=૯X	૪૫=૫X	૫૬=૭X	૧૦૦=૧૦X

(૫) નીચેના દાખલા અંક તથા નિશાની (ગિન્હો) થી લખી દેખાડો.

અઢારમાં ત્રણ ઉમેરી તેમાંથી છ બાદ કરો તો પંદર રહે. આઠ ચીજ પાંચ વખત લઈ તેમાંથી નવ બાદ કરો તો ૩૧ રહે. પીસ્તાળીસ ચીજના પાંચ ભાગ કરો તો દરેક ભાગે નવ આવે. ચોપન એટલે પાંચ વખત દશ અને ચાર. નવ વખત ત્રણ ચીજમાં બે વખત ત્રણ ચીજ ઉમેરો ને તેમાંથી ચાર વખત બે ચીજ બાદ કરો તો પચીસ રહે.

(૬)

$$૨૫ + ૯ + ૭ + ૫ + ૪ + ૮ + ૩ + ૨ + ૧ + ૩ + ૮$$

$$૯૮ - ૮ - ૭ - ૪ - ૫ - ૬ - ૨ - ૩ - ૫$$

$$૯ \times ૯ + ૩ + ૬ + ૭ + ૨ - ૬ - ૭ - ૯ - ૮$$

$$૨૦ + ૧૦ + ૩૦ + ૮ + ૯ + ૬ + ૪ + ૨ + ૩ + ૧$$

(૭) નીચે આપેલી દરેક સંખ્યા કઈ બે સંખ્યાઓના ગુણાકારથી થઈ છે તે કહો. (નમુનો ૧૫. એટલે ૫X૩.)

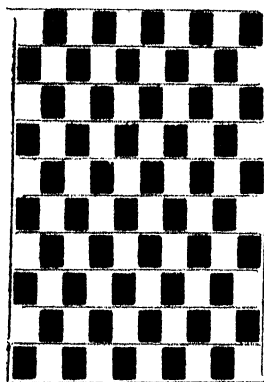
$$૧૨ \quad ૧૫ \quad ૨૧ \quad ૪૫ \quad ૬૪ \quad ૨૪ \quad ૪૦ \quad ૩૬ \quad ૫૦ \quad ૪૮.$$

$$૧૧૮ \quad ૨૭ \quad ૩૫ \quad ૫૪ \quad ૩૦ \quad ૮ \quad ૯ \quad ૬ \quad ૧૬ \quad ૩૨.$$

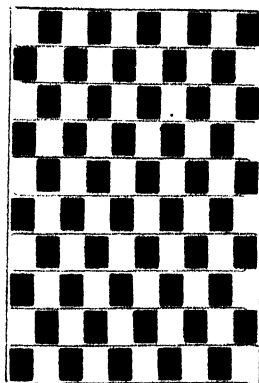
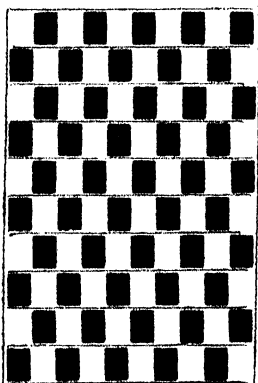
$$૬૦ \quad ૨૮ \quad ૪૨ \quad ૭૨ \quad ૪૯ \quad ૮૦ \quad ૫૬ \quad ૮૧ \quad ૨૦ \quad ૬૩.$$

પ્રકરણ ૯.

(૧૦૦ થી ૧૦૦૦ સુધી સંખ્યાગણત્રી ને લેખન.)

■ ■ ■ ૧૦૩ એકસો ત્રણ.

૨૩૩ ખસો તેત્રીસ.

પાઠ ૩૬.

આપણે એકમ દેખાડવા ને લાકડાના કકડા વાપરતા આવ્ય
છીએ તેને “ ધન ” નામ આપ્યું છે. દશક દેખાડવા ને લાંબા કકડા
વાપર્યો છે, તેનું નામ દશક-સળી અથવા “ સળી ” એમ કહીશું ને
સા દેખાડવા દસ સળી જોડેલી ને પાટ છે તેને શતક-પાટ અથવા

ટુકામાં “પાટ” કહીશું. તો એક ‘સળી’ માં કેટલા એકમ? બે સળી ચાર ધન મળી કેટલા એકમ? તે લખી કેમ દેખાડશો? એક “પાટ” માં કેટલી “સળી”? ૧૦ ‘સળી’ ના કેટલા એકમ? ત્યારે એક ‘પાટ’ ના કેટલા એકમ?

હું હવે વર્ગના પાટીઆંપર આ પ્રમાણે ખાના પાડું છું તે જુઓ.

સો	દશ	એક

દરેક ખાનામાં મોટામાં મોટો શું અંક મુકી શકાય?

હું જેટલી ‘પાટ’ લઉં તેટલી પેહલાં “સો” ના ખાનામાં અંકમાં લખજો.

જેટલી ‘સળી’ લઉં તે “દશ” ના ખાનામાં લખજો ને “ધન” લઉં તેટલા “એ૦” ખાનામાં અંકમાં લખજો. જો સળી નહીં લઉં તો ‘દ૦’ ખાનામાં ‘શુન્ય’ મુકજો. ‘ધન’ નહીં લઉં તો ‘એ૦’ ખાનામાં શુન્ય મુકજો.

હું એક પાટ ને પાંચ ધન લઉં છું. તે તમે કલા પ્રમાણે લખો.

કયા ખાનામાં શુન્ય માંડયું? કાંય? હવે તમે જે લખ્યું તે એકસો પાંચ એમ વંચાય. હવે હું બે પાટ ને પાંચ સળી લઉં છું તે લખો. કયા ખાનામાં શુન્ય માંડશો? તમે જે લખ્યું તે બસો પચાસ એમ વંચાય છે.

હવે હું ચાર પાટ, છ સળી ને આઠ ધન લઉં છું તો તે લખો. તમે જે લખ્યું તે ચારસો અડસઠ એમ વંચાય છે.

હવે ઉપર પ્રમાણે ખાના પાડવા વગર કોઈ છોકરો પાટનો અંક સળીના અંકના ડાબા હાથપર ને સળીનો અંક ધનના અંકના ડાબા હાથપર લખે તો આવાં ખાના પાડી લખવાની જરૂર રહેશે કે?

ત્યારે હવે ખાના પાડવા વગર છ પાટ, આઠ સળીને ત્રણ ધન અંકમાં લખી દેખાડો. ને એ આખી સંખ્યા વંચો.

પાંચ પાટ ને છ ધન એ લખો. શુન્ય કયાં માંડશો? શા માટે? એ સંખ્યા કેમ વંચશે?

સોનો અંક દશકના અંકની કઇ બાજુએ લખાય છે ? દશકનો અંક એકમના અંકની કઇ બાજુએ લખાય ?

૧૨૫ એટલા પાઠ સળી તથા ધન ગોઠવી દેખાડો. ૩૦૪ એ ગોઠવો. ૭૨૦ એ ગોઠવી દેખાડો.

એક પાટ, નવ સળી તે નવ ધન ગોઠવો. એ અંકમાં લખો તે વાંચો. હવે એમાં બીજું એક ધન વધારો તો શું થાય ?

બે પાટ લો. તે જોડે સળી તથા ધન નથી તો એ કેમ લખશે ?

૧૦૧ થી ૨૦૦ સુધી સંખ્યા યોલી જાઓ. ઉતરતી તથા ચઢતી ૨૦૦ થી ૩૦૦ સુધી એજ પ્રમાણે યોલી જાઓ. ત્રણસો, ચારસો, પાંચસો, છસો, સાતસો, આઠસો તે નવસો એ સંખ્યાઓ પાટ વતે ગોઠવી દેખાડો.

દશ સો એટલે એક હજાર થાય. તે ૧૦૦૦ એમ લખાય છે.

દાખલા ૩૬. ક.

(૧)

$$૧૦૦ + ૧૦૦ = ૨૦૦$$

$$૧૦૦૦ - ૧૦૦ = ૯૦૦$$

$$૨૦૦ + ૧૦૦ =$$

$$૯૦૦ - ૧૦૦ =$$

એમ જવાબ ૧૦૦૦ આપે

એમ ૦ જવાબ આવે ત્યાં

ત્યાં સુધી ગણો.

સુધી ગણો.

(૨) નીચેના દાખલામાં પાટ, સળી તથા ધન જણાવ્યા છે તે પ્રમાણે સંખ્યા અંકમાં લખો તથા વાંચી સંભળાવો.

પાટ	સળી	ધન	પાટ	સળી	ધન	પાટ	સળી	ધન
એક	નહીં	ત્રણ	ચાર	પાંચ	છ	ત્રણ	નહીં	બે.
સાત	આઠ	નવ	એક	નહીં	નહીં	છ	ત્રણ	નહીં.
પાંચ	નહીં	નહીં	નહીં	ત્રણ	ચાર	એક	નવ	નવ.
ત્રણ	બે	એક	સાત	બે	નવ	આઠ	નહીં	નહીં.
નવ	નવ	નવ	પાંચ	છ	સાત	સાત	નહીં	પાંચ
પાંચ	નહીં	નવ	નવ	આઠ	એક	બે	ત્રણ	પાંચ.

(૩) નીચે જણાવેલી સંખ્યાઓ પાટ, સળી તથા ધન વતે ગોઠવો.

૪૭૧. ૫૬૮. ૩૦૨. ૪૦૭. ૫૧૨. ૬૭૭. ૭૭૧. ૮૦૧.
૧૦૭. ૨૪૫. ૩૧૦. ૪૦૦. ૫૦૬. ૭૮૬. ૮૯૧. ૯૯૯.
૨૧૫. ૩૦૯. ૪૯૦. ૭૦૦. ૮૧૪. ૯૧૧. ૧૦૦૦. ૨૩૬.
૩૧૪. ૪૬૫. ૫૭૮. ૬૦૯. ૭૧૦. ૮૦૧. ૫૬. ૯૫૭.

(૪) ત્રાજ દાખલામાં આપેલી સંખ્યા વાંચી સભળાવો.

(૫) નીચેની સંખ્યા અંકમાં લખો.

એકસો એક બસો પંચાવન છસો સાડત્રીસ એકસો અગીઆર
એકસો સાડત્રીસ ત્રણસો પંચાણું ચારસો સાત આઠસો ત્રીસ
નવસો નવાણું પાંચસો પચાશ સાતસો સતાવન બસો પાંચ
છસો સતાણું ચારસો છસો સાત આઠસો બે
નવસો બસો બાવીશ ચારસો ચોપન છસો પંચોતેર
એકસો અઠાવીશ ચારસો ત્રીસ પાંચસો પાસઠ સાતસો ત્રણ

(૬) સો, બસો, ત્રણસો એમ સો સો વધારી હજાર સુધી
બોલી જાઓ.

(૭) છઠા દાખલાની દરેક સંખ્યાની અગાઉ તથા પાછળની
અંકેક સંખ્યા કહો. (૯૯, ૧૦૧, ૧૯૯, ૨૦૧, ૪૦).

(૮) ચારસો તથા પાંચસો સુધીની સઘળી સંખ્યાઓ અંકમાં
લખી લાવો.

(૯) નવસોથી એક હજાર સુધી દરેક સંખ્યા બોલી જાઓ.

(૧૦) એકસો એટલે કેટલા દશક? પાંચસો એટલે કેટલા?
એક હજાર એટલે કેટલા દશક?

દાખલા ૩૬. ખ.

(૧)

૧૦૦=૧૦ દશક

૧૦૦=૧૦×૧૦.

૨૦૦= દશક

૨૦૦= ૨×૧૦.

એમ હજાર સુધી લખો.

એમ હજાર સુધી.

(૨) સો રૂપિયાની એક નોટમાંથી દશ દશ રૂપિયાની કેટલી
નોટ લેવાશે?

(૩) એક માણસ પાસે ૩૪૫ રૂપિયા છે, તે એ રૂપિયામાંથી
જેટલી બને એટલી સો રૂપિયાની નોટ લઈ બાકી રહે તે રૂપિયામાંથી

દશની અને તેટલી નોટ લેવા ધારે છે. ત્યારે તેની પાસે ૧૦૦ ની નોટ કેટલી, ૧૦ ની નોટ કેટલી ને રોકડા રૂપિયા કેટલા રહેશે ?

(૪) નીચે આપેલી દરેક સંખ્યા જોટલા રૂપિયામાંથી અને તેટલી સો રૂપિયાની નોટ લઈ આડીના રૂપિયાની દશની નોટ લો. તો કેટલી સોની નોટ, કેટલી દશની ને કેટલા રોકડા રૂપિયા રહેશે તે કહો.

૧૨૩. ૩૪૫. ૬૦૭. ૮૫. ૩૪૦. ૬૦૦.

૩૪૭. ૪૦૧. ૫૧૦. ૮૦૦. ૧૦૦૦. ૯૯૯.

(૫) એ સો રૂપિયાની નોટમાંથી દશ દશની કેટલી નોટ આવશે ? ૩૪૦ રૂપિયામાંથી અને તેટલી સોની નોટ લેવી છે તો કેટલી આવશે ? ૬૪૭, ૭૫૦, ૮૫૫ રૂપિયાની કેટલી ?

પ્ર ક રણુ ૧૦.

(બે અંકી સંખ્યાઓના બે અંકી સંખ્યા જોડે સરવાળા તથા બાદબાકી)

પાઠ ૩૭.

ત્રણ સળી તથા છ ધન લો તો શું સંખ્યા થશે ? એમાં એક સળી બીજી મુકા તો બધી મળી શું સંખ્યા થઈ ?

ત્રણ દશક ને છ એકમમાં એક દશક ઉમેરો તો કેટલા દશક ને કેટલી એકમ થશે ? $૩૬+૧૦$ એટલે કેટલા ?

૫૯ એમાં કેટલા દશક ને કેટલી એકમ છે ? એ સળી ને ધન વતે ગોઠવી દેખાડો. એમાં ત્રણ સળી બીજી મુકા તો શું થયું ? પાંચ દશક ને ત્રણ એમાં ત્રણ દશક ઉમેરો તો શું થાય $૫૩+૩૦=$

૪૭ માં દશક, અને એકમ કેટલા છે ? ૪ દશક ને સાત એમાં પાંચ દશક ઉમેરો તો શું થાય ? $૪૭+૫૦$ તે કેટલા થયા ?

૬ દશકમાં સાત દશક ઉમેરો તો કેટલા દશક થાય ? ૧૩ દશક સળી હોય તો સોની કેટલી પાટ તેમાંથી લેવાય ? ત્યારે $૬૦+૭૦$ એ કેટલા ?

૬ સળી ને નવ ધન લો તેમાં બીજી આઠ સળી ઉમેરો તો કેટલી સળી ને કેટલા ધન થયા ?

૬ દશક ને નવ એકમ તેમાં આઠ દશક ઉમેરો, તો કેટલા દશક ને કેટલી એકમ થઈ ? કેટલા સો કેટલા દશક ને કેટલી એકમ ?

$૬૯+૮૦$ એ કેટલા ? $૬૯+૫૦$ તે કેટલા ? $૬૯+૩૦$ કેટલા ?

કોઈ પણ બે અંકી સંખ્યામાં થોડા દશકો ઉમેરવા હોય તો કેમ કરવું ? (નમુનો :— $૭૯+૪૦$ મનમાં ૭ ને ૪, ૧૧ દશક ને નવ એટલે ૧૧૯).

દાખલા ૩૭.

(૧) નીચે આપેલી દરેક સંખ્યામાં પહેલાં દશ ઉમેરો. જવાબ આવે તેમાં દશ ઉમેરો એમ જવાબ બસોની ઉપર નહીં જાય ત્યાં સુધી બોલો. પછી એજ દરેક સંખ્યામાં વીસ એજ પ્રમાણે ઉમેરો.

પછી ત્રીસ, પછી ચાલીસ ને પછી પચાસ ઉમેરી જવાબ બોલી નાંચો.

૧૫. ૨૭. ૩૮. ૨૩. ૪૪. ૫૭. ૬૮. ૭૯.

(૨)

૩૫+૧૦=	૭૮+ ૧૦=	૩૬+ ૨૦=	૫૭+ ૨૦=
૪૬+૨૦=	૮૪+ ૨૦=	૪૪+ ૩૦=	૬૮+ ૩૦=
૬૮+૩૦=	૯૫+ ૩૦=	૨૯+ ૪૦=	૭૯+ ૬૦=
૧૨+૨૦=	૧૫+ ૭૦=	૨૨+ ૮૦=	૨૩+ ૭૦=
૪૩+૬૦=	૫૪+ ૫૦=	૬૭+ ૭૦=	૭૭+ ૯૦=
૫૪+૫૦=	૬૬+ ૭૦=	૮૦+ ૮૦=	૯૦+ ૯૦=
૯૫+૯૦=	૧૦૦+૧૦૦=	૨૦૦+૧૦૦=	૩૦૦+૨૦૦=
૮૮+૨૦=	૯૧+ ૫૦=	૨૦+ ૯૦=	૨૫+ ૭૦=

(૩)

૩૫+ ૨X૧૦=	૬૧+ ૨X૧૦=	૭૭+ ૪X૧૦=	૮૭+ ૫X૧૦=
૪૭+ ૩X૧૦=	૨૪+ ૩X૧૦=	૨૬+ ૩X૧૦=	૯૨+ ૪X૧૦=
૯૦+ ૯X૧૦=	૧૦+ ૯X૧૦=	૨૭+ ૬X૧૦=	૨૮X ૭X૧૦=
૭૫+૧૦+૨૦.	૮૭+૩૦+૪૦.	૧૫+૭૦+૯૦.	૨૭+૧૦+૨૦+૩૦.
૧૮+૧૦+૨૦+૧૦.	૩૩+૨૦+૩૦+૪૦.	૩૫+૧૦+૧૦+૧૦+૫૦.	

(૪) એક છોકરા પાસે ૨૭ બેર છે. બીજા પાસે ૨૦ છે. બંને મળી તેઓ પાસે કેટલાં બેર છે ?

(૫) એક માણસ પાસે ૪૫ રૂપિયા છે. બીજા પાસે ૨૦ ને ત્રીજા પાસે ૩૦ છે. બધા મળી કેટલા રૂપિયા થયા ?

(૬) સાત દશ રૂપિયાની નોટમાં બીજી છ દશ રૂપિયાની નોટ મુકો તો બધા મળી કેટલા રૂપિયા થયા ?

(૭) એક ખેડુતે એક સાલુકાર પાસેથી પેહલાં ૮૭ રૂપિયા ઉછીના લીધા પછી ત્રીસ રૂપિયા લીધા તો બધું મળી તેને કેટલું કચ્છ થયું ?

(૮) એક માણસ પેહલે મહિને ૩૫ રૂપિયા બીજે મહિને ત્રીસ ને ત્રીજે ચોથે ને પાંચમે મહિને વીશ વીશ રૂપિયા ખર્ચ કરે તો તેનો પાંચ મહિનાનો ખર્ચ શું થયો ?

પાઠ ૩૮.

છ સળી ને ત્રણ ધન લો. એમાંથી બે સળી ઉંચકી લો. બાકી શું રહે ?

છ દશક ને ત્રણ એકમમાંથી બે દશક બાદ કરો તો શું રહે ?
૬૩-૨૦ એટલે કેટલા ?

સાત સળી ને આઠ ધનમાંથી શું ઉંચકી લેશો તો બે સળી ને આઠ ધન રહેશે ?

$$૭૮- = ૨૮ \quad ૭૮- = ૩૮ \quad ૭૮- = ૧૮.$$

આઠ દશક ને નવ એકમમાંથી સાત દશક બાદ જાય તો શું રહે ?

૮૮ માંથી ૪૦ બાદ જાય તો શું રહે એમ પુછે તો મનમાં દાખલો કેમ કરશો ? (૮ દશકમાંથી ૪ દશક ગયા બાકી ૪ દશક ને આઠ એકમ રહી માટે ૪૮ જવાબ).

દાખલા ૩૮.

(૧)

૨૭-૧૦	૩૮-૨૦	૨૫-૨૦	૪૫-૩૦	૫૬-૪૦	૫૭-૨૦
૧૫-૧૦	૩૧-૨૦	૫૬-૪૦	૩૧-૩૦	૩૨-૪૦ (?)	૬૮-૫૦
૭૭-૩૦	૭૬-૪૦	૮૧-૬૦	૮૫-૭૦	૮૮-૮૦	૯૯-૨૦
૧૦૦-૩૦	૫૪-૨૦	૧૧-૧૦	૩૧-૨૦	૪૭-૩૦	૫૬-૩૦
૬૭-૬૦	૭૪-૩૦	૮૭-૬૦	૯૯-૭૦	૭૬-૫૦	૮૦-૮૦
૯૫-૨૦	૮૫-૨૦	૭૫-૬૦	૯૫-૩૦	૫૫-૩૦	૭૫-૨૦
૩૫-૨૦	૯૫-૩૦	૮૫-૪૦	૧૦૫-૫૦	૭૫-૪૦	૯૫-૬૦

(૨)

૨૮+ = ૩૮	૫૭+ = ૭૭	૫૬+ = ૭૬	૭૭+ = ૯૭
૩૯+ = ૫૯	૨૪+ = ૫૪	૭૬+ = ૧૦૬	૧૨+ = ૫૨
૪૦+ = ૮૦	૫૬+ = ૮૬	૨૬+ = ૯૬	૧૫+ = ૧૦૫
૪૦- = ૩૦	૬૬- = ૩૬	૭૮- = ૧૮	૯૮- = ૭૮
૫૭- = ૩૭	૬૯- = ૧૯	૯૫- = ૨૫	૨૫- = ૫

(૩)

૩૮-૧૦-૨૦=	૪૭-૧૦-૧૦-૧૦=	૭૭-૨૦-૧૦-૩૦-૧૦
૯૯-૧૦-૫૦=	૮૭-૭૦-૧૦=	૯૮-૧૦-૧૦-૨૦-૪૦
૧૦૫-૧૦-૨૦=	૯૫-૧૦-૩૦=	૭૫-૧૦-૨૦

(૪)

૩૫+૧૦	૪૫-૨૦	૩૭+૩૦	૬૭-૪૦	૭૯+૨૦	૮૯+૫૦
૯૯-૭૦	૯૧+૫૦	૯૧-૫૦	૫૫+૩૦	૬૫-૪૦	૭૦-૭૦
૬૯-૬૦	૧૫-૧૦	૨૮-૨૦	૧૭+૭૦	૭૭-૫૦	૭૫+૩૦

(૫) એક માણસના ગજવામાં ૮૭ રૂપિયા હતા. તેમાંથી ત્રણ દશ રૂપિયાની નોટ પડી ગઈ તો બાકી કેટલા રૂપિયા રહ્યા ?

(૬) એક માણસનો પગાર ૫૭ રૂપિયા છે. તેમાંથી દર મહિને તે ૨૭ રૂપિયા બચાવી શકે છે તો તેનો ખર્ચ શું હશે ?

(૭) તમારી પાસે ૭૫ રૂપિયા હોય ને દર મહિને દશ રૂપિયા તેમાંથી ખર્ચો તો છ મહિના પછી તમારી પાસે શું બાકી રહેશે ?

(૮) એક માણસ રોજ દશ રૂપિયા કમાય છે, તો છ દિવસમાં તે શું કમાશે ? તે દરરોજ પાંચ રૂપિયા ખર્ચો તો પાંચ દિવસમાં તેનો ખર્ચ શું ? છ દિવસમાં તેની પાસે કેટલા રૂપિયા બચશે ?

પાઠ ૩૯.

ચાર સળી ને ત્રણ ધન લો. તેમાં બીજી ત્રણ સળી ને પાંચ ધન મુકો. બધી મળી કેટલી સળી ને કેટલા ધન થયા ?

ચાર દશક ને ત્રણ એકમ તેમાં ત્રણ દશક ને પાંચ એકમ ઉમેરો તો કેટલા દશક ને કેટલી એકમ થાય ?

૪૩+૩૫ એનો સરવાળો શું થશે ? (પાંચ ને ત્રણ આઠ એકમ, ચાર ને ત્રણ સાત દશક માટે જવાબ ૭૮.)

૫૪+૩૫ નો સરવાળો ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે માટેથી ગણી દેખાડો.

હવે બે સળી ને નવ ધન લો. તેમાં ત્રણ સળી ને ચાર ધન ઉમેરો. કેટલી સળી ને કેટલા ધન ? ધન જો દશથી વધારે હોય તો તે ઉંચકી લઈ તેમને બદલે એક સળી મુકો. ત્યારે હવે કેટલી સળી ને કેટલા ધન થયા ?

ચાર દશક ને નવ એકમ જોડે ત્રણ દશક ને ચાર એકમનો સરવાળો કરો. તો બધા મળી દશક કેટલા ને એકમ કેટલા ? નવ ને ત્રણ બાર એકમ થયા તો તેમાં દશક કેટલા છે ? ત્યારે ચાર દશક+ ત્રણ દશક જોડે આ એક દશક ધણો તો બધા મળી કેટલા દશક થયા. હવે ત્યારે જવાબમાં દશક કેટલા ને એકમ કેટલી ?

	દશક	એકમ
+	૪ ૩	૯ ૪
	૭	૧૩
=	૮	૩

૪૯ (ગણતરી :- નવ ને ચાર તેર.
+ ૩૪ તેર એકમ એટલે એક દશક ૩
એકમ. ૪ ને ૩ સાત ને એક
૮૩ આઠ દશક.)

૬૮ માં ૫૯ ઉમેરો. તથા દાખલો કરો તે સમજવો.

	શતક	દશક	એકમ
+		૬ ૫	૮ ૯
		૧૧	૧૭
		૧૨	૧૭
= ૧	૨	૭	

૬૮ (ગણતરી :- ૯ ને ૮ સ-
+ ૫૯ તર ; સતરના સાત, વઢી
૧. ૬ ને ૫ અગીઆર ને
= ૧૨૭ એક બાર, જવાબ એકસો
સતાવીસ.)

ઉપલો દાખલો મોઢેથી ગણો. (૬૮ + ૫૦ = ૧૧૮ ; ૧૧૮ + ૯ = ૧૨૭.)

૭૮ + ૮૯ એ દાખલો મોઢેથી ગણો. તથા ઉપર દેખાડ્યા પ્રમાણે ખાના પાડી દશક એકમ છુટી લખી સમજવો.

દાખલો ૩૯. ક. (મોઢેના.)

(૧)

૧૪+૧૨.	૨૬+૧૪.	૩૩+૧૩.	૩૭+૧૫.	૪૦+૧૮.	૫૭+૨૦.
૨૨+૩૨.	૨૪+૨૫.	૨૬+૧૪.	૨૭+૨૩.	૪૨+૨૨.	૫૮+૩૨.
૩૨+૪૫.	૪૬+૫૪.	૬૪+૩૬.	૫૪+૨૨.	૬૭+૧૨.	૭૭+૧૩.
૪૫+૨૨.	૨૭+૫૦.	૫૦+૩૮.	૬૦+૬૮.	૬૦+૬૮.	૬૮+૧૨.
૨૩+૨૬.	૨૬+૧૧.	૧૭+૧૩.	૧૨+૧૫.	૨૫+૧૧.	૩૨+૧૭.

(૨)

૧૮+૧૩	૮+૩૫	૯+૪૭	૧૯+૧૭	૨૫+૧૮	૨૯+૧૨
૩૭+૨૮	૪૭+૧૭	૫૫+૧૬	૫૮+૧૮	૭૭+૨૭	૯૪+૧૭
૨૫+૨૬	૨૭+૨૪	૩૭+૧૯	૪૪+૨૭	૫૩+૨૩	૫૮+૨૪
૧૫+૧૭	૧૬+૨૯	૧૮+૨૮	૩૮+૩૮	૪૨+૪૨	૫૨+૫૯

દાખલા ૩૯. ખ. (લખીત.)

(૧) નીચે આપેલા સરવાળા કરો.

૫૮	(૨) ૩૭	(૩) ૫૮	(૪) ૨૫	(૫) ૩૨	(૬) ૪૫
૩૯	૪૩	૪૭	૩૦	૨૯	૪૬

(૨) એજ પ્રમાણે દશક નીચે દશક ને એકમ નીચે એકમ આવે તેમ ગોઠવી નીચે આપેલા સરવાળા કરો.

૩૮+૩૩	૪૭+૫૩	૨૮+૩૬	૪૯+૫૯	૫૭+૪૪	૬૮+૨૩
૬૪+૩૨	૬૭+૫૪	૧૫+૯૫	૬૫+૫૦	૭૫+૯૦	૭૭+૮૭
૫૮+૬૯	૭૧+૫૯	૫૬+૬૪	૬૭+૭૩	૮૧+૯૧	૯૩+૩૯
૯૪+૪૬	૩૭+૪૮	૫૪+૪૧	૬૨+૧૯	૭૩+૮૮	૮૯+૯૮
૯૯+૯૯	૭૭+૮૮	૧૧+૯૯	૫૪+૪૭	૬૩+૨૮	૭૫+૨૯

(૩) નીચે આપેલા સરવાળા કરો. (૬X૯=૫૪; ૮X૭=૫૬; ૫X૫=૨૫.)

$$\begin{aligned} ૬X૯+૮X૭ &= ૯X૯+૩X૮ & ૮X૯+૨X૬ \\ ૯X૩+૮X૨ &= ૯X૭+૬X૮ & ૪X૭+૩X૫ \end{aligned}$$

(૪) એક માણસ એક મહિને ૭૭ રૂપિયા તથા બીજો મહિને ૮૫ રૂપિયા કમાયો તો તે બે મહિનામાં બધું મળી શું કમાયો હશે ?

(૫) એક ઢેકાણે ૫૬ કોડીનો ઢગલો હતો તેમાં બીજી ૩૭ કોડી મુકો તો બધી મળી કેટલી કોડી થશે ?

(૬) એક આગાડીની ઝડપ પેદલા કલાકમાં ૩૭ માઇલ ને બીજા કલાકમાં ૪૬ માઇલ છે તો બે કલાકમાં કેટલા માઇલ ચાલશે ?

(૭) પેદલા દાખલામાં આપેલા સરવાળા આગલા પાનામાં જેમ ખાના પાડી સમજાવ્યા છે તેમ લખી સમજાવો.

(૮) એક માણસ મુંબઈથી સુરત જવા નીકળ્યો તે પેહેલાં આગાડી રસ્તે મુંબઈથી સંજળુ ગયો ને ત્યાંથી સુરત ગયો. મુંબઈથી સંજળુ ૯૪ માઇલ છે ને સંજળુથી સુરત ૬૩ માઇલ છે. ત્યારે તે માણસે બધી મળી કેટલા માઇલ મુસાફરી કરી ?

(૯) એક માણસ પાસે ૯૪ રૂપિયા હતા તે વતે તેણે વેપાર કર્યો તો તેને ૫૭ રૂપિયા નફો મળ્યો ત્યારે તે માણસ પાસે બધા મળી કેટલા રૂપિયા થયા ?

(૧૦) એક ટાંકીમાં એક નળ વતે દર કલાકે ૫૪ ગેલન પાણી આવે છે. બીજા નળ વતે દર કલાકે ૬૩ ગેલન આવે છે. હવે જાને નળ ઉંઘાડા રાખો તો ટાંકીમાં દરેક કલાકે કેટલું પાણી ભરાશે ?

(૧૧) ઉપલા જવાબપરથી પાંચ કલાકમાં કેટલું પાણી ભરાશે તે સરવાળો કરી શોધી કાઢો.

(૧૨) એક વેપારીને પહેલે મહીને ૬૫ રૂપિયા નફો તથા બીજે મહીને ૪૯ રૂપિયા નફો થયો ત્યારે તેને બે વર્ષમાં શું નફો થયો હશે ?

પાઠ ૪૦.

ત્રણ સળા ને છ ધન લો. તેમાંથી બે સળી ને ચાર ધન ઉંચકી લો તો શું રહેશે ?

ત્રણ દશક ને છ માંથી બે દશક ને ચાર જાય તો શું રહે ? ૩૬-૨૪ તે કેટલા ?

છ સળી ને સાત ધન એમાંથી પાંચ સળી ને ત્રણ ધન લો તો શું રહેશે ? ૬૭-૫૩ = ?

૩૮માંથી ૨૪ બાદ કરો ને કેમ જવાબ આવ્યો તે કહી સમજાવો. (૩૮ એટલે ત્રણ દશક ને આઠ, ચોવીશ એટલે બે દશક ને ચાર, આઠ એકમમાંથી ૪ એકમ બાદ જાય તો ૪ એકમ રહે. ત્રણ દશકમાંથી બે દશક જાય તો ૧ દશક રહે માટે જવાબ ૧ દશકને ચાર એટલે ૧૪).

૩૭ માંથી ૨૫ એજ પ્રમાણે બાદ કરી સમજાવો.

૫૮ માંથી ૪૬ લખીત બાદ કરો તથા સમજાવો.

સમજાવું.

દશક	એકમ.
૫	૮
૪	૬
૧	૨

૫૮ (૮ માંથી ૬ જાય ૨ રહે. પાંચ દશકમાંથી ચાર દશક જાય ૧ દશક રહે.)

- ૪૬

- ૧૨

દુકામાં:-૮ માંથી ૪, ચાર; ૫ માંથી ૪, એક.)

એજ પ્રમાણે ૯૭ માંથી ૮૨ બાદ કરી સમજાવો.

૯ માંથી શું જાય તો ૬ રહે તે જાણવા શાની બાદબાકી કરશે?

૫૮ માંથી શું જાય તો ૨૮ રહે એમ જાણવા શું બાદબાકી કરવી પડશે ?

૮ માં શું ઉમેરો તો ૧૩ આવશે એમ જાણવા શું બાદબાકી કરશે ?

૨૮ માં શું ઉમેરો તો ૧૩ આવશે એમ જાણવા શું બાદબાકી કરશે ?

દાખલા ૪૦. ક. (મોઢેતા.)

(૧)

૧૨-૯	૧૩-૭	૧૫-૮	૧૭-૧૧	૧૮-૧૩	૧૫-૧૪
૧૭-૧૩	૧૮-૯	૧૯-૧૫	૨૮-૨૫	૨૭-૧૧	૨૯-૧૬
૩૬-૧૨	૪૮-૨૬	૫૭-૪૧	૬૧-૫૦	૬૨-૪૨	૬૦-૪૦
૫૭-૫૧	૪૨-૩૧	૬૬-૪૬	૬૭-૫૩	૮૯-૭૭	૯૯-૨૩
૨૫-૧૩	૩૭-૩૨	૪૨-૨૧	૪૪-૨૨	૬૭-૪૬	૯૭-૨૩

(૨)

૮ + = ૧૩	૧૭ + = ૨૫	૧૬ + = ૨૦	૮ + = ૧૭
૧૫ + = ૨૬	૧૬ + = ૩૨	૧૭ + = ૨૭	૨૬ + = ૪૯
૨૭ + = ૩૯	૧૭ + = ૩૦	૨૬ + = ૫૦	૩૯ + = ૬૦
૨૨ + = ૪૦	૩૭ + = ૫૦	૧૨ + = ૩૭	૭૭ + = ૧૦૦

(૩) એવી સંખ્યા કહ કે તેમાંથી ૭ બાદ કરો તો જવાબ આઠ આવે.

(૪) ૨૫ રૂપિયામાંથી કેટલા રૂપિયા ખર્ચો તો તમારી પાસે આઠ રૂપિયા રહે.

(૫) ૩૭ રૂપિઆમાંથી ૨૫ રૂપિઆ ખર્ચ થાય તો બાકી કેટલા રૂપિઆ રહે ?

(૬) એવી સંખ્યા કહો કે તેમાં ૧૨ ઉમેરતાં જવાબ ૨૫ આવે.

(૭) એક માણસની માસીક આવક ૩૮ રૂપિઆ ને ખર્ચ ૨૬ રૂપિઆ છે તો તેને દર મહિને શું બચાવ થશે ?

(૮) એક માણસ ૪૮ રૂપિઆ લઈ બજારમાં ગયો. પાછો આવ્યો ત્યારે તેની પાસે ૩૬ રૂપિઆ હતા. તેણે કેટલા રૂપિઆ ખર્ચ કર્યો ?

(૯) ૫૮ માઇલ ચાલવાના છેડામાંથી ૪૬ માઇલ ચલાયા તો હજી બાકી કેટલા માઇલ છે ?

દાખલા ૪૦. ખ. (લખીત).

(૧)

૬૮	૭૯	૬૮	૭૫	૯૯	૮૬
-૫૬	-૫૭	-૪૭	-૨૩	-૪૭	-૬૩

(૨) ઉપરના દાખલા પ્રમાણે સંખ્યા ગોઠવી નીચેની બાદ-બાકી કરો.

૧૮-૮	૧૫-૧૨	૧૭-૧૩	૧૯-૧૧	૧૭-૧૩	૨૫-૧૨
૨૮-૧૪	૩૫-૧૫	૪૬-૩૩	૫૭-૪૧	૬૮-૪૨	૭૨-૬૨
૬૪-૪૩	૯૫-૭૨	૯૭-૫૬	૭૭-૫૩	૮૧-૭૦	૯૨-૭૨
૭૬-૪૫	૭૮-૬૧	૮૩-૪૨	૯૨-૬૧	૯૯-૭૮	૧૫-૧૩
૫૪-૩૧	૫૫-૫૫	૬૪-૪૧	૭૭-૬૪	૮૭-૭૧	૮૯-૧૨

(૩) નીચેની સંખ્યામાંની દરેક જોડીમાંની પહેલી સંખ્યામાંથી શું બાદ કરશો તો જવાબ જોડીમાંની બીજી સંખ્યા આવશે ?

૬૭; ૨૧.	૭૭; ૩૬.	૯૫; ૪૫.	૫૧; ૩૦.	૨૨; ૧૦.	૩૭; ૨૫.
૪૫; ૨૪.	૭૨; ૪૦.	૬૬; ૪૪.	૫૬; ૩૨.	૯૮; ૨૭.	૫૭; ૩૭.
૨૬; ૧૩.	૨૮; ૧૪.	૫૬; ૨૮.	૬૮; ૩૬.	૭૨; ૬૦.	૯૦; ૩૦.
૨૮; ૧૬.	૩૦; ૧૦.	૪૭; ૩૧.	૫૭; ૨૬.	૯૭; ૫૪.	૯૮; ૬૬.

(૪) તમને ૬૮ લીટી કવિતા મોટી કરવી છે. તેમાંથી તમને હજી ૧૫ લીટી કરવાની બાકી છે. તો તમે કેટલી મોટી કરી ચુક્યા હશો ?

(૫) એક માણસ પાસે ૩૫૨ રૂપિયા હતા. કોઈએ પુછ્યું કે તારી પાસે કેટલા રૂપિયા છે ? તેણે કહ્યું મારી પાસે ૭૨ રૂપિયા છે તેમાં ૫૬ રૂપિયા બીજા મુંદ્રા તો બધા મળી મારી પાસે ૯૮ રૂપિયા થાય. ત્યારે તેની પાસે કેટલા રૂપિયા હશે ?

(૬) એક માણસની ૮૭ રૂપિયા આવકમાંથી તેનો ખર્ચ બાદ કરતાં બાકી તેની પાસે ૩૬ રૂપિયા રહે છે તેનો ખર્ચ શું હશે ?

(૭) એક માણસ ૬૯ રૂપિયા લઈ બજારમાં ગયો. ત્યાં તેણે આઠ આઠ રૂપિયાવાળા છ વરસાદના ડગલા વેચાતા લીધા. ત્યાર પછી તેની પાસે કેટલા રૂપિયા બાકી હશે ?

(૮) મારી પાસે ૫૭ રૂપિયા રોકડા તથા ૪ દશ રૂપિયાની નોટ છે. મેં એ સવળામાંથી ૮૩ રૂપિયાનો સામાન લીધો ત્યારે મારી પાસે બાકી શું રહ્યું ?

(૯) એક માણસે એક બળદ ૬૭ રૂપિયે વેચાતો લીધો. થોડો વખત રહી તેણે તે ૫૬ રૂપિયે વેચ્યો. ત્યારે તેને કેટલા રૂપિયા ઓછા મળ્યા ? (એટલે શું ખોટ ગઈ ?)

(૧૦) એક માણસે એક ભેંસ ૫૭ રૂપિયે વેચાતી લીધી. પછી તે તેણે ૮૮ રૂપિયે વેચી તો તેને કેટલા રૂપિયા વધારે મળ્યા ? (એટલે શું નફો થયો ?)

(૧૧) એક બળદ મેં ૬૬ રૂપિયે વેચાતો લીધો ને ૧૫ રૂપિયા ખોટે વેચી નાંખ્યો તો મેં તે કેટલે રૂપિયે વેચ્યો ?

(૧૨) એક વેપારીએ એક લાકડાંનો જથ્થો વેચાતો લીધો ને ૧૫ રૂપિયા નફો લઈ ૮૭ રૂપિયે વેચ્યો તો તેણે પોતે તે કેમ લીધો હશે ?

(૧૩) એક ટાંકીમાં બે નળવતે પાણી ભરાય છે. પેહલા નળ વાટે દર કલાકે ૫૬ ગેલન પાણી આવે છે. બીજો નળ એક કલાક ઉંઘાડા રાખે તો બધું મળી ૯૯ ગેલન પાણી ટાંકીમાં ભરાય છે. ત્યારે બીજા નળ વાટે દર કલાકે કેટલું પાણી આવતું હશે ?

(૧૪) એક વેપારીને પેહલે મહિને ૬૮ રૂપિયા નફો થયો ને બીજો મહિને ૨૭ રૂપિયા ખોટ ગઈ ત્યારે વેપારી પાસે નફાના રૂપિયા-માંથી બાકી શું રહ્યું ?

પાઠ ૪૧.

ત્રણ સળી ને બે ધન હો. એમાંથી તમને કાંઈ એક સળી ને પાંચ ધન ઉંચકવા કહે તો શું કરશો ?

એક સળી બદલી હો તો તેને બદલે કેટલાં ધન લેશો ? ત્યારે ત્રણ સળી ને બે ધન એમાંથી એક સળી વટાવી ધન હો તો કેટલી સળી કેટલા ધન થયા ?

બે સળી ને બાર ધન એમાંથી એક સળી ને પાંચ ધન હો તો શું રહેશે ?

ત્રણ દશ રૂપિયાની નોટ છે તેમાંથી ૯ રૂપિયા આપવા છે તો શું કરશો ? કેટલી નોટ વટાવશો ? બે દશ રૂપિયાની નોટ અને દશ રૂપિયા રોકડા એમાંથી નવ રૂપિયા બાદ કરો તો શું રહેશે ?

૪૩-૨૬ એ બાદબાકી સળી ને ધન લાઇ કરી બતાવો. ૪૩ માં કેટલી સળી છે તેમાંની કેટલી વટાવશો ? વટાવ્યા પછી બધી મળી સળી કેટલી ને ધન કેટલા ? ૧૩ ધનમાંથી ૬ બાજ તો શું રહે. ૩ સળીમાંથી બે હો તો શું રહે ? ત્યારે જવાબ શું ?

૩૧-૧૮ એ બાદબાકી સળી અને ધન વતે કરી બતાવો.

એક મોટી સંખ્યામાંથી બીજી નાહતી સંખ્યા બાદ કરવી હોય. પણ પહેલીમાંની એકમ બીજીમાંની એકમ કરતાં નાહતી હોય તો આપણે પેહલીના દશકને શું કરવું ? તે દશક વટાવ્યા પછી તેના ધન શામાં ઉમેરવા ? પછી શું કરવું ?

ત્યારે એ જાતના દાખલા કેમ કરવા તે સમજાવો.

. નીચેનો દાખલો જુઓ. ને એ પ્રમાણે ૭૫-૪૮ નો દાખલો વર્ગનાં પાટીઆંપર કરી દેખાડો.

	દશક	એકમ	
૫૫	એટલે ૪	૧૫	અથવા
-૩૮	-૩	૮	
<hr/>		<hr/>	
	=૧	૭	

એક છોકરાને ૫૫ માંથી ૩૮ બાદ કરવા છે. તે છોકરો પેહલાં ૪૫ લખે તેની નીચે ૩૮ લખે. પછી મનમાં ૫ માં ૧૦ ઉમેરી ૧૫ ગણી તેમાંથી ૮ બાદ કરી જવાબમાં એકમમાં સાત લખે. પછી ઉપરના દશકમાંથી મનમાંજ એક આછો ગણી ૫-૧=૪ દશક ગણે ને તેમાંથી

નીચેના ૩ દશક બાદ કરી જવાબ લખે તો તે જવાબ શું આવે ?
૭૨—૫૯ એ દાખલા વર્ગમાં કરી બતાવો.

૭૨ (બેના થયા બારમાંથી ૯ ગયા રહ્યા ૩, ૭માંથી ૧
—૫૯ બાદ રહ્યા ૬ દશક તેમાંથી ગયા ૫. રહ્યા ૧ દશક
જવાબ ૧૩).

=૧૩

ઉપલા દાખલામાં બેના બાર કેમ થયા ? સાત દશક
કેમ થયા ? એજ પ્રમાણે ૫૦—૩૬ ની બાદબાકી કરી સમજાવો.

દાખલા ૪૧. (લખીત).

(૧)

૧૫-૯. ૩૫-૧૭. ૨૨-૧૩. ૩૫-૨૬. ૪૫-૧૮. ૫૭-૩૮.
એ દાખલાઓ સળી તથા ઘન વતે કરી જવાબ કહો.

(૨)

૩૫	૪૮	૫૭	૨૭	૩૦	૭૫	૮૨
-૨૭	-૨૯	-૩૬	-૧૯	-૧૫	-૬૫	-૬૯

(૩) નીચેના દાખલાઓ દાખલા બીજા પ્રમાણે લખી બાદબાકી કરો.

૧૫-૯	૩૭-૧૯	૪૪-૨૫	૪૭-૨૮	૯૨-૭૫	૮૦-૨૬
૫૪-૩૭	૭૭-૫૮	૭૫-૬૦	૭૦-૪૭	૯૦-૨૮	૯૯-૫૨
૨૧-૧૨	૩૧-૧૫	૪૨-૧૮	૫૨-૩૭	૪૭-૨૯	૩૬-૧૮
૭૦-૩૭	૪૨-૨૯	૫૧-૨૫	૫૦-૨૫	૯૧-૭૨	૭૮-૪૯
૨૪-૧૫	૩૧-૧૨	૭૨-૩૫	૮૧-૩૭	૫૫-૨૭	૫૨-૨૬
૭૧-૪૮	૩૩-૨૩	૬૦-૨૮	૪૪-૨૬	૯૩-૬૪	૯૫-૪૮

(૪) એક માણસ પાસે ૯૩ રૂપિયા હતા તેમાંથી ૩૭ રૂપિયા
તેણે ખર્ચ કર્યો તો તેની પાસે બાકી શું હશે ?

(૫) કેટલા રૂપિયામાં ૫૭ રૂપિયા મુકા તો બધા મળી ૮૩
રૂપિયા થાય ?

(૬) એક ટોપલામાં કેરી હતી તેમાંથી ૨૬ કેરી વેચાયા પછી
૩૫ બાકી રહી તો પેહલાં કેટલી કેરી હશે ?

(૭) એક પક્ષીના ટોળાંમાંથી ૩૮ ઉડી ગયાં પછી ૪૯ આકી રહ્યાં તો બધાં મળી આડપર કેટલાં પક્ષી હશે?

(૮) એવી સંખ્યા શોધી કાઢો કે તેમાં ૪૯ ઉમેરો તો જવાબમાં ૭૬ આવે.

(૯) મારા ઘરમાં રોજ નવ શેર ચોખા ખપે છે. મારે દશ દિવસ આવે એટલા ચોખા ભરી રાખવા છે. મેં ૨૭ શેર ચોખા લીધા છે તો હજી બીજા કેટલા લેવા પડશે?

પાઠ ૪૨.

૯ માંથી શું બાદ કરો તો ૪ આવે. એને બદલે ૪ માં શું ઉમેરો તો નવ થાય એમ શોધી કાઢીએ તો ચાલશે કે નહીં તે ગણીને કહો.

૩૭ માંથી ૧૮ બાદ કરો તો શું આવશે એમ સળી તથા ધન વતે ગણુવા છે તો પેહલાં ૧૮ સળી લો તેમાં સળી તથા ધન મુકી ૩૭ થાય તેમ કરો તો કેટલી સળી તથા ધન મુકવા પડશે?

હવે સળી તથા ધન વતે ૩૭-૧૮ કરી જુઓ. જવાબ પેહલા જોડણ છે કે ઝાંછો.

ત્યારે ૨૫-૧૬ એ બાદબાકીનો સવાલ સરવાળા પેઠે કેમ પુછાય? (૧૬ માં શું ઉમેરો તો ૨૫ થાય?).

૧૮ માં શું ઉમેરો તો ૩૭ થાય? એ સવાલને બાદબાકી પેઠે પુછો. (૩૭ માંથી શું બાદ કરો તો ૧૮ આવે?)

કાંઈ છોકરાને સરવાળા બરાબર આવડતા હોય ને તે બધા બાદબાકીના દાખલાને સરવાળા પેઠે ગણે તો જવાબ ખોટો આવે કે?

૨૫-૧૭ એ સરવાળા પેઠે ગણી કહો. (૧૭+૮=૨૫ જવાબ ૮).

૩૭-૧૬ એ સરવાળા પેઠે ગણો. (૧૬માં શું ઉમેરો તો થાય ૩૭)?

દાખલા ૪૨. મોઢેનાં

(૧) નીચેના દાખલા સરવાળા પેઠે પુછો.

૧૮-૧૨ ૩૭-૨૫ ૨૨-૧૮ ૩૫-૧૬ ૪૩-૨૭ ૬૩-૪૭

(૨) નીચેના દાખલાઓના જવાબ કહો. (નમુનો:-૧૨ ને ૧૦ બાવીશ, ૨૨ ને ૫, ૨૭ માટે જવાબ ૧૫.)

*૧૭

૧૨+ = ૨૭	૨૭+ = ૩૫	૪૨+ = ૬૦	૪૩+ = ૭૦
૧૩+ = ૨૫	૨૫+ = ૫૦	૪૩+ = ૬૫	૪૩+ = ૭૭
૧૫+ = ૨૯	૩૨+ = ૪૦	૫૫+ = ૭૫	૬૭+ = ૯૦
૧૮+ = ૩૬	૩૨+ = ૫૦	૫૫+ = ૯૨	૬૭+ = ૯૯
૨૦+ = ૪૦	૩૬+ = ૪૫	૬૭+ = ૮૦	૫૩+ = ૮૦
૨૦+ = ૪૯	૩૬+ = ૫૫	૬૭+ = ૮૧	૫૩+ = ૯૦
૨૦+ = ૫૮	૩૬+ = ૬૫	૬૭+ = ૯૧	૫૩+ = ૧૦૦

(૩) એક માણસને ૩૫ રૂપિયા ભેંષએ છે તેની પાસે ૧૮ રૂપિયા છે. બીજા હજી કેટલા રૂપિયા તેને ભેંષએ છે ?

(૪) એક બળદ રોજ છ શેર ઘાસ ખાય છે. તેને માટે એક અઠવાડિયે ચાલે એટલું ઘાસ ભરી રાખવું છે. ૧૫ શેર ઘાસ ભરેલું છે તો હજી બીજું કેટલું ભરી રાખવું પડશે ?

પાઠ ૪૩.

૨૫+૧૭ એ કેટલા થાય. જે જવાબ આવે તેમાં ૩૭ ઉમેરો.

૨૫+૧૭+૩૭ એમાં સઘળી એકમોનો સરવાળો કરો. કેટલી એકમ થઈ? એટલે કેટલી દશક ને એકમ? હવે સઘળા દશકનો સરવાળો કરો. એકમમાંથી જે દશક આવ્યા છે તેને શું કરશો ? ત્યારે બધા મળી દશક કેટલા ? જવાબ શું ?

ત્યારે ત્રણ સંખ્યાઓનો સરવાળો કરવો હોય તો પહેલાં બે સંખ્યા ઉમેરી પછી જવાબમાં ત્રીજી ઉમેરો. અથવા બધા એકમો ને બધા દશકો એકઠાજ ઉમેરો તો જવાબમાં કાંઈ ફેર પડશે કે ?

નીચેનો દાખલો તપાસો ને તે પ્રમાણે ૩૮+૬૯+૭૯ એ સરવાળો કરી દેખાડો. ૪૭+૫૯+૮૮.

૪૭ [ગણતરી ૭ ને ૯ સોલ ; સોલને આઠ ચોવીસ : ચોવીસ+૫૯ સની વઢી ૨ (એટલે એમાંથી નીકળેલા દશક); બે ને +૮૮ ૪ છ, છ ને પાંચ અગીઆર, અગીઆર ને આઠ ઓગણીસ — (દશક) જવાબ એકસો ચોરાણું].
= ૧૬૪

આ દાખલામાં એકમ તથા દશક આપણે ઉપરથી નીચે (સાત ને નવ, સોલને આઠ) એમ ગણ્યા છે તેને બદલે નીચેથી ઉપર ગણી બુઝો ને જવાબ તેજ રહે છે કે નહીં તે તપાસો.

એવી જાતનાં દાખલા કરો ત્યારે જવાબ એ રીતે કરી જોજો.
પેહલાં ઉપરથી હું ગણ્યા હોય તો બીજી વખત હેઠ્ઠી ઉપર ગણી
જોતાં તેજ જવાબ નહીં આવે તો તમારો જવાબ ખોટો, એ પ્રમાણે
૩૭+૪૬+૫૯+૬૩ એ દાખલો વર્ગને કરી સમજાવો.

દાખલા ૪૩. (લખીત).

(૧) નીચેના દાખલાઓમાં આપેલી સંખ્યા એકેક નીચે લખી

સરવાળો કરો.

૨૫+૩૨+૨૧	૩૬+૪૭+૫૩	૩૫+૧૨+૨૪	૩૩+૧૯+૫૮
૨૬+૪૧+૫૭	૪૨+૨૩+૩૪	૪૭+૫૨+૬૩	૭૭+૧૫+૩૮
૯૧+૮૨+૯૯	૯૯+૯૯+૯૯	૪૪+૪૫+૪૬	૫૦+૬૦+૭૦
૯૦+૪૨+૯૭	૫૨+૬૩+૭૫	૨૫+૫૦+૭૫	૮૧+૨૦+૯૯
૨૫+૩૬+૫૭+૪૮	૩૩+૪૫+૫૬+૭૮	૪૨+૫૭+૬૩+૮૦	
૩૭+૪૮+૫૨+૬૩	૮૭+૭૬+૫૫+૮૯	૯૨+૭૪+૯૯+૮૧	
૮૧+૯૮+૧૧+૧૫+૧૬	૮૩+૭૩+૭૪+૬૦+૧૫+૬૮		

પાઠ ૪૪. (પૂનરાવર્તન).

૬૨૫ એ સંખ્યા જોડવા પાટ, સળી ને ધન ગોઠવો. ૩૦૫ એ
પણુ ગોઠવો.

એ અંકો સંખ્યાઓનો સરવાળો કરતી વેળા એકમા ઉમેરતાં
દશ કરતાં વધારે એકમ આવે ત્યારે તમે શું કરો છો તે ૩૪+૪૯
એ સળી તથા ધન વતે ઉમેરી સમજાવો તેમજ એજ દાખલો “ખોડ”
પર કરી સમજાવો.

એક સંખ્યા બીજી સંખ્યામાંથી બાદ કરવી છે. બાદ કરવાની
સંખ્યાના એકમ બીજી સંખ્યાના એકમ કરતાં વધારે છે ત્યારે શું
કરવું તે ૪૫-૨૭ એ દાખલો સળી તથા ધન વતે તેમજ વર્ગને
પાટીમાં પર પણુ કરી દેખાડો.

જ્યારે એ કરતાં વધારે સંખ્યાનો સરવાળો કરવો હોય ત્યારે
શું કરવું ?

આપણે એક સરવાળો કયો હોય તેનો જવાબ ખરો છે કે નહીં
તે જાણવું હોય તો શું કરવું ? (અંકોનો ઉપરથી નીચે સરવાળો કયો
હોય તો ફરીથી નીચેથી ઉપર ગણી જોવા.)

૩૫-૧૧-૧૨ એ દાખલો કેમ કરવો ? (૩૫ માંથી ૧૧ બાદ
કરવા. જવાબમાંથી ૧૨ બાદ કરવા.)

દાખલા ૪૪ ક. (મોડેના).

(૧)

૧૨+૫	૧૩+૭	૧૪+૧૨	૧૬+૧૪	૨૭+૩૦	૨૭+૩૫
૧૫+૪૦	૧૫+૪૭	૧૬+૫૦	૧૬+૫૬	૧૭+૨૩	૧૭+૨૮
૨૮-૯	૧૯-૮	૧૫-૬	૨૫-૧૫	૧૨-૯	૧૭+૨૮
૧૮-૬	૧૮+૧૩	૨૫-૧૭	૩૭-૨૧	૩૧+૨૯	૩૧-૯
૩૫+૨૦	૩૫+૨૮	૪૭+૫૦	૪૭+૫૩	૫૩-૩૭	૩૭-૩૫
૧૭-૯	૨૪-૮	૨૫-૧૨	૧૨+૮૮	૧૩+૭૭	૨૩+૫૭
૫૭-૨૭	૫૭-૨૯	૬૭-૪૭	૬૭-૫૦	૬૭-૪૮	૫૦+૪૦
૯૦-૭૦	૮૦+૯૦	૯૦-૨૦	૯૦-૫૦	૯૦-૫૫	૯૦-૬૭
૫૧+૧૯	૫૧-૨૧	૫૧-૨૭	૫૧-૩૧	૫૧-૩૯	૬૫+૩૫
૬૫-૩૫	૪૫+૫૫	૫૬+૪૪	૪૭+૩૩	૪૮+૨૨	૨૮+૩૩
૩૩-૨૫	૨૫+૩૦	૫૦-૨૫	૭૫-૨૫	૧૦૦-૫૦	૧૦૦-૭૫
૧૦૦-૨૫	૨૫-૧૦	૨૫+૩૫	૩૫-૨૫	૧૦૦-૮૦	૧૦૦-૮૫

(૨)

૩X૨	૬X૫	૭X૮	૯X૨	૮X૩	૯X૫	૧૦X૬
૮X૪	૫X૮	૭X૭	૮X૩	૪X૫	૬X૭	૮X૬
૯X૨	૯X૩	૮X૬	૯X૪	૮X૭	૯X૬	૮X૮
૮X૪	૭X૨	૯X૭	૧૦X૭	૯X૯	૭X૯	૧૦X૯
૭X૩	૬X૪	૭X૬	૬X૮	૭X૮	૬X૫	૪X૪
૧૫÷૫	૨૦÷૪	૮૧÷૯	૫૬÷૭	૬૩÷૯	૪૮÷૬	૭૨÷૮
૪૦÷૮	૧૮÷૨	૪૦÷૫	૨૭÷૩	૫૬÷૮	૨૪÷૪	૬૪÷૮
૮÷૪	૧૨÷૩	૧૬÷૨	૧૬÷૪	૨૦÷૫	૨૫÷૫	૩૦÷૬
૪૨÷૭	૫૪÷૬	૪૫÷૫	૪૨÷૬	૪૫÷૯	૫૪÷૯	૫૦÷૧૦
૯૦÷૯	૫૦÷૧૦	૬૩÷૯	૧૮÷૯	૪૯÷૭	૧૪÷૨	૧૦૦÷૧૦

(૩)

૧૨+ = ૧૮	૧૫+ = ૫૦	૮X = ૪૦	૧૭+ = ૫૦
૧૮- = ૯	૫૦- = ૨૩	૭૨÷ = ૯	૨૭- = ૧૧
૧૫X = ૪૦	૨૭÷ = ૩	૭૨+ = ૧૦૦	૨૭÷ = ૯
૧૬÷ = ૪	૬X = ૪૮	૭૨- = ૩૦	૪X = ૨૮
૩૫+ = ૫૬	૫૫- = ૨૫	૧૦+ = ૧૦૦	૪૨÷ = ૭
૫૬- = ૨૦	૩૫+ = ૪૭	૧૦૦- = ૬૦	૮X = ૭૨
૬X = ૪૮	૩૬÷ = ૪	૧૦X = ૬૦	૭૨+ = ૮૭
૪૫÷ = ૫	૭X = ૩૫	૭÷ = ૧૦	૭૨- = ૫૬

(૪)

૫X૬+૫	૭X૭+૬	૯X૮+૮	૧૦X૯+૯
૨૪÷૬+૩	૩૫÷૫+૪	૮૧÷૯+૭	૨૫÷૫+૪
૭X૭+૫	૪૬÷૭+૬	૨૭÷૩+૨	૧૬÷૪+૧

(૫) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર શું આવશે તે આકી શું રહેશે ?

૨૫÷૪	૨૭÷૮	૨૬÷૬	૧૫÷૮	૧૪÷૩	૧૬÷૫	૨૦÷૬
૫૫÷૬	૫૭÷૯	૪૩÷૫	૨૫÷૬	૨૭÷૩	૨૮÷૭	૩૦÷૭
૧૦÷૩	૧૩÷૪	૧૪÷૭	૧૬÷૮	૨૬÷૮	૨૯÷૩	૩૦÷૮
૪૦÷૮	૪૦÷૧૦	૫૦÷૬	૫૧÷૬	૭૭÷૯	૭૫÷૮	૧૫÷૬
૬૧÷૯	૬૩÷૭	૬૮÷૧૦	૭૯÷૧૦	૮૧÷૮	૮૫÷૯	૮૭÷૧૦

(૬)

૧૫+ ૭+ ૬+ ૩+ ૯+૧૨+ ૮+૧૦+ ૫

૫૭- ૭- ૫- ૩- ૨-૧૦+ ૫- ૬- ૯

૮X ૭- ૨X ૫+ ૪+ ૭+ ૮+ ૯+૧૦-૨૦

૧૭+૧૩+૪૦+ ૫-૧૦- ૯+ ૪+૧૫+૧૨+ ૩+ ૬+ ૪

(૭) નીચેની દરેક સંખ્યામાંથી શું બાક કરશે તે જવાબ ૧૦૦ આવશે.

૧૫૭. ૧૬૫. ૧૬૯. ૧૬૧. ૧૬૩. ૧૧૧.

(૮) નીચેની દરેક સંખ્યામાં શું ઉમેરો તે જવાબ ૧૦૦ આવશે. (નમુનો ૩૭+૩=૪૦, ૪૦+૬૦.)

૩૭ ૪૫ ૫૦ ૬૩ ૭૧ ૮૨ ૧૨ ૨૭ ૩૫ ૪૧ ૬૨
૧૫ ૧૭ ૨૩ ૩૭ ૭૮ ૮૧ ૧૯ ૨૧ ૩૮ ૪૬ ૬૭

(૯) ઉપલી દરેક સંખ્યામાંથી શું બાક કરશે તે જવાબ ૧૦ આવશે ?

(૧૦) દાખલા ૮ માંની દરેક સંખ્યાને નવે ભાગતાં આકી શું રહેશે ?

(૧૧) દાખલા ૮ ની દરેક સંખ્યા લો તેમાં પેહલાં ૧ ઉમેરો જવાબમાં બે ઉમેરો, પછી ત્રણ એમ દશ સુધી ઉમેરી ઝડપમાં બોલો.

(૧૨) ૧૫ માં નવ ઉમેરો. તેના જવાબમાં નવ ઉમેરો. તેના જવાબમાં નવ એમ બસો આવે ત્યાં સુધી ઉમેરતા જાઓ.

પ્રકરણ ૧૧.

(ત્રણ અંકી સંખ્યાના સરવાળા તથા બાદબાકી.)

પાઠ ૪૫.

૯૭+૮૫ એ સરવાળાના એકમો ઉમેરો. કેટલા થયા ? હવે દશકો ઉમેરો. કેટલા થયા ? (૧૭ દશક ને ૧૨.) ૧૨ માં કાંઈ દશક છે કે ? ત્યારે કેટલા દશક ને કેટલા એકમ થાય ? ૧૭ દશકને એક બીજી દશક મળી કેટલા દશક ? ૧૮ દશકમાં સો કેટલા ? ત્યારે જવાબ શું થાય ?

૧૨૩+૨૩૪ એ સરવાળામાં સદ્ધળા એકમ ઉમેરો, દશક ઉમેરો, શતક (સો) ઉમેરો. જવાબ કેટલા સો- કેટલા દશ ને કેટલા એકમ ?

૬૯૭+૩૮૩. એમાં એકમો ઉમેરો. કેટલા એકમો ? દશ એક-મોમાં દશક કેટલા ? હવે ૯+૮+૧ દશકનો સરવાળો શું ? ૧૮ દશકમાં શતક કેટલા ? બીજા શતક દાખલામાં કેટલા છે ? ત્યારે ૬+૩+૧ શતક તે કેટલા ? તે જવાબ શું થયો ?

૮૯૩+૭૮૯ એ દાખલો કરવાની રીત નીચે આપી છે તે તપાસો. ૮૯૩+૭૮૯.

	શતક	દશક	એકમ
+	૮	૯	૩
	૭	૮	૯
=	૧૫	૧૭	૧૨
=	૧૫	૧૮	૨
=	૧૬	૮	૨

(રીત:—૯ ને ત્રણ બાર, બારના બે, વદી ૧, ૯ ને ૮, ૮૯૩ +૭૮૯ સતર વદી ૧ અઢાર; અઢારના આઠ, વદી ૧, આઠ ને સાત પંદર ને એક સોલ જવાબ ૧૬ સો બેઆસી અથવા એક હજાર છસો બેઆસી.)

ઉપલા દાખલામાં જમણા હાથ પર લખેલી રીતે બારના બે વદી ૧, તે શું તે સમજાવો. એમજ અઢારના વદી ૧ તે પણ સમજાવો.

એજ પ્રમાણે ૩૪૭+૪૯૮ એ દાખલા વર્ગીને કરી બતાવો.

ઉપલા દાખલાની સંખ્યા અંકેક નીચે લખતી વખતે ઉપરની એકમ નીચે નીચેની સંખ્યાનો શું અંક આવવો જોઈએ? દશક નીચે શું? શતક નીચે શું?

દાખલા ૪૫. (લખીત).

(૧)

૨૮૩	૪૮૪	૬૨૭	૫૧૨	૬૨૪
+૩૦૭	+૧૨૩	૧૩૪	+૨૩૫	+૩૧૩

(૨) ઉપર પ્રમાણે અંકેક નીચે સંખ્યાઓ લખી નીચેના દાખલા કરી બતાવો.

૩૧૪ + ૨૫૩	૨૧૧ + ૩૨૫	૩૨૧ + ૪૩૨	૫૫૫ + ૨૨૨
૬૧૭ + ૪૧૧	૭૮૯ + ૨૦૦	૮૦૦ + ૩૧૩	૪૦૦ + ૫૦૦
૫૧૩ + ૬૯૯	૭૧૧ + ૨૧૫	૮૯૧ + ૭૯૯	૪૧૭ + ૩૮૨
૬૮૭ + ૯૧૩	૯૧૫ + ૧૭૧	૧૭૧ + ૮૨	૨૭૩ + ૯૧
૮૭ + ૧૯૩	૭૭ + ૩૬૫	૨૬૭ + ૪૧૮	૯૯૯ + ૯૯૯
૧૨૩ + ૨૩૪ + ૩૪૫	૨૩૭ + ૩૪૪ + ૪૧૧	૬૧૨ + ૩૧૪ + ૧૫૭	
૭૮૯ + ૧૫૬ + ૩૭૮	૪૯૮ + ૫૦૧ + ૬૦૦	૫૧૭ + ૩૩૩ + ૬૬૬	
૨૩૪ + ૪૫૬ + ૩૧૦	૨૩૪ + ૪૮૧ + ૧૮૫	૬૧૨ + ૫૩૪ + ૭૯૮	
૧૨૩ + ૪૫૬ + ૭૯૯	૨૬૭ + ૧૨૫ + ૨૩૦	૫૦૦ + ૨૦૧ + ૯૧	
૯૧ + ૧૪૩ + ૭૫	૧૭૮ + ૨૦૩ + ૧૪૭	૬૭૮ + ૯૧૨ + ૩૪૧	
૩૫૭ + ૨૩૩ + ૪૧૦	૭૭૭ + ૧૧૧ + ૨૨૨	૩૩૩ + ૪૪૪ + ૫૫૫	
૬૦૧ + ૭૧૦ + ૮૦૫	૨૨૧ + ૩૪૫ + ૬૮૭	૯૧૨ + ૮૭૮ + ૯૯૯	
૧૨૫ + ૨૫૬ + ૩૬૭ + ૪૯૮		૨૫૩ + ૪૬૭ + ૫૧૨ + ૬૧૩	
૩૬૪ + ૪૧૨ + ૫૧૯ + ૬૧૭		૮૧૪ + ૯૧૩ + ૭૧૫ + ૫૬૭	
૫૬૭ + ૬૧૫ + ૧૨૭ + ૨૮૯		૩૧૭ + ૪૧૬ + ૫૨૭ + ૮૭૯	

[સૂચના :-ઉપલા સઘળા દાખલામાં જો પહેલાં ઉપરથી નીચે આંકડા ગણ્યા તો જવાબ આવ્યા પછી પાછા નીચેથી ઉપર ગણી તપાસી જુઓ કે જવાબ ખરો છે કે નહીં.]

(૩) એક માણસ પોતાના વડા છોકરાને ૩૯૭૮, નાનાને ૩૬૩૫ અને ડોકરીને ૩૭૯૭, આપી ગયો. સારે તેની બધી મળી શેલત શું હશે ?

(૪) એક ઉચ્છ્રાણીયાલાએ એક ઠેકાણેથી ૩૪૭૫, ખીજે ઠેકાણેથી ૩૧૨૭, ત્રીજે ઠેકાણેથી ૩૬૮૭ ને ચોથે ઠેકાણેથી ૩૯૫ વસુલ કર્યા. ત્યારે તેણે બધા મળી કેટલા રૂપિયા વસુલ કર્યા ?

(૫) એક વેપારીને પેલ્લે વર્ષ ૧૨૭ રૂપિયા નફો થયો. ખીજે વર્ષ ૩૩૮૭ તથા ત્રીજે વર્ષે ૩૫૪૫ નફો થયો. ત્યારે ત્રણ વર્ષ મળી તેને બધો મળી શું નફો થયો ?

(૬) ૨૩૬ માં ૨૩૬ કેટલી વખત ઉમેરો તો જવાબ ૯૪૪ આવે તે અંકેક પદ્ધતિ એક સરવાળો કરી કહો.

પાઠ ૪૬.

૩૩૫ એ પાટ, સળી અને ધન વતે બનાવો. એમાંથી ૧૮૭ બાદ કરવા છે તો શું કરશો ? પાંચ એકમમાંથી ૭ એકમ નહીં લેવાય તેથી શું કરશો ? ૩ સળીમાંની એક વટાવશો તો બધી મળી કેટલી થશે ? ૧૫માંથી ૭ એકમ જન્ય તો શું બાકી રહે ? હવે બે સળીમાંથી ૮ સળી કેમ લેવાય ? ૧ પાટ વટાવો તો કેટલી બધી મળી સળી થય ? ૧૨ સળીમાંથી આઠ લો તો શું રહેશે ? હવે કેટલી પાટ રહી ? તેમાંથી કેટલી બાદ કરવી છે ? જવાબ શું આવ્યો ?

નીચે દાખલો સમજાવ્યો છે તે તપાસો.

૩૩૫ [સમજણ :-પાંચ એકમમાંથી ૭ જન્ય નહીં માટે
-૧૮૭ ઉપરથી એક દશક વટાવી પાંચના કરવા પંદર તેમાંથી
સાત જન્ય તો બાકી ૮. બે દશકમાંથી આઠ દશક જન્ય
= ૧૪૮ નહીં તો ઉપરના ત્રણ શતકમાંથી ૧ લખ વટાવનાં ૧૨
દશકમાંથી ૮ જન્ય તો ચાર દશક રહે. બે શતકમાંથી
૧ લો તો રહે ૧ શતક. જવાબ એકસો ઉડતાળીસ.]

એ પ્રમાણે ૫૪૦-૧૫૬ એ દાખલો કરી સમજાવો.

દાખલા ૪૬. (લખીત).

(૧)

૨૮૨	૪૧૩	૫૧૪	૬૨૬	૮૧૦
-૧૨૧	-૨૨૭	-૩૮૫	-૫૯૪	-૭૫૩

(૨) ઉપરના દાખલા પ્રમાણે સંખ્યા એકેક નીચે લખી નીચેના દાખલા કરો.

૧૧૨-૭૯	૨૭૪-૧૨૩	૩૨૭-૨૧૫	૪૧૮-૩૦૭	૫૦૧-૨૦૧
૩૪૭-૨૪૯	૫૭૭-૩૭૭	૬૮૯-૪૯૧	૭૧૩-૧૧૮	૮૫૭-૨૬૧
૫૪૭-૩૪૬	૩૧૧-૨૭૯	૪૫૩-૩૬૧	૨૩૭-૧૪૨	૩૪૫-૨૬૭
૬૪૯-૫૮૭	૭૪૯-૨૧૩	૪૫૫-૨૭૦	૨૭૦-૧૩૫	૫૬૧-૩૭૮
૭૫૧-૫૪૩	૮૨૫-૫૩૭	૬૧૭-૪૨૮	૪૧૪-૨૩૫	૭૦૧-૪૫૧

(૩) એવી સંખ્યા શોધી કાઢો કે જેમાં ૨૫૩ ઉમેરો તો જવાબ ૪૪૭ આવે.

(૪) એક સંખ્યામાંથી ૧૪૭ બાદ કરો તો જવાબ ૯૯ આવે છે તો તે સંખ્યા શું ?

(૫) મેં એક ઘોડો ૬૫૭ રૂપિયે વેચાતો લીધો. ને તે ૮૧૫ રૂપિયે વેચ્યો તો મને નફો શું થયો હશે ?

(૬) એક વેપારીએ એક ચીજ ૮૧૩ રૂપિયે ખરીદ કરી ૬૭૩ રૂપિયે વેચી તો તેને ખોટ શું ગઈ હશે ?

(૭) મેં એક ગાડી ૫૧૭ રૂપિયે ખરીદ કરી. તેને સમગ્રવા તે પર રૂ. ૧૧૩ ખર્ચ કર્યો. પછી તે ગાડી મેં રૂ. ૮૧૩ લઈ વેચી. તો મને નફો શું થયો ?

(૮) ૯૭૫ રૂપિયામાંથી ૩૨૫ રૂપિયા કેટલી વખત બાદ કરી શકાય તે એકેક પછી એક બાદબાકી કરી શોધી કાઢો.

(૯) એક માણસ પાસે ૬૧૫ રૂપિયા છે. તેમાંથી તે દર મહીને રૂ. ૧૨૩ ખર્ચે છે તો તે કેટલે મહિને સઘળા રૂપિયા પુરા કરી રહેશે તે બાદબાકી કરી શોધી કાઢો.

(૧૦) એક લશ્કરની ટુંકડીમાં ૯૫૧ માણસો છે. તેમાંથી ૧૨૭ જણ લડાઈમાં માર્યા ગયા. ૨૧૩ જણા માંદા પડ્યા ને ૭૫ જણા કેદ પકડાયા તો હવે બાકી કેટલા માણસ રહ્યા ? તે માત્ર બાદબાકીથી શોધી કાઢો.

(૧૧) એક માણસે ત્રણ ઘોડા દરેક રૂ. ૩૭૫ ની કિંમતે વેચાતા લીધા. પેહલો ઘોડો ૪૧૬ રૂપિયે વેચ્યો. બીજો ઘોડો ૩૦૦ રૂપિયે ને ત્રીજો ઘોડો ૫૧૮ રૂપિયે વેચાયો. ત્યારે અધો મળી તે માણસને નફો શું થયો ?

(૧૨) એક સંખ્યામાં ૨૩૭ હિમેરો તો તે સંખ્યા ૪૧૬ થાય છે તો તે સંખ્યા શું ?

પાઠ ૪૭.

૧૦૦૦—૧૪૭ એમાં ૦ માંથી સાત તો ગળય નહીં તો શું કરશે ? ૧ દશક ક્યાંથી વટાવશે ? ૧ હજારમાં સો કેટલાં ? ૧૦ સોમાંથી ૧ સો વટાવો તો દશક કેટલા આવશે ? ત્યારે ૧૦૦૦ વટાવી શતક, દશક તથા એકમ કરી સઘળાં ખાનામાં સંખ્યા મુકતી હોય તો કેમ થશે ?

હજાર	સો	દશ	એક	=	હજાર	સો	દશ	એક
૧	૦	૦	૦			૯	૯	૧૦

માટે

૧૦૦૦—૧૪૭	એટલે	શતક.	દશક	એકમ
		૯	૯	૧૦
		— ૧	૪	૭
		= ૮	૫	૩

૧૦૦૦—૨૫૩ એ દાખલો કરી સમજાવો.

૧૦૦૦ [સમજ :—એક દશક વટાવતાં થાય ૧૦ એકમ
— ૨૫૩ તેમાંથી બાદ ૩ એકમ એટલે બાકી ૭. ૧ શતક વટાવતાં
— થયા ૧૦ દશક તેમાંથી વપરાયા ૧ દશક એટલે ૯ દશક-
૭૪૭ માંથી બાદ પાંચ, રહ્યા ૪ દશક, ૧ હજાર વટાવતાં ૧૦
શતક તેમાંથી ૧ શતક વપરાયો તેથી ૯ શતકમાંથી બાદ
બે શતક, રહ્યા ૭ શતક].

[યોલવામાં:—૦ ના થાય ૧૦, ૧૦ માંથી ૩ જાય બાકી ૭, નવમાંથી પાંચ જાય બાકી ચાર, નવમાંથી બે ગયા બાકી સાત.]

દાખલા ૪૭. (લખીત).

(૧)

૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦
- ૧૧૧	- ૨૩૩	- ૩૪૭	- ૪૮૨	- ૨૧૪
<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>	<hr/>

(૨)

૫૦૦-૨૧૩	૪૦૦-૧૧૫	૩૦૦-૧૯૭	૬૦૦-૪૨૭
૧૦૦૦-૩૩૩	૧૦૦૦-૪૬૭	૧૦૦૦-૫૦૦	૧૦૦૦-૩૧૦
૧૦૦૦-૫૬૧	૧૦૦૦-૬૦૯	૧૦૦૦-૨૭૧	૧૦૦૦-૨૧૨
	૭૦૦-૩૯૧		
	૧૦૦૦-૪૧૭		

પ્રકરણ ૧૨.

૧૧×૧ થી ૨૦×૧૦ સુધી મોઢેના ગુણાકાર.

[સૂચના:-આ પ્રકરણ પુરું કર્યા પછીજ પ્રકરણ ૧૩ લેવું એમ નથી. એ પ્રકરણનો અંકક પાઠ બીજા પ્રકરણના પાઠો નેરે ચલાવતો વધારે ઠીક પડશે.]

પાઠ ૪૮.

કાંઈ પણ સંખ્યામાં ૧૧ મોઢેથી ઉમેરવા હોય તો શું કરશો ?
(પેહલાં ૧૦ ઉમેરી પછી ૧ ઉમેરવો).

૧૫ માં ૧૧ ઉમેરો ($૧૫+૧૦=૨૫$, $૨૫+૧=૨૬$).

૧૧ માં ૧૧ ઉમેરો જે આવે તેમાં ૧૧ ઉમેરો એમ જવાબ
૧૧૦ આવે ત્યાં સુધી ઉમેરો.

૧૧×૭=૭૭ એટલે શું સમજો છો ? (૧૧ ચીજ સાત વખત
લેા તો બધી મળી ૭૭ થાય છ૦).

એજ પ્રમાણે ૧૧×૩=૩૩ એ સમજવો.

૧૧×૩=૩૩ અને ૩×૧૧=૩૩ એ સળીઓ ગોઠવી દેખાડો.

૧૧×૫=૫૫ એ ઉપરથી ૫૫ ચીજના ૫ સરખા ભાગ કરો
તો દરેક ભાગમાં શું આવે તે કહો. ૫૫ ના ૧૧ સરખા ભાગ કરો તો ?

૫૯ ચીજના ૧૧ સરખા ભાગ કરતાં વાકી શું રહેશે ?

દાખલા ૪૮. ક.

(૧)

૧૧×૧=	૧×૧૧=	૧૧÷૧=	૧૧÷૧૧=
૧૧×૨=	૨×૧૧=	૨૨÷૨=	૨૨÷૧૧=
૧૧×૩=	૩×૧૧=	૩૩÷૩=	૩૩÷૧૧=

એમ ૧૧×૧૦ એમ ૧૦×૧૧ એમ ૧૧૦÷૧૦ એમ ૧૧૦÷૧૧
સુધી કહો. સુધી ગણો. સુધી. સુધી.

(૨) ઉપલા દાખલામાંના પેહલા બે પાડા ઉતરતા તથા અઢતા
મોઢે બોલી જાઓ.

(૩) ૧૧૦ માંથી ૧૧ બાદ કરો. (પેહલાં દશ પછી એક બાદ કરો) જે જવાબ આવે તેમાંથી ૧૧ બાદ કરો એમ ૦ જવાબ આવે ત્યાં સુધી કરો.

(૪)

૧૧X ૨	૧૧X ૭	૧૧X ૫	૧૧X ૧	૧૧X ૩	૧૧X ૮
૧૧X૧૦	૧૧X ૯	૧૧X ૨	૫X૧૧	૯X૧૧	૩X૧૧
૮X૧૧	૭X૧૧	૯X૧૧	૪X૧૧	૨X૧૧	૧X૧૧
૧૦X૧૧	૯X ૮	૭X ૭	૫X ૪	૬X ૮	૭X ૬

(૫)

૨૨÷૧૧	૩૬÷૯	૪૪÷૪	૪૨÷૬	૫૫÷૧૧	૪૪÷૧૧
૬૪÷૮	૫૫÷૫	૩૫÷૭	૬૬÷૧૧	૩૬÷૪	૮૮÷૮
૧૧÷૧૧	૩૩÷૩	૧૮÷૬	૫૦÷૧૦	૭૭÷૧૧	૯૯÷૯
૧૮÷૯	૧૧૦÷૧૦	૨૪÷૮	૧૧૦÷૧૧	૩૦÷૬	૨૨÷૨

(૬) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર શું આવશે તે બાકી શું રહેશે ?

૧૨÷૧૧	૧૮÷૧૧	૬૦÷૧૧	૭૫÷૧૧	૧૪÷૧૧	૪૫÷૧૧
૫૦÷૯	૧૭÷૮	૧૩÷૧૧	૭૭÷૧૦	૭૭÷૧૧	૮૦÷૧૧
૨૦÷૬	૩૭÷૧૧	૪૦÷૧૧	૪૮÷૯	૪૯÷૧૧	૫૦÷૭
૨૨÷૧૧	૨૯÷૧૧	૩૨÷૧૧	૩૪÷૧૧	૩૮÷૧૧	૪૩÷૧૧
૪૫÷૧૧	૫૦÷૧૧	૫૩÷૧૧	૫૬÷૧૧	૬૪÷૧૧	૭૨÷૭
૮૫÷૯	૩૦÷૧૧	૧૪÷૩	૧૬÷૭	૨૧÷૧૧	૨૭÷૫

દાખલા ૪૮ ખ.

(૧) એક ચીજની ૧૧ રૂપિયા કિંમત પડે તો ૬ ચીજનું શું પડશે ?

(૨) દર મહિને ૧૧ રૂપિયા ખર્ચ કરતાં એક માણસે ૪૪ રૂપિયા ખર્ચ કર્યો તો તે કેટલા મહિનામાં થયો હશે ?

(૩) ૯૯ કેરી કેટલા માણસોમાં સરખે ભાગે વહેંચ્યા તો દરેકને ૯ કેરી આવશે ?

(૪) ૯૦ કેરીમાં કેટલી ઓછી હોય તો ૮ માણસને દરેકને ૧૧ કેરી મળે ?

(૫) એક મેવાવાળાએ પોતાની ટોપલીમાં સેંચ હતાં તેના ૧૧ સરખા ઢગલા કર્યા દરેક ઢગલામાં પાંચ સેંચ હતાં ને આકી ત્રણ સેંચ રહ્યાં ત્યારે તેની પાસે સેંચ કેટલાં ?

(૬) ૯૨ દોઢિયાં ૧૧ માણસોને સરખે ભાગે વહેંચતાં આકી શું રહેશે ? દરેકને કેટલાં દોઢિયાં મળશે ? દરેકને બે આની કેટલી મળશે ?

[સુચના:—આ પ્રમાણેના બીજા દાખલા બનાવી છેકરાઓને પુછવા].

પાઠ ૪૯.

કોઈ પાણુ સંખ્યામાં મોઢેથી બાર ઉમેરવા હોય તો શું કરશે ?
(૧૦+૨). ૧૫૭ એમાં બાર ઉમેરો. (૧૫૭+૧૦=૧૬૭; ૧૬૭+૨=૧૬૯).

બારમાં બાર ઉમેરો જે જવાબ આવે તેમાં બાર ઉમેરો ત્યારે બધા મળી કેટલા બાર ઉમેરેલા કેહવાય ?

ત્રણ વખત બાર ઉમેરાય તો છત્રીસ થાય એમ અંકમાં દુકમાં લખો. (૧૨×૩=૩૬).

૩૬ માં બાર ત્રણ વખત સમાય છે. હવે છત્રીસમાં ૧૨ ઉમેરો, તો કેટલી વખત ૧૨ નો સરવાળો થયો કેહવાય ? બાર કેટલી વખત લીધેલા કેહવાય ?

૧૨×૫=૬૦ ને એક આનાની બાર પૈ તો પાંચ આનાની કેટલી ?

૧૨×૬=૭૨ તો ૭૨ પૈના આના કેટલા થાય ?

જેમ આપણો રૂપિયો છે તેમ વેલાતમાં “ શીલીંગ ” કરી સિક્કો છે એક શીલીંગના ૧૨ ભાગ કરેલા હોય છે તેનું દરેકનું નામ “ પેની ”. હવે શીલીંગની બાર પેન્સ તો ૭૨ પેન્સની શીલીંગ કેટલી ?

૧૨×૨=૨૪ તો ૨૪ પૈના આના કેટલા ? ૨૭ પૈના આના કરો તો કેટલા આના ને કેટલી પૈ આકી રહે ?

બાર ચીજ એટલે એક “ દળત ” ચીજ તો ૨૪ ચીજ તે કેટલા દળત ?

દાખલા ૪૯. ક.

(૧)

$$૧૨+૧૨=૨૪$$

$$૧૨૦-૧૨=૧૦૮$$

$$૨૪+૧૨=૩૬$$

$$૧૦૮-૧૨=૯૬$$

એમ ઉમેરતા જવાબ
૧૨૦ સુધી.

એમ જવાબ ૦ આવે ત્યાં
સુધી આદ કરે.

(૨)

$૧૨ \times ૧ = ૧૨$	$૧ \times ૧૨ = ૧૨$	$૧૨ \div ૧ = ૧૨$	$૧૨ \div ૧૨ = ૧$
$૧૨ \times ૨ = ૨૪$	$૨ \times ૧૨ = ૨૪$	$૨૪ \div ૨ = ૧૨$	$૨૪ \div ૧૨ = ૨$
$૧૨ \times ૩ =$	$૩ \times ૧૨ =$	$૩૬ \div ૩ =$	$૩૬ \div ૧૨ =$
એમ ૧૨ \times ૧૦	એમ ૧૦ \times ૧૨	એમ ૧૨૦ \div ૧૦	એમ ૧૨૦ \div ૧૨
સુધી ગણો.	સુધી	સુધી.	સુધી.

(૩) ખીન્ન દાખલામાંના પેદલા એ પાડા ઉતરતા ચઢતા બોલી
જાઓ. એ દાખલામાંના આરે પાડા ધરતી જવાબ સાથે ઉતારી
લાવજો.

(૪)

૧૨×૨	૧૧×૫	૧૨×૭	૮×૮	૧૨×૫	૧૧×૩	૧૦×૪
૭×૬	૧૨×૬	૧૧×૩	૧૨×૯	૧૨×૮	૯×૫	૧૨×૪
૧૨×૧૦	૬×૧૧	૭×૧૨	૯×૧૧	૯×૧૨	૧૦×૧૨	૧×૧૨
૫×૬	૭×૫	૪×૧૨	૫×૯	૩×૧૨	૪×૬	૧૧×૯
૮×૧૨	૬×૧૨	૧૨×૫	૧૧×૭	૮×૩	૬×૯	૧૦×૧૨

(૫)

$૧૨ \div ૩$	$૧૨ \div ૧૨$	$૩૬ \div ૬$	$૩૬ \div ૧૨$	$૩૬ \div ૯$	$૨૪ \div ૧૨$	$૩૩ \div ૩$
$૩૬ \div ૪$	$૩૬ \div ૩$	$૨૪ \div ૨$	$૨૪ \div ૬$	$૩૬ \div ૬$	$૪૮ \div ૪$	$૩૨ \div ૮$
$૪૮ \div ૧૨$	$૪૮ \div ૬$	$૩૬ \div ૯$	$૪૮ \div ૮$	$૬૦ \div ૫$	$૪૮ \div ૪$	$૬૦ \div ૬$
$૬૦ \div ૧૦$	$૭૨ \div ૬$	$૮૪ \div ૧૨$	$૬૦ \div ૧૨$	$૭૨ \div ૧૨$	$૯૬ \div ૮$	$૮૪ \div ૭$
$૯૬ \div ૧૨$	$૨૮ \div ૭$	$૧૦૮ \div ૯$	$૩૫ \div ૫$	$૪૨ \div ૬$	$૪૯ \div ૭$	$૬ \div ૨$
$૧૦૮ \div ૧૨$	$૭૦ \div ૭$	$૯૯ \div ૯$	$૧૦૮ \div ૯$	$૧૨૦ \div ૧૨$	$૧૦૦ \div ૧૦$	$૧૨૦ \div ૧૦$

(૬)

$૧૨ \times ૨ + ૩$	$૧૨ \times ૪ + ૪$	$૧૨ \times ૫ + ૬$	$૧૨ \times ૬ + ૭$	$૧૨ \times ૮ + ૧૦$
$૧૧ \times ૫ + ૪$	$૧૨ \times ૨ + ૬$	$૧૨ \times ૩ + ૭$	$૧૨ \times ૯ + ૧૦$	$૧૨ \times ૨ + ૧૧$
$૧૨ \times ૧૦ + ૧૧$	$૧૨ \times ૭ + ૯$	$૧૨ \times ૬ + ૯$	$૧૨ \times ૧ + ૮$	$૧૧ \times ૭ + ૧૦$
$૧૨ \times ૮ + ૧$	$૧૨ \times ૨ + ૨$	$૧૨ \times ૪ + ૮$	$૧૨ \times ૬ + ૧૦$	$૧૨ \times ૬ + ૮$

(૭) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર તથા શેષ એટલે (બાકી રહે તે) કહો.

૧૫÷૧૨ ૩૫÷૧૨ ૧૮÷૧૨ ૫૦÷૧૨ ૨૦÷૧૨ ૩૦÷૧૨ ૮૮÷૬
૯૯÷૧૨ ૧૦૦÷૧૧ ૧૧૦÷૧૨ ૮૭÷૧૨ ૮૫÷૬ ૧૦૧÷૧૨ ૧૫÷૪
૧૭÷૧૨ ૫૫÷૧૨ ૫૮÷૧૧ ૬૫÷૧૨ ૭૦÷૧૨ ૭૨÷૧૨ ૭૮÷૧૨
૮૮÷૧૦ ૯૦÷૧૨ ૯૧÷૧૦ ૯૫÷૧૨ ૯૮÷૧૧ ૧૦૫÷૧૨ ૧૦૯÷૧૨

(૮) નીચેના દાખલામાં આપેલી આનાની પૈ તથા શીલીંગની પેન્સ કરો.

આના.	પૈ.	શી.	પૈ.	આના.	પૈ.	શી.	પૈ.
૬ =		૩ =		૯ =		૪ =	
૮ =		૭ =		૧૦ =		૮ =	
૯ =		૨ =		૩ =		૫ =	

(૯) નીચેના દાખલામાં આપેલી પૈના આના તથા પેન્સની શીલીંગ કરો.

પૈ.	આના.	પેન્સ.	શીલીંગ.	પૈ.	આના.
૨૪ =		૩૬ =		૬૦ =	
૬૦ =		૮૪ =		૭૨ =	
૧૦૮ =		૧૨૦ =		૪૮ =	

(૧૦) નીચેના દાખલામાં આપેલી પૈના આના કરો. જે આના આવે તે તથા બાકી પૈ રહે તે કહો.

૨૭	૩૦	૩૬	૪૮	૪૨	૫૦	૭૨	૮૮	૯૦	૯૫
૧૫	૨૮	૪૦	૪૪	૫૪	૪૭	૫૭	૮૦	૯૬	૧૦૨
૧૪	૩૫	૪૩	૪૯	૬૧	૬૭	૬૯	૮૫	૧૦૫	૧૦૯
								૧૧૫	

(૧૧) નીચેના દાખલાના આના પૈ ની પૈ કરો.

આના.	પૈ.	આના.	પૈ.	આના.	પૈ.	આ.	પૈ.
૨	૪	૩	૬	૪	૮	૫	૭
૧	૬	૬	૪	૧૦	૦	૧૧	૯
૭	૮	૯	૧૦	૧૨	૧૧	૮	૦
૧૫	૫	૧૪	૧૧	૧૩	૧૦	૭	૯

દાખલા ૪૯. ખ.

(૧) એક એક પટપટીઉં પૈ પૈએ મળે છે. તો બે આનાના કેટલાં પટપટીઆં આવશે ?

(૨) એક રૂપિઆની બાર ચોપડીઓ મળે છે તો ૬૦ ચોપડીઓનું શું પડશે ?

(૩) અંકેક માણસ ૧૨ બોર આપશે તો ૧૦૮ બોર કેટલા માણસને આપી શકાશે ?

(૪) અંકેક હારમાં ૧૨ છોકરા ઉભા રહે તો ૯૬ છોકરાઓની કેટલી હાર થશે ?

(૫) ચોપડીના અંકેક પાનાંપર ૧૨ લીટી છે. એક છોકરાએ ૭૨ લીટી લખી તો તેણે કેટલાં પાનાં લખ્યાં ?

(૬) ૯૯ ચીજ ૧૨ માણસોમાં સરખે ભાગે વહેંચતાં બાકી કેટલી ચીજ રહી જશે ?

(૭) સાત પૈની એક નારંગી તો ૧૨ નારંગીનું શું ? તેના આના કેટલા પડશે ?

(૮) અંકેક માણસને નવ પૈ મળે તો બાર માણસને બધા મળી કેટલા આના મળ્યા હશે ?

(૯) બે આનાની પૈ ૧૨ માણસોને સરખે ભાગે આપતાં દરેક માણસને કેટલી પૈ મળશે ?

(૧૦) ૯૯ ચીજ ૮ માણસોને આપતાં દરેકને શું મળશે ને બાકી શું રહેશે ?

(૧૧) એક માણસ પાંચે પંદર આના હતા તેમાંથી સાત આના તેણે ખર્ચ કર્યો બાકીનાની પૈ કરાવી બાર ભીખારીઓને સરખે ભાગે વહેંચી આપી તો દરેક ભીખારીને શું મળ્યું ?

(૧૨) મુંબઈથી ઉપરેલી આગગાડી આઠ કલાકે સંજાણુ જઈ પહોંચે છે. ગાડી દર કલાકે બાર માઇલ ચાલે તો મુંબઈથી સંજાણુ કેટલું દુર હશે ?

[સૂચના:—૧૨ વતેના ગુણાકાર ભાગાકાર ઉપલા વર્ગોમાં બહુ અગત્યના થઈ પડે છે. માટે બીજા ઘણા મોઢેના દાખલાઓ બનાવી વર્ગમાં શિક્ષકે કરવા ઠીક પડશે.]

પાઠ ૫૦.

૨૫ માં ૧૩ ઉમેરો કોઈ પણ સંખ્યામાં મોટેથી ૧૩ કેમ ઉમેરશો ? (૧૦ પછી ૩).

કોઈ પણ સંખ્યામાં ૧૩ મોટેથી બાદ કેમ કરશો ? $(-૧૦-૩)$.

$૧૩ \times ૫ = ૬૫$ એનો અર્થ સમજાવો ? એ પરથી તમે કેટલા બાગાકાર કહી શકશો.

૬૫ માં શું ઉમેરો તો ૭૩ થાય. ૭૩ ચીજ ૧૩ માણસોમાં વહેંચો તો દરેકને શું આવે ને બાકી વહેંચ્યા વગર શું રહે ?

દાખલા ૫૦. ક.

(૧)

$$૧૩+૧૩=૨૬$$

$$૧૩૦-૧૩=૧૧૭$$

$$૨૬+૧૩=૩૯$$

$$૧૧૭-૧૩=૧૦૪$$

$$૩૯+૧૩=$$

$$૧૦૪-૧૩=$$

એમ જવાબ ૧૩૦ સુધી.

એમ જવાબ ૦ સુધી.

(૨)

$$૧૩ \times ૧ = ૧૩$$

$$૧ \times ૧૩ = ૧૩$$

$$૧૩ \div ૧ = ૧૩$$

$$૧૩ \div ૧૩ = ૧$$

$$૧૩ \times ૨ = ૨૬$$

$$૨ \times ૧૩ = ૨૬$$

$$૨૬ \div ૨ = ૧૩$$

$$૨૬ \div ૧૩ = ૨$$

$$૧૩ \times ૩ =$$

$$૩ \times ૧૩ =$$

$$૩૯ \times ૩ =$$

$$૩૯ \div ૧૩ =$$

એમ જવાબ

એમ જવાબ

એમ $૧૩૦ \div ૧૩$

એમ $૧૩૦ \div$

૧૩૦ સુધી.

૧૩૦ સુધી.

સુધી.

૧૩ સુધી.

(૩) પેહલા બે પાડા ચઢ ઉતર ગોલવા તથા સધળા જવાબ

સાથે ચોપડીમાં લખવા.

(૪)

$$૧૩ \times ૭ \quad ૧૨ \times ૫ \quad ૧૧ \times ૬ \quad ૧૩ \times ૩ \quad ૮ \times ૯ \quad ૫ \times ૭ \quad ૮ \times ૯$$

$$૧૨ \times ૮ \quad ૧૩ \times ૨ \quad ૧૧ \times ૯ \quad ૧૩ \times ૭ \quad ૧૩ \times ૯ \quad ૪ \times ૮ \quad ૧૩ \times ૫$$

$$૧૩ \times ૧ \quad ૫ \times ૧૩ \quad ૭ \times ૧૩ \quad ૯ \times ૧૩ \quad ૨ \times ૧૩ \quad ૪ \times ૧૨ \quad ૫ \times ૧૧$$

$$૪ \times ૧૩ \quad ૧ \times ૧૩ \quad ૧૩ \times ૭ \quad ૧૨ \times ૯ \quad ૧૧ \times ૮ \quad ૯ \times ૯ \quad ૧૦ \times ૬$$

$$૧૨ \times ૭ \quad ૧૧ \times ૯ \quad ૧૩ \times ૮ \quad ૧૨ \times ૧૦ \quad ૮ \times ૬ \quad ૭ \times ૩ \quad ૪ \times ૧૩$$

(૫)

૩૯÷૧૩	૪૮÷૧૨	૫૫÷૧૧	૩૫÷૭	૪૮÷ ૬	૨૬÷૧૩
૬૫÷૧૩	૨૪÷ ૮	૭૮÷૧૩	૬૦÷૫	૯૧÷૧૩	૪૮÷ ૪
૫૨÷૧૩	૧૦૪÷૧૩	૫૨÷ ૪	૨૬÷૨	૧૧૭÷૧૩	૬૫÷ ૫
૭૦÷ ૭	૯૧÷ ૭	૧૧૭÷ ૯	૯૦÷૯	૧૨૦÷૧૦	૧૩૦÷૧૩
૩૬÷ ૬	૪૯÷ ૭	૬૩÷ ૭	૪૦÷૮	૬૨÷ ૯	૮૧÷ ૯

(૬)

૧૩X૨+૬	૧૩X ૬+ ૭	૧૩X૭+ ૯	૧૩X૮+૧૦	૧૩X૩+૬
૧૩X૪+૮	૧૩X ૯+૧૨	૧૩X૨+૧૦	૧૩X૫+૧૧	૧૩X૮+૬
૧૩X૯+૩	૧૩X૧૦+૧૦	૧૨X૩+ ૯	૧૧X૭+ ૫	૮X૯+૬

(૭) નીચેના દાખલામાં બાગાકાર તથા શેષ કહો.

૩૫÷૧૩	૩૮÷૧૩	૬૦÷૧૩	૭૫÷૧૩	૯૨÷૧૩	૧૧૦÷૧૩
૩૦÷૧૩	૬૨÷૧૩	૮૫÷૧૩	૯૯÷૧૩	૧૧૨÷૧૩	૧૨૫÷૧૩
૧૨૯÷૧૩	૭૮÷૧૩	૮૮÷૧૩	૯૭÷૧૩	૮૫÷૧૨	૮૭÷૧૧
૫૪÷૧૦	૬૬÷૧૨	૭૭÷૧૨	૭૯÷ ૯	૧૧૧÷૧૩	૫૫÷૧૩

દાખલા. પ્ર૦. અ.

(૧) એક રૂપિયાની તેર ટૂંરી તો આઠ રૂપિયાની કેટલી ?

(૨) રાજ ૧૩ ગાઉ ચાલતાં ૧૧૪ ગાઉ કેટલા દિવસમાં પુરા થશે ?

(૩) ૯૧ ચીજના કેટલા સરખા ઢગલા કરો તો દરેકમાં ૧૩ ચીજ આવશે ?

(૪) ૭૦ રૂપિયા ૧૩ માણસોને આપતાં દરેકને શું મળશે ? બાકી શું રહેશે ?

[સૂચના :-આ જાતના બીજા દાખલા બનાવી શિક્ષકે પુછવા.]

પાઠ ૫૧.

કોઈ પણ સંખ્યામાં ૧૪ મોટેથી ઉમેરવા કે બાદ કરવા હોય તો શું કરશો ? (૧૦+૪ કે-૧૦-૪). ૧૫ માં ૧૪ ઉમેરો. ૩૬ માંથી ૧૪ બાદ કરો.

૧૪×૫=૭૦ તો પાંચ ચીજ કેટલી વખત લેતાં ૧૪ થાય ?
 ૭૦ ચીજના પાંચ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવે ?
 ૭૦÷૭ ચીજ ૧૪ માણસમાં વહેંચતા દરેકને શું મળે ?

દાખલા ૫૧. ક.

(૧)

$$૧૪+૧૪=૨૮$$

$$૧૪૦-૧૪=૧૨૬$$

$$૨૮+૧૪=$$

$$૧૨૬-૧૪=$$

એમ જવાબ ૧૪૦ સુધી.

જવાબ ૦ સુધી.

(૨)

$$૧૪\times ૧=૧૪$$

$$૧\times ૧૪=૧૪$$

$$૧૪\div ૧=૧૪$$

$$૧૪\div ૧૪=૧$$

$$૧૪\times ૨=૨૮$$

$$૨\times ૧૪=૨૮$$

$$૨૮\div ૨=૧૪$$

$$૨૮\div ૧૪=$$

$$૧૪\times ૩=$$

$$૩\times ૧૪=$$

$$૪૨\div ૩=$$

$$૪૨\div ૧૪=$$

એમ ૧૪×૧૦

એમ ૧૦×૧૪

એમ ૧૪૦÷૧૦

એમ ૧૪૦÷

સુધી.

સુધી.

સુધી.

૧૪ સુધી.

(૩) બીજા દાખલાના પેદલા એ પાડા માટે બાંહે તથા ચારે પાડા ચોપડીમાં લખી લાવો.

(૪)

$$૧૪\times ૨$$

$$૧૪\times ૫$$

$$૧૪\times ૭$$

$$૧૪\times ૬$$

$$૧૪\times ૨$$

$$૧૪\times ૪$$

$$૧૪\times ૯$$

$$૧૪\times ૩$$

$$૧૪\times ૮$$

$$૧૨\times ૫$$

$$૧૩\times ૬$$

$$૧૩\times ૮$$

$$૪\times ૧૪$$

$$૧૩\times ૯$$

$$૬\times ૧૪$$

$$૮\times ૧૪$$

$$૧૨\times ૫$$

$$૧૪\times ૧૦$$

$$૭\times ૧૪$$

$$૩\times ૧૪$$

$$૯\times ૧૪$$

$$૨\times ૧૪$$

$$૧૦\times ૧૪$$

$$૯\times ૧૪$$

(૫)

$$૨૮\div ૧૪$$

$$૫૬\div ૧૪$$

$$૧૪\div ૧૪$$

$$૭૦\div ૧૪$$

$$૯૮\div ૧૪$$

$$૧૧૨\div ૧૪$$

$$૧૪૦\div ૧૪$$

$$૪૨\div ૧૪$$

$$૧૨૬\div ૧૪$$

$$૭૦\div ૫$$

$$૫૬\div ૪$$

$$૪૮\div ૪$$

$$૬૫\div ૧૩$$

$$૮૪\div ૧૪$$

$$૯૮\div ૭$$

$$૭૭\div ૭$$

$$૯૧\div ૭$$

$$૧૨૬\div ૯$$

$$૬૦\div ૫$$

$$૭૮\div ૧૩$$

$$૧૦૪\div ૧૩$$

$$૧૧૭\div ૯$$

$$૧૨૬\div ૯$$

$$૧૪૦\div ૧૦$$

(૬)

$$૧૪\times ૩+૬$$

$$૧૪\times ૫+૧૦$$

$$૧૪\times ૮+૧૨$$

$$૧૪\times ૭+૮$$

$$૧૪\times ૪+૭$$

$$૧૪\times ૨+૨$$

$$૧૪\times ૬+૭$$

$$૧૪\times ૯+૧૩$$

$$૧૪\times ૧+૫$$

$$૧૪\times ૩+૮$$

$$૧૪\times ૪+૯$$

$$૧૪\times ૭+૧૧$$

$$૧૪\times ૫+૧૨$$

$$૧૪\times ૩+૧૦$$

$$૧૪\times ૬+૧૩$$

(૭) નીચેના દાખલાઓમાં ભાગાકાર તથા શેષ કહો.

૧૮÷૧૪	૩૧÷૧૪	૪૫÷૧૪	૭૭÷૧૪	૧૦૮÷૧૪	૧૩૭÷૧૪
૬૦÷૧૪	૯૦÷૧૪	૭૫÷૧૪	૧૩૦÷૧૪	૧૨૦÷૧૪	૩૫÷૧૪
૫૦÷૧૪	૬૫÷૧૪	૯૯÷૧૪	૯૧÷૧૪	૮૪÷૧૪	૪૦÷૧૪
૬૨÷૧૨	૭૫÷૧૩	૧૦૦÷૧૧	૧૦૫÷૧૪	૧૧૦÷૧૨	૮૮÷૯

દાખલા ૫૧. ખ.

(૧) ૯૮ ચીજ ૧૪ માણસોને સરખે ભાગે આપો તો દરેકને શું આવશે ?

(૨) એક આડની આઠ ડાળી, દરેક ડાળીપર ૧૪ પક્ષિ તો બધાં મળી પક્ષિ કેટલાં ?

(૩) ૧૨૧ ચીજના કેટલા સરખા ભાગ કરો તો દરેકમાં ૧૪ ચીજ આવે ?

(૪) ચાર માણસોને દરેકને ૧૪ દોઢિયાં આપવા બધાં મળી કેટલાં દોઢિયાં જોઈશે ? એ બધાં દોઢિયાંની બે આની કેટલી ?

(૫) આઠ વખત સાત ચીજ તે કેટલી વખત ૫૪ ચીજ જોઈલી થાય ?

(૬) ૧૦૦ રૂપિયાના ૧૪ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ? બાકી શું ?

પાઠ ૫૨.

કોઈ પણ સંખ્યામાં મોટેથી ૧૫ ઉમેરવા કે બાદ કરવા હોય તો કેમ કરશે ? (+૧૦+૫ ; -૧૦-૫). ૭૮ મા ૧૫ ઉમેરો. ૧૨૭ માંથી ૧૫ બાદ કરો.

$૧૫ \times ૬ = ૯૦$ એટલે શું તે સમજાવો. એ પરથી બે ભાગાકાર શું થઈ શકે ?

ત્રણ ચીજ કેટલી વખત લો તો ૧૫ થાય ? પાંચ ચીજ કેટલી વખત ? છ વખત પાંચ ચીજ લો તો કેટલી વખત ૧૫ ચીજ બરાબર થાય ?

દાખલા ૫૨. ક.

(૧)

$$૧૫+૧૫=૩૦.$$

$$૩૦+૧૫=$$

એમ જવાબ ૧૫૦ સુધી.

$$૧૫૦-૧૫=૧૩૫$$

$$૧૩૫-૫૫=$$

એમ જવાબ ૦ સુધી.

(૨)

$૧૫ \times ૧ = ૧૫$	$૧ \times ૧૫ = ૧૫$	$૧૫ \div ૧ = ૧૫$	$૧૫ \div ૧૫ = ૧$
$૧૫ \times ૨ = ૩૦$	$૨ \times ૧૫ =$	$૩૦ \div ૨ =$	$૩૦ \div ૧૫ =$
એમ ૧૫×૧૦ સુધી. એમ ૧૦×૧૫ સુધી. એમ $૧૫ \div$			એમ $૧૫ \div$
૧૦ સુધી.			૧૫ સુધી.

(૩) પેહલા એ પાડા મોઢે ચઢ ઉતર બોલો તથા સઘળા પાડા લખી લાવો.

(૪)

૧૫×૬	૧૪×૫	૧૫×૭	૧૪×૮	૧૫×૯	૧૩×૭	૧૨×૫
૧૫×૨	૧૫×૭	૧૧×૩	૧૫×૪	૧૨×૬	૧૫×૩	૧૩×૮
૩×૧૫	૬×૧૫	૧૫×૮	૫×૧૫	૭×૧૫	૯×૧૫	૨×૧૫
૧×૧૫	૧૦×૧૫	૧૫×૫	૧૫×૯	૧૪×૩	૧૫×૪	૧૨×૯

(૫)

$૩૦ \div ૧૫$	$૭૫ \div ૧૫$	$૧૦૫ \div ૧૫$	$૪૫ \div ૧૫$	$૧૩૫ \div ૧૫$	$૯૦ \div ૧૫$
$૧૫ \div ૧૫$	$૧૫૦ \div ૧૦$	$૬૦ \div ૧૫$	$૨૮ \div ૨૪$	$૧૨૬ \div ૧૪$	$૧૫૦ \div ૧૫$

(૬)

$૧૫ \times ૫ + ૬$	$૧૫ \times ૮ + ૧૦$	$૧૫ \times ૩ + ૯$	$૧૫ \times ૬ + ૧૨$	$૧૫ \times ૯ + ૧૩$
$૧૫ \times ૨ + ૧૪$	$૧૫ \times ૭ + ૧૨$	$૧૫ \times ૪ + ૧૦$	$૧૫ \times ૨ + ૩$	$૧૫ \times ૧ + ૧૨$

(૭) નીચેના દાખલામાં ભાગાદાર તથા શેષ કહો.

$૩૫ \div ૧૫$	$૬૯ \div ૧૫$	$૫૭ \div ૧૫$	$૬૮ \div ૧૫$	$૧૦૦ \div ૧૫$	$૧૦૪ \div ૧૫$
$૨૫ \div ૧૫$	$૪૦ \div ૧૫$	$૧૨૦ \div ૧૫$	$૧૩૩ \div ૧૫$	$૧૧૦ \div ૧૫$	$૯૫ \div ૧૫$
$૪૨ \div ૧૫$	$૫૭ \div ૧૫$	$૬૮ \div ૧૫$	$૯૭ \div ૧૫$	$૧૨૫ \div ૧૫$	$૧૬૦ \div ૧૫$

દાખલા પર. ખ.

(૧) એક રૂપિયે ૧૫ વાર કપડું મળે છે તો છ રૂપિયાનું કેટલું આવશે ?

(૨) ૧૩૫ સીપાઇઓને પંદર પંદરની દારમાં ઉભા રાખતાં કેટલી દાર થશે ?

(૩) પાંચ પાંચ ચીજ છ વખત લો. તે સઘળાની કેટલી સરખી દગલી કરો તો દરેકમાં પંદર આવશે ?

(૪) ચાર બીજારીને દરેકને પંદર પૈ. આપો તો બધા મળીને કેટલા આના ખરચ થયો ?

(૫) “સોવરેન” કરી સોનાનો શિકકો છે તેની કિંમત ૧૫ રૂપિયા થાય છે તો ૪ સોવરેનના કેટલા રૂપિયા આવશે ?

[સુચના:—આ જાતના બીજા દાખલા શિકકે બનાવી વર્ગમાં પુછવા.]

પાઠ ૫૩.

કોઈ પણ સંખ્યામાં મોટેથી ૧૬ ઉમેરવા કે બાદ કરવા હોય તો શું કરશો ?

૫૮ માં ૧૬ ઉમેરો. ($૫૮+૧૦=૬૮$, $૬૮+૬=૭૪$). ૧૫૭ માંથી ૧૬ બાદ કરો. ($-૧૦-૬$).

$૧૬ \times ૬ = ૯૬$. હવે એક રૂપિયાના ૧૬ આના છે તો છ રૂપિયાના કેટલા આના ?

$૧૬ \times ૪ = ૬૪$ તો ૬૪ આનાના રૂપિયા કેટલા ? ૬૪ આનાના પાવલા કેટલા ?

૭૦ આનામાંથી કેટલા રૂપિયા આવે ને કેટલા આના રહે ?

$૧૬ \times ૨ = ૩૨$ તો ૨ રૂપિયાના આના કેટલા ? ૨ રૂપિયા ૪ આનાના આના કેટલા ?

દાખલા ૫૩. ક.

(૧)

$$૧૬ + ૧૬ = ૩૨$$

$$૧૬૦ - ૧૬ = ૧૪૪$$

$$૩૨ + ૧૬ =$$

$$૧૪૪ - ૧૬ =$$

જવાબ ૧૬૦ સુધી.

જવાબ ૦ સુધી.

(૨)

$$૧૬ \times ૧ = ૧૬$$

$$૧ \times ૧૬ = ૧૬$$

$$૧૬ \div ૧ = ૧૬$$

$$૧૬ \div ૧૬ = ૧$$

$$૧૬ \times ૨ = ૩૨$$

$$૨ \times ૧૬ = ૩૨$$

$$૩૨ \div ૨ = ૧૬$$

$$૩૨ \div ૧૬ = ૨$$

$$૧૬ \times ૩ =$$

$$૩ \times ૧૬ =$$

$$૪૮ \div ૩ =$$

$$૪૮ \div ૧૬ =$$

૧૬ \times ૧૦ સુધી. ૧૦ \times ૧૬ સુધી. ૧૬ \div ૧૦ સુધી. ૧૦ \div ૧૬ સુધી.

(૩) પેહલા બે પાડા મોટે કરો તથા સઘળા પાડા ચોપડીમાં લખો.

(૪)

૧૬× ૫ ૧૫× ૪ ૧૪× ૩ ૧૬× ૬ ૧૫× ૫ ૧૪× ૭ ૧૬× ૨
 ૧૧× ૯ ૧૬× ૭ ૧૨× ૮ ૧૬× ૧ ૧૬× ૯ ૧૩× ૮ ૧૪× ૫
 ૧૬× ૪ ૨×૧૬ ૧૬×૧૦ ૧૬× ૮ ૧૪× ૬ ૧૬× ૩ ૧૩× ૯
 ૨×૧૬ ૫×૧૬ ૭×૧૬ ૩×૧૬ ૯×૧૬ ૪×૧૬ ૮×૧૬

(૫)

૪૮÷૧૬ ૮૦÷૧૬ ૩૦÷ ૨ ૧૨૮÷૧૬ ૪૫÷ ૬ ૧૬૦÷૧૬ ૫૦÷૧૦
 ૬૪÷૧૬ ૧૧૨÷૧૬ ૮૦÷ ૫ ૧૪૪÷૧૬ ૯૬÷૧૬ ૯૮÷ ૭ ૧૬÷૧૬
 ૩૨÷૧૬ ૮૧÷ ૯ ૭૦÷૧૪ ૧૦૮÷૧૨ ૮૦÷ ૫ ૭૮÷૧૩ ૧૧૨÷ ૭
 ૯૮÷ ૭ ૬૪÷ ૪ ૯૬÷૧૨ ૯૬÷ ૬ ૬૪÷ ૮ ૬૪÷ ૪ ૪૮÷ ૮
 ૪૮÷ ૪ ૭૨÷ ૪ ૭૨÷ ૮ ૯૦÷ ૫ ૮૦÷ ૮ ૧૬૦÷૧૦ ૧૨૦÷૧૨

(૬)

૧૬×૨+ ૮ ૧૬×૬+ ૭ ૧૬×૩+ ૯ ૧૬× ૪+૧૫ ૧૬×૭+ ૮
 ૧૬×૧+૧૫ ૧૬×૮+૧૨ ૧૬×૪+૧૧ ૧૬× ૫+૧૪ ૧૬×૨+૧૩
 ૧૬×૯+૧૪ ૧૬×૧+ ૬ ૧૬×૩+ ૭ ૧૬× ૭+૧૦ ૧૬×૪+૧૨
 ૧૬×૫+ ૮ ૧૬×૯+ ૭ ૧૬×૮+૧૩ ૧૬×૧૦+૧૨ ૧૬×૬+ ૯

(૭) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર તથા શેષ કહો.

૪૦÷૧૬ ૨૫÷૧૬ ૩૫÷૧૫ ૫૨÷૧૬ ૩૦÷ ૯ ૫૭÷૧૬
 ૭૮÷૧૬ ૯૩÷૧૬ ૧૧૦÷૧૬ ૧૨૫÷૧૬ ૧૪૧÷૧૬ ૧૫૩÷૧૬

(૮) નીચે જણાવેલા રૂપિયાના આના કરો.

રૂ. આ.	રૂ. આ.	રૂ. આ.	રૂ. આ.	આ.	રૂ. આ.	આ.
૬=	૨=	૩=	૨ ૬=	૭	૭=	
૯=	૮=	૫=	૩ ૪=	૯	૨=	
૭=	૧૦=	૪=	૪ ૫=	૧૦	૮=	

(૯) નીચે જણાવેલી સંખ્યાઓ આના છે તેના રૂપિયા કરો.

૪૮	૮૦	૧૧૨	૧૪૪	૩૨	૯૬	૧૨૮	૧૬૦
૬૪	૩૨	૫૦	૨૦	૨૪	૩૦	૩૫	૪૦
૪૪	૫૫	૬૨	૬૯	૭૩	૭૫	૮૩	૯૯
૧૧૫	૧૨૦	૧૩૦	૧૩૭	૧૪૦	૧૪૫	૧૫૦	૧૬૫

દાખલા ૫૩. બ.

(૧) એક મજુર રોજ છ આના કમાય છે. તો ૧૬ મજુરો કેટલા આના કમાશે ? તે સઘળા આનાના રૂપિયા કેટલા થશે ?

(૨) રોજ ૧૬ દોઢિયાં ખરચ તો કેટલા દિવસમાં ૬૪ દોઢિયાં પુરાં થઈ જશે ?

(૩) ૧૪૪ આણસની કેરી સોલ માણસોમાં સરખે ભાગે વહેંચી આપો તો દરેક માણસને શું મળશે ? જો દરેક કેરીની કિંમત એક આનો હોય તો એ સઘળી કેરીઓ પછવાડે શું ખરચ થશે ?

(૪) ૧૨૪ કાડી છે. દર ૧૬ કાડીનો અંકક ઢગલો કરો તો બધા મળી કેટલા ઢગલા થાય ? બાકી કેટલી કાડી રહે ?

(૫) એક દશ રૂપિયાની નોટ વટાવી કેટલા માણસોને સરખે ભાગે આપો તો દરેક માણસને ૧૬ આના મળે ?

(૬) એક માણસે ૩ રૂપિયા ૧૨ આના પોતાના ચાકરોમાં સરખે ભાગે આપ્યા દરેક ચાકરને પાંચ આના મળ્યા ત્યારે બધા મળી કેટલા ચાકરો હશે ?

(૭) એક ઢેકાણે ચાર ચાર નારંગીના ૧૨ ઢગલા છે. હવે એ સઘળી નારંગી એકઠી કરી ચોલ સોલનો ઢગલો કરશો તો કેટલા ઢગલા થશે ?

(૮) ૬ રૂ. ૪ આના કરી દશ માણસોને સરખે ભાગે આપો તો દરેકને શું મળશે ?

(૯) ૧૬ મજુર છે. દરેક મજુરને ૭ આના આપવા છે તો બધા મળી કેટલા રૂપિયા જોઈશે ?

(૧૦) ૧૫૫ ચીઝના ૧૬ સરખા ભાગ કરતાં બાકી શું વધશે ?

(૧૧) ૯ રૂ. ૬ આનાના આના કરો તે કેટલાં માણસોમાં વહેંચશો તો દરેકને એક રૂપિયામાં એક આનો આછો મળશે ?

(૧૨) ૮૯ દોઢિયાં છે. ચોછામાં ચોછાં કેટલા દોઢિયાં વધારે હોય તો ૧૬ માણસને સરખે ભાગે વહેંચી શકાય ?

[સૂચના :—આ જાતના બીજા મોઢેના દાખલા બનાવી પુઠવા]

પાઠ ૫૪.

કોઈ પણ સંખ્યામાં ૧૭, ૧૮ કે ૧૯ મોટેથી કેમ ઉમેરવા કે બાદ કરવા તે કહેા.

૧૨૫ એમાં ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ ઉમેરો. ૨૫૭ એમાંથી ૧૭, ૧૮ અને ૧૯ બાદ કરો.

$૧૭ \times ૬ = ૧૦૨$. એમાંથી ભાગાકાર કેટલા કદી શકશે ?

દાખલા ૫૪.

(૧)

$૧૭+૧૭=૩૪$	$૧૮+૧૮=૩૬$	$૧૯+૧૯=૩૮$
$૩૮+૧૭=૫૫$	$૩૬+૧૮=૫૪$	$૩૮+૧૯=૫૭$
જવાબ ૧૭૦ સુધી.	જવાબ ૧૮૦ સુધી.	જવાબ ૧૯૦ સુધી.

(૨)

$૧૭૦-૧૭=૧૫૩$	$૧૮૦-૧૮=૧૬૨$	$૧૯૦-૧૯=૧૭૧$
$૧૫૩-૧૭=૧૩૬$	$૧૬૨-૧૮=૧૪૪$	$૧૭૧-૧૯=૧૫૨$
જવાબ ૦ સુધી.	જવાબ ૦ સુધી.	જવાબ ૦ સુધી.

(૩)

$૧૭ \times ૧=૧૭$	$૧ \times ૧૭=૧૭$	$૧૭ \div ૧=૧૭$	$૧૭ \div ૧૭=૧$
$૧૭ \times ૨=૩૪$	$૨ \times ૧૭=૩૪$	$૩૪ \div ૨=૧૭$	$૩૪ \div ૧૭=૨$
૧૭×૧૦ સુધી.	૧૦×૧૭ સુધી.	$૧૭૦ \div ૧૦$ સુધી.	$૧૭૦ \div ૧૭$ સુધી.

(૪) દાખલા ત્રીજાના પેદલા એ પાડા ચઢ ઉતર મોટેથી બાંધો. તથા સઘળા લખી લાવો.

(૫) દાખલા ત્રીજા પ્રમાણે ૧૮×૧ થી ૧૮×૧૦ સુધી તથા ૧૮×૧ થી ૧૯×૧૦ સુધી દરેકના ચાર પાડા લખો. તથા તેમાંથી પેદલા બંધે મોટે કરો.

(૬)

૧૭×૫	૧૮×૪	૧૯×૩	૧૭×૨	૧૮×૧	૧૯×૨
૧૯×૪	૧૭×૬	૧૮×૫	૧૯×૬	૧૭×૪	૧૭×૮
૧૭×૯	૧૮×૨	૧૭×૫	૧૭×૮	૧૭×૭	૧૮×૬
૧૯×૯	૧૮×૮	૧૯×૮	૧૮×૧૦	૧૯×૭	૧૮×૯
૧૮×૬	૧૯×૧૦	૧૮×૭	૧૭×૧૦	૧૮×૩	૧૮×૧૦

(૭)

૬૦÷૧૮ ૫૧÷૧૭ ૩૬÷૧૮ ૫૭÷૧૬ ૧૦૮÷૧૮ ૬૮÷૧૭
૫૪÷૧૮ ૮૫÷૧૭ ૧૨૬÷૧૮ ૧૦૨÷૧૭ ૭૬÷૧૬ ૧૩૬÷૧૭
૧૭૧÷૧૬ ૧૫૩÷૧૭ ૬૫÷૧૬ ૧૪૪÷૧૮ ૩૪÷૧૭ ૧૧૬÷૧૭
૭૨÷૧૮ ૩૮÷૧૬ ૧૦૮÷૧૮ ૧૫૨÷૧૬ ૧૨૬÷૧૮ ૧૩૩÷૧૬

(૮)

૧૮×૫+૧૭ ૧૭×૪+૧૪ ૬×૩+૧૩ ૧૮×૬+૧૧ ૧૬× ૬+૧૨
૧૭×૭+૧૦ ૧૮×૮+૧૩ ૧૬×૬+૧૫ ૧૮×૬+૧૭ ૧૬×૧૦+૧૦

(૯) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર અને શેષ કહો.

૪૦÷૧૬ ૪૫÷૧૭ ૬૨÷૧૮ ૭૦÷૧૬ ૮૫÷૧૮ ૧૨૦÷૧૬ ૧૪૦÷૧૮

પાઠ પપ.

વીશ એટલે કેટલા દશક? એ દશક એ વખત લો તો કેટલા થાય? ત્યારે ૨૦×૨ શું?

૨×૧=૨ નો પાઠે ૨×૧૦ સુધી બોલો ને તે પરથી ૨૦×૧ નો પાઠે ૨૦×૧૦ સુધી ભેડી બોલી દેખાડો. ભે ૨×૫=૧૦ તો ૨ દશક પાંચ વખત તે કેટલા થયા?

આપણે ત્યાં સોનાનો સિકંદ્રા 'સોવરેન' કરી ચાલે છે, તેના રૂપિયા કેટલા?

હવે એજ 'સોવરેન' વેલાનમાં ચાલે છે તેના વીશ ન્હાના સિક્કા છે. તે દરેકનું નામ શીલીંગ. કેટલી શીલીંગનો એક સોવરેન? એક શીલીંગની પેન્સ કેટલી?

૨૦×૫=૧૦૦ તો ૧૦ શીલીંગના સોવરેન કેટલા? ૫ સોવરેનને ૮ શીલીંગની શીલીંગ કેટલી?

દાખલા પપ. ૬.

(૧)

૨૦+૨૦=૪૦

૨૦૦-૨૦=૧૮૦

૪૦+૨૦=

૧૮૦-૨૦=

જવાબ ૨૦૦ સુધી.

જવાબ ૦ સુધી.

(૨)

$૨૦ \times ૧ = ૨૦$ $૧ \times ૨૦ = ૨૦$ $૨૦ \div ૧ = ૨૦$ $૨૦ \div ૨૦ = ૧$
 $૨૦ \times ૨ =$ $૨ \times ૨૦ =$ $૪૦ \div ૨ =$ $૪૦ \div ૨૦ =$
 ૨૦×૧૦ સુધી. ૧૦×૨૦ સુધી. $૨૦૦ \div ૧૦$ સુધી. $૨૦૦ \div ૨૦$ સુધી.

(૩) બીજા દાખલાના પેદલા બે પાડા ચદ ઉતર મોઢે બોલો.
તથા ચારે લખી લાવો.

(૪)

૨૦×૭ ૨૦×૯ ૨૦×૬ ૨૦×૪ ૨૦×૩ ૨૦×૫
 ૨૦×૧ ૨૦×૧૦ ૨૦×૮ ૨૦×૨ ૭×૨૦ ૯×૨૦
 ૫×૨૦ ૮×૨૦ ૩×૨૦ ૧×૨૦ ૬×૨૦ ૪×૨૦

(૫)

$૬૦ \div ૨૦$ $૮૦ \div ૨૦$ $૧૪૦ \div ૨૦$ $૧૮૦ \div ૨૦$ $૪૦ \div ૨૦$ $૧૦૦ \div ૨૦$
 $૧૨૦ \div ૨૦$ $૧૬૦ \div ૨૦$ $૨૦૦ \div ૨૦$ $૨૦૦ \div ૧૦$ $૧૦૦ \div ૫$ $૬૦ \div ૩$

(૬) નીચેની સંખ્યાના ભાગાકાર તથા શેષ કહો.

$૨૭ \div ૨૦$ $૩૫ \div ૨૦$ $૪૩ \div ૨૦$ $૫૭ \div ૨૦$ $૬૯ \div ૨૦$ $૭૭ \div ૨૦$ $૮૬ \div ૨૦$
 $૯૯ \div ૨૦$ $૧૧૬ \div ૨૦$ $૧૩૩ \div ૩૦$ $૧૫૦ \div ૨૦$ $૧૫૯ \div ૨૦$ $૧૬૭ \div ૨૦$ $૧૯૨ \div ૨૦$

(૭) નીચેની શીલીંગના સોવરેન કરો.

૨૪ ૩૮ ૪૫ ૫૬ ૬૫ ૭૩ ૮૨ ૯૩ ૧૦૩ ૧૧૧ ૧૩૦.

(૮) નીચેના સોવરેન, શીલીંગની શીલીંગ કરો.

ષો. શી. શીલીંગ. ષો. શી. શીલીંગ ષો. શી. શીલીંગ
 ૩ ૫ = ૯ ૧ = ૭ ૧૨ =
 ૪ ૬ = ૫ ૩ = ૮ ૧૫ =
 ૮ ૧૦ = ૬ ૨ = ૯ ૧૯ =

દાખલા ૫૫ ખ.

(૧) એક આનાના વીસ કાગળ મલે તો આઠ આનાના કટલાં ?

(૨) વીશ વીશ ચીજના દગલા કરતાં પાંચ દગલા થયા ને
૧૭ ચીજ બાકી રહી ત્યારે કેટલી ચીજ બધી મળી હશે ?

(૩) રૂ. ૨૦x૭ એટલે કેટલા રૂપિયા ? એ રૂપિયામાંથી દશ
દશ રૂપિયાની નોટ લીધી હોય તો કેટલી લેવાશે ?

(૪) ૨૦x૫ એમાં કેટલા દશક સમાય છે ?

(૫) ૪ સાવરેનની શીલીંગ કરી ૧૦ માણસોને સરખે ભાગે આપો તો દરેકને શું મળશે ?

(૬) રોજ વીશ લીટી કવિતા મોઢે થાય તો એક અઠવાડિયામાં કેટલી થાય ?

(૭) ૧૪૦ સીપાઇઓને કેટલી ટુકડીમાં ગોઠવો તો દરેકમાં વીશ ઊભા રહે ?

(૮) અધમણના ૨૦ શેર તો ૧૦૦ શેરના કેટલા અધમણ થાય ?

(૯) દશ દશ પેરના દશ ઢગલા છે એ સઘળાં પેરના વીશ વીશના ઢગલા કરો તો કેટલા થાય ?

(૧૦) ૧૪૫ રૂપિયા ૨૦ માણસમાં સરખે ભાગે વહેંચતાં દરેકને કેટલા રૂપિયા આવે ? બાકી શું રહે ?

(૧૧) ઉપલા દાખલામાં જે રૂપિયા રહ્યા તેના આના કેટલા આવે ? તે આના ૨૦ માણસોમાં વહેંચતાં દરેક માણસને શું આવે ?

(૧૨) ૪ સાવરેન ને ૧૦ શીલીંગ છે તે સઘળાની શીલીંગ કરી ૨૦ માણસોને સરખે ભાગે વહેંચ્યા તો દરેકને કેટલી શીલીંગ મળશે ? બાકી કેટલી શીલીંગ રહેશે ? એ બાકી રહેલી શીલીંગની પેન્સ કરી એજ-માણસોને વહેંચી આપો તો દરેકને કેટલી પેન્સ મળશે ?

દાખલા ૫૫ ગ. (પૂનરાવર્તન).

(૧)

૧૨X ૬	૧૫X ૫	૧૬X ૭	૧૮X ૬	૧૯X ૩	૧૮X ૪
૧૩X ૭	૧૮X ૮	૧૨X ૮	૧૫X ૭	૧૬X ૯	૧૨X ૮
૧૯X ૩	૧૭X ૭	૧૯X ૭	૧૭X ૮	૧૯X ૯	૧૩X ૮
૧૨X ૧	૧૯X ૮	૧૨X ૯	૨૦X ૫	૧૨X ૭	૧૪X ૭
૧૭X ૫	૯X૧૯	૫X૧૩	૧૪X ૭	૭X૧૩	૩X૧૮
૧૨X ૯	૮X૧૨	૧૭X ૫	૧૩X ૯	૧૭X ૬	૧૮X ૮
૧૫X ૫	૧૬X ૯	૧૫X ૭	૧૬X ૯	૧૫X ૯	૯X૧૭
૧૭X ૨	૫X૧૪	૭X૧૫	૯X૧૬	૧૦X૧૭	૨X૧૩
૧૩X ૫	૧૩X ૯	૧૪X ૬	૧૯X ૫	૧૯X ૫	૧૩X ૯
૧૨X ૬	૧૬X ૮	૯X૧૩	૮X૧૪	૯X૧૯	૧૦X૧૨
૧૩X ૯	૧૨X ૩	૪X૧૪	૬X૧૬	૧૮X ૯	૧૭X ૭

(૨)

૨૪ ÷ ૪	૩૨ ÷ ૮	૪૦ ÷ ૧૦	૪૮ ÷ ૪	૫૨ ÷ ૪
૧૦૨ ÷ ૭	૫૭ ÷ ૧૯	૧૩૬ ÷ ૮	૯૫ ÷ ૫	૧૦૨ ÷ ૬
૫૧ ÷ ૩	૧૨૬ ÷ ૧૮	૮૫ ÷ ૧૭	૧૩૩ ÷ ૧૯	૧૮૦ ÷ ૯
૯૦ ÷ ૧૮	૫૭ ÷ ૧૯	૭૮ ÷ ૧૩	૧૦૮ ÷ ૧૨	૯૧ ÷ ૧૩
૮૦ ÷ ૫	૧૧૯ ÷ ૭	૧૬૨ ÷ ૧૮	૩૬ ÷ ૬	૩૬ ÷ ૧૮
૭૬ ÷ ૪	૯૧ ÷ ૧૩	૧૩૬ ÷ ૧૭	૧૦૪ ÷ ૮	૧૭૦ ÷ ૧૦
૧૫૩ ÷ ૧૭	૩૬ ÷ ૨	૧૦૮ ÷ ૧૬	૧૦૫ ÷ ૭	૧૩૫ ÷ ૧૫
૬૬ ÷ ૧૧	૭૨ ÷ ૬	૯૬ ÷ ૬	૯૪ ÷ ૧૨	૯૬ ÷ ૮
૬૫ ÷ ૫	૭૮ ÷ ૬	૮૦ ÷ ૫	૧૧૪ ÷ ૬	૧૧૯ ÷ ૧૭
૧૪૪ ÷ ૮	૧૦૦ ÷ ૫	૮૦ ÷ ૨૦	૮૫ ÷ ૫	૧૧૨ ÷ ૧૪
૧૪૪ ÷ ૯	૧૨૮ ÷ ૮	૩૬ ÷ ૧૨	૧૩૩ ÷ ૭	૨૦૦ ÷ ૨૦
૧૩૦ ÷ ૧૩	૧૬૦ ÷ ૧૦	૧૦૦ ÷ ૧૦	૧૨૬ ÷ ૧૮	૧૨૦ ÷ ૧૫
૯૮ ÷ ૩	૧૦૪ ÷ ૮	૧૧૭ ÷ ૧૩	૨૬ ÷ ૨	૧૯૯ ÷ ૧૯

(૩)

૧૩X૭-૪X+૫૯+૧૨+૧૬-૯-૬-૩

૧૯X૯-૨૦X૫+૪+૧૫+૬+૪-૨૦-૧૨-૮-૧૫+૬+૪

૧૬X૯-૧૦X૪+૬+૨૭+૧૩-૯-૮-૭-૬-૫-૧-૧૧-૧૦

૧૭X૮-૧૦÷૯-૨X૯૫-૪+૬-૭-૩-૫+૪-૨+૩

(૪) નીચેની દરેક સંખ્યા કઇ કઇ બે સંખ્યાઓના ગુણાકારથી થાય છે તે કહો.

૨૨. ૨૪. ૨૮. ૩૩. ૨૬. ૫૧. ૩૬. ૪૪. ૪૮. ૧૩૫.
 ૩૦. ૩૨. ૪૫. ૩૪. ૫૪. ૩૮. ૬૦. ૧૦૮. ૧૦૪. ૧૪૪.
 ૧૬૦. ૯૦. ૭૬. ૫૭. ૧૦૮. ૧૪૦. ૬૨૬. ૧૭૧. ૧૫૨. ૧૫૦.
 ૧૨૮. ૬૮. ૧૧૯. ૮૫. ૧૭૦. ૭૭. ૧૦૨. ૯૯. ૨૦૦. ૧૦૦.

[સૂચના:—આ પ્રકરણમાં જે પ્રમાણે પાડા શિખવવાની રીત વાપરી છે તે પ્રમાણે ઘટિત નજ્જાય ત્યારે શિક્ષકે ૨૦x૧ થી ૪૦x૧ સુધીના પાડા વિધાર્થીને શિખવવા].

પ્રકરણ ૧૩:

(બે અંકી સંખ્યાના એક અંકી કે બે અંકી સંખ્યા
વતે ગુણાકાર.)

પાઠ ૫૬.

૬ ચીજ ચાર વખત લો તો કેટલી થાય ? ૨૪ એકમ કે ૨૪ દશક ?

બે દશક બે વખત લો તો શું થાય ? પાંચ દશક ત્રણ વખત લો તો કેટલા દશક થાય ? ૧૫ દશકમાં સો કેટલા ?

છ દશક સાત વખત લો તો જવાબ કેટલા દશક આવે ?

પાંચ એકા પાંચનો પાંચ બેગ્રી જાઓ ને તેપરથી પાંચ દશક એક વખત લો તો શું આવે ? પાંચ દશક બે વખત લો તો શું આવે ? એમ ૫ દશક ૧૦ વખત લો તો શું આવે તે શોધી કાઢો.

દાખલા ૫૬.

(૧)

$૨ \times ૧ = ૨$	$૨ \times ૧ =$	$૩ \times ૧ = ૩$	$૩ \times ૧ =$
$૨ \times ૨ =$	$૨ \times ૨ =$	$૩ \times ૨ =$	$૩ \times ૨ =$
૨×૧૦ સુધી.	૨×૧૦ સુધી.	૩×૧૦ સુધી.	૩×૧૦ સુધી.
$૪ \times ૧ = ૪$	$૪ \times ૧ =$	$૫ \times ૧ = ૫$	$૫ \times ૧ =$
$૪ \times ૨ = ૮$	$૪ \times ૨ =$	$૫ \times ૨ =$	$૫ \times ૨ =$
૪×૧૦ સુધી.	૪×૧૦ સુધી.	૫×૧૦ સુધી.	૫×૧૦ સુધી.

(૨) એજ પ્રમાણે ૬×૧ થી ૬×૧૦ સુધી, ૭×૧ થી ૭×૧૦ સુધી, ૮×૧ થી ૮×૧૦ સુધી અને ૯×૧ થી ૯×૧૦ સુધીના પાઠ બેગ્રી જાઓ.

(૩)

૩ દશક ૩ વખત=	દશક	૮ દશક ૬ વખત=	દશક
૬ દશક ૫ „ =	„	૫ „ ૭ „ =	„
૭ „ ૪ „ =	„	૯ „ ૮ „ =	„
૨ „ ૭ „ =	„	૪ „ ૯ „ =	„

(૪)

૨૦X ૫	૩૦X ૬	૪૦X ૩	૫૦X ૫	૬૦X ૭
૩૦X ૮	૮૦X ૭	૯૦X ૮	૬૦X ૮	૭૦X ૫
૧૦૦÷ ૫	૨૦૦÷૨૦	૩૦૦÷૬૦	૭૦૦÷૭૦	૮૦૦÷૩૦૦
૨૦૦÷ ૫	૨૮૦÷૪૦	૩૫૦÷૫૦	૩૬૦÷ ૯	૩૬૦÷ ૬
૭૦X ૨	૨૦X ૯	૯૦X ૯	૮૦X ૮	૧૫૦÷ ૫
૧૮૦÷૬૦	૫૪૦÷૬૦	૩૫૦÷ ૫		

પાઠ પાઠ.

એક માણસ રોજ ત્રણ દશક અને બે એકમ રૂપિયા કમાય છે. તો ત્રણ દિવસમાં તે શું કમાશે? (૩X૩=૯ દશક ને ૩X૨=૬ એકમ.)

૩૨X૪ એ ગુણાકારમાં કેટલા દશક ને કેટલી એકમ કેટલી વખત લેવા કહ્યાં છે?

	દશક	એકમ		દશક	એકમ
	૩	૨		૩	૭
X૩=	૯	૬	X૪=	૧૨	૨૮
			=	૧૪	૮

૩૬X૪ તો ગુણાકાર એજ પ્રમાણે ખાતા પાડી કરો. ૬ એકમ ૪ વખત લેો તો શું આવશે? ૨૪ એકમમાં દશક કેટલા? ૩ દશક ૪ વખત લેો તો કેટલા દશક? ૧૨ દશક ને એકમમાંથી મળેલા બે દશક મળી કેટલા દશક થયા? ૧૪ દશકમાં સો કેટલા? ત્યારે જવાબ શું?

૫૩X૮ એ ગુણાકાર ઉપર દેખાડ્યા પ્રમાણે ખાતા પાડી કરી દેખાડો.

૬૫X૯ એ દાખલો મોઢેથી ચાલી કરી બતાવો.

૬૫

X ૯ [બોલવામાં :-નવ પચાં પીસતાલીસીઆ પાંચ,
— વઢી ચાર, નવે છગ ચોપન ને ચાર અઠાવન.]

૫૮૫

ઉપલા દાખલામાં નવ પચાં પીસતાલીસ એમાં તમે એકમનો એકમે ગુણાકાર કર્યો કે દશકે ? ૪૫ શુ ? ૪૫ માં દશક કેટલા ? એ ૪ દશકનું શું કરશે ? છ નવાં ચોપન એમાં એકમનો એકમે ગુણાકાર છે કે ? ૬X૯=૫૪ એ શું આવ્યા ? ૫૪ માં ૪ કેમ ઉમેર્યા ? જવાબ શું ?

દાખલા ૫૭. ક.

(૧)

૪૦ X ૩ + ૪ X ૩ =
૩૦ X ૨ + ૧ X ૨ =
૫૦ X ૪ + ૫ X ૪ =
૩૦ X ૫ + ૭ X ૫ =
૨૦ X ૬ + ૯ X ૬ =
૩૦ X ૮ + ૭ X ૮ =
૨૦ X ૬ + ૨ X ૬ =
૪૦ X ૭ + ૯ X ૭ =
૩૦ X ૩ + ૬ X ૩ =
૫૦ X ૪ + ૭ X ૪ =

એ પરથી ૪૪ X ૩ =
,, ૩૬ X ૨ =
,, ૫૫ X ૪ =
,, ૩૭ X ૫ =
,, ૨૯ X ૬ =
,, ૩૭ X ૮ =
,, ૨૨ X ૬ =
,, ૪૯ X ૭ =
,, ૩૬ X ૩ =
,, ૫૭ X ૪ =

દાખલા ૫૭. ખ. (સખીત).

(૧) નીચેની સંખ્યાઓના ગુણાકાર કરો.

૨૬X૨	૩૩X૩	૪૨X૨	૫૧X૪	૬૨X૩	૭૧X૪	૭૪X૨
૭૦X૪	૮૧X૫	૯૨X૪	૯૭X૧	૯૧X૫	૯૩X૩	૧૦૦X૪
૨૬X૭	૨૮X૮	૩૨X૯	૩૫X૮	૪૭X૯	૫૭X૬	૬૯X૮
૭૫X૮	૮૪X૯	૯૯X૯	૯૩X૮	૯૨X૭	૯૮X૭	૬૩X૬
૭૭X૭	૮૩X૫	૭૧X૯	૭૨X૬	૫૯X૯	૭૭X૭	૮૮X૮
૪૦X૬	૪૨X૯	૭૯X૭	૬૩X૮	૭૫X૯	૬૬X૬	૭૨X૭

(૨)

૨૮X૯+૩૫X૪	૪૫X૫+૨૮X૭	૫૩X૯-૨૮X૭
૨૭X૩+૫૩X૫	૫૭X૭-૪૩X૩	૬૭X૭-૪૨X૫
૩૫X૪+૨૮X૬	૬૩X૫-૪૭X૩	૫૩X૬-૨૮X૭
૫૩X૯+૪૨X૭	૭૭X૮-૫૫X૯	૬૩X૯+૪૨X૬
૯૨X૯-૮૩X૪	૮૫X૩+૮૭X૮	૮૮X૯-૭૨X૭
૫૩X૩+૬૫X૬+૭૭X૭	૨૫X૯+૪૬X૬+૫૩X૮	
૫૭X૭-૬૭X૯+૬૩X૮	૨૬X૯-૮૨X૫+૯૧X૯	
૨૨X૯-૩૫X૮+૪૨X૬	૨૭X૭+૩૭X૬-૨૩X૮	
૪૨X૭+૫૮X૬-૬૦X૫	૪૨X૩+૨૧X૯+૩૨X૩	
૬૫X૮-૭૨X૯+૮૩X૬	૭૨X૭-૭૨X૯+૮૨X૮	

(૩) સાત બાઇઆને દરેકને ૫૭ રૂપિયા વારસો મળ્યો તો આખો વારસો શું હશે ?

(૪) નવ વખત ૯૯ લખી તેનો સરવાળો કયો હોય તો જવાબ શું આવશે તે ગુણાકાર વતે શોધી કાઢો.

(૫) એક માણસને દર મહિને ૭૦ રૂપિયા ખર્ચ થાય છે, તો સાત મહિનાનો તેનો ખર્ચ શું હશે ?

(૬) એક આગગાડી દર કલાકના ૪૫ માઇલની ઝડપે ચાલે છે તો આઠ કલાકમાં કેટલા માઇલ ચાલી શકશે ?

(૭) બે છોકરાઓ દરેક પાસે ૬૭ કાડી છે. બીજા ત્રણ છોકરામાંના દરેક પાસે ૭૭ કાડીઓ છે. સઘળી કાડી એકઠી કરે તો કેટલી થાય ?

(૮) એક માણસની એક વર્ષની આવક ૯૮૭ રૂપિયા છે. તેનો પેહલા ત્રણ મહિનાનો ખર્ચ દર મહિને ૫૩ રૂપિયા છે. બીજા ચાર મહિનાનો ખર્ચ દર મહિને ૪૮ રૂપિયા છે. તથા બાકીના પાંચ મહિના દર મહિને ૫૦ રૂપિયા ખર્ચ છે, ત્યારે વર્ષને છેડે તેની પાસે શું રહેશે ?

(૯) એક ઇજનેર દર મહિને ૩૧૪ રૂપિયા કમાય છે. તેનો ખર્ચ દર મહિને ૩૨૭૩ છે, તો નવ મહિનાને છેડે તેની પાસે કેટલા રૂપિયા બચ્યા હશે ?

(૧૦) એક આગગાડીમાં ૯ ડબ્બા નેડેલા છે. દરેક ડબ્બામાં ૬૮ માણસો છે. ત્યારે આખી ગાડીમાં કેટલાં માણસો બેઠાં હશે ?

(૧૧) એક વર્ગમાં ૪૭ છોકરા છે. દરેક છોકરા પાસે આઠ ચોપડી છે. તે વર્ગમાં બધી મળી ચોપડી કેટલી હશે ?

(૧૨) એક રૂપિયાના ૬૪ દોદિઆં તે નવ રૂપિયાના કેટલાં ?

(૧૩) સાત કોથળી છે. દરેક કોથળીમાં નવ રૂપિયાના દોદિઆં છે. અંકેક રૂપિયાના ૬૪ દોદિઆં તે બધી કોથળી મળી કેટલાં દોદિઆં હશે ?

(૧૪) એક કબરના સાત ખાનાં છે. દરેક ખાનામાં ૬૫ ચોપડી છે, તે આખી કબાટમાં કેટલી ચોપડી હશે ?

(૧૫) ૮૮×૯ અને ૯૩×૮ એ બે સંખ્યાઓમાં મોટી કય ? અને કેટલી મોટી તે શોધી કાઢો.

પાઠ ૫૮.

બે પાટ ને ત્રણ સળી ત્રણ વખત લો તે કેટલા પાટ ને કેટલી સળી થય ?

બે શતક ને ત્રણ દશક ત્રણ વખત લો તે કેટલા શતક ને કેટલા દશક થયા ?

ચાર દશક છ વખત લો કેટલા દશક થાય ? ૨૪ દશકમાં દશક કેટલા ?

૧ શતક ને ચાર દશક છ વખત લો તે ચાર શતક ને ચોવીશ શતક થાય તે તે બધા મળી કેટલા શતક ને કેટલા દશક કેહવાય ?

ત્રણ શતક ને પાંચ દશક ત્રણ વખત લો તે જવાબ શું આવે ?

બે શતક, ચાર દશક ને બે એકમ ચાર વખત લો તે શું આવે ? આઠ શતક, ૧૬ દશક ને આઠ એકમ એટલે બધા મળી કેટલા શતક, દશક ને એકમ ?

૩૦૨×૨ અને ૩૫૬×૭ નો ગુણાકાર નીચે આપ્યો છે તે તપાસો.

શતક	દશક	એકમ
૩	૦	૨
×		૨
=	૬	૦ ૪ જવાબ.

શતક	દશક	એકમ
૩	૫	૬
×		૭
=	૨૧	૩૫ ૪૨
=	૨૧	૩૯ ૨
=	૨૪	૯ ૨ જવાબ.

૩૫૬×૭ એ દાખલો બોલીને કરી સંભળાવો.
[સાત છંગ બેતાલીસીએ બે વદી ૪, સાત પંચા પાંત્રીસ ને ચાર ઓગણચાળીસ વદી ત્રણ, સાત ત્રી એકવીસ ને ત્રણ ૨૪. જવાબ બે હજાર ચારસો બાણ].

એ દાખલામાં બેતાળીસમાંથી વદી ૪ લીધી તે શું? તે વદી ૩૫ માં શા માટે ઉમેરી? ૩૯ ની વદી ૩ ક્યાં ઉમેરશે ને શા માટે? ઉપર દેખાડ્યું છે તેમ ખાના પાડી ૭૦૩×૮ એ દાખલો કરી બતાવો.

દાખલા પ૮. (મોટેના.)

(૧)

શતક	દશક		શતક	દશક	એકમ		
૨	૩	×	૩	૨	૪	×	૨
૪	૨	×	૫	૩	૬	×	૩
૫	૦	×	૬	૫	૦	×	૪
૬	૧	×	૯	૬	૦	×	૭

દાખલા પ૮. (લખીત.)

(૧) નીચે આપેલા ગુણાકાર કરો.

૧૨૩×૩	૨૪૨×૪	૨૧૧×૫	૩૨૨×૪	૬૦૧×૫	૭૧૧×૮
૨૫૪×૪	૩૪૭×૬	૪૦૮×૭	૫૧૯×૩	૬૦૨×૨	૭૧૭×૯
૧૬૮×૫	૩૦૯×૪	૫૬૮×૮	૬૦૯×૭	૭૧૩×૩	૮૧૫×૮
૯૯૯×૯	૮૮૦×૮	૮૭૧×૪	૯૯૨×૬	૫૪૭×૭	૬૧૩×૯
૭૫૪×૪	૮૬૮×૯	૭૦૫×૭	૮૦૦×૯	૯૦૩×૩	૬૦૫×૯
૧૨૩×૪×૩.૨૬૪×૪×૫.૧૨૮×૨×૩.૨૭૭×૫×૬.૩૧૧×૨×૭.૪૧૮×૩×૯.					

(૨)

૧૧૨X૩-૯૮X૪	૧૫X૭+૧૪૩X૮	૨૫૩X૯-૩૪૩X૪
૫૬૭X૮-૪૧૩X૫	૬૧૭X૯-૭૧૫X૫	૯૦૧X૩+૭૧૮X૯
૧૨૭X૯+૨૬૩X૭	૪૦૧X૮-૩૧૭X૭	૮૧૫X૮-૬૨૫X૭
૫૪૧X૭+૬૫૩X૮	૭૭૭X૯-૮૮૮X૬	૯૯૯X૯-૮૮૮X૮
૧૨૨X૩X૪X૫	૨૬૩X૨X૩X૪	૩૧૭X૩X૪X૫X૬

(૩)

ઉપરના પાઠમાં સમજાવ્યું છે તે પ્રમાણે શતક એકમના પાના પાડી નીચેના દાખલા કરો.

૬૭૮X૭. ૫૦૯X૮. ૪૭૮X૫. ૬૭૦X૯.

(૪) એક કામપર ૪૯૮ મજૂરો કામે લાગ્યાં છે. તેમને દરેકને મહિને નવ રૂપિયા મજૂરી મળે છે, ત્યારે આખા મહિનાની સંખ્યા મળી શું મજૂરી આપવી પડતી હશે ?

(૫) એક ટાંકીમાં દર કલાકે ૧૬૪ ગેલન પાણી એક નળ વતે ભરાય છે, તો સાત કલાકમાં તે ટાંકીમાં કેટલું પાણી ભરાશે ?

(૬) એક રૂપિયાની ૧૯૨ પૈ તો આઠ રૂપિયાની પૈ કેટલી ?

(૭) એક પાઉંડની ૨૪૦ પેન્સ તો છ પાઉંડની પેન્સ કેટલી થશે ?

(૮) એક પેટીમાં આઠ કાથળાં છે. દરેક કાથળાંમાં ૬૫૪ રૂપિયા છે. તો આખી પેટીમાં કેટલી રૂપિયા ?

(૯) એક ચાપડીના ૧૫૪ પાના છે. દરેક પાને નવ નવ લીટી છે તો બધી મળી લીટી કેટલી ?

પાઠ પદ.

પાંચ ચીજ એ વખત લો. બીજી પાંચ ચીજ દશ વખત લો. તો બધી મળી કેટલી વખત પાંચ ચીજ લીધેલી કહેવાય ?

૫X૧૨ એને બદલે ૫X૨+૫X૧૦ લો તો જવાબ એકજ આવે કે જુદો ?

કાંઈ ચણુ સંખ્યા પંદર વખત લેવી હોય તો તેને પહેલાં પાંચ વખત લો. પછી તેજ સંખ્યા ૧૦ વખત લો તે બંનેનો સરવાળો કરો તો તે સંખ્યા ૧૫ વખત લીધેલી થઈ કે નહીં તે ૬X૧૫. એ દાખલો લઈ શોધી કાઢો.

૧૭x૬ તે કેટલા ? હવે ૭ ને ૬ વતે ગુણાકાર કરો ને તેમાં ૧૦ નો ૬ વતે ગુણાકાર કરી ઉમેરો તો જવાબ શું ?

કાંઈ પણ સંખ્યાને ૧૨ વતે ગુણવા હોય તો તે સંખ્યાને પેહલાં બે વતે ગુણી પછી તેજ સંખ્યાને ૧૦ વતે ગુણી બંને ગુણાકારનો સરવાળો કરશું તો તેજ જવાબ આવશે એમ ૮x૧૨ દાખલો લઈ સમજાવો.

૧૫ ને બારે ગુણવા છે. તમે તમારી સ્લેટપર ૧૫ તેની નીચે ૧૫ એમ બારે વખત લખી એ સંખ્યાનો સરવાળો કરો પછી ૧૫ ને ૨ વતે ગુણો ને ૧૫ ને ૧૦ વખત ગુણી એ બંને ગુણાકારનો સરવાળો કરો. જવાબ પેહલાંનો જોટલોજ છે કે ?

એક સંખ્યાને ૨૫ વતે ગુણવી છે તો પેહલાં તેને પાંચ વતે ગુણી પછી તેજ સંખ્યાને ૨૦ વતે ગુણો ને સરવાળો કરો તો જવાબ તેજ આવશે તે ૪x૨૫ ના દાખલાથી દેખાશે.

કાંઈ સંખ્યાનો ૪૭ વતે ગુણાકાર કરવો તો કયા બે ગુણાકાર કરી તેનો સરવાળો કરશો ?

નીચે કરેલો દાખલો તપાસો. ૩૪x૨૪.

$$(૧) ૩૪x૨૪ = ૩૪x૪ + ૩૪x ૨૦$$

$$= ૧૩૬ + ૬૮૦ = ૮૧૬.$$

એજ પ્રમાણે ૩૪x૩૪ એ દાખલો કરી બતાવો.

(૨) નીચેનો દાખલો તપાસો.

૩૪

x૧૪ [ચઉદ ચોક છપનીઓ છ, વદી ૫, ૧૪ ત્રી બેતાળીસ
ને પાંચ સુડતાળીસ.]

૪૭૬

તમને ૨૦x૧ સુધી પાડા આવડે છે એટલે વીશની અંદરની સંખ્યાવતે ગુણાકાર કરવો હોય તો છુટા સરવાળાથી કરવાની જરૂર નથી.

૩૪x૧૪ એ દાખલો એકમ ને દશકના છુટા ગુણાકારની રીતે કરી બતાવો.

(૩) ૫૬x૩૭ અને ૨૩૬x૫૩ એ દાખલો નીચે ટુંકમાં કર્યો છે તે તપાસો.

૫૬		૨૩૬	
X૩૭		X૫૩	
<hr/>		<hr/>	
૩૬૨	... (૫૬ X ૭)	૭૦૮	... ૨૩૬ X ૩
૧૬૮૦	... +(૫૬ X ૩૦)	૧૧૮૦૦	... +૨૩૬ X ૫૦
<hr/>		<hr/>	
૨૦૭૨	... =(૫૬ X ૩૭)	૧૨૫૦૮	... = ૨૩૬ X ૫૩

૬વેથી આ જાતના ગુણાકારના દાખલા ઉપલી રીતેજ કરજો.

દાખલા પદ ૬.

(૧)

૧૫X૧૦	૧૭X૩૦	૮X૨૦	૯X૪૦	૧૭X૩૦	૧૯X૨૦
૨૦X૨૦	૫X૩૦	૧૬X૪૦	૨૫X૪૦	૨૭X૫૦	૩૭X૩૦
૩૪X૩૦	૩૫X૨૦	૩૭X૫૦	૪૦X૬૦	૫૦X૭૦	૧૦૦X૫૦
૧૨૫X૧૦	૨૦૦X૨૦	૩૦૦X૩૦	૪૦૦X૧૦	૫૦૦X૧૦	૬૦૦X૨૦

(૨) એક સંખ્યાને નીચે આપેલી દરેક સંખ્યાએ ગુણવી છે તો કયું એકમ ને કયા દશકે ગુણી તે ગુણાકારોનો સરવાળો કરવો, તે કહો. [નમુનો :- ૧૫ વતે ગુણવા હોય તો તે સંખ્યાને પેઢલાં ૫ વતે ગુણો પછી તે સંખ્યાને ૧૦ વતે ગુણો એ બેનો સરવાળો કરો.]

૨૬.	૩૭.	૪૮.	૫૯.	૬૧.	૬૫.	૭૫.	૭૮.	૯૧.	૯૯.
૧૨.	૨૫.	૪૨.	૬૫.	૭૭.	૯૬.	૮૨.	૮૭.	૧૯.	૯૦.

(૩) $૩૬X૨૫ = ૩૬X૨૦ + ૩૬X૫$. એ નમુના પ્રમાણે નીચે આપેલા દાખલા કહી બતાવો. જવાબ કાઢવાની જરૂર નથી.

૧૪X૨૮	૧૭X૩૭	૫૮X૪૩	૬૫X૩૨	૭૫X૫૫	૭૭X૨૯
૨૨X૩૪	૩૪X૨૫	૪૭X૨૮	૪૯X૨૩	૫૧X૨૬	૫૭X૬૯
૧૩૭X૨૮	૨૩૫X૩૯	૩૪૭X૨૬	૪૦૧X૨૦	૫૬૮X૬૭	૯૯૧X૯૨

(૪) $૧૫X૫ + ૧૫X૩૦ = ૧૫X૩૫$. એ નમુના પ્રમાણે નીચેના દાખલાઓ કહો.

૧૭X૭ + ૧૭X૨૦ =	૨૫X૬ + ૨૫X૫૦ =
૩૩X૮ + ૩૩X૪૦ =	૪૯X૮ + ૪૯X૩૦ =
૬૭X૦ + ૬૭X૫૦ =	૪૫X૭ + ૪૫X૪૦ =
૯૮X૨ + ૯૮X૨૨ =	૫૦X૦ + ૫૦X૫૦ =
૪૫X૦ + ૪૫X૬૦ =	૭૩X૯ + ૭૩X૯૦ =
૧૨૫X૭ + ૧૨૫X૮૦ =	૨૨૩X૯ + ૨૨૩X૧૦ =
૩૬૭X૫ + ૩૬૭X૪૦ =	૫૭૮X૨ + ૫૭૮X૭૦ =

દાખલા પદ ખ. (લખીત).

(૧)

૩૫X૩૦	૫૬X૬૦	૮૮X૯૦	૯૯X૭૦	૧૫X૫૦	૪૭X૮૦
૨૮X૧૪	૩૮X૧૫	૪૨X૧૧	૪૮X૧૩	૫૭X૧૨	૬૦X૧૯
૬૫X૨૭	૬૮X૧૯	૭૭X૧૬	૮૦X૨૦	૮૫X૧૮	૯૯X૧૯
૧૨૩X૧૨	૨૩૭X૧૫	૧૫૮X૧૭	૩૩૩X૧૧	૪૫૬X૧૭	૧૨૮X૧૯
૨૩૪X૧૬	૩૪૮X૧૪	૪૪૧X૧૮	૫૬૭X૧૩	૬૭૮X૧૨	૭૦૭X૧૮
૩૩૭X૯૦	૪૦૮X૮૦	૫૧૨X૬૦	૭૮૯X૭૦	૯૧૩X૫૦	૧૩૫X૪૦

(૨)

૩૭X૨૫	૪૫X૨૯	૫૦X૩૧	૬૦X૩૫	૧૫X૪૧	૧૭X૪૩
૨૮X૩૯	૪૪X૪૫	૪૬X૩૯	૫૧X૪૨	૬૬X૫૦	૬૭X૫૭
૭૫X૫૩	૭૮X૪૭	૮૫X૪૨	૯૯X૪૮	૯૨X૪૩	૯૮X૫૮
૯૮X૭૨	૯૯X૯૭	૯૨X૯૯	૮૫X૯૩	૭૫X૮૮	૭૭X૯૭

(૩)

૩૧૭X૪૦	૬૧૮X૬૦	૯૧૨X૯૦	૮૦૫X૭૦	૭૦૦X૮૦	૯૦૧X૪૦
૧૨૫X૩૨	૨૦૭X૩૯	૩૧૫X૪૧	૪૧૮X૪૫	૩૬૭X૫૧	૪૭૮X૨૭
૨૭૧X૪૫	૩૫૮X૭૮	૪૫૬X૮૨	૫૧૭X૫૩	૬૭૮X૭૫	૭૭૮X૭૦
૩૭૪X૯૨	૪૯૮X૮૯	૫૨૭X૭૭	૬૨૩X૮૧	૭૯૮X૯૯	૮૮૧X૭૧
૫૭૬X૭૯	૭૫૧X૬૩	૮૧૨X૮૧	૯૯૯X૯૯	૮૮૮X૮૮	૭૭૨X૭૯
૧૩૪X૯૫	૯૭૮X૩૯	૭૬૧X૫૩	૮૧૨X૬૩	૯૧૭X૭૪	૮૫૭X૮૧
૨૩૬X૫૪+૩૩૫X૬૫-૪૧૩X૪૭. ૨૩૮X૯૮-૧૫૭X૫૫+૨૩૬X૬૯.					

દાખલા પદ ગ. (લખીત).

(૧) એક રૂપિઆના ૧૬ આના તો ૮૭૫ રૂપિઆના કેટલા આના થશે ?

(૨) એક આનાની ૧૨ પૈ તો ૫૮૭ આનાની કેટલી પૈ થશે ?

(૩) ૧૭૮ રૂપિઆના આના કરો. જેટલા આના આવે તેની પૈ કરો.

(૪) ઉપરના દાખલાની રીતે ૫૭ રૂપિઆની પૈ કરો.

(૫) એક પુટના ૧૨ ઇંચ થાય છે, એક ઘર ૧૨૭ ફીટ લાંબું છે. તો તે કેટલા ઇંચ લાંબું હશે ?

(૬) એક પાઉંડની વીશ શીલીંગ થાય છે તો ૬૧૭ પાઉંડની કેટલી શીલીંગ ?

(૭) એક શીલીંગની ૧૨ પેન્સ તો ૨૩૮ શીલીંગની કેટલી ?

(૮) ૧૭૫ પાઉંડની શીલીંગ કરી તે શીલીંગની પેન્સ કરો.

(૯) ૬૧ રૂપિયાના આના કરી તે આનાની પૈ કરો.

(૧૦) એક મોટા વેપારીની રોજની આવક ૬૩ રૂપિયા છે તો ૩૬૫ દહાડામાં તેની આવક કેટલી ?

(૧૧) એક વર્ષના દહાડા ૩૬૫ તો ૧૮ વર્ષના દિવસ કેટલા ?

(૧૨) એક હોકરો આઠ વર્ષનો છે તો તેની ઉમ્મરના દિવસ કેટલા ?

(૧૩) એક ખેપીઓ દરરોજ ૧૮ માઇલ ચાલે છે તો તે એક વર્ષમાં કેટલા માઇલ ચાલી રહેશે ?

(૧૪) એક વર્ષમાં જો ૫૨ દિવસ છુટી મળે તો ૩૨ વર્ષમાં કેટલા દિવસ છુટી મળે ?

(૧૫) એક મોહલ્લામાં ૧૨૩ ઘર છે. દરેક ઘરમાં ૪૨ માણસો વસે છે તો તે મોહલ્લાની વસ્તી શું હશે ?

(૧૬) એક આડની ૧૮ ગણી છે તો એવી ૪૭ આડની કેટલી ગણી હશે ?

(૧૭) એક વાડીમાં ૬૫ આંખા છે. દરેક આંખાની ૨૬ ગણી છે. દરેક ગણીપર ૮૮ કેરી છે તો આખી વાડીમાં કેરી કેટલી હશે ?

(૧૮) એક સંખ્યાને ૫ વતે ગુણતાં તેનો જવાબ ૧૨૫ આવે છે તો તે સંખ્યાને ૫૦ વતે ગુણતાં શું જવાબ આવશે ?

(૧૯) એક સંખ્યાને ૮ વતે ગુણતાં જવાબ ૩૫૧ આવે છે તો તે સંખ્યાને ૮૦ વતે ગુણતાં શું જવાબ આવશે ?

(૨૦) એક સંખ્યાને ૫ વતે ગુણતાં ૧૧૫ આવે છે ને ૬૦ વતે ગુણતાં જવાબ ૧૩૮૦ આવે છે. તો તે સંખ્યાને ૬૫ વતે ગુણતાં શું જવાબ આવશે ?

પ્રકરણ ૧૪.

[બે કે ત્રણ અંકી સંખ્યાનો એક કે બે અંકી સંખ્યા
વતે ભાગાકાર.]

પાઠ ૬૦.

આર દુ ? ૨૪ ચીજના બે સરખા ભાગ કરો તો દરેકમાં શું આવશે ?

બે (દશક) સળી ને ૪ ધન (એકમ) લો. તેના બે સરખા ભાગ કરો. પેહલાં દશકના બે સરખા ભાગ કરો. પછી એકમના સરખા ભાગ કરો. દરેક ભાગમાં શું આવ્યું ?

આર દશક લો. તેના બે સરખા ભાગ કરો. દરેક ભાગમાં શું આવશે ?

પાંચ દશક લો. તેના બે સરખા ભાગ કરો. દરેક ભાગમાં કેટલા દશક આવશે ? બાકી કેટલા દશક રહ્યા ? એ એક દશકને વટાવો તો એકમ કેટલા થાય ?

હવે ૧૦ એકમને બે ભાગમાં વહેંચો તો દરેક ભાગમાં કેટલી એકમ ?

ત્યારે ૫૦ ના બે સરખા ભાગ કરો તો દરેકમાં શું આવશે ?

હવે પાંચ દશક (સળી) ને ૪ એકમ (ધન) લો. એના બે સરખા ભાગ કરવા છે. તો પેહલાં દશક વહેંચો ? દરેક ભાગમાં કેટલા દશક આવ્યા ? કેટલા દશક બાકી છે ? એ બાકી એક દશકને વટાવો તો કેટલા એકમ થાય ? બીજા કેટલા એકમ આપેલા છે ? ત્યારે હવે બધા મળી કેટલા એકમ વહેંચવાના છે ? ૧૪ એકમ બે ભાગે આપો તો દરેક ભાગમાં શું આવે ? ત્યારે ૫૪ ચીજના બે સરખા ભાગ કરો તો દરેકમાં શું આવશે ?

આ જાતના દાખલામાં પેહલાં એકમ વહેંચવા ઠીક પડશે કે પેહલાં દશક વહેંચવા ? કારણ શું ?

ત્રણ દશકને છ છે. એને ત્રણ સરખા ભાગમાં વહેંચો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ?

સાત દશક ને એ એકમ ત્રણ સરખે ભાગે વહેંચો. સાત દશકના ત્રણ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં કેટલા દશક મુકશો ? બાકી કેટલા દશક ? એ બાકી દશક વટાવી તેની એકમમાં આપેલી એ એકમ બિમરશો તો કેટલી એકમ થઈ ? ૧૨ એકમના ત્રણ સરખા ભાગ કરો તો દરેકમાં કેટલી એકમ ? ત્યારે $૭૨ \div ૩$ એટલે કેટલા ?

સાત દશકને પાંચ સરખા ભાગમાં વહેંચો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ? તે માટે નીચે દાખલો લખ્યો છે તે તપાસી પુછેલા સવાલનો જવાબ આપો.

(૧)

$૭૦ \div ૫$

૫) ૭૦ (૧૪	આ દાખલામાં જે સંખ્યાને ભાગવાની
—૫	છે તે કયાં લખી છે ? જેટલા ભાગ કરવા
—	છે તે એ રકમની કઈ બાજુએ છે ?
૨૦	ભાગવાની સંખ્યાના ડાબા હાથપર
—૨૦	વસાયો કાઢ્યો છે ત્યાં શું લખવાનું છે ?
—	

૦

એ દાખલામાં પેહલાં સાત દશકના પાંચ ભાગ કરવા શું કયું છે તે કહો. ?

$૭-૫=૨$ એ ૨ શું, દશક કે એકમ ? પછી ૨ જોડે ૦ મુકી ૨૦ કેમ કર્યા ? એ વીશ એકમને પાંચે ભાગતાં શું જવાબ આવે ? પેહલાં ૨૦ લખી તેમાંથી ૨૦ શા માટે બાદ કર્યા છે ? જવાબ ૧ દશક ને ૪ આવ્યો તે કયાં લખ્યો છે ?

એ પ્રમાણે $૬૦ \div ૪$ નો દાખલો કરી બતાવો.

નીચે $૯૬ \div ૮$ એ દાખલો કર્યો છે તે તપાસો ને પુછેલા સવાલના જવાબ આપો.

(૨) $૯૬ \div ૮$

૮) ૯૬ (૧૨

૮

—

૧૬

૧૬

આ દાખલામાં ભાગવાની સંખ્યા (ભાજ્ય) કયાં લખ્યો છે ? જે સંખ્યાવ તે ભાગવાના તે સંખ્યા (ભાજક) કયાં લખ્યો છે ? જવાબ (ભાગાકાર) કયાં લખ્યો ?

પેહલાં ૯ દશકના આઠ સરખા ભાગ કરતાં દરેક ભાગમાં શું દશક આવશે ? એ એક દશક ક્યાં લખશે ? ત્યારે હવે બાકી કેટલા દશક રહ્યા ? એ એક દશક જોડે ઉપરથી ૬ લાવી નીચે લખ્યા તે શા માટે ? ૧૬ એકમ કેમ થયું ?

૧૬ એકમના આઠ ભાગ કરતાં દરેક ભાગમાં શું આવશે ? બાકી શું રહેશે ? ત્યારે જવાબ શું ?

જે સંખ્યાના ભાગ કરીએ છીએ તે સંખ્યાનું નામ “ ભાજ્ય. ”

જે સંખ્યા વતે ભાગ કરો છો તેનું નામ “ ભાજક. ”

તે જવાબ જે આવે તેનું નામ “ ભાગાકાર. ”

ઉપર દેખાણ પ્રમાણે ૯૧÷૭ નો દાખલો કરી બતાવો તથા તે કરતાં કેમ બોલવું તે શિક્ષક સમજાવે તેમ બોલો.

દાખલા ૬૦ ક.

(૧)

૨૪÷૬	૧૮÷૩	૨૭÷૯	૩૫÷૭	૪૨÷૬	૫૬÷૮	૬૩÷૭
૧૨÷૨	૫૦÷૨	૬૦÷૩	૯૦÷૨	૬૩÷૩	૮૮÷૮	૧૫÷૩
૨૭÷૯	૮૧÷૯	૧૮÷૨	૩૦÷૫	૩૬÷૪	૧૪÷૨	૧૮÷૩
૨૧÷૭	૩૩÷૩	૩૯÷૩	૪૨÷૨	૧૮÷૩	૨૪÷૮	૪૦÷૫
૫૬÷૮	૪૫÷૯	૮૧÷૯	૭૨÷૯	૮૦÷૮	૪૯÷૭	૬૩÷૯
૧૫÷૫	૪૫÷૫	૨૫÷૫	૧૪÷૭	૨૮÷૪	૩૨÷૮	૮૦÷૮

(૨)

૮X = ૨૪	૭X = ૪૯	૩X = ૨૭
૯X = ૪૫	૧૨X = ૬૦	૯X = ૮૧
૫X = ૩૦	૧૪X = ૮૪	૮X = ૭૨
૨X = ૨૪	૭X = ૬૩	૫X = ૪૫

(૩)

૧૬÷ = ૪	૨૦÷ = ૪	૫૫÷ = ૧૧
૧૨÷ = ૬	૨૭÷ = ૩	૩૬÷ = ૧૨
૧૫÷ = ૩	૮૧÷ = ૯	૪૫÷ = ૫
૮૧÷ = ૯	૫૪÷ = ૬	૮૦÷ = ૨૦

- (૪) એક રૂપિયાનાં દોઢિયાં આઠ માણસને વહેંચી આપો.
 (૫) એક બળદને એક અઠવાડિયામાં ૮૪ પુળા ધાસ જોઈએ
 છે તે દરરોજ સરખે ભાગે ખાય તો દરરોજ કેટલા પુળા ખાતો હશે ?
 (૬) એક માણસ દર અઠવાડિયે ૩૫ રૂપિયા કમાય છે, તો
 દરરોજ સરખે ભાગે કમાય તો રોજ શું કમાતો હશે ?
 (૭) આઠને કેટલા વતે ગુણો તો ૭૨ આવશે ? એ શોધી
 માઢવા ૭૨ ને ૮ વતે શું કરશે ? ગુણાકાર કે ભાગાકાર ?

દાખલા ૬૦. ખ. (લખીત).

(૧)

૪૮÷૨	૬૯÷૩	૮૪÷૪	૫૫÷૫	૬૬÷૨
૫૬÷૨	૫૭÷૩	૭૨÷૪	૯૮÷૭	૯૬÷૮
૮૧÷૯	૯૯÷૩	૮૧÷૩	૮૪÷૭	૭૦÷૭
૫૬÷૨	૬૯÷૩	૬૦÷૪	૭૦÷૫	૬૦÷૬
૯૦÷૨	૯૬÷૩	૯૬÷૪	૯૬÷૮	૯૦÷૯
૭૦÷૫	૮૪÷૬	૮૪÷૭	૯૧÷૭	૯૦÷૫

પાઠ ૬૧.

બે (શતક) પાટ લો, ચાર (દશક) સળી લો ને બે ધન લો. એ
 સધળાના બે સરખા ભાગ કરો. તેમાં કેટલા શતક, કેટલા દશક
 ને કેટલા એકમ આવશે ? આખો જવાબ શું ?

૨૪૨÷૨ એમાં પેહલાં શતકને બે વતે ભાગશે કે દશક
 કે એકમને ?

ત્રણ શતક-પાટ, ત્રણ દશક-સળી ને ચાર ધન લો. એના બે
 સરખા ભાગ કરવા છે તો ત્રણ શતકના બે સરખા ભાગ કરતાં દરેકમાં
 કેટલા આખા શતક આવશે ? બાકી કેટલા શતક રહ્યા ? એ એક શતકને
 વટાવશે તો દશક-સળી કેટલી આવશે ? બીજી દશક-સળી આપેલી
 કેટલી છે ? ત્યારે બધી મળી દશક-સળી કેટલી ? ૧૩ દશકના બે સરખા
 ભાગ કરતાં દરેક ભાગમાં કેટલા આખા દશક આવે ? બાકી શું ? એક
 દશક વટાવતાં એકમ કેટલા આવે ? બધા મળી કેટલા એકમ થયા ?
 ૧૪ એકમને બે ભાગતાં શું આવશે ?

જવાબમાં કેટલા શતક, કેટલા દશક ને કેટલા એકમ ?

નીચે કરેલા એજ દાખલાની રીત તપાસો. ને શું કયું છે તે સમજાવો.

(૧) ૩૩૪ ÷ ૨.

૨) ૩૩૪ (૧૬૭	એ દાખલામાં પેહલા કઇ સંખ્યાનો
૨	ભાગાકાર કરશું ? ૩ શતકને બે વતે ભાગતાં
—	જવાબ કેટલા શતક ? બાકી કેટલા શતક ?
૧૩	૧ શતકના દશક કેટલા ? તેમાં બીજા કેટલા
૧૨	દશક ઉમેરશો ? હવે કેટલા દશક થયા ?
—	૧૩ દશકને બે વતે ભાગતાં જવાબ કેટલા
૧૪	દશક ? બાકી શું ? ૧ દશકના વટાવતાં કેટલા
૧૪	એકમ ? બીજા કેટલા એકમ ઉમેરશો ? ૧૪
—	એકમને બે વતે ભાગો તો શું થાય ?
૦૦	જવાબ શું ?

એજ પ્રમાણે ૫૩૨ ÷ ૨ એ દાખલો કરી સમજાવો.

ચાર શતક, બે દશક ને ચાર એકમ એના આઠ સરખા ભાગ કરવા છે. ચાર શતકના આઠ ભાગ કરો તો કેટલા આખા શતક આવશે ? ચાર શતક નથી બહેચાતા તો શું કરશો ? ચાર શતકના દશક કેટલા ? ૪૦ દશક ને બીજા બે દશક મળી કેટલા દશક ? ૪૨ દશકને ૮ વતે ભાગો તો જવાબ શું બાકી કેટલા દશક ? બે દશક ને ચાર સળી કેટલા એકમ ? ૨૪ એકમને આઠ ભાગો તો શું આવશે ?

હવે એજ દાખલો નીચે કર્યો છે તે તપાસી જુઓ. ૪૨૪ ÷ ૮.

૮) ૪૨૪ (૫૩	એ દાખલામાં ૪૨ ને ૮ વતે ભાગ્યા
— ૪૦	જવાબ છે. તે ૪૨ શું છે ? પેહલાં ૪ નો
—	ભાગાકાર કેમ નહીં કર્યો ? ૪૨ ને ૮
૨૪	વતે ભાગતાં બાકી ૨ રહ્યા એ ૨ શું
— ૨૪	છે દશક કે એકમ ?
—	બેની જોડે ચાર લખ્યા તો એ ૨૪
૦	શું છે એકમ કે દશક ?

૮૦૧ ÷ ૮ એ દાખલો એજ પ્રમાણે કરી બતાવો ને તેની સમજ આપો.

દાખલા ૬૧. ક.

(૧)

પાટ. સળી. ધન.	પાટ. સળી. ધન.	શતક. દશક. ઐકમ.
૪ ૦ ૦ ÷ ૨	૯ ૬ ૩ ÷ ૩	૬ ૮ ૭ ÷ ૩
૬ ૦ ૯ ÷ ૩	૮ ૬ ૪ ÷ ૪	૮ ૦ ૮ ÷ ૮
૮ ૦ ૦ ÷ ૪	૯ ૦ ૯ ÷ ૯	૭ ૭ ૭ ÷ ૭
૬ ૮ ૨ ÷ ૨	૮ ૮ ૪ ÷ ૪	૬ ૩ ૬ ÷ ૬

(૨) સો રૂપિયાની નોટ છે. તે પાંચ જણને સરખે ભાગે બહેંચી આપવી છે તો દરેક જણને કેટલી દશ દશ રૂપિયાની નોટ આપી શકાશે ?

(૩) ૯૯૯ રૂપિયા નવ જણને સરખે ભાગે આપતાં દરેકને શું મળશે ?

(૪) એક દેન ૩૬૦ માઇલ નવ કલાકમાં ચાલે છે તો દર કલાકે તેની અડધ કેટલા માઇલ હશે ?

દાખલા ૬૧. ખ. (લખીત).

(૧)

૨૨૮ ÷ ૨	૩૬૯ ÷ ૩	૪૮૪ ÷ ૪	૫૦૫ ÷ ૫	૬૧૬ ÷ ૭
૭૭૦ ÷ ૭	૭૦૦ ÷ ૮	૯૯૯ ÷ ૯	૩૯૬ ÷ ૩	૬૯૦ ÷ ૩
૨૩૨ ÷ ૨	૩૭૮ ÷ ૩	૪૧૬ ÷ ૪	૫૨૫ ÷ ૫	૬૯૬ ÷ ૬
૭૮૪ ÷ ૭	૮૩૨ ÷ ૮	૯૪૫ ÷ ૯	૧૩૪ ÷ ૨	૨૩૪ ÷ ૩
૧૨૮ ÷ ૮	૪૩૨ ÷ ૮	૫૬૭ ÷ ૯	૩૧૫ ÷ ૭	૪૦૨ ÷ ૬
૯૦૪ ÷ ૮	૭૦૨ ÷ ૯	૯૯૪ ÷ ૭	૮૭૩ ÷ ૯	૫૧૨ ÷ ૮

(૨)

૧૨૬=૭X	૨૪૫=૫X	૭૫૦=૬X	૯૨૮=૮X
૩૬૮=૮X	૬૯૩=૯X	૯૩૨=૪X	૯૪૨=૩X

(૩) એક માણસની આંક મહિનાની આવક ૪૪૮ રૂપિયા છે તો દર મહિને તેને શું મળતું હશે ?

(૪) એક ખેડુતે નવ પાડાની કિંમત ૩૨૪ રૂપિયા આપી તો દરેક પાડાનું શું પડ્યું ?

(૫) એક સંખ્યા છે તેનો સાતવડે ગુણાકાર કરો તો જવાબ ૪૧૩ આવે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

(૬) જેટલા રૂપિયા મારી પાસે છે તેથી આઠ ગણા મારા બાબ પાસે છે. મારા બાબ પાસે ૩૭૬ રૂપિયા છે તો મારી પાસે શું હશે?

પાઠ ૬૨.

૭૨ એકમના ૧૨ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે?
૭૭ ને ૧૨ વતે ભાગો તો જવાબ શું આવશે ને બાકી શું રહેશે?
નીચેના દાખલો તપાસી તે માટે જે સવાલ પુછ્યા છે તેનો જવાબ આપો.

૧૯) ૯૮ (૫

૯૫

—

૩

૯૮માં ૧૯ કેટલી વખત સમાય છે?

૧૯×૬ ચાલશે કે? ૯૮ ને ૧૯ વતે

ભાગતાં બાકી શું રહે છે?

૬ શતક પાટ લો. તેના બાર સરખા ભાગ કરવા છે તો દરેક ભાગમાં કેટલા શતક આવશે? ૬ શતકને વટાવતાં કેટલા થશે?

૬૦ દશકને ૬ વતે ભાગતાં જવાબ કેટલા દશક આવશે?

ત્યારે $૬૦૦ \div ૧૨$ તે કેટલા થાય?

૪૩૫ એને ૧૫ વતે ભાગવા છે. તો પેહલાં ૪ શતકને ૧૫ વતે ભાગી શકાશે કે? ૪ શતક તે કેટલા દશક? બીજા કેટલા દશક આપેલા છે? ત્યારે બધા મળી કેટલા દશકનો ૧૫ વતે ભાગાકાર કરશે? ૪૩ દશકને ૧૫ વતે ભાગતાં જવાબ શું આવ્યો? ૨ જવાબ એ દશક કે શતક? બાકી કેટલા દશક રહ્યા? ૧૩ દશકના એકમ કેટલા? બીજા કાંઈ એકમ દાખલામાં આપ્યા છે કે? ૧૩૫ એકમને ૧૫ વતે ભાગતાં જવાબ કેટલા એકમ? ત્યારે આખો જવાબ શું?

નીચે ૪૩૫÷૧૫ એ દાખલો કર્યો છે તે તપાસી જુઓ ને તે પ્રમાણે $૬૫૬ \div ૧૬$ એ દાખલો કરી દેખાડો.

૧૫) ૪૩૫ (૨૯

—૩૦

— ૧૩૫

— ૧૩૫

૦૦૦

૪૩ ને ૧૫ વતે પેહલાં ભાગો છે તે

માં ૪૩ શું છે એકમ કે દશક? જવાબ

૨ એકમ કે દશક? બાકી ૧૩ રહ્યા

તે દશક કે એકમ? તેની પાછળ ૫

લાખ્યા એટલે થયા ૧૩૫ તો ૧૩૫ શું?

૧૩૫ એકમને ૧૫ વતે ભાગતાં જ-

વાબ એકમ કે દશક?

ઢાખલા ૬૨. ક.

(૧)

૪૮÷૧૨	૫૫÷૧૧	૬૫÷૧૩	૧૦૨÷૧૭	૯૫÷૧૯	૫૧÷૧૭
૩૮÷૧૯	૧૮૦÷૨૦	૬૦÷૧૨	૭૮÷૧૩	૫૬÷૧૪	૮૪÷૧૨
૫૭÷૧૯	૧૦૨÷૧૭	૧૪૪÷૧૮	૧૭૧÷૧૯	૧૯૦÷૧૦	૯૬÷૮
૧૨૬÷૧૮	૧૫૨÷૧૯	૫૨÷૪	૭૮÷૬	૧૧૯÷૧૭	૧૩૫÷૧૫
૮૦÷૧૬	૧૧૨÷૭	૧૪૪÷૧૬	૧૧૪÷૧૯	૫૪÷૩	૧૭૧÷૯

(૨) નીચેના ઢાખલામાં જે ભાગાકાર આવે તે તથા બાકી જે રહે તે પણ કહો.

૯૫÷૧૮	૭૮÷૧૩	૯૯÷૧૩	૮૦÷૧૪	૫૬÷૧૩	૬૧÷૧૧
૭૭÷૧૫	૮૧÷૧૭	૯૫÷૧૮	૭૭÷૧૭	૮૩÷૧૮	૭૯÷૧૯

(૩) નીચે આપેલી સંખ્યાઓ જેટલી પૈં છે તેના આના કરો તથા બાકી પૈં કહો.

૨૧	૬૫	૫૪	૬૮	૩૫	૧૨૩	૧૨૭	૮૭	૯૩
૨૫	૩૭	૪૩	૬૩	૭૮	૧૧૦	૧૩૨	૬૦	૯૬

(૪) નીચે આપેલી સંખ્યાઓ આના છે તેના રૂપિઆ તથા આના કહો.

૩૨	૩૭	૪૮	૫૭	૯૬	૧૦૪	૧૧૨	૧૨૭	૧૪૪	૧૬૯
----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	-----

(૫) નીચે આપેલી શીલીંગના પાઉંડ શીલીંગ કરો.

૨૦	૨૮	૪૦	૫૨	૬૦	૬૭	૭૫	૭૮	૮૦	૯૦	૯૮	૧૦૦
૧૦૭	૧૧૫	૧૨૦	૧૨૭	૧૩૯	૧૪૦	૧૫૦	૧૫૭	૧૬૦	૧૮૦	૧૯૦	૨૦૦

(૬) નીચે આપેલી દરેક સંખ્યાને ૧૦ વતે ભાગતાં ભાગાકાર શું આવશે ને બાકી શું રહેશે ?

૯૮	૫૭	૬૩	૬૯	૮૧	૯૫	૯૯	૭૩
૧૨૫	૧૪૮	૧૯૭	૨૦૫	૨૧૦	૩૧૮	૪૪૯	૫૬૮
૬૭૭	૭૯૧	૮૯૯	૯૦૫	૯૦૦	૯૧૦	૮૭૦	૯૫૦
૩૩૩	૪૫૬	૭૮૯	૩૨૧	૫૬૮	૮૯૦	૯૯૯	૩૯૮

(૭) આના આખા હોય તેના રૂપિઆ કરવા હોય તો શું કરવું ?

(૮) પેન્સની શીલીંગ કરવા કહી હોય તો આપેલી સંખ્યાનો કેટલા વતે ભાગાકાર કરશો ?

(૯) પૈના આના કરવા હોય તો કેમ થાય?

(૧૦) શીલીંગના પાઉંડ કેમ કરાય?

દાખલા ફર. ખ. (લખીત).

(૧) નીચે આપેલા દાખલામાં દરેક દારમાં બે સંખ્યા છે. તેમાંની પેહલી સંખ્યામાંથી બીજી કેટલી વખત આદ કર્યા કરો તો જવાબ ૦ આવે તે આદબાકી કરી શોધી કાઢો.

૫૭; ૧૯.	૧૧૪; ૧૯.	૫૧; ૧૭.	૧૩૬; ૧૭.
૬૮; ૧૭.	૧૦૮; ૧૮.	૯૦; ૧૫.	૮૦; ૧૬.

(૨)

૧૨૦ ÷ ૧૨	૨૪૨ ÷ ૧૧	૨૨૧ ÷ ૧૩	૧૮૨ ÷ ૧૪
૨૪૦ ÷ ૧૬	૫૨૭ ÷ ૧૭	૯૬૮ ÷ ૧૧	૯૭૯ ÷ ૧૧
૩૬૮ ÷ ૧૬	૨૮૮ ÷ ૧૮	૪૭૫ ÷ ૧૯	૯૬૦ ÷ ૨૦
૯૩૦ ÷ ૧૫	૯૭૨ ÷ ૧૨	૫૬૧ ÷ ૧૭	૮૭૪ ÷ ૧૯
૮૭૧ ÷ ૧૩	૭૨૦ ÷ ૧૬	૯૦૦ ÷ ૧૫	૮૦૪ ÷ ૧૨
૯૦૨ ÷ ૧૧	૮૬૭ ÷ ૧૭	૯૮૮ ÷ ૧૯	૯૯૪ ÷ ૧૪

(૩) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર શું આવે છે તે બાકી શું રહે છે તે પણ કાઢો.

૧૪૪ ÷ ૧૧	૨૬૯ ÷ ૧૯	૫૬૭ ÷ ૧૭	૬૭૮ ÷ ૧૮
૭૮૯ ÷ ૧૮	૮૬૪ ÷ ૧૯	૯૮૯ ÷ ૧૫	૮૭૯ ÷ ૧૭
૬૦૧ ÷ ૧૨	૭૯૩ ÷ ૧૪	૩૮૭ ÷ ૧૬	૯૯૯ ÷ ૧૮

(૪) નીચે પૈ આપી છે તેના આના પૈ કરો.

૧૨૧,	૨૬૭,	૪૫૬,	૫૬૦,	૬૭૨,	૮૯૧,	૯૯૯,	૭૮૯.
૨૩૪,	૫૬૭,	૪૮૯,	૮૧૧,	૯૩૭,	૨૫૩,	૪૫૬,	૫૬૮.

(૫) નીચેના આનાના રૂપિઆ આના કરો.

૨૪૦.	૩૦૦.	૪૧૫.	૬૭૮.	૭૯૧.	૮૬૪.	૯૦૫.	૮૭૮.
------	------	------	------	------	------	------	------

(૬) નીચે આપેલી શીલીંગના પાઉંડ કરો.

૨૪૦.	૧૨૦.	૩૬૦.	૪૮૦.	૬૦૦.	૮૦૦.	૯૦૦.	૩૦૦.	૧૨૬.
૨૩૪.	૩૬૫.	૭૮૯.	૮૧૨.	૯૭૮.	૩૭૧.	૪૧૫.	૬૨૬.	૮૭૯.

(૭) એક માણસ દર વર્ષે ૯૮૪ રૂપિઆ ખરચ કરે છે. દર મહિને સરખે ભાગે ખરચ થતો હોય તો એક મહિનાનો તેનો ખર્ચ શું હશે?

(૮) એક માણસ પાસે જોટલા રૂપિયા છે તે કરતાં ૧૫ ગણા રૂપિયા તેના બાપ પાસે છે. બાપ પાસે ૭૯૫ રૂપિયા છે તો છોકરા પાસે શું હશે ?

(૯) ૧૯ તોપલામાં બધી મળી ૯૮૮ ફેરી છે. દરેક તોપલો સરખો ભરેલો છે. તો દરેક તોપલામાં ફેરી કેટલી ?

(૧૦) એવી સંખ્યા શોધી કાઢો કે તેને ૧૭ વડે ગુણુશો તો જવાબ ૮૮૪ આવશે.

(૧૧) મારી પાસે જોટલા રૂપિયા છે તેથી બાર ગણા રૂપિયા હોય તો ૮૮૮ રૂપિયા થાય ત્યારે મારી પાસે શું છે ?

(૧૨) ૯૧૨ રૂપિયા ૧૬ કોથળીમાં સરખે ભાગે ભર્યા હોય તો દરેક કોથળીમાં કેટલા રૂપિયા ?

પાઠ ૬૩.

૯૬ માંથી ૪૮ કેટલી વખત લેવાશે તે બાદ બાકી કરી શોધી કાઢો.

૯ દશકના ૪૮ ભાગ થાય નહીં તો શું
 ૪૮) ૯૬ (૨ કરશે ? ૯ દશક અને ૬ મળી કેટલા એકમ
 ૮૬ થાય ? ૯૬ એકમના ૪૮ ભાગ કરવા છે. હવે
 ——— ૪૮ ને જોટલા વડે ગુણુશો તો ૯૬ આવશે
 ૦ તે શોધી કાઢો.

એ પ્રમાણે ૮૭÷૨૯ એ દાખલો કરી બતાવો.

૪૩૨ ને ૨૪ વડે ભાગવા છે. ૪ શતકને ચોવીશે ભાગી શકાય નહીં તો ૪ શતક ને ૩ દશકના દશક કેટલા ? ૪૩ દશકમાં ૨૪ કેટલી વખતે સમાય છે તે જુઓ. ૧ વખત કે એ વખત ? ૨૪ ને ૨ વડે ગુણુતાં ૪૩ કરતાં વધારે આવે છે કે ઓછા ? ૪૩ માંથી ૨૪ લેતાં બાકી શું રહ્યું ? ૧૯ દશક ને ૨ એકમ મળી કેટલા એકમ ? ૧૯૨ માં ૨૪ કેટલી વખત જશે ? ૨૪ ના ડાબા આંકડાને કેટલાએ ગુણુશો તો લગભગ ૧૯ (૧૯૨ ના પેહેલા એ આંક) આવશે ? ૨૪ ને નવે ગુણી જુઓ. ૧૯૨ થી વધારે થયા કે ઓછા ? ત્યારે હવે ૨૪ ને આઠ વડે ગુણો. ૧૯૨ માં ૨૪ કેટલી વખત સમાય છે ? ત્યારે હવે જવાબ શું ?

(૧)

ભાજક ભાજ્ય ભાગાકાર.

૨૪) ૪૩૨ (૧૮ જવાબ.

-૨૪

૧૯૨

૧૯૨

૦૦૦

(૨)

ભાજક ભાજ્ય ભાગાકાર.

૫૪) ૮૬૪ (૧૬ જવાબ.

-૫૪

૩૨૪

૩૨૪

૦૦૦

૮૬૪ ને ૫૪ વડે ભાગવા છે. ૮૬ દશકમાં ૫૪ ફેટલી વખત સમાશે ? ૮૬ માંથી ૫૪ બાદ કરતાં શું રહેયું ? ૩૨ દશક ને ૫ એકમ મળી ફેટલા થયા ? ૩૨૪ ને ૫૪ વડે ભાગશો તો શું આવશે તે કેમ કઢાય ? ૫૪ નો પેહલો અંક શું છે ? ૫ ને ફેટલાએ ગુણતા લગભગ ૩૨ આવશે ? ત્યારે ૫૪ ને ૬ વડે ગુણી જુઓ.

(૩) ભાજક ભાજ્ય ભાગાકાર

૫૭) ૧૯૮ (૩ ૧૯૮ ને ૫૭ વડે ભાગવા છે. ૧ શતક

૧૭૧ તો ભંગાય નથી તો ફેટલા દશક લેશો ? ૧૯

----- દશક પણ ૫૭ વડે ભંગાતા નથી તો હવે

૨૭ ફેટલા એકમ લેશો ? ૧૯૮ માં ૫૭ ફેટલી

બાકી વખત સમાય છે તે કેમ શાધી કાઢશો ?

પાંચને ફેટલાએ ગુણતા લગભગ ૧૯ થશે ? ત્યારે ૩ વડે ગુણાકાર કરો બાકી શું ?

૯૬૬ ને ૪૨ વડે ભાગવા છે. ફેટલા દશકને પેહલા ભાગશો ? ૯૬ માં ૪૨ ફેટલી વખત સમાય છે તે જોવા મનમાં શું ભાગી જશે ? (૯ ને ૪ વડે) ૯૬ માંથી ૪૨x૨ બાદ કર્યા પછી જે રહે તે દશક કે એકમ ? હવે તે દશકને શું કરશો ? બધા મળી ૧૨ દશક ને ૬ એકમ છે તેને ૪૩ વડે ભાગતાં શું આવશે ?

૭૯૮÷૪૨

એ દાખલામાં પેહલાં ૪૨ વડે શાને ભાગશો ?

૭૯ માં ૪૨ ફેટલી વખત સમાય છે ? બાકી શું રહેશે ? ૭૭૮ એકમને ૪૨ વડે ભાગતાં જવાબ શું આવશે ? તે મનમાં પેહલાં કરી જોવા ફેટલાને ફેટલાએ ભાગી જશે ? (૭૭ ને ૪ વડે) ૪૨ ને ૯ વડે ગુણી જે આવે તે શામાંથી બાદ કરશો ?

નીચેનો દાખલો તપાસી સમજાવો.

૪૧) ૯૮૭ (૨૪ જવાબ.

-૮૨૪૧X૨ દશક

૧૬૭

-૧૬૪૪૧X૪ એકમ

૩ બાકી

દાખલા ૬૩. ક.

(૧)

૧૮૦÷૨૦	૪૨૦÷૨૦	૫૧૦÷૧૦	૨૧૦÷૩૦	૪૪૦÷૪૦
૩૬૦÷૩૦	૪૮૦÷૪૦	૫૫૦÷૫૦	૭૨૦÷૬૦	૮૪૦÷૭૦
૬૬૦÷૮૦	૩૬૦÷૨૦	૯૦૦÷૩૦	૬૦૦÷૪૦	૬૪૦÷૪૦
૬૪૦÷૮૦	૫૬૦÷૭૦	૭૨૦÷૯૦	૨૭૦÷૯૦	૩૬૦÷૬૦
૪૫૨÷૯૦	૩૫૦÷૭૦	૮૧૦÷૯૦	૪૨૦÷૭૦	૭૨૦÷૯૦

(૨)

૧૨૫÷૧૦	૨૨૩÷૨૦	૩૪૫÷૨૦	૪૧૫÷૩૦	૧૬૦÷૪૦
૨૭૦÷૫૦	૨૮૦÷૬૦	૩૮૦÷૭૦	૪૯૫÷૮૦	૫૬૭÷૯૦
૩૧૫÷૨૦	૪૧૬÷૩૦	૫૬૭÷૫૦	૬૧૭÷૪૦	૬૨૫÷૭૦

(૩) એક માણસ પાસે ૭૫૦ રૂપિયા છે. તેમાંથી પચાસ રૂપિયાની નોટો લેવી છે. તો કેટલી નોટ લેવાશે ?

(૪) રૂપિયા ૩૭૦ ની નોટ લેવી છે. જેટલી અને એટલી વીસ રૂપિયાની નોટ ને બાકી રહે તે દશની નોટ લેવી છે. તો કેટલી નોટ લેવાશે તે કહો ?

દાખલા ૬૩. ખ. (લખીત).

(૧) નીચે આપેલી સંખ્યાઓમાંની પેદલીમાંની બીજી કેટલી વખત બાદ કરો તો ૦ જવાબ આવે તે બાદબાકી કરી શોધી કાઢો.
૧૨૮૧; ૧૮૩. ૭૯૨; ૯૯. ૯૩૬; ૨૩૪. ૯૯૬; ૩૩૨.

(૨)

૬૦૦÷૨૫	૯૦૦÷૨૫	૫૨૮÷૨૪	૩૪૮÷૨૯
૮૧૯÷૩૯	૭૫૬÷૪૨	૪૦૫÷૪૫	૫૧૩÷૫૭
૯૧૨÷૫૭	૭૫૬÷૬૩	૮૧૭÷૪૩	૮૭૩÷૯૭
૯૪૫÷૪૫	૯૨૫÷૩૭	૯૬૯÷૫૧	૯૨૪÷૭૭
૮૯૧÷૯૯	૭૬૯÷૪૭	૯૫૪÷૫૩	૮૯૧÷૮૧

(૩) નીચેના ભાગાકારના દાખલાઓના જવાબ લખો ને બાકી જે રહે તે પણ લખો.

૫૬૭÷૩૯	૯૬૮÷૪૯	૯૭૭÷૬૩	૮૮૧÷૪૨
૭૫૭÷૩૮	૬૧૫÷૨૫	૭૮૯÷૬૪	૯૯૭÷૭૩
૯૮૭÷૫૧	૮૧૭÷૬૩	૮૭૫÷૯૧	૯૦૦÷૯૯

(૪) એક મણુના ૪૦ શેર થાય તો ૯૬૧ શેરના મણુ તથા શેર કહો.

(૫) ૮૬૫ ચીજ ૭૭ મણુઓમાં સરખે ભાગે વહેંચતાં દરેકને શું આવશે ને બાકી શું રહેશે ?

(૬) ૯૬૦ માં ૬૪ કેટલી વખત સમાય છે તે શોધી કાઢો.

(૭) એક સંખ્યાને ૨૭ વડે ગુણો તો જવાબ ૯૪૫ આવે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

(૮) એક સંખ્યાને ૨૮ વડે ગુણતાં જવાબ ૩૩૬ આવે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

પાઠ ૬૪.

૬ X ૫ કેટલા ? ૩૦ ને ૫ વડે ભાગતાં જવાબ શું આવશે ?

તમને કહ્યું હોય કે એક સંખ્યાને ૫ વડે ભાગતાં જવાબ ૬ આવે છે તો તે સંખ્યા કયું ? તે જાણવા શું કરશો ?

એક સંખ્યાને ૮ વડે ભાગતાં જવાબ ૭ આવે છે તો તે સંખ્યા શું ? (૮X૭=૫૬).

એક સંખ્યાને ૧૨ વડે ભાગતાં જવાબ ૮ આવે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

જે સંખ્યાનો ભાગાકાર કરે તેનું નામ “ભાજ્ય” જે સંખ્યા વડે ભાગાકાર કરે તેનું નામ “ભાજક” ને ભાગવાર્થી જે જવાબ

આવે તેનું નામ “ ભાગાકાર. ” તે “ ભાગાકાર ” ને “ ભાજક ” ને ગુણતા શું આવશે ?

ભાજક × ભાગાકાર = ભાજ્ય. એ કાષ્ટ દાખલો લઈ સમજાવો.

ભાજક ૧૫ ને ભાગાકાર ૯ છે. તે ભાજ્ય શું હશે ? ભાજક ને ભાગાકારની સંખ્યા આપી હોય તો ભાજ્ય કેમ શોધી કઢાય ?

૩૨ ÷ ૫ એમાં જવાબ શું ને બાકી શું ? એક સંખ્યા એવી છે કે તેને ૫ વડે ભાગતાં ભાગાકાર ૬ આવે ને શેષ (એટલે બાકી) ૨ રહે તો તે સંખ્યા કેટલી ?

એક સંખ્યાને ૮ વડે ભાગતાં જવાબ ૯ આવે છે ને ૭ શેષ (એટલે બાકી) રહે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ? ($8 \times 9 + 7 = 79$).

એક સંખ્યાને ૧૨ વડે ભાગતાં જવાબ ૫ ને શેષ (એટલે બાકી) ૧૧ રહે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

ભાજક, ભાગાકાર ને શેષ આપ્યા હોય તો ભાજ્ય કેમ શોધી કઢાય ?

ભાજક × ભાગાકાર + શેષ = ભાજ્ય એ દાખલો લઈ સમજાવો.

ભાજક ૭, ભાગાકાર ૩૦ ને શેષ ૫ તો ભાજ્ય શું હશે ?

સુચનાઃ—એક દાખલામાં + - × અને ÷ એ સઘળાં ચિન્હો સાથે વપરાયો હોય તો નીચેના નિયમો ધ્યાનમાં રાખવા.

(૧) જે સંખ્યાઓ × અથવા ÷ થી બેઠાઈ હોય તો તે સંખ્યાઓનાં જવાબ + અથવા - ના ચિન્હોથી બેઠાયલી સંખ્યાઓ પેહલાં કાઢવો.

જેમકે $૬ \times ૩ + ૮ \div ૪ - ૩ \times ૫$ એટલે $૧૮ + ૨ - ૧૫ = ૫$. એમાં પેહલાં ૬ ને ૩ નો ગુણાકાર, પછી ૮ નો ૪ વડે ભાગાકાર, પછી ત્રણ ને પાંચનો ગુણાકાર ને તે પછી ૧૮ નો ૨ વડે સરવાળો ને તેમાંથી ૧૫ ની બાદબાકી કરવી.

(૨) જે × અને ÷ ચિન્હો સાથે વપરાયાં હોય તો જે ચિન્હ પેહલું આવ્યું હોય તેનો જવાબ પેહલે કરવો.

જેમકે $૧૬ \div ૨ \times ૪ = ૮ \times ૪ = ૩૨$. પેહલાં ૧૬ ને જે વડે ભાગી જે જવાબ આવે તેને ૪ વડે ગુણવા. જે પેહલાં ૨ નો ૪ વડે ગુણાકાર કરી તે વડે ૧૬ નો ભાગાકાર કરો તો જવાબ ખોટો આવશે.

દાખલા ૬૪. ક.

(૧) નીચેના દાખલામાં ભાજ્ય શું છે તે શોધી કાઢો.

ભાગક; ભાગાકાર.	ભાગાકાર; ભાગક.	ભાગક; ભાગાકાર; શેષ.
૬ ૫	૬ ૫	૬ ૫ ૪
૪ ૭	૪ ૭	૪ ૭ ૩
૮ ૯	૧૨ ૬	૧૫ ૬ ૧૦
૧૧ ૮	૧૩ ૭	૧૭ ૭ ૧૧

(૨)

૧૨ = ૯૬ ÷	૫ = ૭૫ ÷	૧૦ = ૪૦ ÷	૧૪ = ૮૪ ÷
૭ = ૧૧૯ ÷	૧૬ = ૧૧૨ ÷	૧૬ = ૯૫ ÷	૧૩ = ૯૧ ÷
૮૦ = ૨૪૦ ÷	૧૭ = ૧૩૬ ÷	૨૫ = ૨૦૦ ÷	૪૦ = ૩૬૦ ÷
૯૬ = ૧૬ X	૧૪૪ = ૮ X	૧૩૫ = ૯ X	૯૮ = ૭ X
૧૦૫ = ૭ X	૧૦૮ = ૧૨ X	૧૧૭ = ૯ X	૧૫૩ ÷ ૯ X

(૩)

$$\begin{aligned}
 & ૬ \times ૨ + ૧૨ \div ૩ + ૪ - ૨૦ & ૧૬ \div ૪ + ૫ \times ૬ + ૨૪ \div ૪. \\
 & ૧૫ \div ૩ + ૮૦ \div ૫ - ૭ X ૩ & ૧૬ \div ૪ \times ૪ - ૧૦ - ૬. \\
 & ૮ \div ૪ X ૨ X ૫ - ૬ X ૩ & ૨૮ \div ૭ X ૫ + ૪ X ૫ - ૧૦ X ૪.
 \end{aligned}$$

(૪) એક સંખ્યાને ૧૫ વતે ભાગતાં જવાબ ૮ આવે છે ને ૧૦ બાકી વધે છે તો સંખ્યા શું હશે ?

(૫) એવી સંખ્યા શોધી કાઢો કે તેને ૧૫ વતે ગુણતાં જવાબ ૪૫૦ આવે.

(૬) એક મોટો ટોપલો બરી કંડીના ૧૫ સરખા ભાગ કરતાં દરેક ભાગમાં ૨૦ કેરી આવે છે ને ૧૦ કેરી બાકી વધે છે તો બધી મળી કેટલી કેરી ટોપલીમાં હતી ?

(૭) એક કપડાંનો તાંકા છે તેમાંથી સાત સાત વારના કકડા ફાડ્યા તો ૬ કકડા નીકળ્યા ને પાંચ વાર કપડું બાકી રહ્યું તો તે તાંકા કેટલો લાંબો હશે ?

(૮) રસ્તમ પાસે જે રૂપિયા છે તે મોહનલાલના રૂપિયા કરતાં ૬ ગણા વધારે છે. રસ્તમ પાસે ૭૨ રૂપિયા છે, ત્યારે મોહનલાલ પાસે શું હશે ? મોહનલાલ ને રસ્તમ બંનેના રૂપિયા એકઠા કરે તો કેટલા રૂપિયા થશે ?

(૯) એક સંખ્યા લો. તેને સાત ગણી કરો. તેમાં ૩ ઉમેરો. જવાબ આવ્યો ૪૫ ત્યારે તે સંખ્યા શું હશે ?

(૧૦) એક સંખ્યામાંથી ચાર કાઢી નાખી જે બાકી રહે તેને આઠ વડે ભાગો તો જવાબ સાત આવે છે તો તે સંખ્યા શું ?

(૧૧) એક સંખ્યામાં બે ઉમેરી તેને છ વડે ભાગો તો જવાબ ૧૦ આવે છે ત્યારે તે સંખ્યા શું હશે ?

(૧૨) એક સંખ્યાનો આઠમો ભાગ ૧૨ છે તો આખી સંખ્યા શું હશે ?

(૧૩) એક સંખ્યા ૧૨૬ માં ૯ વખત સમાઈ જાય છે તો તે સંખ્યા શું ?

દાખલા ૬૪. ખ. (લખીત).

(૧) નીચેના દાખલામાં ભાજ્ય શું છે તે શોધી કાઢો.					
ભાજક.	ભાગાકાર,	શેષ.	ભાજક.	ભાગાકાર.	શેષ.
૪૫	૩૭	૦	૬૩	૩૯	૨૩
૯૭	૫૩	૩૭	૫૬	૧૨	૯

(૨) એક સંખ્યા એવી છે કે તેમાંથી ૪૭ બાદ કરો ને બાકી જે રહે તેને ૬૭ વડે ભાગો તો જવાબ ૫૯ આવશે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

(૩) એક સંખ્યા એવી છે કે તેમાં ૩૫ ઉમેરો ને જે સરવાળો આવે તેને ૭૨ વડે ભાગો તો ૪૨ જવાબ આવશે. ત્યારે તે સંખ્યા શું હશે ?

(૪) એક સંખ્યાના ૨૫ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગ ૪૯ થાય છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

(૫) એવી સંખ્યા શોધી કાઢો કે તે ૯૪૫ માં ૬૩ વખત સમાઈ જાય.

(૬) બે સંખ્યાનો ગુણાકાર ૬૭૫ છે. તેમાંની એક સંખ્યા ૨૭ છે તો બીજી સંખ્યા શોધી કાઢો. ને એ બંને સંખ્યાનો સરવાળો કરો.

(૭) એક વાડીમાં ૩૨૪ ઝાડ છે. તે સઘળાંના ૨૭ મા ભાગ જેટલી કેળ છે ને બાકી આંખા છે. તો આંખા કેટલા હશે ?

(૮) ૩૨૫ ને ૧૨૮ નો સરવાળો કરો. ને તેને ૨૪૪ અને ૨૧૬ ની બાદબાકી વડે ભાગો.

પ્રકરણ ૧૫.

(હજારથી લાખ સુધી સંખ્યા લેખન તથા વાંચન).

પાઠ ૬૫.

કેટલા એકમનો એક દશક થાય ? કેટલા દશકનો એક સો ?
હજારના કેટલા સો થાય ?

એક હજાર પાંચસો ને પીસ્તાળીસ એમ નીચે પ્રમાણે ખાના પાડી લખી દેખાડો.

હજાર	સો	દશ	એક

પાંચ હજાર ને ત્રણ એ ઉપર પ્રમાણે ખાના પાડી લખો તે કયા ખાનામાં શૂન્ય મુકવું પડશે ? ચાર હજાર ને વીસ એમાં શૂન્ય કયાં કયાં ખાનામાં મોકળા પડશે ?

એક શતક-પાટ લો. એવી કેટલી પાટ લેશો તો હજાર થશે ? હવે એ દશ પાટ એક નાની પેટીમાં ભરો ને એવી દશ પેટી લો તો દશ હજાર થયા. તેને માટે હજારના ખાનાની ડાબી બાજુએ એક બીજું ખાનું પાડો.

હવે પચીસ હજાર છસો ને બાર. એ એવાં ખાનામાં લખી દેખાડો.

એકમના ડાબા હાથ પરનું પેહલું ખાનું શાનું ? દશકના ડાબા હાથપર શું ?

દશ વખત દશ હજાર થાય ત્યારે બીજું ખાનું પાડવું પડશે. એ ખાનાનું નામ “ લાખ ” નું ખાનું.

લાખનું ખાનું દશ હજારના ખાનાની કદ ખાનુએ છે ? એક લાખના કેટલા “દશ હજાર” ? એક લાખના કેટલા હજાર ?

લાખ	દશ હજાર	હજાર	સો	દશ	એક
૨	૫	૬	૭	૮	૯

૨૫૬૭૮૯

ઉપલા ખાનામાં લખેલી સંખ્યા વાંચો. (૨ લાખ, ૫૬ હજાર, ૭ સો નેબારી) એ પ્રમાણે ખાના પાડી લખો. નવ લાખ ત્રણસો છ. એમાં કયાં કય ખાનામાં શૂન્ય મુકવું પડશે ? હવે એવાં ખાના પાડ્યા વગર એજ સંખ્યા લખાય તો તે સમજ કેમ પડે ?

એકમની સંખ્યાના ડાયા હાથપર શું લખાય છે ? દશકના ડાયા હાથપર શું ? દશ હજારના ડાયા હાથપર શું ?

દાખલા ૬૫. ક.

(૧) એક, દશ, સો, હજાર, દશહજાર, લાખ એમ અડધી ઉતરતા તેમજ ચઢતા બોલી જાયો.

(૨) “સો”ના ડાયા હાથપરનું પેદલું ખાનું શું ? સોના જમણા હાથપરનું શું ?

(૩) હજારના ડાયા હાથપરનું પેદલું ખાનું શું ? જમણા હાથનું શું ?

(૪) લાખ કયા ખાનાના ડાયા હાથપર લખાય છે ? એક લાખના હજાર કેટલા ?

(૫) નીચેના દાખલાઓમાં આપેલી સંખ્યાઓનું કયું ખાનું સંખ્યા વગર ખાલી રહેશે તે આપેલી સંખ્યા માત્ર વાંચીને કહો.

પચાસ; એકસો ત્રીસ; છસો પાંચ; એક હજાર ચારસો બત્રીસ; પાંચ હજાર; છ હજાર નવસો ત્રણ; સાત હજાર ને આઠ; નવ હજાર ને બત્રીસ; બાર હજાર; પંદર હજાર છસો સાત; વીશ હજાર એકસો; પચીશ હજાર ને પાંચ; એક લાખ; બે લાખ અઠાવીસ હજાર સાતસો આગણત્રીસ; નવ લાખ ને દશ; સાત લાખ સાત હજાર ને સાત; આઠ લાખ ત્રણસો પાંચ; પાંચ લાખ પંદર હજાર ચારસો એકવીસ;

આઠ લાખ નવસો બાણું; ત્રણ હજાર; બાવીસ હજાર ને બે; એક લાખ ને એક; ત્રણ લાખ પાંચ હજાર; છ લાખ છવીસ હજાર ને છવીસ; ચાર લાખ ત્રણસો છ; સતાવીસ હજાર બસો દશ; આઠ લાખ; પંદર હજાર; સતાવીસ હજાર; એક લાખ; બે હજાર; છસો; પચાસ; નવ લાખ પાંચ હજાર.

(૬) પાઠ ૬૫ માં દેખાડયું છે તેવું ખાતું પાડી, તેમાં ઉપરના લખાણમાં આપેલી સંખ્યા લખી દેખાડો.

(૭) ઉપલી સંખ્યાઓ વગર ખાતા પાડવે લખી દેખાડો.

(૮) નીચે આપેલી સંખ્યા વાંચી સંભળાવો.

૨૦.	૩૭.	૧૦૫.	૨૬૭.	૩૦૦.	૪૦૦૦.
૫૦૩.	૬૬૬.	૭૬૧.	૧૩૬૪.	૧૦૦૧.	૨૦૩૭.
૩૮૦૯.	૪૦૫૬.	૫૬૭૮.	૬૬૦૦.	૭૦૦૦.	૧૦૦૦૦.
૧૦૦૦૧.	૧૦૦૦૭.	૧૦૦૧૨.	૧૦૦૨૮.	૧૦૦૪૬.	૧૦૧૨૮.
૧૦૨૭૬.	૧૦૩૮૧.	૧૦૨૦૨.	૧૦૭૦૦.	૨૦૬૦૦.	૪૦૫૬૭.
૪૦૦૦૨.	૬૦૦૦૦.	૯૬૧૦૦.	૭૫૨૩૦.	૭૮૦૦૦.	૭૬૦૦૩.
૫૦૦૦૨.	૭૮૯૭૧.	૧૨૩૪૫.	૨૬૭૮૯.	૫૬૨૩૪.	૫૬૦૩૧.
૫૭૦૦૨.	૫૮૦૦૯.	૬૫૭૬૭.	૭૭૭૭૭.	૮૮૮૮૮.	૯૭૩૧૨.
૯૦૦૦૦.	૫૦૦૦૦.	૬૦૦૦૬.	૭૭૦૧૨.	૭૬૦૦૧.	૮૦૦૭૧.
૧૭૩૪૫.	૨૮૫૬૭.	૨૯૫૮૨.	૩૮૭૬૪.	૪૨૮૪૧.	૮૫૭૯૨.
૧,૦૦,૦૦૦.	૫,૦૦,૦૦૦.	૨,૦૦,૦૦૧.	૩,૦૦,૦૧૨.	૪,૦૦,૦૨૮.	
૫,૦૦,૧૩૬.	૬,૦૦,૨૦૦.	૭,૦૦,૦૧૫.	૮,૦૦,૩૬૮.	૯,૦૦,૫૩૬.	
૮,૦૨,૧૩૭.	૯,૦૩,૧૫૦.	૧,૦૨,૦૦૨.	૨,૦૩,૦૧૫.	૪,૦૬,૦૧૭.	
૨,૧૨,૩૧૫.	૩,૧૭,૪૦૦.	૫,૨૫,૪૦૨.	૬,૨૩,૬૮૭.	૭,૦૨,૧૦૩.	
૮,૧૫,૬૬૬.	૯,૭૩,૦૦૩.	૮,૦૦,૦૦૦.	૯,૬૬,૬૬૬.	૫,૬૩,૫૭૬.	

(૯) નીચેની સંખ્યા લખી દેખાડો.

સતાવીસ હજાર; ઉડતાલીસ હજાર આઠસો પચીસ; બે લાખ ઓગણીસ હજાર છસો સતાવીસ; સાત લાખ અઢાર હજાર એકસો પચાસ; નવ લાખ નવ હજાર ને નવ; પાંચ લાખ પચીસ હજાર ને સાત; ચાર લાખ એકવીસ હજાર એકસો સાડત્રીસ; બે લાખ પંદર હજાર નવસો તેર; સાત લાખ સીતોતેર હજાર સાતસો સીતોતેર; નવ લાખ આઠ હજાર ને અઢાર; એક; દશ; સો; હજાર; દશહજાર; લાખ.

દાખલા ૬૫. ખ.

(૧)

૧૦૦ =	X	૧૦
૧,૦૦૦ =	X	૧૦
૧,૦૦૦ =	X	૧૦૦
૧૦,૦૦૦ =	X	૧
૧૦,૦૦૦ =	X	૧૦
૧૦,૦૦૦ =	X	૧૦૦
૧૦,૦૦૦ =	X	૧૦૦૦

૧,૦૦,૦૦૦ =	X	૧
૧,૦૦,૦૦૦ =	X	૧૦
૧,૦૦,૦૦૦ =	X	૧૦૦
૧,૦૦,૦૦૦ =	X	૧૦૦૦
૧,૦૦,૦૦૦ =	X	૧૦૦૦૦

(૨)

દશ હજાર X	=	લાખ
હજાર X	=	લાખ
સો X	=	લાખ
દશક X	=	સો

દશ X	=	સો
સો X	=	દશ હજાર
હજાર X	=	દશ હજાર
દશ X	=	હજાર

(૩) ૨૧,૦૦૦ રૂપિયામાંથી સો સો રૂપિયાની કેટલી નોટ લેવાશે ? ૨૫,૦૦૦ રૂપિયામાંથી કેટલી લેવાશે ?

(૪) એક માણસે અઢેક હજાર રૂપિયાની ૧૦૦ નોટ લેવી છે તો તેની પાસે કેટલા રૂપિયા હોવાશે ?

(૫) એક માણસ પાસે બાર નોટ હજાર હજાર રૂપિયાની છે, પંદર નોટ સો સો રૂપિયાની છે, સત્તર નોટ દશ દશ રૂપિયાની છે ને છ નોટ પાંચ પાંચ રૂપિયાની છે, ત્યારે તેની પાસે બધા મળી કેટલા રૂપિયાની નોટ હશે ?

(૬) દશ હજાર રૂપિયામાંથી સો રૂપિયાની કેટલી નોટ લેવાશે ?

(૭) ૯૯૯ એમાં દરેક નવડાની શું કિંમત છે તે સમજાવો.

(૮) ૩૭૮ એમાં ૩ ની કિંમત શું ? ૭ ની શું ? ૮ ની શું ? એક અંક બીજા અંકની ડાબી બાજુએ લખો તો તેની કિંમતમાં શું ફેર પડે છે ?

પ્રકરણ ૧૬.

(ચાર, પાંચ કે છ અંકી સંખ્યાના સરવાળા બાદબાકી.)

પાઠ ૬૬.

કેટલા હજારના દશ હજાર થાય? કોઈ પણ હજારની સંખ્યાઓનો સરવાળો કરતાં ૯ થી વધારે હજાર આવે તો તે હજારની જગ્યાએજ લખશો કે બીજે ઠેકાણે?

નવ હજાર + અગીઆર હજાર + પચીસ હજાર એ સરવાળો સંખ્યામાં લખી, કરી દેખાડો.

નીચે આપેલા દાખલાઓ તપાસો તથા તેમની સમજ આવે.

દશ હજાર	હજાર	દશ	સો	એક		લાખ	દશ હજાર	હજાર	સો	દશ	એક
૪	૫	૬	૭	૮		૨	૬	૭	૦	૮	૯
+	૩	૬	૭	૯	+	૪	૫	૬	૦	૦	૩
=	૭	૧૧	૧૩	૧૬	=	૬	૧૧	૧૩	૦	૮	૧૨
=	૮	૨	૪	૭	=	૭	૨	૩	૦	૯	૨

એજ પ્રમાણે ૧૨૭૮૬+૨૫૩૪૦+૩૭૮૯૧ એ સરવાળો કરી સમજવો.

હજારના ખાનામાં જે વધી આવે તે ક્યાં ઉમેરો છો? એ 'વધી' એટલે શું?

દશ હજારના ખાનામાંથી જે વધી આવે તે ક્યાં ઉમેરશો?

દાખલા ૩૬. (લખીત).

(૧)

૪૩૪૭
૬૭૪૮
૧૩૯૦

(૨)

૪૦૦૧
૫૬૭૮
૬૭૮૯

(૩)

૧૨૯૭
૫૬૮૯
૭૮૦૧

(૪)	(૫)	(૬)
૩૦૧૦	૪૧૨૮	૮૭૯૧
૬૦૫૨	૫૬૭૦	૯૫૪૦
૭૦૨૩	૭૧૮૧	૩૦૨૧
<hr/>	<hr/>	<hr/>
(૭)	(૮)	(૯)
૧૧૫૬૭	૨૧૦૦૦	૧૫૬૭૮
૩૨૧૩૮	૧૦૩૦૨	૧૭૩૨૦
૩૪૫૧૦	૪૦૦૦૯	૨૫૬૩૫
<hr/>	<hr/>	<hr/>
(૧૦)	(૧૧)	(૧૨)
૧૨૬૫૭	૧૫૬૭૮	૨૧૯૬૧
૩૨૪૫૬	૧૭૧૯૧	૨૪૩૮૨
૫૮૯૦૧	૧૮૩૩૩	૮૦
૬૭૩૧૩	૯૯૭૦૦	૨૮૫૯૧
<hr/>	<hr/>	<hr/>
(૧૩)	(૧૪)	(૧૫)
૧૫૧૬૧	૧૩૧૬૪	૮૬૮૭૯
૨૩૪૬૭	૩૭૮૯૮	૯૭૨૩૪
૮૯૦૦૧	૫૮૯૦૨	૧૦૧
૫૬૭૮૯	૭૮૩૦૪	૮૯૭૯૦
૩૨૧૪૩	૮૫૭૦૮	૯૦૧૦૩
<hr/>	<hr/>	<hr/>
(૧૬)	(૧૭)	(૧૮)
૧૨૩૪૫૬	૨૮૫૪૫૬	૩૮૫૮૭૬
૬૭૮૯૧૦	૩૧૨૧૩૧	૪૧૭૯૨૧
૨૩૪૩૭૧	૨૧૫૧૭૨	૮૧૨૧૦૩
<hr/>	<hr/>	<hr/>
(૧૯)	(૨૦)	(૨૧)
૮૭૫૬૪૩	૪૬૩૭૧૨	૪૬૫૩૪૭
૧૨૩૦૬૭	૪૦૦૦૦૩	૭૦૦૧
૪૯૯૧૫૭	૫૦૧૨૦૬	૨૦૩૦૪૦
૫૨૩૨૭૯	૬૭૮૯૧૦	૧૦૩
<hr/>	<hr/>	<hr/>

(૨૨) એક દુકાનપર ૩૨૪૫ ચોપડી છે. બીજી દુકાનપર એથી ૧૨૩૪ વધારે છે. ત્યારે બંને દુકાન મળી કેટલી ચોપડી હશે ?

(૨૩) એક વેપારી પાસે ૧૫૬૭૨ રૂપિયા છે. બીજા વેપારી પાસે એથી ત્રણ ગણા છે ત્યારે બંને વેપારીઓના મળી રૂપિયા કેટલા થશે ?

[સુચના:—આ તેમજ એ નીચેના બીજા દાખલામાં ગુણાકાર કરવાની જરૂર નથી. જવાબ સરવાળાથીજ મેળવવો.]

(૨૪) એક ઘરની કિંમત ૧૨૩૪૬ રૂપિયા છે. બીજાં ઘરની કિંમત પેહલાં ઘર કરતાં ૪૬૭૮ રૂપિયા વધારે છે. ત્રીજાં ઘરની કિંમત પેહલાંને બીજાં ઘરની કિંમતના સરવાળા જેટલી છે. તે એ ત્રણે ઘર વેચાતાં લેવા બધા મળી કેટલા રૂપિયા જાહેરશે ?

(૨૫) એક વેપારી પેહલે વર્ષ ૪૬૫૨ રૂપિયા કમાયો. બીજે વર્ષે પેહલે વર્ષ કરતાં ૧૩૪૯ રૂપિયા વધારે કમાયો. તે ત્રીજે વર્ષે પેહલે વર્ષેથી બેવડા રૂપિયા કમાયો. ત્યારે તેની ત્રણ વર્ષની આવક શું થઈ ?

(૨૬) એક વખારમાં ૨૫૬૭૮ મણુ અનાજ ભરેલો છે. તે એવી ચાર વખારમાં બધો મળી કેટલા મણુ અનાજ હશે તે સરવાળાથી શોધી કાઢો.

(૨૭) એક માણસે એક ઘર તેમાંના સરસામન સાથે વેચાતું લીધું. સામનની કિંમત ૨૬૨૭ રૂપિયા છે. તે ઘરની કિંમત તેથી પાંચ ગણી છે. તે બધું મળી તે માણસે શું આપ્યું હશે તે સરવાળાથી શોધી કાઢો.

પાઠ ૬૭.

૪ પાટ, ૨ દશક—સળી ને ૩ ઘનમાંથી ૨ પાટ, ૮ સળી ને ૫ ઘન કેમ બાદ કરે છે તે સમજાવો.

તે પરથી ૪૨૩ માંથી ૨૮૫ બાદ કેમ કરવા તે દાખલો વર્ગમાં પાટીઆં પર કરી દેખાડો.

એજ પ્રમાણે ૮૭૬૫-૩૨૫૩ એ દાખલો ખાતા પાડી કરી દેખાડો ને તે સમજાવો.

આ દાખલામાં કોઈ પણ ચઢતી સંખ્યા વટાવી ઉતરતી સંખ્યા તમને કરવી પડે છે કે.

આ નીચે આપેલો દાખલો તપાસો ને તેમાં શું સમજાવ્યું છે તે કહી જાઓ.

હજાર	સો	દશ	એક		હજાર	સો	દશ	એક
૮	૨	૩	૧	=	૮	૧૧	૧૨	૧૧
- ૬	૪	૫	૭		- ૬	૪	૫	૭
= ૨	૭	૭	૪	=	= ૨	૭	૭	૪

ઉપલા દાખલામાં ૧ માંથી ૭ જતા નથી તો શું કરશો? ૧ ના ૧૧ કેમ થાય? ત્યારે હવે દશકના ખાતામાં શું રહ્યું? ૨ દશકમાં ૫ દશક નહીં જાય તો શું કરશો? ૨ ના ૧૨ કેમ થાય? ત્યારે હવે સોના ખાતામાં શું રહ્યું? ૧ સોમાંથી ૪ તો જાય નહીં ત્યારે શું કરશો? ૧ ના ૧૧ સો કેમ થાય? ત્યારે હવે હજારના ખાતામાં ઉપર ૮ રહ્યા કે આઠ?

એજ પ્રમાણે ૩૫૪૦૧ માંથી ૧૦૭૨૩ બાદ કરી દેખાડો.

. નીચેનો દાખલો તપાસી તેમાં શું કયું છે તેની સમજ આપો.

લાખ	દશ હજાર	હજાર	સો	દશ	એક		લાખ	દશ હજાર	હજાર	સો	દશ	એક
૭	૦	૦	૦	૦	૦	=	૬	૮	૮	૮	૮	૧૦
- ૨	૩	૪	૫	૬	૭		- ૨	૩	૪	૫	૬	૭
= ૪	૬	૫	૪	૩	૩	=	= ૪	૬	૫	૪	૩	૩

એ પ્રમાણે ૬૦૦૦૦-૧૨૬૮૭ એ દાખલો ખાતા પાડી કરી સમજાવો. પછી એજ દાખલો વગર ખાતા પાડવે સાધારણ રીતે કરી બતાવો.

દાખલા. ૬૭. ક. (લખીત.)

(૧) નીચે આપેલી સંખ્યાઓની ભેડીમાંથી મોટી સંખ્યામાંથી ન્હાની બાદ કરો.

૬૮૯;	૫૧૭.	૧૬૭૪;	૬૪૩.	૨૮૯૭;	૧૩૪૫.
૪૭૮૯;	૩૨૧૩.	૧૨૩૪;	૬૭૮૯.	૪૩૧૧;	૫૬૭૮.
૬૧૩૧;	૨૮૩૪.	૪૬૭૮;	૩૮૬૯.	૯૧૩૨;	૬૬૦૮.
૮૭૫૬;	૯૧૨૩.	૬૭૧૭;	૮૩૧૦.	૭૦૦૦;	૪૩૨૧.
૮૦૦૦;	૨૩૪૭.	૫૦૦૦;	૧૨૩૬.	૭૦૦૦;	૮૪૩૧.
૧૨૩૪૭;	૬૯૪૫.	૧૫૩૨૮;	૨૭૬૭૭.	૩૫૬૪૯;	૨૬૭૫૦.
૨૬૭૮૯;	૫૪૩૨૧.	૧૨૫૬૭;	૪૬૮૯૧.	૬૦૭૦૮;	૧૯૦૮૦.
૧૦૦૦૦;	૬૧૨૩.	૨૦૦૦૦;	૧૨૯૭૮.	૩૦૦૦૦;	૨૫૬૭૮.
૪૦૦૦૦;	૫૬૭૮૯.	૬૦૦૦૦;	૩૪૭૮૧.	૯૦૦૦૦;	૪૮૭૭૧.
૪૩૦૭૬૮;	૨૫૬૭૧૦.	૧૨૫૪૬૭;	૯૧૫૬૭.	૧૫૬૦૮૯૧;	૮૭૯૦૧.
૬૭૦૭૧૦;	૪૮૫૭૧૨.	૧૨૩૪૫૬;	૨૩૦૬૧૭.	૮૭૬૩૨૧;	૬૭૫૮૧૩.
૧૦૦૦૦૦;	૪૮૫.	૮૦૦૦૦૦;	૨૩૪૬૭૨.	૭૦૦૦૦૦;	૨૮૫૭૧૪.
૬૦૦૦૦૦;	૫૭૧૪૨૮.	૧૪૨૮૫૭;	૪૨૮૫૭૧.	૮૫૭૧૪૨;	૫૭૧૪૨૮.

(૨) નીચેના આપેલા દાખલા અંક અને ચિન્હો વતે લખી બતાવો.

૨૮૫૭ માં શું ઉમેરો તો ૪૬૧૩ આવશે ?

૧૭૬૯૧ માંથી શું બાદ કરો તો ૯૩૨૭ આવશે ?

કઈ સંખ્યામાંથી ૫૬૧૪ બાદ કરશો તો જવાબ ૧૩૪૭ આવશે ?

૨૫૬૯૩ માંથી એક સંખ્યા બાદ કરતાં જવાબ ૮૯૬૭ આવશે તો તે સંખ્યા શું ?

(૩) નીચે આપેલા દાખલાઓમાં તેમાં શું માંગ્યું છે તે વાંચી સંલગ્નતા.

૧૮૫૬-	=૫૨૩.	૨૯૬૭૧-	=૧૨૩૪૫
+ ૧૨૫૬=	૫૭૮૯.	- ૧૭૮૯=	૪૦૦૦૦
-૩૨૪૭=	૫૬૮૧.	-૧૦૦૦૦=	૧૫૬૭૧
૨૫૩૭૬-	=૧૩૦૨.	૧૨૩૪૫૬-	= ૭૫૬૧

(૪) ઉપરના દાખલામાં પુછેલા જવાબ કાઢો.

(૫)

૧૨૩૪૫૬-	૩૮૬૧-૪૫૬૭૧.	૪૮૯૬૭-	૨૧૩૧૩- ૭૮૧૯.
૨૫૬૭૮૦-	૫૧૩૮૧-૬૧૭૯૯.	૫૬૭૮૯૦-	૧૨૩૪૫૬-૫૭૮૯૧.

દાખલા ૬૭. ખ. (લખીત).

(૧) એવી સંખ્યા શોધી કાઢો કે તેમાં ૨૫૯૮ ઉમેરો તો જવાબ ૬૭૧૧ આવે.

(૨) એવી કદ સંખ્યા છે કે તેમાંથી ૪૬૭૯ બાદ કરો તો જવાબ ૩૧૨૩ આવે.

(૩) એક સંખ્યામાંથી ૫૧૩૭ બાદ કરતાં જવાબ ૬૩૧૮ આવ્યો તો તે સંખ્યા શું હશે?

(૪) એક વેપારીની દર મહીનાની આવક રૂ. ૧૫૨૬૭ છે ને ખર્ચ રૂ. ૮૭૬૯ છે ત્યારે તે વેપારી પાસે દર મહિને શું બચતું હશે?

(૫) એક લશ્કરમાં ૨૫૬૪૩ માણસ છે તેમાંથી બધા મળી ૧૨૪૪૭ કેદ પકડાયા ને ૩૬૪૭ મરણ પામ્યા તો બાકી કેટલાં માણસો હશે?

(૬) એક ગાડી તથા ઘોડો મળી ૩૨૧૭ રૂપિયા ખર્ચ છે. ને ઘોડાની કિંમત ૧૮૨૯ રૂપિયા પડે તો ગાડીનું શું પડશે?

(૭) એક માણસ ૧૨૩૪૭ રૂપિયા મુકી મરણ પામ્યો. તેમાંથી ૩૬૭૮ રૂપિયા વડા છોકરાને, ૩૧૨૭ રૂપિયા નાના છોકરાને તથા ૨૫૦૦ રૂપિયા પોતાની છોકરીને ને બાકી રહી તે ધર્મ ખાતે આપી ગયો. ત્યારે તેણે ધર્મ ખાતે કેટલા રૂપિયા આપ્યા હશે?

(૮) એક માણસ પાસે ૮૯૭૭ રૂપિયા છે. તેમાંથી તેણે ૩૪૧૫ રૂપિયા ઉછીકા લીધેલા પાછા આપવા છે ને ૧૬૨૭ રૂપિયા ગરીબો માટે એક પ્રાંતમાં ભરવા છે. તો તેની પાસે બાકી કેટલા રૂપિયા રહેશે?

(૯) એક માણસની વાર્ષિક આવક ૮૭૧૯ રૂપિયા છે. તેમાંથી દર વર્ષે ઘર ભાડાના ૧૨૪૭ રૂપિયા, ખોરાક ખર્ચ ૨૭૧૯ રૂપિયા, કપડાં વગેરે પરચુટણ ખર્ચ ૧૦૪૧ રૂપિયા ને ગાડી ઘોડા ખર્ચ ૭૪૭ રૂપિયા થાય છે. ત્યારે તેની પાસે વર્ષે કેટલા રૂપિયા બચતા હશે?

(૧૦) ૨૦૪૯૨ માંથી ૫૧૨૩ કેટલી વખત બાદ થાય છે. ને બાદબાકી કરી શોધી કાઢો.

(૧૧) ૬૧૭૦ રૂપિયામાંથી કેટલા માણસોને દરેકને ૧૨૩૪ રૂપિયા આપી શકાશે તે બાદબાકીથી શોધી કાઢો.

(૧૨) મારે ચાર ઘોડા દરેક ૮૭૫ રૂપિયાના, અને ત્રણ બળદ દરેક ૧૪૯ રૂપિયાના ખરીદવા છે. મારી પાસે ૫૦૦૦ રૂપિયા છે તો આ ખરીદી કર્યા પછી બાકી શું રહેશે તે શોધી કાઢો.

(આ દાખલામાં કોઈ પણ ઠેકાણે ગુણકાર કરવો નહીં.)

(૧૩) ૩૭૧૫ રૂપિયામાંથી ૭૪૩ રૂપિયાની કિંમતવાળા કેટલા ઘોડા ખરીદ કરી શકાય તે બાદબાકી કરી શોધી કાઢો.

(૧૪) ૨૩૪૫૬ એ સંખ્યા ૧૫૬૭૮ કરતાં કેટલી વધારે છે તે શોધી કાઢો.

(૧૫) ૧૨૭૩૯૭ માંથી ૮૫૮૯૮ બાદ કરો ને જે બચાવ આવે તેમાં ૨૫૬૭ અને ૪૧૮૯૮ નો સરવાળો ઉમેરો.

પ્રકરણ ૧૭.

[ચારથી ૭ અંકી સંખ્યાનો એકથી ચાર અંકી સંખ્યા

વતે ગુણાકાર.]

પાઠ ૬૮.

૪૧૨૩ ને પાંચ વતે ગુણવા છે. પેદલાં શાનો ગુણાકાર કરશો ? ત્રણ એકમ પાંચ વખત લો તો કેટલી એકમ થઈ ? ૧૫ એકમમાંથી જવાબમાં શું લખશો ને વદી ૧ ક્યાં લેશો ? ૨ દશક પાંચ વખત લો તો જવાબ કેટલા દશક ? આગલી વદી ઉમેરતાં કેટલા દશક ? ૧૧ દશકમાંથી જવાબમાં શું લેશો ? ને વદી ક્યાં લેશો ? ૧ શતક પાંચ વખત લો તો કેટલા શતક ? તેમાં શું ઉમેરશો ? જવાબ કેટલા શતક ? ચાર હજાર પાંચ વખત લો તો કેટલા હજાર ? કાંઈ વદી ઉમેરશો કે ? જવાબ શું આવ્યો ?

નીચે ડાયા-હાથ તરફ આપેલો દાખલો તપાસો ને તે સમજાવો. જમણા હાથ પર આપેલો દાખલો કેમ કર્યો તે બોલીને કરી દેખાડો.

	દશ હજાર	હજાર	સો	દશ	એક
	૨	૫	૬	૮	૯
				X	૮
=	૧૬	૪૦	૪૮	૬૪	૭૨
=	૨૦	૫	૫	૧	૨

$$\begin{array}{r}
 ૨૫૬૮૯ \\
 \times ૮ \\
 \hline
 = ૨૦૫૫૧૨
 \end{array}$$

એજ પ્રમાણે ખાતા પાડી તથા સાધારણ રીતે નીચેનો દાખલો કરી બતાવો.

૨૧૦૮૦૫X૭.

દાખલા ૬૮. (લખીત.)

(૧)

૨૪૬૮૪૮	૨૭૬૩૯૪૩	૧૨૩૪૫૪૭
૬૮૭૯૪૭	૧૨૦૦૧૪૫	૨૩૬૭૯૪૬
૪૮૭૦૭૪૯	૬૭૮૭૩૪૮	૭૩૦૦૯૪૯
૧૨૩૪૩૨૪૩	૨૩૫૬૭૮૪૫	૩૪૫૬૭૮૪૯
૧૦૦૩૦૦૪૭	૨૦૦૦૦૦૪૯	૨૦૩૦૪૦૪૭
૯૮૭૬૫૩૪૨	૮૬૧૩૨૧૪૭	૯૮૭૬૩૫૪૯

પાઠ ૬૯.

૩૬૫૪૫૭ એ ગુણાકાર કેમ કરવો તે આપણે શીખી ગયા છે તે કરી દેખાડો ને તેની સમજ આપો.

એ દાખલો કરવામાં આપણે બે ગુણાકાર કરી તેમનો સરવાળો કરીએ તો એ તે કયા ગુણાકાર ને શું સરવાળો તે કહો (૩૬૫૪૫૭+૩૬૫૪૫૦).

કોઈપણ સંખ્યાનો ૫૦ વતે ગુણાકાર કરવો હોય તો પાંચ વતે ગુણાકાર કરી શું કરવું?

કોઈપણ સંખ્યાને ૫ વતે ગુણ્યા હોય તો તેજ સંખ્યાને ૫૦ વતે ગુણવા શું કરવું?

એક સંખ્યાને ૭ વતે ગુણતાં જવાબ ૮૪૭ આવે છે તો તે સંખ્યાને ૭૦ વતે ગુણતાં શું જવાબ આવે?

કોઈપણ સંખ્યાને ૭૮ વતે ગુણવી હોય તો તેને પહેલાં ૬ વતે ગુણવી? પછી ૬ વતે ગુણવી? પછી ૬ શાનો સરવાળો કરવો?

નીચે આપેલો દાખલો તપાસો, તેની સમજણ આપો ને એજ દાખલામાં કરેલી દરેક રીત મોઢે બોલી બતાવો.

[લાખના ડાબા હાથ પર જે સંખ્યા આવે તે “દસલાખ” ને “દસ લાખ” ના ડાબા હાથ પર જે આવે તે કરોડનો અંક કહેવાય છે]

૧૨૬૭૫

X૭૯

 ૧૧૪૦૭૫.....(૧૨૬૭૫X૯)

+૮૮૭૨૫૦.....(૧૨૬૭૫X૭૦)

 જવાબ ૧૦૦૧૩૨૫.....(૧૨૬૭૫X૭૯)

એજ પ્રમાણે ૨૮૦૬૯X૯૮ એ દાખલો સમજ સાથે કરી દેખાડો.

દાખલા ૬૯. (લખીત.)

(૧)

૧૨૩૪X૧૦.	૨૫૩૭X૨૦.	૩૫૩૭X૫૦.
૧૨૬૪X૧૫.	૨૬૭૮X૧૨.	૩૯૬૫X૧૯.
૩૨૧૫૧X૧૧.	૩૫૬૭૯X૧૪.	૧૨૭૮૯X૨૦.
૬૭૮૯X૪૨.	૫૬૭૮X૩૭.	૭૮૯૧X૪૦.
૯૯૯૯X૪૫.	૧૭૮૯૧X૪૨.	૨૦૩૦૨X૫૩.
૧૩૬૯૦X૬૧.	૨૫૦૦૩X૭૫.	૩૨૮૯૮X૮૩.
૫૬૭૮૯X૯૩.	૭૫૭૮૯X૯૫.	૯૯૯૯૯X૯૯.
૧૨૬૭૮૩X૧૭.	૨૬૭૩૧૨X૪૨.	૬૧૫૮૧૩X૭૦.

(૨) એક સંખ્યાને ૯ વતે ગુણતાં ગુણાકાર ૧૧૦૭ આવે છે. ને ૭૦ વતે ગુણતાં જવાબ ૮૬૧૦ આવે છે તો તે સંખ્યાને ૭૯ વતે ગુણતાં શું જવાબ આવશે ?

પાઠ ૭૦.

કોઈ પણ સંખ્યાને ૧૦ વતે ગુણવી હોય તો તે સંખ્યાને શું કરવું ? ૧૦૦ વતે ગુણવી હોય તો શું કરવું ?

કોઈ પણ સંખ્યાનો ૨ વતે ગુણાકાર કર્યો હોય તો પછી તેજ સંખ્યાનો ૨૦ વતે ગુણાકાર કેમ કરી શકાય ? ૨૦૦ વતે ગુણાકાર કેમ કરેવાય ?

એક સંખ્યાને ૭ વતે ગુણતાં ૭૮૪ જવાબ આવે છે. તો તે સંખ્યાનો ૭૦ વતે શું ગુણાકાર આવશે ? ૭૦૦ વડે શું ગુણાકાર આવશે ?

કોઈ પણ સંખ્યાને ૫૮ વતે ગુણવા હોય તો તે માટે આપણે શું શિખી ગયા ?

એક સંખ્યાનો ૭ વતે ગુણાકાર કર્યો પછી તેજ સંખ્યાનો ૯૦ વતે ગુણાકાર કર્યો ને એ બંને ગુણાકારનો સરવાળો કર્યો તો તે સંખ્યાનો કેટલા વતે ગુણાકાર કરેલો કહેવાય ?

એક સંખ્યાનો ૭ વતે ગુણાકાર કર્યો. પછી તેજ સંખ્યાને ૩૦ વતે ગુણાકાર કર્યો પછી તેજ સંખ્યાનો ૨૦૦ વતે ગુણાકાર કર્યો. એ ત્રણે ગુણાકાર ઉમેરી દીધા તો પેલી સંખ્યાનો કેટલા વતે ગુણાકાર થયો ?

કોઈ પણ સંખ્યાનો ૪૬૮ વતે ગુણાકાર કરવો છે. તો કયા ત્રણ જુદા જુદા ગુણાકાર કરી તે ઉમેરી દેશો તે કહો [X૮; X૬૦; X૪૦૦].

નીચે આપેલો દાખલો તપાસી તેમાં શું કયું છે સમજવો.

૩૬૪૭૫

X૨૩૭

૨૫૫૩૨૫ (૩૬૪૭૫X ૭)

૧૦૯૪૨૫૦ (૩૬૪૭૫X ૩૦)

૭૨૯૫૦૦૦ (૩૬૪૭૫X૨૦૦)

૮૬૪૪૫૭૫ (૩૬૪૭૫X૨૩૭)

એજ પ્રમાણે ૫૮૯૦૩X૩૦૭ એ દાખલો કરી સમજવો.

ઉપલા દાખલામાં ૭ વતે ગુણશો પછી શા વતે ગુણશો ?

(૩૦૦ વડે.)

કોઈ પણ સંખ્યાને ૫૦૯ વડે ગુણવા દોષ તો કેટલા ગુણાકાર કરી તેમનો સરવાળો કરશો ?

દાખલા ૭૦. ક.

(૧) નીચેની સંખ્યાઓને પેહલાં ૧૦ ને પછી ૧૦૦ વતે ગુણી જવાબ કહો.

૨૫.	૩૭.	૪૮.	૧૨૫.	૨૩૭.	૬૩૯.
૫૦૦.	૬૦૯.	૮૧૫.	૯૯૯.	૧૨૩૪.	૨૦૦૧.

(૨) નીચેની સંખ્યાઓને ૨૦ તેમજ ૨૦૦ વડે ગુણો.

૨૮.	૩૭.	૪૫.	૫૦.	૭૫.	૧૦૦.	૧૫૦.
૨૦૦.	૫૦૦.	૧૨૦.	૨૪૦.	૧૮૦.	૭૦૦.	૯૦૦.

(૩) નીચે આપેલી સંખ્યાઓનો ૭, ૭૦ અને ૭૦૦ વડે ગુણાકાર કહો.

૫.	૧૨.	૧૪.	૧૫.	૧૮.	૧૯.	૧૭.	૨૦.
----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

(૪) કોઈ પણ સંખ્યા લો તેને પેહલાં ૮ વતે ગુણો. તેજ સંખ્યાને ૭૦ વતે ગુણો. ફરીથી તેજ સંખ્યાને ૨૦૦ વતે ગુણો. હવે ત્રણે ગુણાકારનો સરવાળો કરો તો આખી સંખ્યાનો કેટલા વતે ગુણાકાર થશે ?

(૫) એક સંખ્યાને પેહલાં ૨, પછી ૩૦ ને પછી ૪૦૦ વતે ગુણી ત્રણે ગુણાકારના જવાબ ઉમેરો તો તે સંખ્યાનો કેટલા વતે ગુણાકાર થયો ?

(૬) કોઈ સંખ્યાનો નીચે આપેલી દરેક સંખ્યા વતે ગુણાકાર કરવો છે. તો મુળ સંખ્યાનો શા વતે ગુણાકાર કરી તે ગુણાકારોનો સરવાળો કરવો તે કહો.

૧૨૦. ૨૦૪. ૩૫૭. ૬૦૮. ૮૧૯. ૯૮૭.

(૭) એક સંખ્યાને ૯૯૯ વતે ગુણવી છે. તો તે સંખ્યાનો છુટો છુટો શું ગુણાકાર કરી તેનો સરવાળો કરવો તે કહો.

(૮) સંખ્યા $\times ૭ +$ સંખ્યા $\times ૯૦ +$ સંખ્યા $\times ૨૦૦ =$ સંખ્યા $\times ૨૯૭$ એનો શું અર્થ થાય તે સમજાવો.

દાખલા ૭૦. ખ. (લખીત).

૨૩૪X૧૨૫	૩૬૮X૨૭૯	૧૨૩૪X૩૦૧
૫૬૭૮X૧૧૧	૬૯૭૦X૬૧૩	૭૮૯૪X૫૧૨
૮૧૦૧X૨૩૫	૯૭૮૧X૩૬૪	૮૭૮૯X૬૫૮
૧૨૩૦૮X૨૩૪	૧૫૭૯૧X૧૨૫	૧૭૯૦૩X૨૧૭
૨૫૬૧૪X૩૧૨	૩૮૧૦૧X૪૧૫	૪૫૦૩૫X૭૦૧
૫૪૬૭૮X૬૧૫	૭૦૭૦૭X૯૦૯	૧૦૦૦૦X૯૭૮
૧૦૦૦૦૦X૧૨૩	૨૦૦૦૦૦X૩૧૨	૨૩૪૫૬X૪૧૭
૮૭૬૫૪X૩૨૪	૪૨૮૫૭X૨૦૧	૮૫૭૧૪X૧૦૩
૧૩૪૯૭X૧૧૫	૨૯૮૮૭X૩૧૪	૫૦૦૬૭X૧૨૭

પાઠ ૭૧.

કોઈ પણ સંખ્યાને ૨ વતે ગુણો. તેજ સંખ્યાને પછી ૩૦ વતે, પછી ૪૦૦ વતે, પછી ૧૦૦૦ વતે ગુણો તો તે સંખ્યાને કેટલા વતે ગુણેલી કેહવાય ?

કોઈ પણ સંખ્યાને ૧૦૦૦ વતે કેમ ગુણુશો ? ૨૪ એને ૧૦૦૦ વતે ગુણો.

કોઈ પણ સંખ્યાને ૫ વતે ગુણી હોય તો તેને ૫૦૦૦ વતે કેમ ગુણુશો ?

એક સંખ્યાનો ૧૨૪૩ વતે ગુણાકાર કરવો હોય તો તે કેમ કરશો ?

નીચેનો દાખલો તપાસી તે સમજાવો.

૨૨૪૩

X૧૨૩૪

૮૯૭૨(૨૨૪૩X ૪)

૬૭૨૯૦(૨૨૪૩X ૩૦)

૪૪૮૬૦૦(૨૨૪૩X ૨૦૦)

૨૨૪૩૦૦૦(૨૨૪૩X૧૦૦૦)

૨૭૬૭૮૬૨(૨૨૪૩X૧૨૩૪)

લાખ પછી જે ગયા હાથપર સંખ્યા આવે તેનું નામ શું ?
તે પછી ગયા હાથપર આવતી સંખ્યાનું નામ શું ?

દાખલા ૭૧. ક.

(૧) નીચેની સંખ્યાઓને ૧૦૦ અને ૧૦૦૦ વતે ગુણો.

૨૪. ૩૬. ૧૨૧. ૨૩૪. ૩૪૬. ૪૫૦.

(૨) કામ પણ સંખ્યાને ૨૫૦૯ વતે ગુણવી હોય તો કેટલા ગુણાકાર કરી તેમનો સરવાળો કરશો તે કહો.

(૩) એક સંખ્યાને પેહલાં ૩ વતે ગુણી પછી તેજ સંખ્યાને ૩૦ વતે, ૪૦૦ વતે ને ૨૦૦૦ વતે ગુણી એ આરે ગુણાકારનો સરવાળો કર્યો તો આપેલી સંખ્યાનો કેટલા વતે ગુણાકાર થયો ?

(૪) ૩૧૪X૨૧૬૭ એ દાખલામાં ૩૧૪ ને ૭, ૬૦, ૧૦૦ ને ૨૦૦૦ વતે ગુણી તે સરવાળો કરો. ને ૨૧૬૭ લઈ તેને ૪, ૧૦ ને ૩૦૦ વતે ગુણી સરવાળો કરો તો આછો ગુણાકાર કઈ રીતમાં કરવો પડશે ?

(૫) ૫૧૭X૬૧૨૪. એમાં ૫૧૭ નો ૬૧૨૪ ના છુટા છુટા અંક વતે ગુણાકાર કરવો હીક પડશે કે ૬૧૨૪ નો ૫૧૭ ના અંક વતે કરવો હીક પડશે ?

(૬) ૫૭X૯૮૭૭ એમાં ૫૭ ના ચાર ગુણાકાર કરી તે ઉમેરવા હીક પડશે કે ૯૮૭૭ ના બે ગુણાકાર કરી તે ઉમેરવા ?

દાખલા ૭૧. ખ. (લખીત).

૧૨૩૪X૧૦૫૭	૨૩૪૭X૧૨૫૭	૩૪૫૬X૨૪૬૮
૨૩૪૫X૧૫૬૮	૪૬૭૭X૧૪૬૮	૬૮૭૭X૧૩૦૧
૮૦૦૦X૧૫૦૦	૯૦૦૦X૯૦૦૦	૧૨૦૦X૧૦૦૩
૧૨૧૭X૧૫૬૧	૧૩૦૧X૧૫૦૭	૧૭૦૩X૧૯૯૭

દાખલા ૭૧. ગ. (લખીત)

(૧) એક માણસે પાતાની દોલત બે છોકરાઓમાં વહેંચી આપી. વડા છેકરાને નાના છોકરા કરતાં પાંચ ગણા વધારે રૂપિયા મળ્યા. નાના છોકરાને ૨૬૭૮ રૂપિયા મળ્યા તો વડા છોકરાને કેટલા રૂપિયા મળ્યા હશે ?

(૨) એક માણસ પાતાના વડા છોકરાને નાના છોકરા કરતાં ચાર ગણા રૂપિયા આપી ગયો. નાના છોકરાનો ભાગ ૫૬૭૮ રૂપિયા થયો તો તે માણસની બધી મળી દોલત કેટલી હશે ?

(૩) એક દુકાનમાં રોજ ૨૩૭ રૂપિયા વકરે થાય છે. તો એક વર્ષમાં બધા મળી વકરે કેટલો થતો હશે ? (વર્ષના દિવસ ૩૬૫).

(૪) એક વર્ષના બાવન અઠવાડિયાં પ્રમાણે ૧૯૦૧ વર્ષનાં અઠવાડિયાં કેટલાં ?

(૫) એક સોવરેનની કિંમત ૧૫ રૂપિયા થાય છે. અંકક દ્રાથળીમાં ૫૧૭ સોવરેન હોય તો એવી ૧૨૫ દ્રાથળીની કીમત બધા મળી કેટલા રૂપિયા થાય ?

(૬) એક ઘરની કિંમત તેમાંના રાચરચીલાં કરતાં ૨૧૭ ગણી છે. રાચરચીલાંની કિંમત ૩૨૧૫ રૂપિયા છે. તો ઘરની કિંમત શું ?

(૭) એક ઘરની કિંમત તેમાંના સામનથી ૧૧૫ ગણી છે. સામનની કિંમત ૧૨૯૭ રૂપિયા છે. તો ઘર અને સામાનની સાથે મળી કેટલી કિંમત થશે ?

(૮) એક માણસે ૫૬૧૯ એ સંખ્યા એક નીચે એક પચીસ વખત લખી તેનો સરવાળો કર્યો તો તેનો જવાબ શું આવશે ?

[ગુણાકારથી જવાબ કાઢવો.]

(૯) એક મોહોલામાં ૭૧૫ ઘર છે. દરેક ઘરની કિંમત બે ૧૨૬૯૮ રૂપિયા ગણાય તો આખા મોહોલાના ઘરોની કિંમત કેટલી થશે ?

(૧૦) કાઇસ્ટને જનમ્યાને ૧૯૦૧ વર્ષ થયાં તો તેટલાં વર્ષમાં દિવસ કેટલા થયા ?

(૧૧) એક વેપારીએ નીચે પ્રમાણે ખરીદી કરી તો તેને કેટલા રૂપિયા થયા હશે ?

૨૭૮ ઘોડા દરેક ૮૧૫ રૂપિયા પ્રમાણે.

૫૧૯ ખચ્ચર દરેક ૬૭ રૂપિયા પ્રમાણે.

૧૧૩ ઉંટ દરેક ૪૫૭ રૂપિયા પ્રમાણે.

૧૨૧૭ બળદ દરેક ૫૭ રૂપિયા પ્રમાણે.

(૧૨) એક હાથીની કિંમત ૨૬૯૮ રૂપિયા પડે છે. તો એવા ૩૫૪ હાથીનું શું પડશે ?

(૧૩) એક મીનીટની ૬૦ સેકન્ડ ને એક કલાકની ૬૦ મીનીટ તે ૨૪૫ કલાકની મીનીટ કેટલી થશે ?

(૧૪) એક વર્ષના દિવસ કરો. એક દિવસના ૨૪ કલાક તો એક વર્ષમાં કેટલા કલાક હશે ?

(૧૫) દાખલા ૧૩ ને ૧૪ ઉપરથી બે વર્ષમાં કેટલી સેકન્ડ હશે તે શોધી કાઢો.

(૧૬) ૧૨ ઇંચ એટલે ૧ ફુટ તો ૫૨૮૦ ફીટના ઇંચ કેટલા હશે ?

(૧૭) ૩૬ ઇંચનો ૧ વાર થાય છે તો ૧૭૬૦ વારના કેટલા ઇંચ થશે ?

(૧૮) મુંબઈથી સુરત ૧૬૭ માઇલ છે. દરેક માઇલના ૧૭૬૦ વાર થાય તો મુંબઈથી સુરત કેટલા વાર દુર હશે ?

(૧૯) એક લશ્કરમાં ૨૫૭ ટુકડી છે. દરેક ટુકડીમાં ૧૨૧૪ માણસ છે. તો આખાં લશ્કરમાં કેટલાં માણસ હશે ?

(૨૦) એક પત્રની રેગ ૩૮૧૭ નકલ બહાર પડે છે. તો આખાં વર્ષમાં આવન રવીવાર બાદ કરતાં બાકીના દિવસો પર બધા મળી કેટલી નકલ બહાર પડતી હશે ?

પ્રકરણ ૧૮.

[ચારથી છ અંકી સંખ્યાનો એકથી ચાર અંકી સંખ્યા
વતે ભાગાકાર.]

પાઠ ૭૨.

૪૮૮૪ ના ચાર સરખા ભાગ કરવા છે. પેહલાં ૪ હજારના
૪ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં કેટલા હજાર આવશે ? ૮ સો
ના ચાર સરખા ભાગ કરો તો શું આવશે ? બે એ શું શતક કે
દશક ? ૮ દશકના હવે ૪ ભાગ કરો. જવાબ શું ? ૪ એકમના ૪
સરખા ભાગ કરો. હવે આખો જવાબ શું આવ્યો ?

૪૮૮૪ ÷ ૪ એ દાખલો કરી બતાવો.

૪૮૪૮ એને ચાર વતે નીચે ભાગ્યા છે તે તપાસો ને પુછેલા
સવાલોના જવાબ આપો.

૪) ૩૩૪૮ (૮૩૭	૩ હજારને ચાર સરખા ભાગમાં કેમ
૩૨ જવાબ.	બહેંચી શકશો ? ૩ હજારને વટાવતાં કેટલા
—	શતક થાય ? ૩૦ શતક છે કે બીજા કાંઈ
૧૪	શતક છે ? બધા મળી કેટલા શતક ?
૧૨	૩૩ શતકને ચાર વતે ભાગતાં શું આવે ?
—	૮ એ શતક કે દશક ? બાકી કેટલા
૨૮	શતક રહ્યા ? એ એક શતકને શું
૨૮	કરશો ? એને વટાવો તો કેટલા દશક
—	થાય ? અહીંઆ ૧૪ દશક કેમ થયા ?
૦૦	૧૪ દશકના ૪ સરખા ભાગ કરો તો
	દરેક ભાગમાં શું આવશે ? બાકી ૨
	રહ્યા તે દશકનું શું કરશો ?

એ પ્રમાણે ૩૮૭૨ ÷ ૮ એ દાખલો કરી દેખાડો.

૧૨૫૬૩૧ ÷ ૮ એ દાખલો નીચે કર્યો છે તેની સમજ તપાસો.

૯) ૧૨૫૬૩૬ (૧૩૯૫૯
જવાબ.

$$\begin{array}{r}
 \text{---} \\
 ૩૫ \\
 ૨૭ \\
 \text{---} \\
 ૮૬ \\
 ૮૧ \\
 \text{---} \\
 ૫૩ \\
 ૪૫ \\
 \text{---} \\
 ૮૧ \\
 ૮૧ \\
 \text{---} \\
 ૦૦
 \end{array}$$

૧ લાખના નવ ભાગ થાય નહીં
માટે ૧ લાખના ૧૦ દશ હજાર થયા
ને બીજા બે દશ હજાર છે તે મળી
થયા ૧૨ દશ હજાર, ૧૨ દશ હજારને
નવે ભાગ કરતાં જવાબ ૧ દશ હજાર
બાકી વધ્યા ૩ દશ હજાર; ૩ દશ
હજારના ૩૦ હજારને બીજા ૫
હજાર મળી થયા ૩૫ હજાર; ૩૫
હજાર ભાગ્યા નવે તો આવ્યા ત્રણ
હજાર ને બાકી વધ્યા ૮ હજાર; ૮
હજારના ૮૦ સો ને બીજા ૬ સો
મળી ૮૬ સો; તેને ભાગ્યા નવે તો
જવાબ ૯ સો ને બાકી વધ્યા ૫ સો
૫ સોના ૫૦ દશક બીજા ત્રણ
દશક મળી ૫૩ દશકને ને ભાગ્યા
નવે તો, છતાં.

દાખલો ૭૨. કં.

(૧)

$$\begin{array}{llll}
 ૪૦૦૦ ÷ ૪. & ૩૦૦૦ ÷ ૬. & ૧૦૦૦ ÷ ૧૦. & ૬૦૦૦ ÷ ૩. \\
 ૫૦૦૦ ÷ ૫. & ૮૦૦૦ ÷ ૪. & ૧૪૦૦૦ ÷ ૭. & ૧૫૦૦૦ ÷ ૩. \\
 ૭૦૦૦૦ ÷ ૭. & ૧૦૦૦૦ ÷ ૫. & ૧૨૦૦૦ ÷ ૬. & ૧૦૦૦૦૦ ÷ ૨. \\
 ૧૦૦૦૦૦ ÷ ૪. & ૧૦૦૦૦૦ ÷ ૧૦. & ૨૦૦૦૦ ÷ ૮. & ૧૫૦૦૦૦ ÷ ૬.
 \end{array}$$

(૨)

$$\begin{array}{llll}
 ૬૦૦૦ = ૩X & ૩૦૦૦ = ૬X & ૧૦૦૦૦ = ૫X & ૯૦૦૦ = ૩X \\
 ૮૦૦૦ = ૪X & ૪૦૦૦ = ૮X & ૭૦૦૦ = ૫X & ૯૦૦૦ = ૬X \\
 ૧૦૦૦૦ = ૫X & ૮૦૦૦૦ = ૪X & ૨૫૦૦૦ = ૫X & ૧૦૦૦૦૦ = ૫X
 \end{array}$$

દાખલો ૭૨. બ. (લખીત.)

(૧)

$$\begin{array}{llll}
 ૩૬૬ ÷ ૬. & ૭૦૨ ÷ ૬. & ૫૧૫ ÷ ૫. & ૯૨૪ ÷ ૭. \\
 ૧૫૨૫ ÷ ૫. & ૨૭૪૪ ÷ ૭. & ૮૨૮૦ ÷ ૮. & ૧૫૨૧ ÷ ૬. \\
 ૬૩૫૪ ÷ ૬. & ૩૪૬૫ ÷ ૫. & ૬૦૧૩ ÷ ૭. & ૯૦૩૬ ÷ ૬. \\
 ૧૨૩૪૬ ÷ ૨. & ૨૪૩૬૪ ÷ ૪. & ૩૪૨૦૩ ÷ ૩. & ૨૭૫૧૬ ÷ ૬. \\
 ૩૪૮૪૮ ÷ ૮. & ૨૩૪૭૨ ÷ ૬. & ૫૬૩૦૪ ÷ ૭. & ૯૮૭૬૦ ÷ ૫. \\
 ૧૨૩૪૮૪ ÷ ૨. & ૭૫૬૮૦૪ ÷ ૪. & ૧૨૫૧૨૦ ÷ ૮. & ૭૨૩૫૧૬ ÷ ૬. \\
 ૨૬૦૨૮૦ ÷ ૬. & ૭૦૧૪૨૮ ÷ ૭. & ૩૨૮૭૬૧ ÷ ૬. & ૨૬૫૭૭૧ ÷ ૭.
 \end{array}$$

(૨) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર અને શેષ બંને કાઢો.

૧૨૩૪૫ ÷ ૬.	૨૧૬૪૭ ÷ ૭.	૨૮૫૬૧ ÷ ૯.
૩૪૬૪૭ ÷ ૫.	૩૬૭૮૯ ÷ ૮.	૧૨૩૪૭ ÷ ૪.
૧૨૫૬૭૮ ÷ ૯.	૨૩૪૬૭૧ ÷ ૨.	૪૬૫૯૩૪ ÷ ૯.

(૩) ૩૧૨૪૧ પના દોઢિઆં કરો. બાકી શું રહેશે ?

(૪) ૧૨૫૬૩ બેઆનીના રૂપિઆ કેટલા થશે ? બાકી શું રહેશે ?

(૫) આઠ માણસોને સરખે ભાગે બહેંચતાં દરેક માણસને ૬૭૪૩ રૂપિઆ મળ્યા ત્યારે પેહલાં રૂપિઆ કેટલા હશે ?

(૬) એક મીલનો એક અઠવાડિઆનો ખર્ચ ૧૫૬૨૩ રૂપિઆ છે. તો દરરોજ શું ખર્ચ થતો હશે ?

પાઠ ૭૩.

૭૫૬ ને ૧૨ વતે કેમ ભાગોછો તે કરી દેખાડો.

૯૧૮ ને ૫૪ વતે ભાગતાં તમે શું કરો છો તે દાખલો કરી સમજાવો.

હવે ૬૨૬૪ ને ૧૨ વતે ભાગવા છે. તો ૬ હજારને ૧૨ વતે ભાગી શકાશે કે ? ત્યારે ૬ હજારના સો કેટલા થશે ? બીજા કેટલા સો છે ? આરે બધા મળી કેટલા સો ? ૬૨ સોના ૧૨ ભાગ કરો તો જવાબમાં કેટલા સો ભાગ આવશે ? બાકી શું રહેશે ? એ બાકી બે તે શું એ બે સોના દશક કેટલા ? બીજા દશક કેટલા છે ? હવે એ ૨૬ દશકના ૧૨ ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં કેટલા દશક ? બાકી શું ? એ બે દશકના એકમ કરી શું ઉમેરશે ? ૨૪ એકમના બાર ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવે ?

૮૮૫૬ ÷ ૭૨ એ દાખલો નીચે કર્યો છે તે સમજાવો.

૭૨) ૮૮૫૬ (૧૨૩ જવાબ.

૭૨

૧૬૫

૧૪૪

૨૧૬

૨૧૬

૦૦૦

૮૬૧૬૧૬÷૮૮ એ દાખલો કરીને નીચે સમજાવ્યો છે તે તપાસો.

૮૮) ૮૬૧૬૧૬ (૮૭૯૨

૭૮૪

૭૭૬

૬૮૬

૮૦૧

૮૮૨

૧૬૬

૧૬૬

૦૦૦

[આ ગતનો દાખલો કરવા પેહલાં ભાગકનો ૨ થી ૯ સુધી ગુણતા શું જવાબ આવે છે તે એક બાબુ કરી રાખવાથી શરૂઆતના વિદ્યાર્થીને બહુ સહેલું પડશે.]

સમજ:—૮ લાખના ૮૮ આખા ભાગ થાય નહીં માટે ૮ લાખના થયા ૮૦ દશ હજાર તથા ૬ દશ હજાર આપેલા છે તે મળી થયા ૮૬ દશ હજાર ૮૬ દશ હજારના પછી ૮૮ આખા ભાગ થતા નથી. માટે ૮૬ દશ હજારના કર્યા ૮૬૦ હજાર તથા ૧ હજાર આપેલા છે તે મળી થયા ૮૬૧ હજાર; ૮૬૧ હજારના ૮૮ ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં ૮ હજાર આવશે ને બાકી રહેશે ૭૭; ૭૭ હજારના સો કરતાં થયા ૭૭૦ સો તેમાં આપેલા ૬ સો ઉમેરતાં થયા ૭૭; સો; ૭૭૬ સોને ૮૮ વતે ભાગતાં જવાબ ૭ સો ને બાકી રહ્યા ૯૦ સો; ૯૦ સોના ૮૦૦ દશક ને આપેલા ૧ દશક ઉમેરતાં ૯૦૧ દશક; ૯૦૧ દશકને ૮૮ વતે ભાગતાં જવાબ ૯ દશક ને બાકી ૧૯ દશક; ૧૯ દશકના ૧૯૦ એકમને આપેલા ૬ એકમ મળી ૧૯૬ એકમ; ૧૯૬ એકમને ૮૮ વતે ભાગતાં જવાબ ૨ એકમ; આખો જવાબ ૮ હજાર, ૭ સો ને બાબુ.

એજ પ્રમાણે ૩૭૪૫૭૨÷૮૪ એ દાખલો કરી દેખાડો. ને શેષ વધે તે પછી કહો.

[ભાગાકાર કરતાં શેષ વધે તે આ પ્રમાણે લખવો. જે ઉપરના દાખલામાં શેષ ૧૯ આવે ભાગાકાર ૪૪૫ આવે તો જવાબ ૪૪૫ $\frac{૧૯}{૬}$ એમ લખવો. એટલે ૪૪૫ ભાગાકાર છે. ૧૯ શેષ ને ૮૪ ભાજક છે એમ સમજવું.]

૧૦૫૪૬૮ ÷ ૫૧૭ એ દાખલો કરી બતાવો. એ ઉપરથી ભાગાકારના જવાબમાં શૂન્ય કેમ આવે છે તે સમજવો.

દાખલા ૭૩. (લખીત).

(૧) નીચેના દાખલામાં ભાગાકાર કરો ને જે શેષ વધે તો તે પણ ઉપર સમજાવ્ય પ્રમાણે જવાબ સાથે લખી દેખાડો.

૪૬૨૫ ÷ ૩૭.	૧૦૭૫ ÷ ૪૩.	૧૨૭૪ ÷ ૪૯.
૨૬૫૦૨ ÷ ૪૨.	૧૪૨૦૪ ÷ ૫૩.	૧૩૭૩૬ ÷ ૭૭.
૫૪૩૧૫ ÷ ૮૫.	૫૦૫૦૫ ÷ ૯૧.	૯૨૬૭૩ ÷ ૯૯.
૩૪૩૭ ÷ ૩૫.	૮૯૧૧ ÷ ૪૪.	૯૧૬૧ ÷ ૬૩.
૧૨૪૬૭ ÷ ૭૨.	૧૮૮૯૧ ÷ ૬૫.	૮૫૮૭૧ ÷ ૯૨.
૧૨૩૪૬૭ ÷ ૬૬.	૨૨૭૯૦૧ ÷ ૭૧.	૩૧૭૯૧૦ ÷ ૯૫.
૨૬૭૯૦ ÷ ૫૩.	૩૪૫૭૮૮ ÷ ૬૮.	૬૦૦૯૦૧ ÷ ૯૧.
૫૦૦૦૦ ÷ ૬૧.	૬૦૦૭૦૦ ÷ ૭૧.	૯૦૭૦૦૨ ÷ ૭૬.

(૨) એક દાખલામાં ભાગાકાર ૯૮ ભાજક ૨૪૭ ને શેષ ૪૫ છે તો ભાજ્ય કેટલો હશે ?

(૩) એક દાખલામાં ભાગાકાર ૯૭ છે ભાજ્ય ૫૮ ને શેષ કાંઈ નથી તો ભાજ્ય શું ?

(૪) ભાજ્ય ૫૪૭૨ ભાગાકાર ૫૭ ને શેષ કાંઈ નહીં તો ભાજક શું ?

(૫) ૨૮૨૧૫ રૂપિયા ૩૮ માણસોમાં સરખે ભાગે વહેંચી આપો, વહેંચતાં રૂપિયા વધે તેના આના કરી તે પણ વહેંચી આપો તો દરેક માણસને કેટલા રૂપિયા, કેટલા આના મળશે ?

પાઠ ૭૪.

૨૦૦ ચીજના ૧૦૦ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ?

૬૦૦ ÷ ૨૦૦ એમાં જવાબ શું આવશે ? એકમ, દશક કે શતક ?

૧૦૦૦ ÷ ૧૦૦ તે કેટલા ? બે હજારને ૨૦૦ વડે ભાગો તો જવાબ શું આવશે ?

છ હજાર ને ત્રણસો વતે ભાગો. જવાબ શું આવશે ? એકમ કે દશક ?

૧૮૭૫ ને ૧૨૫ વતે નીચે ભાગ્યા છે તે તપાસો.

૧૨૫) ૧૮૭૫ (૧૫	૧ હજારના ૧૨૫ આખા ભાગ થતા
૧૨૫	જવાબ. નથી માટે ૧ હજારના કર્યા ૧૦ સો ૮
—	સો આપેલા મળી થયા ૧૮ સો; ૧૮
૬૨૫	સોનો પણ ૧૨૫ વતે ભાગ થતો નથી માટે
૬૨૫	૧૮ સોના કર્યા ૧૮૦ દશક, ને આપેલા
—	૭ દશક મળી થયા ૧૮૭ દશક; ૧૮૭
૦૦૦	દશકને ભાગ્યા ૧૨૫ વતે તો આવ્યા ૧

દશક ને બાકી ૬૨ દશક; ૬૨ દશકના ૬૨૦ એકમ તેમાં ઉમેર્યાં આપેલા ૫ એકમ એટલે થયા ૬૨૫ એકમ; ૬૨૫ એકમને ભાગ્યા ૧૨૫ વતે તો જવાબ ૫. આખો જવાબ ૧૫.

૧૦૦૦૦÷૧૦૦ તે કેટલા ? જવાબ એકમ, દશક કે શતક ?

૯૯૮૭૬૫÷૬૭૯ એ ભાગાકાર નીચે સમજાવ્યો છે ને તપાસો.

૬૭૯) ૯૯૮૭૬૫ (૧૪૭૦

૬૭૯	૬૭૯×૨=૧૩૫૮
—	૬૭૯×૩=૨૦૩૭
૩૧૯૭	૬૭૯×૪=૨૭૧૬
૨૭૧૬	૬૭૯×૫=૩૩૯૫
—	૬૭૯×૬=૪૦૭૪
૪૮૧૬	૬૭૯×૭=૪૭૫૩
૪૭૫૩	૬૭૯×૮=૫૪૩૨
—	૬૭૯×૯=૬૧૧૧

૦૦૬૩૫

જવાબ. ૧૪૭૦ $\frac{૬૩૫}{૬૭૯}$.

૯ લાખના ૬૭૯ આખા ભાગ થાય નહીં માટે નવ લાખના કાંધા ૯૦ દશ હજાર ને આપેલા ૯ દશ હજાર મળી થયા ૯૯ દશ હજાર; ૯૯ દશ હજારનો પણ ૬૭૯ વતે ભાગ થતો નથી માટે ૯૯ દશ હજારના કાંધા ૯૯૦ હજાર ને આપેલા ૮ હજાર મળી થયા ૯૯૮ હજાર; ૯૯૮ હજાર ને ૬૭૯ વતે ભાગતાં જવાબ આવ્યો ૧ હજાર; બાકી

વધ્યા ૩૧૯ હજાર તેના કર્યા સો તો થયા ૩૧૯૦ સો, આપેલા ૭ સો ઉમેરતાં થયા ૩૧૯૭ સો; ૩૧૯૭ સો ને ભાગ્યા ૬૭૯ વતે તો જવાબ ૪ સો આકી વધ્યા ૪૮૧ સો; ૪૮૧ સોના કીધા ૪૮૧૦ દશ ને ૬ દશ ઉમેરતાં થયા ૪૮૧૬ દશ; ૪૮૧૬ દશકને ૬૭૯ વતે ભાગતાં જવાબ આવ્યો ૭ દશક ને આકી વધ્યા ૬૩ દશક; ૬૩ દશકના કીધા ૬૩૦ એકમ ને ૫ એકમ ઉમેરતાં બધાં મળી થયા ૬૩૫ એકમ; ૬૩૫ એકમને ૬૭૯ વતે આખા ભાગી શકાતા નથી માટે જવાબમાં ૦ એકમ; ને આકી વધ્યા ૬૩૫ એકમ.

દાખલા ૭૪. "કં.

(૧)

$૧૦૦૦ \div ૧૦૦$	$૧૦૦૦ \div ૨૦૦$	$૧૦૦૦ \div ૫૦૦$
$૩૦૦૦ \div ૩૦૦$	$૩૦૦૦ \div ૬૦૦$	$૨૦૦૦ \div ૪૦૦$
$૬૦૦૦ \div ૪૦૦$	$૧૦૦૦૦ \div ૧૦૦$	$૧૦૦૦૦ \div ૫૦૦$
$૨૦૦૦૦ \div ૮૦૦$	$૧૦૦૦૦૦ \div ૨૦૦$	$૮૦૦૦૦ \div ૧૬૦$

(૨)

૨૦૦૦ = ૧૨૫X	૧૦૦૦ = ૨૫૦X	૬૦૦૦ = ૧૫૦X
૨૦૦૦ = ૧૨૫X	૫૦૦૦ = ૨૫૦X	૮૦૦૦ = ૧૬૦X

દાખલા ૭૪. "ખ. (અખાત).

(૧) નીચે આપેલા ભાગાકાર કરો. શેષ વધે તો તે પણ લખો.

$૩૭૫૦ \div ૧૨૫$	$૫૨૯૦ \div ૨૩૦$	$૫૮૬૫ \div ૩૪૫$
$૬૧૦૦૯ \div ૨૪૭$	$૭૬૩૨૩ \div ૩૦૯$	$૬૧૧૪૯ \div ૫૬૧$
$૧૨૬૯૦૦ \div ૩૦૦$	$૩૫૨૯૦૬ \div ૫૦૨$	$૩૯૨૭૦૦ \div ૭૦૦$
$૪૮૯૬૧ \div ૫૭૧$	$૫૭૯૦૧ \div ૪૩૨$	$૬૮૯૦૦ \div ૮૮૧$
$૧૨૬૭૯૧ \div ૭૯૧$	$૨૩૫૬૭૦ \div ૮૧૪$	$૩૦૬૦૦૭ \div ૫૧૩$
$૬૭૦૯૧૩ \div ૮૧૫$	$૮૭૭૬૭૩ \div ૯૧૭$	$૯૭૦૧૫૩ \div ૭૭૭$
$૬૮૦૭૦ \div ૫૦૩$	$૭૫૯૮૧ \div ૪૧૭$	$૮૬૦૯૩ : ૨૨૬$
$૮૯૦૭૫૬ \div ૭૮૧$	$૯૧૨૩૧૫ \div ૫૧૫$	$૭૧૫૬૧૮ \div ૬૩૮$

પાઠ ૭૫.

૨૦૦૦ ના ૧૦૦૦ સરખા ભાગ કરો તો દરેક ભાગમાં શું આવશે ?
 ૬૦૦૦ \div ૨૦૦૦ જવાબ શું આવશે ? હજારને હજારે ભાગતાં જવાબ
 એકમ આવે કે દશક ? ૮૦૦૦ \div ૨૦૦૦ એનો જવાબ શું આવશે ?

નીચેનો દાખલો તપાસો ને ત્યાં પુછેલા સવાલનો જવાબ આપો.

૨૬૭૮) ૭૦૬૯૯૨ (૨૬૪
૫૩૫૬

૧૭૧૩૯

૧૬૦૬૮

૧૦૭૧૨

૧૦૭૧૨

૦૦૦૦૦

આ દાખલામાં ૭ લાખના ૨૬૭૮ આખા ભાગ થશે કે? ત્યારે ૭ લાખનું શું કરશે? ૭૦ દશ હજાર ૨૬૭૮ વતે ભાગી શકાશે કે? ત્યારે ૭૦ દશ હજારના કેટલા હજાર થશે? આપેલા હજાર કેટલા છે? બધા મળી કેટલા હજાર થયા? ૭૦૬ હજારને ૨૬૭૮ વતે ભાગી શકાશે કે? ૭૦૬ હજારના સો કરી તેમાં આપેલા સો ઉમેરો; ૭૦૬૯ સો ને ૨૬૭૮ ભાગતાં દરેક ભાગમાં કેટલા સો આવશે? બાકી શું રહેશે? એ બાકી ૧૭૧૩ સો ને શું કરશે? કેટલા દશક થયા? ઇત્યાદી.

દાખલા ૭૫. કં.

૬ હજાર ÷ ૨ હજાર; ૯ સો ÷ ૨ દશક; ૩ હજાર ÷ ૧ હજાર
૧૨ હજાર ÷ ૩ હજાર; ૧૨ હજાર ÷ ૩ સો; ૧ લાખ ÷ દશ હજાર
૧ લાખ ÷ ૧ હજાર; ૧ લાખ ÷ ૧ સો; ૧ લાખ ÷ ૧ દશક
૧૫૦ હજાર ÷ ૩૦ એકમ. ૭૫ લાખ ÷ ૧૫ એકમ. ૯૦ હજાર ÷ ૬ દશક

દાખલા ૭૫. ખ. (લખીત).

(૧)

૧૦૬૦૪૦ ÷ ૧૨૦૫	૨૩૦૩૦૮ ÷ ૨૬૭૮	૧૨૦૬૭૫ ÷ ૧૬૦૯
૫૭૦૦૨૪ ÷ ૨૪૩૬	૧૩૭૪૦૦ ÷ ૪૫૮૦	૬૩૬૮૪૯ ÷ ૫૬૮૧
૨૩૪૫૬૭ ÷ ૧૯૭૮	૬૭૨૦૩૨ ÷ ૨૬૩૫	૮૨૨૬૦૯ ÷ ૫૭૯૧
૯૦૫૬૮૧ ÷ ૨૩૦૭	૭૮૧૫૧૨ ÷ ૪૫૬૧	૯૯૦૭૧૪ ÷ ૬૮૧૨

(૨) નીચેના દાખલામાં ભાજ્ય શોધી કાઢો.

ભાજક	ભાગાકાર	શેષ	ભાજક	ભાગાકાર	શેષ
૧૨૫	૯૭	૩૫	૨૪૭	૧૨૩	૧૦૧
૧૦૮૯	૧૦૧	૯૭	૨૪૮૭	૫૦૧	૨૧૫

દાખલા ૭૫. ગ. (લખીત).

(૧) એક કામપર ૨૨૪ મજૂર કામે લાગેલાં છે તેમને ૧૪૦ રૂપિયા રોજ આપવો પડે છે તો દરેક માણસને રોજ કેટલા આના મળતા હશે ?

(૨) ૨૬૫૭૮ લખોટા છે ૮૭૭ લખોટા અંક પેટીમાં ભરવા છે તો એવી કેટલી પેટી જોઈશે ને બાકી કેટલા લખોટા રહેશે ?

(૩) એક ખાતાનો વાર્ષિક ખર્ચ ૪૬૬૫૫ રૂપિયા થાય છે એક વર્ષના ૩૬૫ દહાડા ગણતાં તે ખાતાનો રોજનો ખર્ચ શું ગણાશે ?

(૪) ૧૦૭૬૪ માંથી ૮૬૭ કેટલી વખત આદ થઈ શકશે તે કહો.

(૫) એક સંખ્યા એવી છે કે ૧૨૩૪ તેમાંથી ૬૮ વખત આદ થઈ શકે છે તો તે સંખ્યા શું હશે ?

(૬) એક ખાતાનો દરેક અમલદારનો વાર્ષિક પગાર ૩૪૦૮ રૂપિયા છે સવળા મળી પગારના દર વર્ષે ૧૪૬૬૫૨ રૂપિયા થાય છે ત્યારે કેટલા અમલદારો કામે લાગ્યા હશે ?

(૭) એક સદાચત્રમાંથી દુકાળના વખતમાં દરેક ગરીબ માણસને દર મહિને ૧૪ શેર અનાજ આપવામાં આવે છે એવા અનાજ લેનાર માણસોના સંખ્યા ૨૮૩૪ છે તો તેમને ત્રણ વર્ષ આવે તેટલો અનાજ રાખવો હોય તો તે કેટલા શેર થશે ?

(૮) ઉપલાજ દાખલામાં જે ભરી રાખેલો અનાજ ૬૫૦૮૮ શેર છે તો ઉપર પ્રમાણે આપતાં તે અનાજ કેટલા મહિના આવશે ?

(૯) ચંદ્ર આપણી પૃથ્વીથી ૨,૪૦૦૦૦ માઈલ દુર છે એમ કાલે કે આપણી પૃથ્વીથી ચંદ્ર સુધી એક સડક બાંધી હોય ને તે પર એક આગચાડી દર કલાકે ૫૦ માઈલ દોડતી ગય તો ત્યાં પહોંચવા તેને કેટલા દિવસ લાગશે ?

